T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KAYNAK TANIMLAMA VE ERİŞİM STANDARDININ YAZMA VE ESKİ HARFLİ BASMA ESERLERİN BİBLİYOGRAFİK TANIMLAMALARINDA UYGULANABİLİRLİĞİ: TÜRKİYE YAZMA VE NADİR ESER KÜTÜPHANELERİ İÇİN ULUSAL KAYNAK TANIMLAMA SİSTEMİ ÖNERİSİ

SEVGİ ATİLA CÜNÜŞ

2502110101

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MEHMET CANATAR

İSTANBUL – 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	:	SEVGİ ATİLA CÜNÜŞ	**Numarası**	:	2502110101
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	:	BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ	**Danışmanı**	:	PROF. DR. MEHMET CANATAR
Tez Savunma Tarihi	:	19.12.2018	**Saati**	:	13:00
Tez Başlığı	:	" Kaynak Tanımlama ve Erişim Standardının Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerin Bibliyografik Tanımlamalarında Uygulanabilirliği: Türkiye Yazma ve Nadir Eser Kütüphaneleri İçin Ulusal Kaynak Tanımlama Sistemi Önerisi "			

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~UYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. MEHMET CANATAR		KABUL
2- PROF. DR. R. TUBA KARATEPE		Kabul
3- PROF. DR. ÜMİT KONYA		Kabul
4- PROF. DR. A. OĞUZ İCİMSOY		Kabul
5- DOÇ. DR. IŞIL İLKNUR SERT		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. İSHAK KESKİN		
2- PROF. DR. BİLGİN AYDIN		

ÖZ

KAYNAK TANIMLAMA VE ERİŞİM STANDARDININ YAZMA VE ESKİ HARFLİ BASMA ESERLERİN BİBLİYOGRAFİK TANIMLAMALARINDA UYGULANABİLİRLİĞİ: TÜRKİYE YAZMA VE NADİR ESER KÜTÜPHANELERİ İÇİN ULUSAL KAYNAK TANIMLAMA SİSTEMİ ÖNERİSİ

SEVGİ ATİLA CÜNÜŞ

Bu tez RDA: Resource Description and Access / Kaynak Tanımlama ve Erişim standardının yazma ve eski harfli basma nadir eserlerin bibliyografik tanımlamalarında uygulanabilirliği üzerine bir çalışmadır.

Çalışma kapsamında İslam telif geleneği içerisinde üretilmiş olan yazma eserler ile matbaanın kullanılmaya başlanmasından Harf Devrimine kadar ortaya çıkan eski harfli basma eserlerin tanımlamaları üzerinde çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı, en genel ifade ile yazma ve nadir eserlerin kataloglanması konusunda günümüze değin tartışılan problemlerin pratikte nasıl çözüleceğine dair bir yöntem sunmaktır.

Uygulama örnekleri RDA sistemi ve FRBR modelinin gerektirdiği teknoloji altyapısına sahip bir kütüphane otomasyon sisteminde oluşturulmuştur. Kütüphane bünyesinde fiziki olarak bulunan eserlerin kayıtları sistemde açık, aktif olarak çalışır durumdadır. Bu şekilde anlatımların sonuçları kolaylıkla görülebilmektedir.

Bu çalışmanın sahadaki kütüphanecilerin model alarak test edebilecek ve kendi sonuçlarını elde edebilecekleri bir rehber olacağı ümid edilmektedir.

Çalışmanın neticesinde özellikle yazma ve nadir eserlere sahip kütüphaneler için çok yönlü bir ulusal kaynak tanımlama sistemi önerisinin oluşacağı umulmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Yazma eser, Nadir eser, Kataloglama, RDA, FRBR

ABSTRACT

APPLICABILITY OF THE RDA / RESOURCE DESCRIPTION AND ACCESS TO THE BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION OF THE MANUSCRIPTS AND RARE BOOKS THAT PRINTED BEFORE THE ALPHABET REFORM: A PROPOSAL FOR THE RESOURCE DESCRIPTION SYSTEM OF THE MANUSCRIPT AND RARE BOOK LIBRARIES OF TURKEY

SEVGİ ATİLA CÜNÜŞ

This thesis is a study on the applicability of RDA: Resource Description and Access to the bibliographic descriptions of manuscripts and rare books.

The study focuses on the description of the Islamic manuscripts and the rare books printed until the Alphabet Reform in Turkey.

In general terms, the aim of the work is to put forward practical applications of how to solve the problems that have been discussed since the past on manuscript and rare books cataloging.

The sample records are created in a library automation system that has the adequate technologicaly infrastructure required by the RDA and FRBR. The records of the works that available in the library actively function on the system. In this way, the results of the discussions can be easily seen.

We hope that this study will be a useful guide for the librarians which they can easily test and see their own results.

As a result of this study, it is expected that a versatile proposal of a national resource description system will be created for the libraries especially that have rare books and manuscripts.

KEY WORDS: Manuscripts, Rare books, Cataloging, RDA, FRBR

ÖNSÖZ

Yazma eser kataloglama konusunda karşılaşılan zorluklar, hata ve eksiklikler, yazma eserlerin özellikleri, kataloglama çalışmaları, eski harfli basma eserlerin özellikleri gibi konular çeşitli çalışmalarda konunun uzmanlarınca dile getirilmiştir (Erünsal, 1995; Şeşen, 1995; Erünsal, 2015; Karatepe, 1995; Küçük, 1999; Aynur, 2002; Türkmen, 2010; Odabaş, 2011; Rukancı, 2012). Bunların herbiri bu çalışmaya ışık tutan son derece önemli kaynaklardır.

Bu çalışmada ise konu, büyük oranda uygulama yönüyle ele alınmış olup, tarihçe bilgilerinden ya da uzun kavram tanımlamalarından kaçınılmış, günümüze değin tartışılan problemler ve kataloglarda görülen hata ya da eksiklikler yinelenmemiş, yazma ve eski harfli basma eserlere has özelliklerin bibliyografik tanımlamalarının nasıl gerçekleştirileceğine dair somut çalışmalar ortaya konulmuştur. Bir başka deyişle, bu çalışma dile getirilen bu problemlerin çözümüne dair pratik uygulamalar geliştirmiştir.

Çalışmada hareket noktası, RDA: Resource Description and Access / Kaynak Tanımlama ve Erişim Standardı ve RDA'nın temelini aldığı FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records / Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gerekler kavramsal modelinin yazma ve nadir eserlerin bibliyografik tanımlamalarında uygulamaya konulmasıyla hem bu tartışılan problemlerin çözüme kavuşacağı ve hem de yazma ve nadir eser kataloglarının aktif rehberler haline geleceği düşüncesidir.

Çalışma konusu 2016 yılında bir telif/ana metin yazma eser üzerinde ilk defa RDA ve FRBR modeli denemesi gerçekleştirilmesi ve oldukça başarılı sonuçlar elde edilmesi ile şekillenmiştir (Gür ve Cünüş, 2016). Bu çalışmanın geliştirilerek İslam telif geleneği içerisinde üretilmiş olan diğer telif türleri için de başarılı sonuçlar vereceği fikri konu üzerinde yoğunlaşmamızı sağlamıştır. Çalışma sürecinde sadece yazma eserler için değil, eski harfli basma eserlerin kataloglarının da bu yeni tanımlama sistemine göre yapılması gerekliliği bir ihtiyaç haline gelmiş ve eski harfli basma eserler de çalışmaya dâhil edilmiştir.

Uygulama örnekleri olarak çalışılan yazma ve nadir basma eserlerin kayıtları RDA sistemi ve FRBR modelinin gerektirdiği teknoloji altyapısına sahip, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi otomasyon sisteminde oluşturulmuştur. Böylece, anlatımları teorinin afakîliğinden sıyırıp sonuçları hemen görme fırsatı bulduk.

Konunun seçiminde, şekillenmesinde ve çalışma sürecinde bana sabırla yardımcı olan tez danışmanın Prof. Dr. Mehmet Canatar hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Samimi eleştirileriyle tezimi daha iyi nasıl ifade edebileceğim konusunda beni yönlendiren Prof. Dr. Tuba Karatepe'ye içten teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmam süresince gülen yüzüyle beni her daim cesaretlendiren Doç. Dr. Işıl İlknur Sert'e çok teşekkür ederim.

Çalıştığım kurumda gerek ders dönemim ve gerekse tez danışmanımla olan periyodik görüşmelerim için bana imkan tanıyan Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi yöneticilerine çok teşekkür ederim.

Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde RDA uygulamalarını pratikte öğrenme, nadir eserler koleksiyonunda hayata geçirme ve dolayısıyla tez konusu zemininin oluşmasında destek ve yardımlarını gördüğüm Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi kataloglama bölümü grup başkanı Emine Hatun Gür'e teşekkürümü bir borç bilirim.

Ayrıca tezimin daha akademik bir dille ifade edilmesi hususunda beni rahatlatan tavsiyeleri için sevgili kardeşim Doç. Dr. Sevim Atila Demir'e çok teşekkür ederim.

Son olarak, sabrı ve desteği ile herzaman yanımda olan hayat arkadaşım Fatih Cünüş'e ve çalışmam sürecinde benim enerji ve motivasyon kaynaklarım olan sevgili yavrularım Ediz Kuzey Cünüş ve Alp Erdem Cünüş'e içten teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ iii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vii
RESİMLER LİSTESİ xiv
TABLOLAR LİSTESİ xviii
ŞEKİLLER LİSTESİ xx
KISALTMALAR LİSTESİ xxi
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

RDA VE FRBR; KAVRAMLAR, İÇERİK, TARİHÇE

1.1 RDA Nedir? 10
1.2 Tarihçesi 11
1.3 Türkiye'de Durum 12
1.4 Neden Gerekli? 14
1.5 RDA Toolkit 14
1.6 RDA'nın Yapısı 15
1.7 AACR ile RDA'nın Farkları 16
1.8 Değişen Kavramlar 17
1.9 Kaldırılan Kurallar 18
1.10 Yeni Alanlar 18
1.11 FRBR ve FRAD Nedir? 19
1.11.1 FRBR 1. Grup Varlıklar 20
1.11.2 FRBR 2. Grup Varlıklar 22
1.11.3 FRBR 3. Grup Varlıklar 23
1.11.4 FRBR'nin Faydaları 25

İKİNCİ BÖLÜM

OTORİTE KONTROL NEDİR, OTORİTE DİZİNİ NEDİR, OTORİTE DİZİNLERİ İÇİN MARC21 ALAN ÖNERİLERİ

2.1 Otorite Kontrol (Authority Control) Nedir? 26

2.2 Otorite Dizini (Authority File) Nedir? 27
2.3 Otorite Dizinleri İçin Alan Önerileri 29
2.3.1 Şahıs Adı Otorite Dizinleri 29
2.3.1.1 Şahıs Adı Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 32
2.3.2 Kurum Adı Otorite Dizinleri 35
2.3.2.1 Kurum Adı Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları Ve RDA Bölümleri: 37
2.3.3 Eser Adı / Tek Biçim Başlık (Uniform Tile) Otorite Dizinleri 39
2.3.3.1 Müellifi Bilinen Eserler İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 43
2.3.3.2 Müellifi Mechul Eserler İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 46
2.3.3.3 Anonim Eserler, Kutsal Kitaplar İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 49
2.3.4 Konu Otorite Dizinleri 51
2.3.4.1 Coğrafi Bölge/Mekân İsmi Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OTORİTE DİZİNİ NASIL HAZIRLANIR, NASIL ÇALIŞIR?

3.1 Şahıs Adları İçin Otorite Dizini Hazırlama 56
3.1.1 Şahıs Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır? 56
3.1.1.1 Kaynakların Taranması 56
3.1.1.2 Verilerin Değerlendirilmesi 62
3.1.1.3 Otorite Kabul Edilecek Formata Karar Verme 63
3.1.1.4 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi 63
3.1.2 Şahıs Adı Otorite Dizini Nasıl Çalışır? 67
3.2 Kurum Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır, Nasıl Çalışır? 74
3.2.1 Kurum Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır ? 74
3.2.1.1 Eserde Mevcut Verilerin Tespit Edilmesi 74
3.2.1.2 Hazırlanmış Bir Otorite Dizini Olup Olmadığının Tespiti 74
3.2.1.3 Kaynakların Taranması 75
3.2.1.4 Aynı Matbaada Basılmış Diğer Eserlerin Kolofonlarının İncelenmesi 76

3.2.1.5 Matbaa İsminin Farklı Yazımlarının Ve Matbaada Basılmış Eserlerin Tespit Edilmesi 77
3.2.1.6 Verilerin Değerlendirilmesi 87
3.2.1.7 Otorite Kabul Edilecek Formata Karar Verme 88
3.2.1.8 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi. 88
3.2.2 Kurum Otorite Dizini Nasıl Çalışır? 94
3.3 Eser Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır, Nasıl Çalışır? 97
3.3.1 Eser Adı Otorite Dizinleri Nasıl Hazırlanır? 97
3.3.1.1 Yazarı Bilinen Eserler İçin Eser Adı Otorite Dizini Hazırlama: 97
3.3.1.1.1 Kaynakların Taranması 97
3.3.1.1.2 Nüsha Karşılaştırması 99
3.3.1.1.3 Hazırlanmış Bir Otorite Dizini Olup Olmadığının Tespiti 99
3.3.1.1.4 Verilerin Değerlendirilmesi. 100
3.3.1.1.5 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi. 100
3.3.1.2 Yazarı Bilinmeyen Ancak Eser Adı Tespit Edilebilen Eserler İçin Eser Adı Otorite Dizini Hazırlama 104
3.3.1.2.1 Kaynakların Taranması 105
3.3.1.2.2 Nüsha Karşılaştırması 105
3.3.1.2.3 Verilerin Değerlendirilmesi 105
3.3.1.2.4 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi 106
3.3.1.3 Kutsal Kitaplar ve Anonim Eserler İçin Eser Adı Otorite Dizini Hazırlama 107
3.3.1.3.1 Kaynakların Taranması 108
3.3.1.3.2 Verilerin Değerlendirilmesi 108
3.3.1.3.3 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi 108
3.3.2 Eser Adı Otorite Dizinileri Nasıl Çalışır? 110
3.4 Konu Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır, Nasıl Çalışır? 112
3.4.1 Konu Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır? 112
3.4.1.1 Kaynakların Taranması. 112
3.4.1.2 Verilerin Değerlendirilmesi. 113
3.4.1.3 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi. 113
3.4.2 Konu Otorite Dizini Nasıl Çalışır? 115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM TELİF GELENEĞİ VE ÜRÜNLERİ

4.1 Telif / Ana Metin Eserler: 119
4.2 Telif / Ana Metin Üzerine Yapılmış Çalışmalar: 119
4.2.1 Metni Daraltan Çalışmalar: 119
4.2.2 Metni Açan, Genişleten Çalışmalar: 122
4.2.2.1 Şerh 122
4.2.2.2 Hâşiye 125
4.2.2.3 Tâlikat 128
4.2.2.4 Tefsir 130
4.2.2.5 Tercüme 130
4.2.2.6 Zeyil 131

BEŞİNCİ BÖLÜM

YAZMA VE BASMA NADİR ESERLERİN TANIMLAMA ALANLARI

5.1 Eserlerin Fiziksel Yapısı 135
5.1.1 Yazma Eserlerin Fiziksel Yapısı 135
5.1.1.1 İçindeki Süslemeler ve Çizimler 137
5.1.1.1.1 Tezhip Tanımlama 138
5.1.1.1.2 Minyatür Tanımlama 138
5.1.1.1.3 Çizimlerin Tanımlamaları 139
5.1.1.2 Cilt Özellikleri (Binding Specifications) 140
5.1.1.3 Kâğıdın Yapısı (Paper Specifications) 143
5.1.1.4 Kondisyonu 146
5.1.1.5 Varak Numaraları, Cilt Sayısı, Dış ve İç Ölçüleri, Satır Sayısı, Sütun Sayısı, Metin Alanı Ölçüleri 147
5.1.1.5.1 Varak Numaraları 147
5.1.1.5.1.1 Birden Fazla Ciltte Olan Eserlerde Numaralandırma 148
5.1.1.5.1.2 Birden Fazla Eser İçeren Tek Cilt İçerisindeki Nüshalarda Numaralandırma 148
5.1.1.5.2 Cilt Sayısı 149
5.1.1.5.3 Dış ve İç Ölçüler 150
5.1.1.5.4 Satır Sayısı 150

5.1.1.5.5 Sütun Sayısı 151
5.1.1.5.6 Metin Alanı Ölçüleri 151
5.1.1.6 Yazı / Hat Türü (Script Type) 152
5.1.1.7 Mürekkep 153
5.1.1.8 Mühür, Damga, Kaşe 153
5.1.1.9 Şukka 157
5.1.2 Eski Harfli Basma Eserlerin Fiziksel Yapısı 158
5.1.2.1 Cilt Özellikleri 158
5.1.2.2 Kâğıdın Yapısı 159
5.1.2.3 Sayfa Numaraları, Cilt Sayısı, Ölçüleri 159
5.1.2.4 Baskı Tekniği 161
5.1.2.5 Mühür, Damga, Kaşe, İmza 162
5.1.2.6 Yazı / Hat Türü 163
5.1.2.7 İçindeki Süslemeler, Çizimler, İç Kapak Bilgisi 166
5.1.3 Yazma ve Basma Eserler İçin Ortak Standart Alanlar 168
5.2 Eserlerin Entelektüel İçeriği 168
5.2.1 Kişi / Şahıs Tanımlamaları 169
5.2.1.1 Birinci Derece Kişiler ve Tanımlamaları 170
5.2.1.1.1 Müellifin Adının Tanımlanması 171
5.2.1.1.2 Şârihin Tanımlanması 172
5.2.1.1.3 Muhaşşînin Tanımlanması 173
5.2.1.1.4 Tâlikat Yazarı'nın "Tâlikacı" Tanımlanması 174
5.2.1.1.5 Telhiscinin Tanımlanması 175
5.2.1.1.6 Müfessirin Tanımlanması 176
5.2.1.1.7 Mütercimin Tanımlanması 176
5.2.1.2 İkinci Derece Özel Ya da Tüzel Kişiler ve Tanımlamaları 177
5.2.1.2.1 Müstensihin Tanımlanması 178
5.2.1.2.2 Hattatın Tanımlanması 179
5.2.1.2.3 Mücellitin Tanımlanması 180
5.2.1.2.4 Müzehhibin Tanımlanması 181
5.2.1.2.5 Minyatür Sanatçısının Tanımlanması 182

5.2.1.2.6 Ebru Sanatçısının Tanımlanması 182
5.2.1.2.7 Haritacının Tanımlanması..... 183
5.2.1.2.8 Yayın Sorumlusunun Tanımlanması 184
5.2.1.2.9 Matbaa, Yayıncı Tanımlanması..... 184
5.2.1.3 Üçüncü Derece Özel Ya da Tüzel Kişiler ve Tanımlamaları..... 185
5.2.1.3.1 Önemli Kayıtlar (Kuyudat) ve Bu Kayıtlarda Adı Geçen Kişiler 186
5.2.1.3.2 Temellük / Mülkiyet Kaydı ve Sahip Kişinin Tanımlanması..... 189
5.2.1.3.3 Kıraat, Sema, İcazet, Mukabele Kaydı ve Adı Geçen Şahısların Tanımlanması..... 190
5.2.1.3.4 Vakıf Kaydı ve Vakf Eden Kişinin Tanımlanması..... 194
5.2.2 Eser Adı Tanımlaması..... 195
5.2.3 Eserlerin Üretimi İle İlgili Bilgilerin Tanımlanması..... 198
5.2.3.1 Telif Yeri ve Tarihinin Tanımlanması 201
5.2.3.2 İstinsah Yeri ve Tarihinin Tanımlanması..... 202
5.2.3.2.1 Tahmini İstinsah Tarihi Tespit Etme 204
5.2.3.2.2 Tahmini İstinsah Yeri Tespit Etme..... 205
5.2.3.3 Basım Yeri, Matbaa ve Basım Tarihinin Tanımlanması..... 206
5.2.4 Eserin Dili ve Alfabesinin Tanımlanması 208
5.2.5 Birden Fazla Eser İçeren Risaleler İle İlgili Açıklamaların Tanımlanması 209
5.2.6 Eserin Bölümlerinin Tanımlanması..... 212
5.2.7 Eserin Başı ve Sonundan Cümlelerin Yazılması..... 214
5.2.8 Ferağ ve Kolofon Kayıtlarının Tanımlanması..... 218
5.2.9 Şerh, Hâşiye, Tâlika Türü Eserlerde Asıl Esere / Eserlere Atıf 221
5.2.9.1 Şerh Türü Eserler İçin Asıl Metne Atıf Verme..... 221
5.2.9.2 Hâşiye Türü Eserler İçin Asıl Metne ve Üzerine Hâşiye Yazılan Şerhe Atıf Verme 222
5.2.9.3 Tâlikat Türü Eserler İçin Asıl Metne, Şerhe ve Üzerine Tâlikat Yazılan Hâşiyeye Atıf Verme..... 223
5.2.9.4 Kur'ân-ı Kerîm Çalışmalarında Asıl Metne Atıf Verme 224
5.2.10 Kullanılan Kaynakların Tanımlanması..... 225
5.2.11 Bilinen Diğer Nüshalara Bağlantı Verme..... 227

5.2.12 Sınıflama ve Demirbaş Numarasının Tanımlanması 230
5.2.13 Nüshanın Maddi / Manevi Değerini Arttıran Özelliklerinin Tanımlanması 231

ALTINCI BÖLÜM

ÖRNEK ÇALIŞMALAR

6.1 Ana Metin / Telif Eser Örneği 233
6.1.1 Îsâgûcî Yazma Nüsha 233
6.1.2 Îsâgûcî Basma Nüsha 245
6.2 Şerh Örneği 253
6.3 Hâşiye Örneği 262
6.4 Tercüme Örneği 271
6.4.1 Açıklamalı Tercümeler 272
6.4.2 Birebir Tercümeler 279
6.5 Tâlikat Örneği 285
6.6 Telhis Örneği 288
6.7 Zeyil Örneği 296
6.8 Tefsir Örneği 303

YEDİNCİ BÖLÜM

FRBR SONUÇLARI

7.1 Îsâgûcî Metni 312
7.2 Fevâidü'l-Fenâriyye Îsâgûcî Şerhi 317
7.3 Ferâidü'l-Fevaid li-Tahkiki Meâni'l-İstiârât Metni 318
7.4 Muhtasaru'l-Meânî 318
7.5 Kur'ân-ı Kerîm 319
SONUÇ VE ÖNERİLER 321
BİBLİYOGRAFYA 328
ÖZGEÇMİŞ 343

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: İslam Ansiklopedisi Dede Cöngi taraması sonucu 57
Resim 2: Kongre Kütüphanesinin hazırlamış olduğu Dede Cöngi otorite dizini..... 58
Resim 3: VIAF Dede Cöngi taraması 59
Resim 4: VIAF Dede Cöngi taraması sonuçları 59
Resim 5: Tarihi Bursa Mezar Taşları, Hoca Mehmed Karamani maddesi 61
Resim 6: Otorite dizini öncesi Dede Cöngi taraması sonuçları 67
Resim 7: Otorite dizini öncesi Kemaleddin İbrahim taraması sonuçları 67
Resim 8: Otorite dizini öncesi Dede Halife taraması sonuçları 68
Resim 9: Otorite dizini öncesi Kara Dede taraması sonuçları 68
Resim 10: Otorite dizini öncesi Kemaleddin Dede taraması sonuçları 68
Resim 11: Otorite dizini öncesi Dadah Khalīfah taraması sonuçları 68
Resim 12: Otorite dizini öncesi İbrahim bin Yahya taraması sonuçları..... 68
Resim 13: Otorite dizini öncesi Siyâsetü'ş-şeriyye kitap adı taraması 69
Resim 14: Otorite dizini sonrası Dede Cöngi taraması sonuçları 69
Resim 15: Otorite dizini sonrası Kemaleddin İbrahim taraması sonuçları 70
Resim 16: Otorite dizini sonrası Dede Halife taraması sonuçları 70
Resim 17: Otorite dizini sonrası Kara Dede taraması sonuçları 70
Resim 18: Otorite dizini sonrası Kemaleddin Dede taraması sonuçları 71
Resim 19: Otorite dizini sonrası Dadah Khalīfah taraması sonuçları 71
Resim 20: Otorite dizini sonrası İbrahim bin Yahya taraması sonuçları 71
Resim 21: Otorite dizini sonrası Dede Efendi taraması sonuçları 72
Resim 22: Otorite dizini bulunmayan bir kütüphane sisteminde Dede Efendi taraması sonuçları 73
Resim 23: Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu katalog tarama sonuçları 76
Resim 24: Divan-ı Rasim Kolofon 78
Resim 25: Tercüme-i Şerh-i Salât-ı Ahmed Bedevî Kolofon 78
Resim 26: Nahiv Cümlesi Kolofon 79
Resim 27: Envârü'l-İmân Kolofon..... 79
Resim 28: Gülistan Kolofon 80
Resim 29: Dürr-i Yektâ Kolofon 80
Resim 30: Mürşidü'l-Müteehhilîn ve Mürşidü'n-Nisâ Kolofon 81
Resim 31: Nusret Efendi Mecmuası Kolofon..... 81
Resim 32: Nuhbe-i Latîf Kolofon 82
Resim 33: Camiü'l-Envari'n-Necatiyye Kolofon..... 82
Resim 34: Rümûzü't-tevhid fî Beyan-ı Keşf-i Bazi Esrar ve Hakaik-i Kelimetü't-tevhid Kolofon 83

Resim 35: Kenzü'l- Miftah Kolofon 83
Resim 36: Kıyas Risalesi Kolofon 84
Resim 37: Fenârî Hâşiyesi Kolofon 84
Resim 38: Dürr-i Yektâ Kolofon 85
Resim 39: Mecmu-i Mehâzinü'd-dürer Kolofon 85
Resim 40: Fevâidü'z-Ziyâiyye Kolofon 86
Resim 41: Mizanu'l-Huruf Kolofon 86
Resim 42: Sübha-i Sıbyan Kolofon 87
Resim 43: Mizanu'l-Huruf'un başlık sayfası 88
Resim 44: Otorite dizini öncesi Urfalı Hacı Halil Efendi taraması sonuçları 94
Resim 45: Otorite dizini öncesi Matbaa-i Urfalı Hacı Halil Efendi taraması sonuçları 94
Resim 46: Otorite dizini öncesi Urfavi el-Hac Halil Efendinin Taş Destgâhı taraması sonuçları 95
Resim 47: Otorite dizini öncesi Matbaa-i El-Hac Halil Efendi taraması sonuçları 95
Resim 48: Otorite dizini sonrası Urfalı Hacı Halil Efendi Matbaası taraması sonuçları 95
Resim 49: Otorite dizini sonrası Matbaa-i Urfalı Hacı Halil Efendi taraması sonuçları 96
Resim 50: Kütüpanede mevcut El-Hac Halil Efendi Matbaası'nda basılmış eserler .. 96
Resim 51: Matbaa isminin 710 alanında verilen otorite formatı 96
Resim 52: Matbaa isminin 264 alanında verilen eserde görülen şekli 97
Resim 53: VIAF Îsâgûcî otorite dizini 100
Resim 54: Otorite dizini sonrası İsâgoci taraması sonuçları 111
Resim 55: Otorite dizini sonrası İsa goci taraması sonuçları 111
Resim 56: Otorite dizini sonrası Risaletü'l- Esiriyye taraması sonuçları 111
Resim 57: Otorite dizini sonrası Îsâgûcî taraması sonuçları 111
Resim 58: Otorite dizini öncesi Sunasa taraması sonuçları 115
Resim 59: Otorite dizini öncesi Suntasa taraması sonuçları 116
Resim 60: Otorite dizini öncesi Cabusiyye taraması sonuçları 116
Resim 61: Otorite dizini sonrası Sunasa taraması sonuçları 116
Resim 62: Otorite dizini sonrası Suntasa taraması sonuçları 117
Resim 63: Otorite dizini sonrası Cabusiyye taraması sonuçları 117
Resim 64: Kütüphanede mevcut Uluköy konulu eser 117
Resim 65: Aslan şeklinde bir filigran örneği 144
Resim 66: Besmele ile İhlas suresi bulunan mühür 156
Resim 67: Abdullah Necib mührü 156
Resim 68: III. Mustafa mührü 163
Resim 69: Risâle-i i'tikâdiyye kolofon sayfası 165
Resim 70: Cihannüma'da Ahmed Kırımi'ye ait bir çizim 167
Resim 71: Mülkiyet kaydı 1 189

Resim 72: Mülkiyet kaydı 2 190
Resim 73: Sema kaydı 191
Resim 74: Sema kaydı tanımlamalarının sistemdeki görüntüsü 193
Resim 75: Vakıf mührü 194
Resim 76: Vakıf kaydı 195
Resim 77: MARC21 metadata şemasında 264 alanı 199
Resim 78: RDA Toolkit'te üretim yeri açıklamaları 199
Resim 79: RDA Toolkit'te üretici ismi açıklamaları 200
Resim 80: RDA Toolkit'te üretim tarihi açıklamaları 200
Resim 81: Tarih içeren filigran 204
Resim 82: Izdırabzâde'nin mülkiyet kaydı 204
Resim 83: Ferağ kaydı 1 206
Resim 84: Birden fazla eser içeren risaleler ile ilgili açıklamaların tanımlamalarının sistemdeki görüntüsü 211
Resim 85: Eserin bölümleri tanımlamalarının sistemde görünümü 213
Resim 86: Eser başı 216
Resim 87: Eser sonu 216
Resim 88: Eser başı ve sonundan cümlelerin tanımlamalarının sistemdeki görünümü 217
Resim 89: Ferağ kaydı 2 219
Resim 90: Ferağ kaydı tanımlamalarının sistemdeki görünümü 219
Resim 91: Kolofon kaydı 220
Resim 92: Kolofon kaydı tanımlamalarının sistemdeki görünümü 220
Resim 93: Îsâgûcî yazma nüsha baş sayfa 236
Resim 94: Îsâgûcî yazma nüsha son sayfa 237
Resim 95: Îsâgûcî yazma nüsha filigran 1 238
Resim 96: Îsâgûcî yazma nüsha filigran 2 238
Resim 97: Îsâgûcî yazma nüsha mühür ve temellük kaydı 238
Resim 98: Îsâgûcî yazma nüsha cildi 239
Resim 99: Îsâgûcî yazma nüsha kapak içi meşk çalışması 239
Resim 100: Abdullah Necib için hazırlanan otorite dizininin sistemde görünümü 240
Resim 101: Îsâgûcî basma nüsha baş sayfa 247
Resim 102: Îsâgûcî basma nüsha son sayfa 248
Resim 103: Îsâgûcî basma nüsha kolofon 248
Resim 104: Îsâgûcî basma nüsha cildi 249
Resim 105: Saffet Paşa için hazırlanan otorite dizininin sistemde görünümü 249
Resim 106: Fevâidü'l-Fenâriyye ilk sayfa 255
Resim 107: Fevâidü'l-Fenâriyye son sayfa 256
Resim 108: Fevâidü'l-Fenâriyye Mühür ve temellük kaydı 257
Resim 109: Fevâidü'l-Fenâriyye Ferağ kaydı 257

Resim 110: Fevâidü’l-Fenâriyye kapak 258
Resim 111: Fevâidü’l-Fenâriyye kapak içi meşk çalışması 258
Resim 112: Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr ilk sayfası 265
Resim 113: Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr son sayfası 266
Resim 114: Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr filigran 267
Resim 115: Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr mülkiyet kaydı ve mühür 267
Resim 116: Siyâsetnâme baş sayfa 274
Resim 117: Siyâsetnâme son sayfa 275
Resim 118: Siyâsetnâme mühür 276
Resim 119: Tercüme-i Telemak baş sayfa 281
Resim 120: Tercüme-i Telemak son sayfa 282
Resim 121: Tercüme-i Telemak mühür 283
Resim 122: Telhîsü’n-Nesâyih baş sayfa 291
Resim 123: Telhîsü’n-Nesâyih son sayfa 292
Resim 124: Telhîsü’n-Nesâyih mühür 293
Resim 125: Zeyl-i Siyer-i Veysî baş sayfa 298
Resim 126: Zeyl-i Siyer-i Veysî son sayfa 299
Resim 127: Zeyl-i Siyer-i Veysî filigran 300
Resim 128: Esrârü'l-Kuran iç kapak 305
Resim 129: Esrârü'l-Kuran baş sayfa 306
Resim 130: Esrârü'l-Kuran son sayfa 307
Resim 131: Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi eser adı tarama ekran görüntüsü 311
Resim 132: Îsâgûcî eser adı taraması sonuçları 312
Resim 133: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî metni nüshaları 313
Resim 134: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî’nin Fenarî şerhi nüshaları 313
Resim 135: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî’nin Fenarî şerhinin hâşiyelerinin nüshaları 314
Resim 136: Kütüphanede mevcut doğrudan Îsâgûcî metni üzerine hâşiye 315
Resim 137: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî'nin Manisavî şerhi 315
Resim 138: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî'nin Manisavî şerhinin hâşiyesi 316
Resim 139: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî üzerine tenkidli metin çalışması 316
Resim 140: Kütüphanede mevcut Îsâgûcî tercümesi 317
Resim 141: Fevâidü’l-Fenâriyye eser adı taraması 317
Resim 142: Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât eser adı taraması sonuçları 318
Resim 143: Muhtasaru'l-meânî eser adı taraması sonuçları 318
Resim 144: Kütüphanede mevcut meal çalışmaları 319
Resim 145: Kütüphanede mevcut tefsir çalışmaları 320

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Değişen kavramlar 17
Tablo 2: Değişen kavramlar Türkçe 17
Tablo 3: Kişi Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 32
Tablo 4: Kurum Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları Ve RDA Bölümleri 37
Tablo 5: Müellifi Bilinen Eserler İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 43
Tablo 6: Müellifi Mechul Eserler İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 46
Tablo 7: Anonim Eserler, Kutsal Kitaplar İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 49
Tablo 8: Coğrafi Bölge/Mekân İsmi Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri 54
Tablo 9: Dede Cöngi otorite dizini 63
Tablo 10: El-Hac Halil Efendi Matbaası otorite dizini 89
Tablo 11: Îsâgûcî otorite dizini 100
Tablo 12: Şerhu kâfiyetü kîl kulnâ otorite dizini 106
Tablo 13: Kur'ân-ı Kerîm otorite dizini 108
Tablo 14: Uluköy (Taşova, Amasya, Türkiye) otorite dizini 113
Tablo 15: Müellif için MARC21 tanımlama alanları 171
Tablo 16: Şârih için MARC21 tanımlama alanları 173
Tablo 17: Muhaşşi için MARC21 tanımlama alanları 173
Tablo 18: Tâlikacı için MARC21 tanımlama alanları 175
Tablo 19: Telhisci için MARC21 tanımlama alanları 175
Tablo 20: Müfessir için MARC21 tanımlama alanları 176
Tablo 21: Mütercim için MARC21 tanımlama alanları 177
Tablo 22: Birebir tercümelerde mütercim için MARC21 tanımlama alanları 177
Tablo 23: Müstensih için MARC21 tanımlama alanları 179
Tablo 24: Hattat için MARC21 tanımlama alanları 180
Tablo 25: Mücellit için MARC21 tanımlama alanları 181
Tablo 26: Müzehhib için MARC21 tanımlama alanları 181
Tablo 27: Musavvir için MARC21 tanımlama alanları 182
Tablo 28: Ebrucu için MARC21 tanımlama alanları 183
Tablo 29: Haritacı için MARC21 tanımlama alanları 183
Tablo 30: Basım sorumlusu için MARC21 tanımlama alanları 184
Tablo 31: Basımcı / Matbaa için MARC21 tanımlama alanları 185
Tablo 32: Mülkiyet kaydı ve sahip kişi için MARC21 tanımlama alanları 1 189
Tablo 33: Mülkiyet kaydı ve sahip kişi için MARC21 tanımlama alanları 2 190
Tablo 34: Sema kaydı için MARC21 tanımlama alanları 191

Tablo 35: Vakıf kaydı ve vakfeden için MARC21 tanımlama alanları 194
Tablo 36: Vakıf kaydı ve vakfeden için MARC21 tanımlama alanları 2 195
Tablo 37: Eser adı için MARC21 tanımlama alanları 1 197
Tablo 38: Eser adı için MARC21 tanımlama alanları 2 197
Tablo 39: Telif tarihi için MARC21 tanımlama alanları 201
Tablo 40: İstinsah tarihi için MARC21 tanımlama alanları 203
Tablo 41: Basım Yeri, Matbaa ve Basım Tarihi için MARC21 tanımlama alanları 207
Tablo 42: Birden fazla eser içeren risaleler ile ilgili açıklamaların tanımlanması için MARC21 tanımlama alanları 210
Tablo 43: Eser başı ve sonundan cümleler için MARC21 tanımlama alanları 217
Tablo 44: Şerh türü eserlerin kaydında asıl metin ve müellife atıf için MARC21 tanımlama alanları 221
Tablo 45: Hâşiye türü eserlerin kaydında konu aldığı eser ve yazarlarına atıflar için MARC21 tanımlama alanları 222
Tablo 46: Tâlikat türü eserlerin kaydında konu aldığı eser ve yazarlarına atıflar için MARC21 tanımlama alanları 223
Tablo 47: Bilinen diğer nüshalar ile bağlantı için MARC21 tanımlama alanları 1 . 228
Tablo 48: Bilinen diğer nüshalar ile bağlantı için MARC21 tanımlama alanları 2 . 229
Tablo 49: Îsâgûcî yazma nüsha katalog kaydı 241
Tablo 50: Îsâgûcî basma nüsha katalog kaydı 250
Tablo 51: Fevâidü'l-Fenâriyye katalog kaydı 259
Tablo 52: Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr katalog kaydı 268
Tablo 53: Siyâsetnâme katalog kaydı 276
Tablo 54: Tercüme-i Telemak katalog kaydı 283
Tablo 55: Tâlikat alâ Hasan Çelebi li Şerhil-Mevakıf katalog kaydı 286
Tablo 56: Telhîsü'n-Nesâyih katalog kaydı 293
Tablo 57: Zeyl-i Siyer-i Veysî katalog kaydı 300
Tablo 58: Esrârü'l-Kuran katalog kaydı 308

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: FRBR 1.Grup Varlıklar Ve İlişkileri 21
Şekil 2: FRBR 1.Grup Varlıklar Ve İlişkileri Türkçesi 22
Şekil 3: FRBR 2. Grup Varlıklar 22
Şekil 4: FRBR 2.Grup Varlıklar Ve İlişkileri Türkçesi 23
Şekil 5: FRBR 3.Grup Varlıklar Ve Konu İlişkileri 24
Şekil 6: FRBR 3.Grup Varlıklar Ve İlişkileri Türkçesi 24

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ALA: American Library Association

CILIP: Chartered Institute of Library and Information Professionals

FRAD: Functional Requirements for Authority Data

FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records

ICP: International Cataloguing Principles

IFLA: International Federation of Library Associations

IRCICA: Research Centre For Islamic History, Art and Culture

ISBD: International Standard Bibliographic Description

İSAM: İslam Araştırmaları Merkezi

JSC: Joint Steering Committee

MARC: Machine Readable Cataloging

OCLC: Online Computer Library Center

RDA: Resource Description and Access

s.: Sayfa

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TÜBATOK: Türkiye Basmaları Toplu Katalogu

TÜYATOK: Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu

t.y.: Tarih Yok

VIAF: Virtual International Authority File

VT: Veri Tabanı

WEB: World Wide Web

y.y.: Yayınyeri yok

GİRİŞ

> "Rahmeti sonsuz, merhameti sınırsız olan Allah'ın adıyla.
>
> Alemlerin Rabbi olan Allah'a şükreden kullar gibi hamd ederiz. Büyük nimetlerinden ve güzel imtihanından dolayı ona hamd eder, zamanın sıkıntılarına karşı bize kafi gelmesini diler, başarı ve korunma konusunda O'na yöneliriz. Gücümüzü [yanlış amaç uğruna kullanmak] tan O'na sığınırız. O'ndan, gönlü dolduran, kalbi mamur eden ve nefsi kuşatan bir yakîn (=kesin bilgi) isteriz. (Böyle bir bilgimiz olsun ki) nefsimiz yanlışa düşecek olursa bu bilgi nefsimizi engellesin, baş kaldıracak olursa bu bilgi nefsimizi geri çevirsin.
>
> Tek sığınağın ve koruyucunun Allah olduğuna, hayır ve şerrin O'nun elinde bulunduğuna, bütün nimetlerin O'nun katından geldiğine ve O'ndan başka kimsenin özel bir yetkiye sahip olmadığına dair bize güven vermesini isteriz. İsteklerimizi O'na havale eder ve yalnız O'na tevekkül ederiz. Bizi, doğru sözlü olmayı gaye edinen, hakkı talep eden ve doğru bilgiyi; yani akılların geçerli gördüğü ve kabul ettiği bilgiyi elde etmek isteyenlerden kılmasını dileriz. Bilmediğimiz bir konuyu bildiğimizi iddia etmekten, bir sözün enine boyuna tartmayanlardan, dalkavuğun övgüsüne kananlardan, biraz övgüyle birkaç söze tav olanlardan, batıl delilleri kullanarak mücadele etmeyi sevip dinleyenlerin kafasını karıştıran ve kendi görüşü geçer akçe olunca içeriğin yanlışlığını umursamayanlardan olmaktan Allah'a sığınırız. Allah'ın salat ve selamı, yarattıklarının en hayırlısı ve seçilmiş insan, peygamberlerin efendisi Hz. Muhammed'e, ashabına, raşit halifelerine ve pak nesline olsun." (Abdülkâhir el-Cürcânî, 2015: s.2)

İlk dönemlerden itibaren İslam devletlerinde ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde bilim adamlarına ve ilmî faaliyetlere kıymet verilmiş ve desteklemiştir. Sadece din bilimleri değil; tıp, astronomi, coğrafya, kimya, matematik, musiki, edebiyat, dil, tarih gibi diğer pek çok bilim dalında da başarılı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Tüm bunları ortaya koyan, gelinen noktayı birinci dereceden ispatlayan çok önemli kaynaklar ise bugün elimizde bulunan yazma eserlerdir.

Yazma eserlerin tüm özellikleriyle beraber tanımlanması bir ekip işidir. Arapça, Osmanlıca, Farsça gibi dönemin dillerini bilme gereği ile beraber eserin fiziki özellikleri ve konuları itibariyle de uzmanlık gerektirmektedir. Örneğin; astroloji konusundaki bir eseri en iyi tahlil edebilecek kişiler bu alanın uzmanlarıdır. Müzik konusundaki bir eseri de yine bu konunun uzmanları tam anlamıyla tahlil edebilir. Yazma eserin süslemeleri, içerisindeki tezhib, minyatür, cilt özellikleri ve diğer unsurları da en doğru ve yeterli bir şekilde yine bu alanın sanatkârları tespit edip ayrıntılarıyla tanımlayabilirler. Dolayısıyla bir yazma eserin tam anlamıyla mükemmel bir şekilde tanımlanabilmesinin bir kişinin eli ile olması mümkün değildir. Bu yüzden ortak kullanım ve güncellemelere açık bir ulusal kaynak

tanımlama sisteminin gerçekleştirilmesi, kaynakların en doğru ve yeterli biçimde tanımlanması için elzemdir.

En başta belirtilmesi gereken husus, bu çalışmanın amacı hiçbir şekilde geçmişte yapılmış olan bir çalışmayı eleştirmek ya da hatalarını ortaya koymak değildir. Hazırlandığı dönem şartlarında samimi hislerle yola çıkılarak pek çok zorluklarla ortaya konulmuş olan katalogların her biri son derece önemli ve bu çalışmaya ışık tutan kaynaklar olmuşlardır. Bununla beraber günümüzde bilgi teknolojileri ve kütüphanecilik bilimlerindeki gelişmeler gözardı edilerek yapılacak yeni çalışmalar ise artık mevcut problemlerin ve hataların tekrarlanması sonucunu doğuracaktır. Bu ise hem emek ve hem de zaten sınırlı olan kaynakların israfı sonucunu doğurur.

Bu çalışmada konu, büyük oranda uygulama sahasındaki kütüphaneci bakış açısıyla ve yaklaşımlarıyla ele alınmıştır. Çalışma, günümüz kütüphanecilik bilimlerindeki ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler göz önüne alınarak konunun sahada yeniden ele alınışı olarak da değerlendirilebilir.

Çalışmanın amacı öncelikle yazma ve eski harfli basma eserlere has tüm özelliklerin bibliyografik kayıtlarda nasıl tanımlanacağına dair ayrıntılı bir rehber tasarlamaktır.

Daha sonra örnek bibliyografik kayıtlar hazırlamak suretiyle, kütüphanecilerin yıllardır bahsedilen problemlerin çözümü için maksimum faydayı nasıl sağlayabileceklerine dair somut çalışmalar ortaya koymaktır.

Bir başka amaç ise, kütüphanecilerin ellerine aldıkları her eserin tanımlanması sürecinde entelektüel dünyalarını ve analitik bakabilme yetilerini geliştirebilmelerine katkıda bulunmaktır.

Çalışmanın diğer bir amacı, sistemin hayata geçirilmesi ile geleneksel katalogların araştırmacılara ışık tutan aktif rehberler haline dönüşeceğini ortaya koymaktır.

Ayrıca çalışmanın sonunda, tüm kütüphane, bilgi merkezleri ve arşivlerin de dâhil olabileceği, ortak kullanım ve güncellemelere açık çok yönlü bir ulusal kaynak tanımlama sistemi önerisinin ortaya çıkması hedeflenmiştir.

Çalışmanın kapsamında yazma ve eski harfli basma eserlerin bibliyografik tanımlamaları üzerinde durulacaktır. Burada yazma ve eski harfli basma eserler ile; İslam telif geleneği içerisinde el ile üretilmiş olan yazma eserler ve matbaanın kullanılmaya başlanmasından Harf Devrimine kadar ortaya çıkan eski harfli basma eserler kastedilmiştir. Bir başka deyişle Osmanlı coğrafyasında ilmi faaliyetler sonucu üretilmiş olan yazma ve basma eserler üzerinde çalışılacaktır. Ancak çalışma ayrıntılı olarak incelendiğinde görülecektir ki kapsam çok daha genişletilebilir. Çalışmada yeri geldikçe her fırsatta önerilen ulusal kaynak tanımlama modelinin aslında yurdumuzdaki tüm bilgi merkezleri, arşivler, müzeler, kütüphaneler, bilgi çalışanları ve bilim camiasın katkılarıyla mükemmel halini alabileceği vurgulanmıştır.

Çalışma yöntemi olarak öncelikle belgesel analiz ve betimleme yöntemi kullanılmıştır. Bununla beraber çalışma büyük oranda pratik uygulamalardan oluşmuştur. Yazma ve eski harfli basma eser örnekleri üzerinde tanımlama çalışmaları yapılmıştır. Bu tanımlamalarda, RDA ve FRBR kavramsal modelinin yaklaşımları temel alınmıştır.

Gerek eserlerin bibliyografik tanımlamaları ve gerekse otorite dizinleri Türkiye'de en fazla bilinen MARC21 metadata şeması üzerinde yerleştirilmiştir.

Çalışmada örnek gösterilen bibliyografik tanımlamalar ve otorite dizinleri adım adım ayrıntılarıyla açıklanarak hazırlanmıştır. Hazırlanan kayıtlar afakî olmayıp sonuçların hemen görülebileceği Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi otomasyon sistemi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada hazırlanan eser kayıtları ve otorite dizinlerinin büyük çoğunluğu, hazırlandığı andan itibaren halen bu kütüphanenin otomasyon sisteminde aktif olarak çalışmaktadır.

Çalışmanın hipotezi ise şu şekilde belirlenmiştir:

RDA ve onun temelini aldığı FRBR kavramsal modeli gerekliliklerinin yazma ve nadir basma eserlerin bibliyografik kayıtlarında uygulamaya konulması ile,

sınırsız, eksiksiz ve analitik tanımlamaların gerçekleştirilebilmesi ve bu tanımlamalarda verilen bilgilerin araştırmacı için aktif rehberler haline gelebilmesi mümkün olacaktır. Bunun sonucunda özellikle yazma eser kataloglama konusunda günümüze değin bahsedilen problemler büyük oranda çözüme kavuşacaktır.

Araştırmada sıklıkla kullanılan kaynaklar ise şunlardır; RDA standartlarına erişim için RDA Toolkit (Boğaziçi Üniversitesi erişimi), gerek bibliyografik kayıtlarda ve gerekse otorite dizinlerinde MARC21 metadata şemasının kullanımı için Library of Congress Network Development and MARC Standart Office'in hazırlamış olduğu "MARC21 Format for Bibliographic Data" ve "MARC21 Format for Authority Data", otorite dizinleri için VIAF (Virtual International Authority File) web sayfası ve biliyografik kayıt örnekleri ve nüsha karşılaştırma gereksinimleri için OCLC Connexion erişimi, HathiTrust Digital Library web sayfası, Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı web sayfası, TÜYATOK ve TÜBATOK Katalogları, Milli Kütüphane Yazma Eserler Dijital Kütüphane Sistemi, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu Kataloğu, Atatürk Kitaplığı Kataloğu, Marmara Üniversitesi Nadir Eserler Kataloğu, ve konumuzla alakalı her türlü bilgi gereksinimimiz için TDV/Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi web sayfası sıklıkla kullanılmıştır.

Çalışma sürecinde karşılaşılan en büyük zorluk Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı web sayfasının çok sık hata vermiş olması, katalog kayıtlarına ve nüsha karşılaştırmaları için eser görüntülerine ulaşılamaması, ulaşılabildiğinde ise eser görüntülerinde incelemeyi imkansız hale getiren devasa kurum filigranı bulunuyor olmasıdır. Bir diğer zorluk ise zengin yazma ve nadir eser koleksiyonunun dijital görüntüleri oluşturulmuş olmasına rağmen, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinin bu kaynaklarına web üzerinden erişilememesidir. Ayrıca büyük emek verilerek hazırlanmış olan TÜYATOK ve TÜBATOK'a halen web üzerinden erişilemiyor olması da son derece büyük bir problem ve kayıptır.

Yazma eserlerin çeşitli özellikleri, yazma eser katalogları, Osmanlı, Cumhuriyet ve Cumhuriyet sonrası kataloglama çalışmaları, kataloglama problemleri, yazma eserlerin kataloglarındaki eksiklikler ve/veya hatalar, kataloglama konusundaki zorluklar farklı çalışmalarda konunun uzmanları tarafından

ele alınmıştır. Yazma eserlerin cildi, tezhipleri, minyatürleri gibi sanatsal özelliklerini inceleyen pek çok tez bulunmaktadır. Tüm bunlar konularında doyurucu bilgiler içeren ve kütüphanecilerin mutlaka elinin altında olması gereken son derece önemli çalışmalardır. Burada bunların bir kısmından bahsetmekle iktifa edilmiştir

Prof. Dr. İsmail Erünsal (2015) "Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik" isimli eserinde Osmanlı Türk kütüphanelerini Tanzimat'a kadar olan dönem kapsamında incelemiş ve o dönem kataloglama çalışmalarından da bahsetmiştir.

Yine Prof. Dr. İsmail Erünsal (1995) "Yazma eserlerin kataloglanmasında karşılaşılan güçlükler I: Eser ve müellif adının tesbiti" konulu makalesinde kataloglamada yaşanan zorluklara ve hatalara değinmiştir.

Prof. Dr. R. Tuba Karatepe (1995) doktora tezinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar Osmanlı kütüphanelerini incelemiş, bu dönemde yapılan, yazma ve basma kataloglama çalışmalarından bahsetmiştir.

Prof. Dr. Fuat Sezgin'in GAS'ı (1967) ile Carl Brockelmann'ın, GAL'ı (1898) yazma eserler literatürüne dair anılması gereken kaynakların en başında gelmektedir. Bu eserin Türkçe çeviri çalışmalarına İstanbul Üniversitesi işbirliğinde bir komisyon tarafından başlanmış olup ilk cildinin çevirisi Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı tarafından yayınlanmıştır (Sezgin, 2015). Ayrıca IRCICA'nın hazırlamış olduğu (1997, 1999, 2000, 2003, 2004, 2006, 2008, 2011) bir dizi literatür eseri de bu alanda çok önemli Türkçe kaynaklardır.

Prof. Dr. Ramazan Şeşen (1995) "Yazma Kitapların Tavsif Edilmesi ve Tesbit Fişinin Hazırlanması" isimli makalesinde yazma eserlerdeki kayıtlarda bulunan ibarelerle alakalı çok önemli bilgiler vermiştir. Şeşen'in konu üzerinde başka çalışmaları da bulunmaktadır (1986, 1997).

Prof. Dr. Nihat Mazlum Çetin'in (1991) ders notları vefatından sonra talebeleri tarafından toparlanıp bir makalede yayınlanmış olup yazma eserlerin kataloglanması konusunda önemli bilgiler içermektedir.

Prof. Dr. Mehmet Emin Küçük (1999) bir makalesinde yazma eserler sorununu 7 başlık altında incelemiştir. Bunlardan 2. madde olan kataloglama sorunları başlığı altında transkripsiyon ve transliterasyon sorunlarına ve ulusal otorite dizinlerinin olmayışından ileri gelen problemlere değinmiştir.

Prof. Dr. Hatice Aynur (2002) bir makalesinde 1989-2002 yılları arasında Türkçe yazma eserlerin kataloglama çalışmalarından ve hazırlanan kataloglardan bahsetmiştir. Aynur bu makalesinde aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nde kataloglama çalışmalarının resmi olarak başladığı 1935 yılından itibaren yazma eser kataloglama çalışmalarının kısa bir tarihçesini sunmuştur.

Bir diğer çalışma ise Hüseyin Türkmen'in (2010) hazırlamış olduğu kitaptır. Türkmen bu çalışmasında 1923-2006 yılları arasında Türkiye'de hazırlanmış olan yazma eser kataloglarını ayrıntılarıyla değerlendirmiştir. Burada bahsedilen kataloglar yazma ve basma eserler üzerinde çalışmakta olan kütüphanecilerin mutlaka elinin altında olması gereken çok önemli çalışmalardır.

Yazma eserlerin fiziki özellikleri ile alakalı hazırlanmış iki çalışma Prof. Dr. Hüseyin Odabaş (2011) ve Prof. Dr. Fatih Rukancı (2012) tarafından kaleme alınmış olup konusunda doyurucu bilgiler içermektedir.

Yazma eserlerin kataloglanmasında uygulamaya yönelik standartlaşma çalışması olarak nitelendirilebilecek önemli bir çalışma da "Yazma ve eski basma kitapların tasnif ve fişleme kılavuzu ve İslam dini ilimleri tasnif cetveli" (Berker ve Parmaksızoğlu, 1958) isimli çalışmadır. Prof. Dr. Günay Kut (1991) tarafından hazırlanmış olan "Türkiye yazmaları toplu katalogu (TÜYATOK) yazma eser fişleme kılavuzu" ise genel olarak 1958'de yayınlanmış olan kılavuzu temel alarak hazırlanmıştır. Bu iki rehber de dönemin bilgi teknolojileri göz önüne alınarak değerlendirildiğinde çok önemli çalışmalardır.

Bir diğer önemli çalışma ise Prof. Dr. Süleyman Mollaibrahimoğlu (2007) tarafından hazırlanmış olan eserdir ki bunda pek çok yazma eser örneğini görselleri ile birlikte görmek mümkündür. Yazma eserlerde karşılaşılabilecek bazı terimlerin ne anlama geldiğine dair pratik bilgilere ulaşılabilen kullanışlı bir rehberdir.

Türkçe çevirisi yakın zamanda yayımlanmış olan Adam Gacek'in (2017) "Arapça El Yazmaları İçin Rehber" isimli sözlüğü de yazma eserler terminolojisine dair son derece önemli bir çalışmadır.

Çevirisini Prof. Dr. Mehmed Hatiboğlu'nun yapmış olduğu Salâhuddin El-Müneccid'e ait makale (1966) ile Okan Kadir Yılmaz (2018) tarafından hazırlanmış olan eser, yazma eserlerin tahkikli neşir kaidelerinden bahseden çok önemli çalışmalardır. Bu çalışmalarda yazma eserlerde görülen kayıtlar, bu kayıtların kısaltmaları, işaretler ve bunların ne manaya geldiklerine dair çok önemli bilgiler bulunmaktadır.

Yine Prof. Dr. Fatih Rukancı, Doç. Dr. Hakan Anameriç ve Doç. Dr. Kemal Tuzcu'nun (2016) birlikte hazırlamış oldukları eser de şimdiye kadar farklı çalışmalarda ele alınmış olan yazma eserlerin özelliklerinin, bibliyografik kayıtlarda gösterilmesi gereken bilgilerin, kataloglamada yaşanan problemlerin bir arada görülebileceği ve hazırlanmış olan bazı yazma eser kataloglarının künyelerinin derlenmiş olduğu bir çalışmadır.

Günümüz bilgi teknolojileri ve yeni kütüphanecilik gelişmeleri ışığında yazma eserlerin kataloglanması konusuna ilk olarak değinen çalışma Emine Hatun Gür ve Sevgi Atila Cünüş'ün (2016) hazırlamış oldukları makaledir. Bu makalede RDA'nın yazma eserlerin tanımlamaları için uygulanabilirliğine dair bir yazma eser üzerinde uygulama çalışması gerçekleştirilmiş ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Eski harfli basma nadir eserlerin kataloglanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ile bibliyografik tanımlama öğeleri konusunda ise Prof. Dr. Jale Baysal, doktora tezinin giriş bölümünde, çalışmasının hazırlanması sürecinde incelediği kataloglarda gördüğü problemlerden bahsetmiş ve önemli açıklamalarda bulunmuştur. Bu tez daha sonra yayınlanmış olup alanında son derece önemli bir kaynaktır (Baysal, 1968, 2010).

Konuyu bir makale ile tekrar gündeme getiren Prof. Dr. Tuba Çavdar Karatepe nadir eserlerin tanımlama öğeleri üzerinde durmuş ve önemli önerilerde bulunmuştur (Karatepe, 2005). Karatepe hazırlamış olduğu İstanbul Ticaret Odası nadir eserler

kataloğunun giriş kısmında yine karşılaşmış olduğu eserlerin özelliklerine değinmiş ve tavsiye niteliğinde olabilecek bazı açıklamalarda bulunmuştur (Karatepe 2003).

Bu konuya değinen bir başka çalışma ise Sevgi Atila Cünüş (2010) tarafından hazırlanmış olan yüksek lisans tezidir. Genel olarak Türkiye üniversite kütüphanelerindeki nadir eserlerin durum tespiti konusunda hazırlanmış olan tezde, nadir eser nedir? hangi eserler nadir eser olarak değerlendirilmelidir?, bir eserin nadir eser olup olmadığına dair kriterler nelerdir? gibi sorulara yanıt aranmıştır. Çalışmanın bir bölümünde kataloglama konusu da ele alınmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde RDA ve onun temelini oluşturan FRBR ele alınmıştır. Konunun Türkiye kütüphanecilik camiasında çok yeni olması dolayısıyla bu bölümde mümkün olduğunca öz olarak, tarihçesinden, yapısından ve getirdiği yeniliklerden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde RDA'nın zorunlu kıldığı ve FRBR modelinin hayata geçirilmesi için elzem olan kontrollü erişim noktaları ve otorite dizini kavramları üzerinde durulmuş, daha sonra kişi, kurum, eser adı ve konu otorite dizinleri için kullanılacak MARC21 alanlarından bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde otorite dizinleri nasıl hazırlanır ve nasıl çalışır gibi soruların cevabı verilmiştir. Adım adım aşamaları ile örnek kişi adı, eser adı, kurum adı ve konu otorite dizinleri oluşturulmuştur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde İslam telif geleneği ve ürünleri ele alınmıştır. FRBR modelinin tavsiye ettiği varlıklar arası bağlantıların yazma ve nadir eserlerin tanımlamalarında sağlıklı bir şekilde verilebilmesi için bu geleneğin kütüphaneci tarafından çok iyi bilinmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bölümde İslam telif geleneği içerisinde şekillenmiş olan telif türleri kütüphaneci bakış açısıyla ele alınmıştır.

Beşinci bölümde yazma ve nadir eserlere has özelliklerin tanımlama alanları fiziki ve entelektüel içerik olarak gruplandırılmıştır. Ayrıca bunların her birinin MARC21 metadata şemasında nasıl gösterileceği örnekler ile açıklanmıştır.

Altıncı bölümde ise İslam telif geleneği dâhilinde üretilmiş olan yazma ve basma eserler üzerinde örnek uygulama çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Yedinci ve son bölümde ise Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi koleksiyonunda mevcut bazı yazma ve nadir eserler ile Kur'ân-ı Kerîm üzerine yapılan bazı çalışmaların kayıtlarının FRBR kavramsal modeli ile güncellenmesi ile elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
RDA VE FRBR; KAVRAMLAR, İÇERİK, TARİHÇE

1.1 RDA Nedir?

RDA, Resource Description and Access, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2'nin yerini alan kataloglama standardıdır. RDA'nın Türkçe karşılığı RDA Steering Committee tarafından hazırlanan RDA Broşürünün Nevzat Özel tarafından yapılan çevrisinde "Kaynak Tanımlama ve Erişim" olarak kabul edilmiştir. Bu çeviri RDA Steering Committee web sayfasında yayınlanmıştır. (RDA Steering Committee, 2012).

RDA tamamen dijital ortamlar için tasarlanmıştır, mevcut tüm metadata standartlarıyla uyumludur. Bibliyografik verinin sistemlerde nasıl göründüğü ile değil, içerik olarak bilginin uluslararası alanda birbirleriyle nasıl örtüşeceği, verinin kaynağı ile bağlantılarının nasıl sağlanabileceği ile ilgilenir. FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records / Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gerekler) ve FRAD (Functional Requirements for Authority Data / Otorite Kayıtları için İşlevsel Gerekler) modeli üzerine yapılandırılmış olması, bibliyografik veride erişim noktalarında standartlaşmayı gerektirmektedir.

RDA rehberi (RDA toolkit) web tabanlı bir araç olarak bulunmaktadır. Başlangıçta 2010'da loose-leaf sürüm olarak basılı formatta yayımlanmışsa da web üzerinden devam etmesine karar verilmiş, basılı formatta yayınlanmaması önerilmiştir. Bu, RDA'nın kolay güncellenebilir olmasını ve gelen önerilerin hızlıca değerlendirilebilmesini mümkün kılmaktadır (Tillett, 2013).

RDA için kaynak sadece kütüphane malzemesi değil, bilgi taşıyıcısı olan tüm varlıklardır. Müzeler, arşivler, yayınevleri, bilgi merkezleri ve çeşitli kurumların verilerinin tanımlanması ve erişimi için tasarlanmıştır. Bu özellik, birbirinden farklı yapı ve materyallere sahip ancak temelde aynı entelektüel bilgiyi içeren dataların birbirleriyle etkileşimini mümkün kılacaktır (Gümüş ve Gür, 2011).

1.2 Tarihçesi

Bilindiği üzere AACR, Anglo-American Cataloguing Rules / Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nın ilk baskısı 1967'de ikinci baskısı 1978'de yayınlanmıştır. AACR'nin tarihsel gelişimine bakıldığında, özellikle bilgisayar teknolojilerinin ortaya çıkışı, yayıncılık dünyasındaki gelişmeler, çoğalan yayın sayısı ve çeşitleri, elektronik yayınların hızla artışı gibi önemli unsurların etkisi ve gereksinimleriyle çeşitli revizyonlar ve eklemeler ile geliştirildiği görülmektedir. Özellikle bilgisayar teknolojilerinin çok hızlı bir şekilde gelişmiş olması her alanı olduğu gibi kütüphanecilik mesleğini de temelden etkilemiştir. 1997'de Toronto'da düzenlenen The International Conference on The Principles and Future Development of AACR konferansında AACR'nin gelişen internet teknolojileri karşısındaki yetersizlikleri çok yoğun tartışılmıştır. Gelişmeler karşısında AACR üzerinde güncellemeler yapılıyor olsa da artık köklü değişikliklerin yapılması gerekliliği konuşulur olmuştur (Bayter, 2009).

AACR'nin gelişimine paralel olarak yaklaşık aynı dönemlerde bilgisayarlı kataloglama teknolojileri ortaya çıkmış, MARC (Machine Readable Cataloging) / Makine ile Okunabilir Kataloglama metadata kodlamalarının geliştirilmesi ile kütüphane kataloglarının paylaşım çerçevesi genişlemiştir. Böylece kütüphane katalogları yerel veri tabanları olmaktan çıkarak hem bibliyografik bilginin ve hem de bilgi merkezlerinin uluslararası alanda etkileşimini ve entegresini mümkün kılmıştır. Böylece kütüphanecilik alanında ortak bir kültür oluşmuştur.

AACR'nin geliştirme çalışmaları 2005 yılına kadar devam ettirilmiştir. Bu çalışmalardan sorumlu olan JSC (Joint Steering Commitee) üyeleri AACR'nin üzerinde yapılacak değişiklikleri inceleme, teklifleri değerlendime ve karar verme gibi görevleri yürütmekteydiler (Khosrowpour, 2012, s. 397-417). Bu tarihten sonra artık geliştirilecek olan standardın kütüphane merkezli olmaktan çıkıp daha evrensel çağrışımlar yapacak yeni bir isim ile anılması gerektiği gündeme gelmiştir. AACR2 üzerine inşa edilmiş olmakla birlikte bu geliştirilen yeni standardın AACR3 değil RDA / Resource Description and Access olmasına karar verilmiştir. 2009 itibariyle RDA'nın ilk deneme sürümleri gelişrirlmeye başlanmıştır. Komite bu tarihten sonra

artık RDA'nın geliştirilmesi üzerine çalışmalarını sürdürmüş ve halen de devam ettirmektedir (El-Sherbini, 2011: s. 7-15).

JSC, Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya'dan American Library Association, Australian Committee on Cataloguing, British Library, Canadian Committee on Cataloguing, Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) ve Library of Congress gibi kurumlardan altı üyeden oluşmaktadır. Ancak daha uluslararası alana yayılıp tanıtılabilmesi için çeşitli bölge temsilcilikleri belirlenmiştir (RDA Steering Committee, 2012).

JSC tarafından oluşturulan farklı alt çalışma grupları bulunmaktadır. Bu gruplar RDA ile ilgili kapsamlı ve ayrıntılı çalışmaların yürütülmesi ve geniş kitlelere duyurulması için çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışma gruplarının hazırlamış oldukları ayrıntılı raporlar, RDA'nın uygulanmasına yönelik olarak kütüphanelere önemli fikirler vermektedir. Ayrıca RDA'nın temel düzeyde anlaşılabilmesi için farklı dillere çevrilen broşürler hazırlanmıştır.

RDA ile ilgili gelişmelerin Avrupa kütüphaneciler camiasında tartışılması, önerilerin/görüşlerin toplanması, araştırmaların yapılması ve bunların JSC'ye iletilerek RDA'nın gelişimine katkı sağlanması amacıyla 2011 yılında European RDA Interest Group (EURIG) çalışma grubu oluşturulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Bu grup Avrupa'da bulunan milli kütüphaneler, üniversite kütüphaneleri, bilgi ve belge yönetimi bölümleri, dernekler ve çeşitli kuruluşlardan destek bulmuştur (Özel, 2015).

1.3 Türkiye'de Durum

2009'da RDA'nın ilk deneme sürümlerinin geliştirilmesinden itibaren Türkiye'de öncelikli olarak üniversite kütüphaneleri camiasında izlenmeye başlanmıştır. Özellikle yurtdışı otomasyon sistemleri ile entegre kütüphaneler gelişmeleri yakından takip etmişlerdir. 2010'da RDA toolkit'in ilk basımının gerçekleşmesi ve ilk test çalışmalarının başlamasıyla Türkiye'de kataloglamanın geleceği tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle ABD'de Kongre Kütüphanesi'nin 2013 itibariyle RDA' ya geçeceğini ilan etmesi ile de bu tartışmalar hız kazanmış, daha somut çalışmalar ortaya konulmak üzere toplantılar düzenlenmeye başlanmıştır. 2012

yılı Haziran ayında bir çalıştay düzenlenmiş ve bu çalıştayda RDA Türkiye Çalışma Grubu'nun kurulmasına karar verilmiştir. Bu çalıştay sonucunda bir bildirge yayınlanmıştır. Milli Kütüphane himayesinde oluşturulmasına karar verilen grubun çekirdek kadrosunun ilk toplantısı Eylül 2012'de Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda alınan karar uyarınca da dört alt grubun oluşturulması planlanmıştır. Bu gruplar; Konu başlıkları listesi geliştirme grubu, yazar listesi geliştirme grubu, terminoloji geliştirme gurubu ve teknoloji grubu şeklinde belirlenmiştir. (Gür, 2013b) Bu alt grupların adı geçen konularda öncülük edeceği öngörülmüştür. Grup üyeleri öncelikle Türkiye kütüphanecilik camiasında RDA farkındalığı sağlamak amaçlı çeşitli sunumlar ve toplantılar tertip etmiştir. RDA broşürü Türkçe'ye çevrilmiştir. İlk akademik yayınlar ortaya çıkmıştır (Bayter 2012a ; 2012b). Grubun son toplantısı 2013'te Boğaziçi Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıdan sonra çeşitli Üniversite kütüphanelerinde RDA çalışmaları hız kazanmıştır.

Türkiye 2014 itibariyle Avrupa RDA Çalışma Gurubunun (EURIG) bir üyesi olup Ankara ve Hacettepe Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri tarafından temsil edilmektedir (Çakmak, 2018: s.37).

2014 yılında Türkiye'de kütüphanelerinde RDA konusunda gelinen durumu ortaya koyan bir çalışma gerçekleştirilmiş ve kütüphanelerin gereksinimleri ortaya konulmuştur (Atılgan, Özel, Çakmak, 2014).

2014 sonrasında özellikle RDA'ya geçiş yapan üniversite kütüphaneleri, geçiş süreçlerini ve pratik çalışmalarını çeşitli toplantılarda paylaşmışlardır. (Beşir, 2016; Teoman ve Efe, 2016; Gür ve Cünüş, 2016). RDA yapısı ve terminolojisi üzerine akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Özel, 2015). Ayrıca Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde de RDA konusu ders programlarına alınmıştır.

2018 yılında yayınlanan bir makalede Avrupa'da ve Türkiye'de RDA uygulamaları konusunda bir durum değerlendirilmesi yapılmış, RDA çalışmalarının özet bir tarihçesi sunulmuştur (Çakmak, 2018). Yine 2018'de üniversite kütüphanelerinde RDA'ya geçiş sürecinde yaşanan problemleri ortaya koyan bir çalışma daha gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada da RDA'nın yapısına değinilmiş ve kısa bir tarihçesi verilmiştir (Bayter, 2018)

1.4 Neden Gerekli?

RDA'nın ortaya çıkışını gerekli kılan en önemli gelişme, kaynak çeşitlerinde, özellikle elektronik yayınlarda yaşanan artış ve bunların internet üzerinden paylaşımındaki artıştır. Her nekadar gelişen teknoloji takip edilerek yeni eklemeler yapılmış olsa da, AACR2 artık bu gelişmeler karşısında yetersiz kalmıştır. Başlangıçta basılı formattaki bilgi kaynaklarının kart katalogları için tasarlanmış olması, teknolojinin hızı karşısında bazı kurallarının gereksiz bazılarınınsa yetersiz olduğu tartışmalarını gündeme getirmiştir. Teknolojideki gelişim herşeyden önce artık basılı katalogları gereksiz hale getirmiştir. Günümüzde bir koleksiyonun metadatalarını basılı format için tanımlayarak / kataloglayarak yayınlama düşüncesi hem o koleksiyona sahip olan kurum ve hem de araştırmacılar açısından gereksiz vakit kaybı olacaktır. Kart katalog hazırlama, fiş hazırlama, katalog basıp yayınlama gibi işlemler, tüm dünyada kütüphanecilik mesleğinin tarihinde birer anı olacak duruma gelmiştir.

RDA tamamen dijital dünya için tasarlanmış bir tanımlama standardıdır. Bilgi taşıyıcısı olan tüm medya türlerini anlaşılır bir şekilde tanımlayacak alanlara sahiptir. RDA kurallarını içeren RDA toolkit web tabanlı olduğundan teknolojideki olası gelişmeler karşısında hızlı bir şekilde güncellenebilir olma esnekliğine sahiptir.

1.5 RDA Toolkit

RDA toolkit 2010 Haziran itibariyle kullanıma açılmış olan online RDA kılavuzudur. İnternet üzerinden abonelik paketi ile erişimi mümkündür. Gerekli güncellemelerin kolayca mümkün olabilmesi için basılı formatta yayınlanmayacağı konuşulmaktadır (Tillett, 2013). Elektronik formatta olması kullanıcıların gerekli bölümler arasında kolayca dolaşabilmesini, hızlı ve fonksiyonel bir şekilde arama ve bulma yapabilmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik iş akışı oluşturulup paylaşımını sağlayacak esnek bir yapıya sahiptir. Abonelik sonrası kullanıcılar ihtiyaçlarına göre baskı alabilmektedirler.

RDA Toolkit içerisinde RDA'dan MARC21'e, MARC21'den RDA'ya kolayca geçişi sağlayan kütüphaneci için kullanışlı haritalama (Mappings) çalışmaları bulunmaktadır.

RDA toolkit yayıncıları tarafından hazırlanmış çevrimiçi eğitim seminerleri (webinars) bulunmaktadır. Bu seminerlere RDA toolkit web sayfasından (www.rdatoolkit.org/training) veya internet üzerinden "RDA toolkit webinars" taraması ile ulaşılmaktadır.

RDA toolkit'e "www.rdatoolkit.org" web adresinden ulaşılmaktadır. Abonelik yönlendirmesi takip edilerek kişisel olarak veya kurumsal olarak abonelik mümkündür. Abonelik şartları ile alakalı bilgiler de bu sayfada bulunmaktadır.

1.6 RDA'nın Yapısı

RDA yapısal olarak 10 bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler genel olarak şu şekildedir;

1. Bölüm: Gösterim ve kopya özelliklerinin kaydedilmesi
2. Bölüm: Eser ve anlatım özelliklerinin kaydedilmesi
3. Bölüm: Kişiler, aileler ve tüzel kişilerin özelliklerinin kaydedilmesi
4. Bölüm: Kavram, nesne, olay ve yer özelliklerinin kaydedilmesi
5. Bölüm: Eser, anlatım, gösterim ve kopya arasındaki temel ilişkilerin kaydedilmesi
6. Bölüm: Bir bilgi kaynağı ile ilgili kişiler, aileler, tüzel kuruluşlar arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi
7. Bölüm: Konu ilişkilerinin kaydedilmesi
8. Bölüm: Eser, anlatım, gösterim ve kopya arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi
9. Bölüm: Kişiler, aileler, tüzel kuruluşlar arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi
10. Bölüm: Kavram, nesne, olay ve yer arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi

Bunlardan ilk dört bölümde FRBR ve FRAD modelinde ifade edilen varlıkların niteliklerinin kaydedilmesi, geri kalan altı bölümde ise bu varlıklar arasındaki ilişkilerin kaydedilmesi önemlidir. RDA bilgi kaynaklarının türlerini farklı bölümlerde ve kısımlarda ayrı ayrı tanımlamak yerine, bu kaynakları birbirinden ayırmadan hangi unsurların tanımlanması gerektiği konusunda yönergeler sunmuştur (Özel, 2015: s. 1-22).

1.7 AACR ile RDA'nın Farkları

AACR başlangıçta kart kataloglar için tasarlanmıştır. Boyut olarak sınırlı olacağı için belli kısaltma ve format kuralları uygulanmıştır. RDA ise doğrudan dijital ortamlar yani dijital kataloglama için tasarlanmıştır. Bu fark kataloglardaki alan sınırlamalarını tamamen ortadan kaldırmıştır.

AACR2, ISBD: International Standard Bibliographic Description / Uluslararası Standart Bibliyografik Tanımlama kuralları üzerine yapılandırılmıştır. RDA'nın temellerini ise FRBR, FRAD, ICP (International Cataloguing Principles) ve ISBD oluşturmuştur.

RDA rehberi online formatta olduğu için ihtiyaca göre güncellenebilmesi son derece hızlı ve kolaydır. AACR rehberi ise basılı formatta olduğundan güncellemelerin gerçekleştirilmesi ve yayınlanması çok fazla zaman alıyordu.

AACR basılı formatta kütüphane katalogları için geliştirilmiştir. RDA ise adından da anlaşılacağı üzere bilgi taşıyıcısı olan her kaynağın tanımlanması ve etkin bir şekilde erişimi için tasarlanmıştır. Yani sadece kütüphaneler için değil tüm arşivler, müzeler, çeşitli bilgi merkezleri gibi farklı kurumların bilgi kaynaklarının tanımlamaları için de rehber olarak tasarlanmıştır.

RDA uluslararası alanda daha paylaşımcı ve entegre veri tabanları hazırlanmasını mümkün kılar.

AACR içerik ve görüntü ile ilgilenir. RDA ise içerik ile ilgilenir katalog boyutu ve şekli ile ilgilenmez.

RDA ile eserler, özel ya da tüzel kişiler, kavram veya konular arası ilişkilerin ortaya çıkarılması çok daha fazla önem kazanmıştır. Kontrollü yani otoriteli erişim noktaları bunun sağlanmasını mümkün kılar.

Kontrollü erişim uçları AACR'de tavsiye niteliğinde iken, RDA ile zorunlu hale gelmiştir.

RDA, yeni alanları ile daha ayrıntılı otorite dizinleri hazırlanmasına imkân verir.

1.8 Değişen Kavramlar

RDA, FRBR kavramsal modeline dayalı olarak geliştirildiği için AACR'deki bazı kavramlar isim değiştirmiş, bazı kurallar kaldırılmış, bazıları ise değiştirilmiştir. Nevzat Özel bir makalesinde bu değişiklikleri ayrıntılı olarak anlatmıştır (Özel, 2015: s. 1-22). Ayrıca bu konuda yurt dışı çevrimiçi erişime açık pek çok eğitim materyali bulunmaktadır. Genel olarak bu değişikliklerden başlıcaları şunlardır:

TABLO 1: DEĞİŞEN KAVRAMLAR

AACR	RDA
Area	Element
Main entry	Authorized access point
Added entry	Access point
Uniform title	Preferred title for a work
Heading	Preferred Access point
See reference	Variant Access point
Author, composer, etc.	Creator
Physical description	Carrier description

(Schiff, 2012)

Bu kavramlar şu şekilde Türkçe'ye çevirmiştir:

TABLO 2: DEĞİŞEN KAVRAMLAR TÜRKÇE

Alan	Unsur
Temel Giriş	Tercih Edilen Eser Adı ve Yaratıcı İçin Yetkeli Erişim Noktası
Ek Giriş	Erişim Noktası
Tek Biçim Eser Adı	Tercih Edilen Eser Adı ve Bilinen Eser Adı
Başlık	Yetkeli Erişim Noktaları

Bakınız Yönlendirmeleri	Farklı Erişim Noktaları
Yazar, Sanatçı, Besteci...	Yaratıcı
Fiziksel tanımlama	Taşıyıcı Tanımlama

(Özel, 2015: s. 1-22):

1.9 Kaldırılan Kurallar

Latince kısaltmalar kaldırılmıştır.

s.ı. (sine loco "yayın yeri yok")

s.n. (sine nomine "yayınlayan yok")

et al. (et alii "ve diğerleri")

ca. (circa "yaklaşık olarak")

Bunların yerine "Place of publication not identified", "publisher not identified", "and others", "approximately" kullanılmaktadır (Gür, 2013). Bunlar haricinde kayıt içerisinde kullanılan tüm kısaltmalar da kaldırılmıştır. Kısaltmalarla alakalı ayrıntılı bilgi edinilebilecek yurtdışı çevrimiçi erişime açık çeşitli eğitim materyalleri bulunmaktadır.

AACR'de mevcut olan eser üzerinde emeği geçen kişiler için "ve diğerleri" uygulaması da değişmiştir. Bunun yerine artık eser üzerinde emeği geçenler ek girişlerde verilmektedir. Kişinin eser üzerinde nasıl bir emeği ya da eser ile kişinin nasıl bir bağlantısı var ilişkilendirilmiş terim listesinden (MARC Code List for Relators) seçilerek uygun şekilde belirtilmektedir.1

1.10 Yeni Alanlar

Eskiden 245 alanında başlıktan sonra |h ile gösterilen eserin fiziksel tanımlama için 336, 337, 338 MARC alanları geliştirilmiştir.

[1] Kod listesi için bkz. Library of Congress, Network Deevlopment & Standards Office web sitesi: http://www.loc.gov/marc/relators/relaterm.html

336 - İcerik türü (content type): Bilgi kaynağının anlatımında kullanılan iletişim şekli (muzik performansı; metin; hareketli resim)

Örnek: 336 $a text $b txt $2 rdacontent]

337 - Ortam türü (media type): Bilgi kaynağının iceriğini goruntuleme, oynatma, calıştırma icin kullanılan araclar (ses, bilgisayar, video, mikroform, aracısız/unmediated)

Örnek: 337 $a unmediated $b n $2 rdamedia

338 - Taşıyıcı türü (carrier type): Verilerin depolanması ve saklanması icin kullanılan ortamlar (cilt-kitap, cevrimici kaynak, mikrofiş, video kaset, ses diski)

Örnek: 338 $a volume $b nc $2 rdacarrier

260 basım bilgileri alanı kaldırılmış yerine 264 alanı gelmiştir.

Otorite dizinleri için de 046, 336, 368, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 380, 381, 382, 383, 384, 678 alanları gelmiştir. Bu alanlar yer, adres, etkinlik alanı, kurum, meslek, cinsiyet, aile, dil gibi bilgilerin otorite dizininde verilebilmesine olanak vermektedir (Özel 2015).

1.11 FRBR ve FRAD Nedir?

FRBR 1998'de IFLA / Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu tarafından geliştirilmiştir (IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, 1998). FRAD ise 1999 yılında kurulan IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records tarafından geliştirilmiş ve 2008'de yayınlanmıştır (IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records, 2008). Bibliyografik kayıtlara ve otorite dizinlerine yeni bir yaklaşım getiren teorik modellerdir. Bilgi kaynakları arasında ilişkileri ortaya çıkaracak ve kullanıcı için daha anlaşılır bir şekilde ortaya koyacak entelektüel yaklaşımlara sahiptir.

FRBR, Türkiye'de ilk olarak Yaşar Tonta tarafından 2005 yılında tanıtılmıştır. FRBR / Functional Requirements for Bibliographic Records, Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gerekler, ve onun diğer kolu olan FRAD / Functional Requirements for Authority Data, Otorite Kayıtları İçin İşlevsel gerekler

olarak Türkçe'ye çevrilmiştir (Tonta, 2005). Türk Kütüphanecilik camiasında çok fazla karşılık bulamamış olan bu model ileride AACR yerine kabul edilecek olan RDA'nın temelini oluşturmaktaydı. Tonta, bu modelin veri tabanı yönetim sistemlerinde kullanılan "varlık-ilişki" (entity-relationship) modelinden yararlanılarak geliştirildiğinden bahsetmiştir. Bu modelde "varlık" fiziksel ya da kavramsal, soyut ya da somut, olarak mevcut bir nesne olabilir. Yani kullanıcıların hakkında kayıt tutmak istediği şeylere varlık adı verilir. Her bir varlığı tanımlayan özellikler vardır (kitabın yazarı, arabanın plaka numarası gibi). Her bir varlığın diğer varlıklarla ilişkileri tanımlanır. FRBR bu modelin bibliyografik kayıtlar için bir uyarlaması olarak düşünülmüştür. Bibliyografik kayıtta varlık, katalog kullanıcılarının öncelikli olarak ilgilendiği verilerdir. FRBR varlığı üç guruba ayırmıştır (Tonta, 2005).

1.11.1 FRBR 1. Grup Varlıklar

Bibliyografik kayıtlarda tanımlanan ortaya çıkarılan zihinsel ve sanatsal ürünler olarak tanımlanır. Bunlar kendi içinde; eser (work), anlatım (expression), gösterim (manifestation) ve kopya (item) olarak dört gruba ayrılmaktadır.

Eser (Work) : Maddi olmayan, kâğıda dökülmemiş, seslendirilmemiş veya herhangi bir materyal aracılığıyla ortaya konulmamış soyut entelektüel ya da sanatsal varlıktır. Mesela "Homeros'un İlyada'sı". Yani zihinde oluşan fikirdir. Bu eserin anlaşılır, tanımlanabilir olması için herhangi bir anlatım şekliyle ortaya konulması gerekmektedir ki bu haline de "anlatım" denilmiştir.

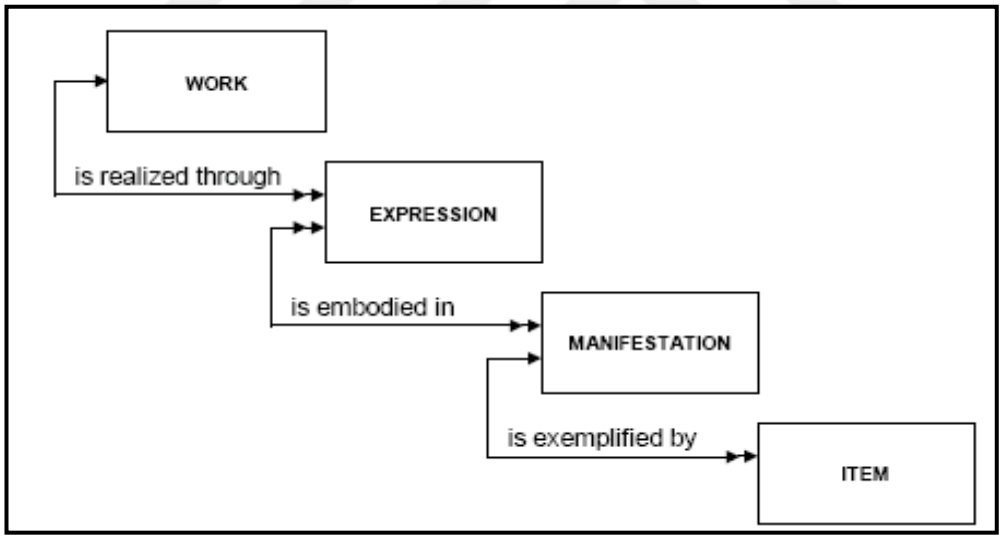
Anlatım (Expression): "Bir eserin alfa sayısal, müzikal veya koreografik notasyon, ses, görüntü, nesne veya bunların birleşimiyle gerçekleştirilmesidir. Bir eser birden fazla kişi tarafından farklı yöntemlerle ifade edilebilir. Yani bir yazar aklındaki fikri yazarak ifade edebilir. Bir başka yazar bu fikri başka bir dille ifade edebilir, bir ressam bu fikri tuvale aktarmak suretiyle ifade edebilir, bir konuşmacı bu fikri bir veya birden fazla kişiye sesli olarak dile getirerek ifade edebilir ki bunlar temelde aynı eserin farklı anlatımları olarak ifade edilir. Kütüphane kaynaklarından gözden geçirilmiş edisyonlar, güncelleme, kısaltma, genişletme, çeviri gibi çalışmalar aynı eserin farklı anlatımları sayılmaktadır. Bu anlatımlar ancak önemli

derecede bağımsız entelektüel veya sanatsal çaba içeriyorsa yeni eser olarak kabul edilir. Biçim değişiklikleri ve bir dilden diğerine çeviri ancak yeni bir anlatımla sonuçlanır" (Tonta, 2005)

Gösterim (Manifestation): Bir eserin maddeten tezahür etmiş yani cisimlenmiş, herhangi bir taşıyıcı ortam ile biçimlenmiş hale gelmesidir. Kütüphaneler için bu kavramın somutlaşmış şekli; kâğıt, CD, DVD, HTML dosyaları iken, farklı yapılardaki kurumlar için farklı objeler olabilir. Burada gözden kaçırılmaması gereken tüm bu biçimlerin aynı eseri ifade ediyor olmasıdır.

Kopya (Item): Gösterim ile cisimlenen eserin bir ya da birden çok nesneler üzerine kaydedilmiş halidir. Bu şekilde araştırmacı tarafından elde edilebilir hale gelir. Kitap formatında bir eserin kopyaları aynı kütüphanede birden fazla veya farklı kütüphanelerde bulunabilir.

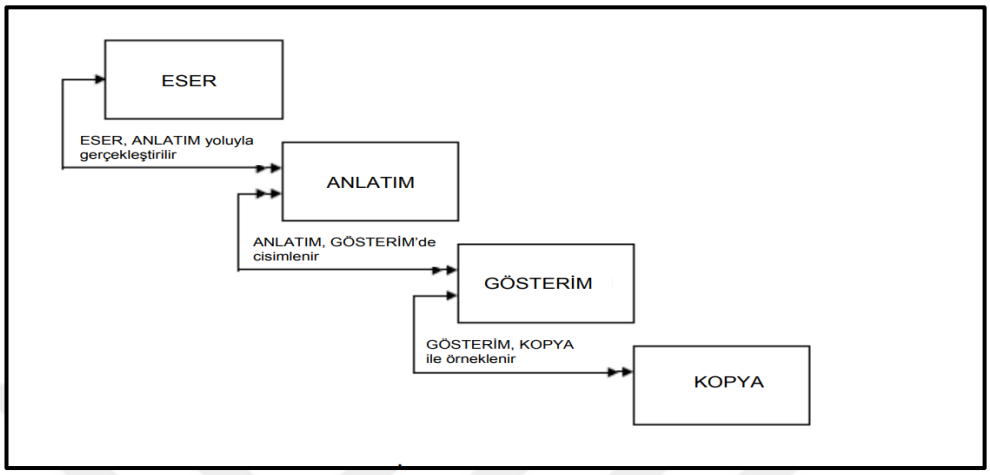
ŞEKİL 1: FRBR 1.GRUP VARLIKLAR VE İLİŞKİLERİ

(IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, 1998)

Tonta bu tabloyu Türkçeye şu şekilde çevirmiştir:

ŞEKİL 2: FRBR 1.GRUP VARLIKLAR VE İLİŞKİLERİ TÜRKÇESİ

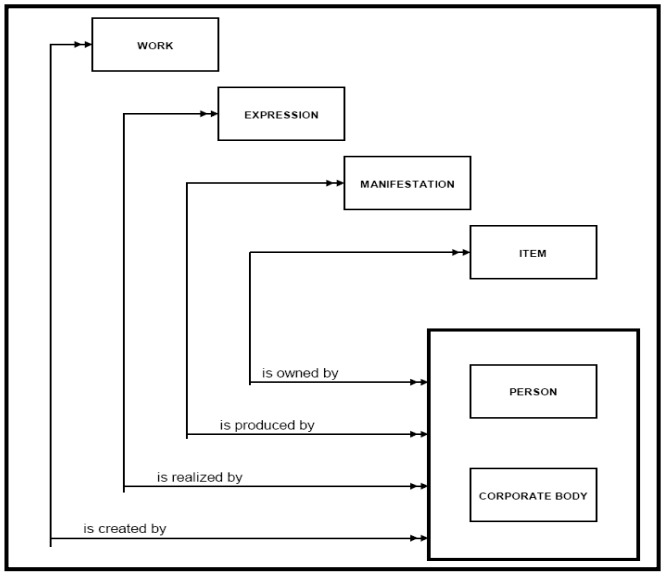

(Tonta, 2005; s.3)

1.11.2 FRBR 2. Grup Varlıklar

Söz konusu entelektüel ya da sanatsal çalışmanın içeriğinden, yayımından, korunmasından sorumlu olan özel ya da tüzel kişi ya da kişilerdir. Yani eser üzerinde sorumluluğu olan tüm kişilerdir.

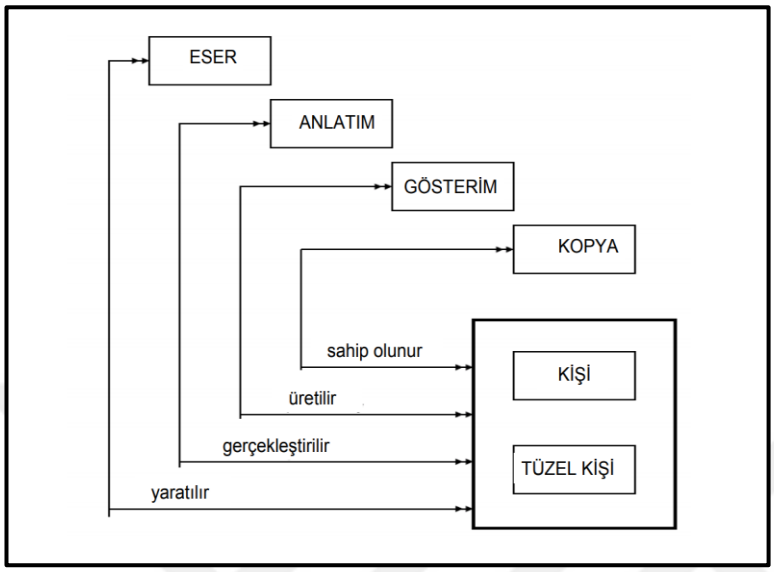
ŞEKİL 3: FRBR 2. GRUP VARLIKLAR

(IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, 1998)

FRBR ikinci grup varlıklar Türkçeye şu şekilde çevrilmiştir:

ŞEKİL 4: FRBR 2.GRUP VARLIKLAR VE İLİŞKİLERİ TÜRKÇESİ

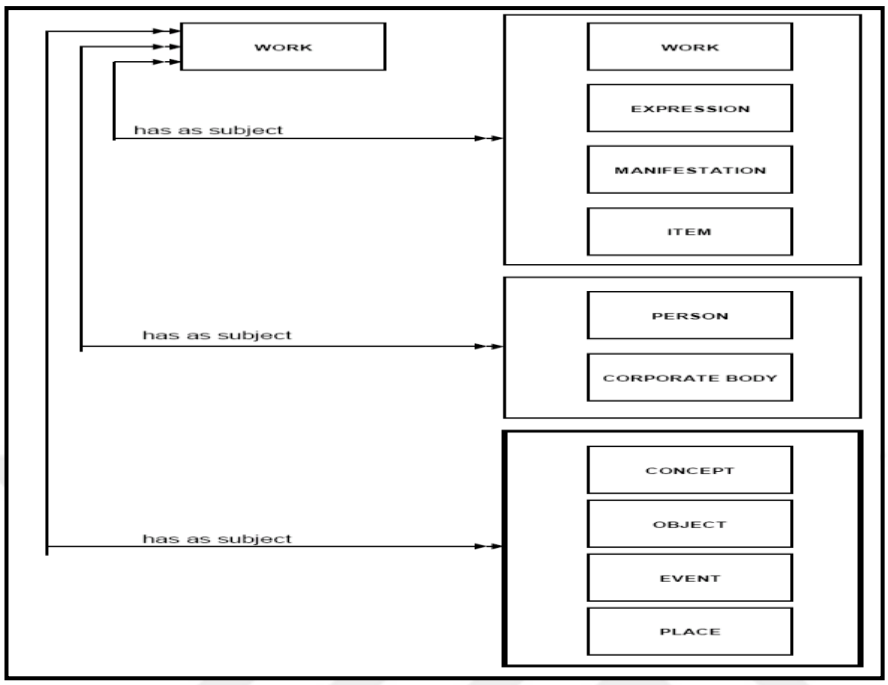

(Tonta, 2005; s.5)

1.11.3 FRBR 3. Grup Varlıklar

Bu varlıklar eserlerin konularını temsil ederler. FRBR bu varlıkları 4 başlıkta toplamıştır. Bunlar; " kavram" (soyut fikir ya da düşünce), "nesne" (maddi bir şey), "olay" (bir eylem ya da olma hali), ve "yer" dir (bir mahal, mekân). Üçüncü gruptaki varlıkların kendi aralarındaki ve birinci gruptaki eser arasındaki "konu" ilişkileri İFLA 1998 raporunda aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Şekilde eserle birinci ve ikinci gruptaki varlıklar arasındaki "konu" ilişkileri de gösterilmektedir. Şekle göre bir eser; bir veya daha fazla kavram, nesne, olay ve/veya yer konusunda olabilir. Aynı şekilde bir kavram, nesne, olay ve/veya yer bir veya daha fazla eserin konusu olabilir. Bir eser, bir veya daha fazla eser, anlatım, gösterim, kopya, kişi ve/veya tüzel kişi konusunda olabilir. Üçüncü gruptaki varlıkların kendi aralarında kurulan ilişkileri sayesinde bir konuyla ilgili tüm eserler bir arada toplanabilirler (Tonta, 2005).

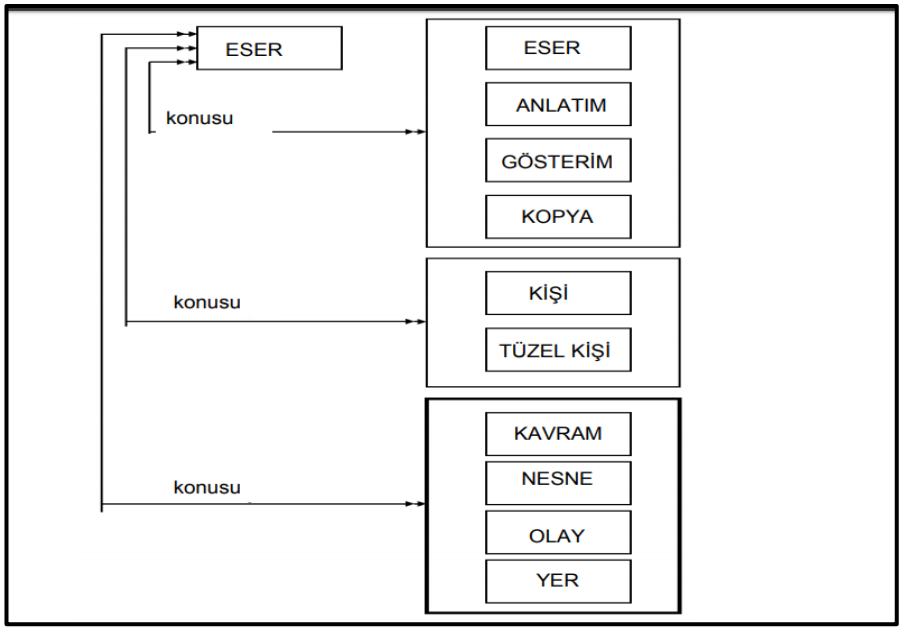
ŞEKİL 5: FRBR 3. GRUP VARLIKLAR VE KONU İLİŞKİLERİ

(IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, 1998).

Bunların Türkçe karşılıkları ise şu şekilde çevrilmiştir

ŞEKİL 6: FRBR 3.GRUP VARLIKLAR VE İLİŞKİLERİ TÜRKÇESİ

(Tonta, 2005; s.6)

1.11.4 FRBR'nin Faydaları

FRBR modelinin hem kullanıcı hem de kütüphaneciler açısından önemli faydaları vardır. Her şeyden önce FRBR bir bibliyografik kayıtta neyin önemli olduğunu açıklar. Bilgi kaynakları arasındaki ilişkilerin önemini vurgular.

Kullanıcılara aynı entelektüel ve sanatsal içeriğe sahip bilgi kaynaklarını bir arada görme olanağı sunmaktadır. Bir eserin ilk oluşturulduğu şekline göndermeler yaparak aynı eserin farklı anlatımlarını bir arada görülmesini sağlar. Örneğin orijinali Türkçe olarak var edilmiş bir eserin diğer dillere çevirilerini bir arada görmek mümkündür.

Aynı şekilde bütün gösterimlerin de kolayca bulunması mümkündür.

Birbiriyle ilişkili eserler ve gösterimler arasındaki ilişkileri daha iyi anlayabilme olanağı sağlar. Bu sayede kullanıcıların bilgi kaynaklarını verimli şekilde kullanmalarını sağlar (Tonta, 2005).

Katalog daha araştırmacı odaklı, anlaşılır ve yönlendiricidir.

Kataloglamacının entelektüel seviyesini artırır, analitik düşünme yetisi kazandırır. Kataloglama kurallarında uygunluk ve tutarlılığı sürdürmek amacıyla anlaşılırlığı artıran kavramsal bir çerçeve sunar (Özel, 2005).

Kataloglama açısından başlangıçta ek yük gibi görünse de uzun vadede işleri kolaylaştıracaktır. Aynı entelektüel yapıt için bir kere giriş yapılacak diğer gelecek tüm farklı anlatımların aynı başlık altında toplanmasını sağlayacaktır. Yani bütün gösterimler için anlatım bir kez kataloglanacaktır (Tonta, 2005).

İKİNCİ BÖLÜM
OTORİTE KONTROL NEDİR, OTORİTE DİZİNİ NEDİR, OTORİTE DİZİNLERİ İÇİN MARC21 ALAN ÖNERİLERİ

Bu bölümde öncelikle kavramlar üzerinde durulmuş, Otorite kontrol nedir? Otorite dizini nedir? sorularının cevabı verilmiştir. Daha sonra yazma ve eski harfli basma eserlerin tanımlamaları için önem arz eden ; kişi adı, eser adı, kurum adı ve konu otorite dizinlerinde verilmesi önerilen bilgilerden bahsedilmiş, bunların yerleştirileceği MARC21 metadata alanları ve açıklamaları şema halinde verilmiştir.

2.1 Otorite Kontrol (Authority Control) Nedir?

Otorite kontrol; kişi veya kurum isimleri, eser adları, konular, seriler gibi önemli erişim noktalarında tutarlılık için, anlaşılır, karmaşık olmayan tek erişim noktası sağlama işlemidir. Otorite kontrol ancak söz konusu erişim noktaları için gerekli yönlendirmelerin sağlanmış olduğu otorite dizinleri ile mümkün olur. Otorite kabul edilen formatta olası herhangi bir değişiklik durumunda bağlı tüm bibliyografik kayıtların da otomatik olarak güncellenmesi gerekir. Daha net bir ifadeyle otorite kontrol; bir kütüphane kataloglama sisteminde otorite dizinlerinin hazırlanması, kullanılması ve denetimi sürecidir de denilebilir.

Otorite kontrol işlemi olmayan kütüphane kataloglarında tarama işlemindeki sorumluluk, tamamen kullanıcıya kalacak ve sonuçlara ulaşma kullanıcının arama bulma bilgi kapasitesi ile sınırlı kalacaktır. Bunun anlamı, değişik biçimlerde girilmiş olan eser isimleri, kişi isimleri, takma adlar, önadlar, birleşik soy adlar gibi çeşitli varyasyonların tümünü, ayrıca transliterasyon kurallarını bilmek kullanıcının görevi olmaktadır. Bu ise genellikle mümkün olmamaktadır. Kaldı ki transliterasyon ve transkripsiyon problemleri halen çözüme kavuşmuş değildir. Ne Arapça ne de Osmanlıca için tüm Türkiye kütüphanelerinin ortak kabul edip kullandıkları bir transliterasyon şeması bulunmamaktadır.

Sadece kullanıcı açısından değil kütüphaneci açısından da karmaşaları önler. Otorite dizinleri olmaksızın bir kütüphanede mevcut kataloglamacıların tümünün bir yazar ya da eser adı için farklı girişlerini önlemek son derece gayret isteyen bir iş

iken, farklı kütüphanelerin farklı girişlerini önlemek ise genellikle mümkün olmayacaktır. Otorite kontrol olmayan kütüphanelerde tek biçim başlıkların sağlanabilmesi kataloglamacıların istek, gayret, entelektüel seviyesi veya elindeki eseri yorumlama durumuna göre değişken olabilecek bir durumdur.

2.2 Otorite Dizini (Authority File) Nedir?

Otorite dizinleri kataloglarda erişim noktası olarak sunulan girişler arasındaki uyumu, tutarlığı ve tekbiçimliği sağlayan dizinlerdir. Bir katalogdaki isimler, başlıklar, konular ve seriler için anlamlı tek erişim noktası sağlar.

Otorite dizinleri ile özel bir isme, konuya, çalışmaya ya da başlığa hitap eden, kapsayan, ilişkili olan terimleri ya da kelimeleri bir form altında birleştirerek tüm bunların tek formata yönlendirilmesi sağlanır.

Genellikle kütüphane kataloglarında kullanılmaktadır. Fakat bilgi taşıyıcısı kaynaklara sahip tüm kurumların ortak kullanımı için ulusal otorite dizini veri tabanları tasarlanabilir.

Otorite dizinleri hem kütüphaneci hem de araştırmacı açısından önemli sonuçlar verir. Kataloglama esnasında kütüphaneciyi yönlendirir farklı girişleri önler.

İsimler için hazırlanan bir otorite dizini ile bir yazara ait eserlerin anlamlı bir şekilde bir arada görülmesi, eser adları / başlıklar için hazırlanan otorite dizini ile aslında aynı eser iken farklı başlıklarla yayınlanmış olan eserlerin bir arada görülmesi, seriler için hazırlanıp kullanılması ile de bir seri altında yayınlanmış tüm eserlerin bir arada görülmesi mümkün olur. Aynı şekilde konu dizinlerinde yapılacak anlamlı yönlendirmeler ile sonradan ismi değişmiş ya da farklı isimlere anılan kavram, nesne ya da coğrafi bölge adlarına ulaşım sağlanması mümkün olacaktır.

Bunun yazma ve nadir basma eserler için anlamı; farklı müellif adı girişlerinin, birden fazla isimle anılan eserler için farklı girişlerin, müstensihten kaynaklı farklı yazılış biçimlerinin, araştırmacı kaynaklı eksik veya hatalı aramaların ve transliterasyon problemlerinden kaynaklı farklı girişlerin getirdiği problemlerin büyük ölçüde ortadan kalkmasıdır.

Otorite dizinleri Başta Kongre Kütüphanesi olmak üzere tüm dünyada kütüphaneler tarafından zaten uzun yıllardır uygulanmaktaydı. 1970' lerden sonra gelişen web teknolojileri ile bilgiye erişim ve paylaşım hızına paralel olarak daha da yaygınlaşmış, kataloglamanın bir parçası haline gelmiştir (Tillett, 2004: s. 23-41). Ülkemizde ise gerekli teknik altyapı ve teknik bilgi eksikliğinden dolayı gereken ilgi ve alakayı görememiştir. Bu durum ise kütüphane kataloglarında önemli erişim uçlarında karışıklıklara ve hatalara sebep olmuştur.

Otorite dizinleri konusunda Aynur Dursun tarafından hazırlanmış olan tezde ilk defa otorite dizinlerinin önemi ve sağlayacağı faydalardan bahsedilmiş, otorite dizini hazırlanışı, tarihçesi gibi konulara değinilmiştir (Dursun, 1991). Bu çalışma dönemin ülke şartları ve bilgi teknolojileri göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, aslında döneminin çok ilerisinde önemli tavsiyeler içerdiği görülür. Çalışmada yetke dizimi kartları hazırlanmak suretiyle yapılması tavsiye edilen göndermeler, günümüz teknolojisiyle artık son derece kolaylıkla tek kayıt üzerinde sınırsız sayıda yapılabilmektedir.

Çalışmamıza konu olan yazma ve nadir eserlerin kataloglanması konusunda da çoğu kez dile getirilmiş olan problemlerin de temelinde aslında bu konunun yaygın olarak bilinmemesi yatmaktadır. Prof. Dr. Mehmet Emin Küçük adı geçen makalesinde, otorite dizinlerinin yazma eserler için önemine değinmiş ulusal otorite dizinlerinin hazırlanıp kullanılması gereği üzerinde durmuştur (Küçük, 1999: s. 40-49). Ancak günümüzde halen bu konunun önemi, yurt dışı kütüphaneler ile paralel sistemlere sahip birkaç üniversite kütüphanesi dışında, Türk kütüphanecilik camiasında yeterince bilinmemektedir. Dahası uzun yıllardır bahsedilmekte olan yazma eser kataloglarında yaşanan problemlerin otorite dizinleri ile çözüme kavuşabileceği konunun uzmanlarınca tartışılmamaktadır bile.

Yukarıda bahsedildiği üzere otorite dizinleri RDA'dan önce de zaten dünyada kütüphaneler tarafından hazırlanıp kullanılmaktaydı. RDA ile gelen en önemli yenilik ise bahsedilen önemli erişim noktalarında otorite girişlerinin zorunlu hale gelmiş olmasıdır. FRAD kavramsal modeli gereği olarak da otorite dizinleri daha işlevsel hale gelmiştir.

Başlangıçta her otorite dizini ayrı bir külfet olarak görülebilir. Ancak bir yazar için bir kez hazırlanacaktır. Ya da bir eser adı için bir kez hazırlanacaktır. Sonrasında mesela bir eser adı için o eserin yazma, basma, dijital tüm kopyalarında bu otorite kabul edilen format kullanılacaktır. O eserle alakalı o eser üzerine yapılmış şerh, hâşiye, muhtasar ve diğer tüm diğer çalışmaların bibliyografik kaydında asıl eser ya da eserlere tek biçim atıf sağlanması mümkün olacaktır.

Ulusal kaynak tanımlama sistemi gerçekleştiğinde ise Türkiye'de mevcut her kütüphanenin, arşiv ve bilgi merkezinin ortak katkısıyla hazırlanacak olan büyük otorite dizini veri tabanları ile gelecek için son derece prestijli ve pratikte kullanışlı bir kaynak ortaya çıkacaktır. Ulusal otorite dizinleri öncelikle kütüphaneler, arşivler ve diğer bilgi merkezlerinin ortak çalışmaları ile oluşturulması mümkün olabilecek bir iştir. Bu işlerin nasıl gerçekleştirileceği, eğitim, teknoloji gibi konular ise ayrıca üzerinde çalışılması gereken çok önemli hususlardır.

2.3 Otorite Dizinleri İçin Alan Önerileri

Bu bölümde çalışmaya konu olan yazma ve eski harfli basma eserlerin tanımlamaları için önem arz eden, kişi, kurum, eser adı ve konu otorite dizinlerinde kullanılacak MARC21 alanları ve RDA bölüm numaraları birer şema halinde hazırlanmıştır.

MARC21 metadata şemasında otorite dizinleri için ayrılan genel başlıklar ve alt bölümleri ile alakalı açıklamalara MARC21 Format for Authority Data web sayfasından ücretsiz olarak ulaşılmaktadır. RDA Toolkit içerisinde MARC21 metadata şeması ile RDA açıklamalarını çapraz eşleştiren son derece kullanışlı kütüphanecinin işini kolaylaştıran haritalar: "MARC21 Format for Authority Data Mapped to RDA Elements" ve "RDA Elements Mapped to MARC21 Format for Authority Data" bulunmaktadır. Bu bölümde otorite dizinlerinde kullanılan bazı alanların RDA Toolkitte açıklamalarının bulunamadığı durumlarla karşılaşıldığında MARC21 açıklamalarına göre hareket edilmiştir.

2.3.1 Şahıs Adı Otorite Dizinleri

Bilindiği üzere soyadı kanunu öncesi günümüzden farklı bir isim geleneği mevcuttu. Kişilerin genel olarak baba ve dede isimleriyle beraber anılmasıyla

birlikte, isimlerde ayrıca ayırd edici özellikler bulunmaktaydı. Bunları genel itibariyle şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ Şöhreti: Meşhur olduğu isim; bu takma ismi, künyesi ya da nisbesi olabilir.
- ✓ Mahlas/ Lakab: takma isimler.
- ✓ Nisbe: Coğrafi bölge, meslek veya tarikat ismi.
- ✓ Künye: Baba adı, dede adı veya oğlunun adı ile anılma.

Bu durum kütüphaneci yaklaşımıyla değerlendirildiğinde bunlardan hangisinin otorite olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda bazen karar verebilmek zor olabilmektedir. Ancak genel olarak önerilen çeşitli danışma kaynaklarından bilgi edinilerek otorite kabul edilecek formatta yazarın bilinen en meşhur isminin kullanılmasıdır. Aynı ismi taşıyan diğer yazarlarla karışmaması için gerektiğinde yazarın diğer isimleri ayırd edici olarak virgülden sonra verilmelidir. Ancak bir isimle bile anıldığında başka isimlere gerek olmayan yazarlar için otoritede sadece meşhur isim kullanılabilir.

Örneğin İbn Sînâ denildiğinde akla gelen genellikle meşhur birtek kişidir. Aynı şekilde Gazzâlî denildiğinde herkesin aklında bir kişi olacaktır. Ancak Gazzâli'nin asıl adı Muhammed'dir. İslam Ansiklopedisinde madde başlığı Gazzali şeklindedir. Tam ismi yine İslam Ansiklopedisinde "Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö.505/1111)" şeklindedir. Burada mesleğine nisbetle Gazzali olarak, doğduğu yer olan Tûs şehrine nisbetle Tûsî olarak anıldığından bahsedilmektedir. Künyesi Ebû Hâmid yani Hâmid'in babası olarak yerleşmiştir. Hüccetü'l-İslâm ise onun lakabıdır (Çağrıcı, 1996). Fakat en meşhur ismi nisbesi olan Gazzali'dir ki otorite girişinin bu şekilde hazırlanması uygun olacaktır. Tüm diğer isimler ise otorite dizininde bakınız yönlendirmesi ile otorite olarak kabul edilen girişe bağlanacaktır.

Soyadı kanunu öncesi şahısların otorite dizinleri için çalışmada önerilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında hangi alanda yerleştirilecekleri ve RDA Toolkitte bulunduğu bölüm başlığı ve numaraları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Soyadı kanunu öncesi şahısların otorite dizinlerinde verilebilecek bilgiler şunlardır:

- ✓ Otorite kabul edilen giriş. Müellifin meşhur ismi: Yukarıdaki açıklamalarda belirtildiği üzere müellifi tanımlayan en meşhur isim formatı seçilmelidir.
- ✓ Yazarın doğum ve ölüm tarihleri Hicri ve Miladi olarak.
- ✓ Yazarın doğum yeri.
- ✓ Yazarın ölüm yeri.
- ✓ Yazarın tüm ismi.
- ✓ Yazarın mahlas ya da mahlasları.
- ✓ Yazarın nisbe ya da nisbeleri
- ✓ Yazarın künyesi.
- ✓ Yazarın muhtemel aranma biçimleri: Bu alan kütüphanecinin elde ettiği bilgiler ışığında sınırsız sayı ve formatta açılabilir. Kütüphaneci gerek gördüğü takdirde açtığı alana özel kaynak gösterme yapabilir (Dede Köngi örneğinde yapıldığı gibi).
- ✓ Otorite kabul edilen girişin ve diğer girişlerin Arap harfleriyle yazılışları: Bu alanda öncelikle otorite kabul edilen format, müellifin tüm ismi, nisbe, künye, mahlas gibi ayrı alanlarda verilen tüm formatların karşılıkları Arap harfleri ile yazılmalıdır. Ancak girişlerin tümü için değil Arap harfleriyle muhtemel aranma ihtimalleri göz önüne alınarak verilmesi daha faydalı olur.
- ✓ Aktif olduğu alan: Kişinin uzmanlık alanları, ilgi duyduğu bilim dalları burada verilir. İslam hukuku, Arap Edebiyatı, Matematik, Astroloji gibi
- ✓ Mesleği, görevi: Kişinin hayatı boyunca faaliyette bulunduğu meslek ya da görevler bu alanda verilir. Müderris, Kadı, Müftü, Nakibüleşraf gibi
- ✓ Tarikatı, mezhebi: Tarikat ve mezheb müellifin ayırd edici özelliklerindendir. Kütüphaneci bu bilgilere ulaşmışsa otorite dizininde belirtmesi faydalı olacaktır. Bazı durumlarda kişiyi ayırd eden başka bilgi bulunmadığı durumlarla karşılaşılabilmektdir.
- ✓ Cinsiyeti: RDA ile gelen yeni alanlardandır.
- ✓ Eserleri: Bu alanda ulaşılabilen eserleri verilir. Bu bilgi ileride müellifi tanımlayacak çok önemli kaynak olacaktır. Ancak bazen müellif çok yönlü olup sayılamayacak kadar çok eser üretmiş olabilir. Bu durumda kütüphaneci

mümkün olduğunca meşhur eserleri burada vermeli diğer eserler için mutlaka dizinde kaynak göstermelidir.

- ✓ Hocaları: Bu bilgi özellikle sanatkâr kişilerin otorite dizinlerinde önem arz etmektedir. Mesela bir hattat icazet aldığı hocasının alanında mühim bir şahsiyet olmasına göre daha bir değer kazanmaktadırlar.
- ✓ Kısaca biyografisi: Diğer alanlarda belirtilemeyen ancak kütüphaneci tarafından önemli görülen bilgiler bu alanda verilir.
- ✓ Dizinde kullanılan kaynaklar: Dizinin hazırlanmasında kullanılan danışma kaynaklarının otorite dizinlerinde verilmesi daha sonradan müellifin herhangi bir eserini kataloglayacak olan kütüphaneci için son derece faydalı olacaktır. Bu kaynakların tekrar aranıp bulunması gibi işlemler hızlanacaktır. Otorite dizinleri daha fonksiyonel hale gelecektir.

2.3.1.1 Şahıs Adı Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri

TABLO 3: KİŞİ OTORİTE DİZİNLERİ İÇİN KULLANILACAK MARC21 ALANLARI VE RDA BÖLÜMLERİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	RDA bölüm numarası	MARC Alt alan etiketleri
046 - Special Coded Dates (R)	-	-	Kişinin doğum ve ölüm tarihi hicri ve miladi olarak bu alanda yazılır	9.3.2 Date of Birth 9.3.3 Date of death	$f- Doğum tarihi $g- Ölüm tarihi
100 - Heading-Personal Name (NR)	0 1	- -	İsmin otorite kabul edilen şekli	9.2.2 Preferred name for the person	$a- İsim $d- Tarih
370 - Associated	-	-	Doğum ve ölüm yeri bilgisi	9.8 Place of birth	$a- Doğum

Place (R)				9.9 Place of death	yeri $b- Ölüm yeri
372- Field of Activity (R)	-	-	İlgi alanları, ürün verdiği ilim dalları	9.15 Field of Activity of Person	$a
374 - Occupation (R)	-	-	Meslek/Meslekleri bu alanda verilir	9.16 Profession or Occupation	$a- Meslek
375 - Gender (R)	-	-	Cinsiyeti	9.7 Gender	$a-
377 - Associated Language (R)	-	-	Hangi dillerde eser verdiği	9.14 Language of the person	$l- Diller
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	-	-	Yazarın tüm ismi	9.2.3 Variant name for the person	$a- İsim $d- Tarih $g- Alana özel not
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	-	Yazarın mahlas ya da mahlasları.	9.2.3 Variant name for the person	$a- İsim $d- Tarih $g- Alana özel not
400 - See From Tracing-	0 1	-	Yazarın nisbe ya da nisbeleri	9.2.3 Variant name for the	$a- İsim $d- Tarih $g- Alana

Personal Name (R)				person	özel not
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	İsmin muhtemel aranma biçimleri	9.2.3 Variant name for the person	$a- İsim $d- Tarih $g- Alana özel not
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	Arap harfleriyle yazılışlar	9.2.3 Variant name for the person	$a- İsim $d- Tarih $g- Alana özel not
678 - Biographical or Historical Data (R)	0	-	Tarikatı.	9.17 Biographical or historical data	$a– Bilgi $u– İnternet link
678 - Biographical or Historical Data (R)	0	-	Mezhebi.	9.17 Biographical or historical data	$a– Bilgi $u– İnternet link
678 - Biographical or Historical Data (R)	0	-	Diğer alanlarda verilemeyen önemli bilgiler bu alana yazılabilir.	9.17 Biographical Information	$a– Bilgi $u– İnternet link
670 - Source Data Found (R)	-	-	Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanda verilir	8.12 Source consulted	$a- Kaynağın ismi $b-

					Bilginin kaynakta ki yeri $-İnternet linki

2.3.2 Kurum Adı Otorite Dizinleri

Yazma ve nadir basma eserlerin tanımlamaları göz önüne alındığında otorite dizininin hazırlanmasında fayda olacak kurumlar; vakıflar, kütüphaneler ve matbaalar olarak karşımıza çıkar. Özellikle eski harfli basma nadir eserlerin tanımlamalarında önemli bir özellik olan matbaalar için otorite dizini hazırlanması önem taşımaktadır. İhtiyaç duyulması halinde vakıflar ve kütüphaneler için de kurum otorite dizini hazırlanması mümkündür. Bir vakfa ya da kütüphaneye ait yazma ya da nadir eserlerin bir arada tek biçim kurum ismi ile bir arada görülmesi isteniliyorsa o vakıf ya da kütüphane için otorite dizini hazırlanmalıdır. Bu çalışmada örnek kurum adı otorite dizini bir matbaa için hazırlanmıştır.

Ulusal otorite dizinlerinde Osmanlı dönemi matbaaları için otorite dizinlerinin hazırlanmasının şu faydaları sağlayacağını öngörmekteyiz:

- ✓ Osmanlı coğrafyasında faaliyet göstermiş olan matbaa ya da yayımcıların doğal olarak bir indeksi oluşacaktır.
- ✓ Bu indeksin oluşması ile yayıncılık tarihimiz, çok önemli kaynakları olan basılmış eserler üzerinden ortaya çıkacaktır.
- ✓ Ele alınan matbaanın doğal bir tarihçesi oluşacaktır.
- ✓ Aynı matbaadan çıkmış olan eserlerin otorite dizininin sağladığı tek biçim başlık ile bir arada görülmesi mümkün olacaktır.
- ✓ Konu üzerinde çalışmakta olan araştırmacılar için son derece kullanışlı rehberler oluşacaktır.
- ✓ Matbaa otorite dizinleri eski harfli basma nadir eserlere sahip kütüphanelerin eser üzerinde çalışmaları esnasında ulusal otorite dizini veri tabanına yapacakları katkılar ile gelişecek ve mükemmel halini alacaktır.

- ✓ Nadir basma eserlere sahip kurumların matbaa otorite dizinlerine maksimum katkıyı sağlayacağı düşünülmektedir.
- ✓ Türkiye kütüphanecilik çalışmaları açısından son derece prestijli bir çalışma olacak yurt dışı kütüphaneler için bu konuda birincil bir danışma kaynağı oluşturulmuş olacaktır.

Kurum otorite dizinleri için önerilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında hangi alanda yerleştirilecekleri ve RDA Toolkitte bulunduğu bölüm başlığı ve numaraları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Matbaa ve vakıf gibi kurumların otorite dizinlerinde verilmesi önerilen veriler şunlardır:

- ✓ Kurum adının otorite kabul edilen girişi.
- ✓ Kurumun kuruluş ve sona erme tarihleri Hicri ve Miladi olarak: Bu alanda kurumun faaliyet gösterdiği tarihler yıl olarak ya da tam bilinemiyorsa yaklaşık dönem olarak verilir.
- ✓ Kurumun yeri: Hangi ülke ve şehirde faliyet göstermiş olduğu bilgisi bu alanda verilir.
- ✓ Kurumun bilinen adresleri: Bu alanda kurumun faliyet gösterdiği adresler verilir. Matbaa adresleri için en önemli kaynaklar basmış oldukları eserlerdir. Adresin hangi eser üzerinde görüldüğü bilgisi aynı alanda kaynak gösterilebilir (El-Hac Halil Efendi örneğinde olduğu gibi).
- ✓ Kurumun basmış olduğu eserlerde rastlanılan farklı isimler: Matbaada basılmış eserler üzerinde görülen farklı yazılışlar ve ismin görüldüğü eserler şemada gösterilen alan ve alt alanlarında verilir
- ✓ Kurum adının muhtemel aranma şekilleri: Matbaanın basmış olduğu eserlerde rastlanılan farklı isimleri ya da formatları, ve ismin farklı varyasyonları, muhtemel aranma olasılıkları bu alanda verilir. Kütüphaneci formatı hangi eser üzerinde görmüş olduğunu alana özel kaynak gösterme yapabilir.
- ✓ Otorite kabul edilen girişin ve muhtemel aranma şekillerinden istenilenlerin Arap harfleriyle yazılmış biçimleri.
- ✓ Notlar (diğer alanlarda belirtilemeyen ancak önemli bilgiler)
- ✓ Dizinde kullanılan kaynaklar.

2.3.2.1 Kurum Adı Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları Ve RDA Bölümleri:

TABLO 4: KURUM OTORİTE DİZİNLERİ İÇİN KULLANILACAK MARC21 ALANLARI VE RDA BÖLÜMLERİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	RDA bölüm numarası	MARC Alt alan etiketleri
046 - Special Coded Dates (R)	-	-	Kuruluş ve sona erme tarihleri hicri ve miladi olarak bu alanda verilir	11.4.2- Date of establishment 11.4.3 Date of termination	$ k–Kuruluş tarihi $l–Sona erme tarihi $s–Kuruluş / period $t–Sona erme / period
110 - Heading-Corporate Name (NR)	2	-	Kurum adının otorite kabul edilen girişi bu alanda verilir	11.2.2- Preferred name for the corporate body	$aİsim
370 - Associated Place (R)	-	-	Kuruluş merkezinin yeri	11.3.3- Location of Headquarters, etc.	$c– Ülke $e– Şehir
371 - Address (R)	-	-	Kurumun bilinen adresleri bu alanda verilir	11.9- Adress of corporate body	$aAdres $bŞehir $sTarih $vBilginin alındığı kaynak
372 - Field of Activity	-	-	Aktivite alanı, Yaptığı iş	11.10.1.3- Field of	$a– iş

(R)				activity	
377 - Associated Language (R)	-	-	Aktivite dili	11.8 Language of Corporate Body	$l - dil
410 - See From Tracing-Corporate Name (R)	-	-	Kurum adının muhtemel aranma şekilleri bu alanda verilir	11.2.3-Variant name for the corporate body	$a–İsim
410 - See From Tracing-Corporate Name (R)	-	-	Kurumun basmış olduğu eserlerde rastlanılan farklı isimler	11.2.3-Variant name for the corporate body	$a–İsim $g-bilginin alındığı kaynak
410 - See From Tracing-Corporate Name (R)	0	-	Otorite kabul edilen girişin Arap harfleriyle yazılmış biçimi.	11.2.3-Variant name for the corporate body	$a–İsim
678-Biographical or Historical Data (R)	-	-	Kurum tarihiyle ilgili önemli bilgiler bu alanda verilir	11.11-Corporate history	$a– Bilgi $u– İnternet link
670 - Source Data Found (R)	-	-	Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanda verilir	8.12-Source consulted	$a –Kaynak adı $b – Bilginin kaynaktaki yeri $u – internet

2.3.3 Eser Adı / Tek Biçim Başlık (Uniform Tile) Otorite Dizinleri

Eser adı müellifinin eserine verdiği isimdir. Zaman içinde eser kopyalanırken müstensihlerden kaynaklı farklı yazımlar gelişmiş olabilmektedir. Veya bir eser birden fazla isimle anılıyor olabilir. Ya da farklı yazarların aynı isimle telif ettikleri pek çok eser olabilir. Eser otoritesi bir yazara ait bir eserin ismini bir form altında toplar ve yazarına bağlanmasını sağlar. Eser otoritesi hazırlanırken de öncelikli olarak danışma kaynakları incelenmelidir. Tespit edilebilen tüm farklı yazımlar otorite dizininde verilir. Eserin araştırmacı tarafından muhtemel aranma varyasyonları eklenir.

Eser adı otoritesi zaman içerisinde farklı kütüphanelerin ortak çalışmaları ile geliştirildiğinde son derece kullanışlı olacaktır. Bir kütüphanede mevcut bir nüshada eser adı otorite dizininde mevcut olmayan çok farklı bir şekilde tespit edilmiş olabilir. Bunun o kütüphane tarafından ulusal otorite dizinine eklemesiyle o nüshadaki formatın da asıl eser adı ve yazarına bağlanmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada eser adları için otorite dizileri hazırlanırken elimizdeki eserin özelliğine göre üç farklı yöntem uygulanmıştır.

İlki, müellifi bilinen, kimin elinden çıkmış olduğu kesin olan eserler için hazırlanacak tek biçim başlık dizinleri içindir. Bu dizinler eser adının "$t" ile yazarına bağlanması yöntemiyle oluşturulur. Ana giriş yazar adı otoritesinde olduğu gibi 100 alanında verilir. Eser adının yazarına bağlanması, farklı yazarlara ait aynı isimli eserlerin yazarları ile birlikte indekslenmesini mümkün kılmaktadır. Tek biçim başlık otoriteleri büyük oranda bu şekilde hazırlanır

İkinci yöntem ise, kime ait olduğu bilinmeyen, ancak eser adı tespit edilebilen ya da tahmini bir eser adı atanabilecek olan eserler için hazırlanacak otorite dizinleri içindir. Bu tür eserler ile de sıkça karşılaşılabilmektedir. Genellikle küçük hacimli ya da risale tarzı eserler olmakla beraber bazen daha hacimli eserler de olabilmektedir. Bazen medreselerde bir hocadan tutulmuş notların daha sonra kitaplaşmış ve çeşitli nüshalarının dağılmış olduğu örneklerle karşılaşılabilmektedir. Bu şekilde olup otorite dizini hazırlanmasına karar verilmiş olan eserler için müellif ismi "Müellifi mechûl" (Unknown Author) olarak indekslenir. Farklı kütüphanelerde daha sonradan

elde edilen bir nüshada yazar adı bulunduğunda ve eserin o yazara ait olduğu kesinleştiğinde söz konusu eserin otorite dizini ve ona bağlı bibliyografik kayıtların güncellenerek müellifi mechul olmaktan çıkarılması mümkün olacaktır. Bu eserler için otorite dizini hazırlanması ile eserin nüshalarının tespiti ve dizinde verilen erişim uçları ile esere ulaşım çok daha kolaylaştırılmış olacaktır.

Üçüncü yöntem, bir yazarın elinden çıkmış olmayan kutsal kitaplar ile anonim eserler için hazırlanacak tek biçim başlık dizinleri içindir. Bu dizinlerin ana girişi 130 alanında verilir. Herhangi bir yazara bağlanmaz tek başına indekslenir. Mesela kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm için hazırlanacak olan otorite dizini ile hangi başlık ile yazılmış ya da basılmış olursa olsun tüm Kur'ân-ı Kerîm'ler tefsirler, tercümeler ve diğer çalışmalar bir arada toplanacaktır. Kutsal kitapların tanımlamaları için RDA 6.23, 6.24, 6.25 ve 6.30 bölümlerinde ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Bu çalışmada Kur'ân-ı Kerîm için örnek otorite dizini hazırlanmıştır.

İslam telif geleneği içerisinde üretilmiş olan eserler için eser adı otorite dizinlerinde belirtilmesi önerilen önemli bilgiler şunlardır. Bu bilgilerin dizinde gösterilmesi ile otorite dizinleri daha işlevsel hale gelecektir.

- ✓ Eserin otorite kabul edilen ismi: Bu formata danışma kaynaklarından edinilecek bigiler ışığında karar verilmelidir. Özellikle İslam Ansiklopedisindeki mevcut girişler incelenmelidir. Eğer biliniyorsa müellifin eserine verdiği isim tercih edilmelidir. Ancak kimi zaman eserin sonradan aldığı isim müellifin eserine verdiği isimden çok daha meşhur herkesce o isimle bilinir olabilmektedir. Örneğin Busûrî'nin Kasidet'ül-bürde isimi ile meşhur olan eserinin asıl ismi aslında el-Kevâkibü'd-dürriye fî medhi hayri'l-beriyye'dir (Kaya, 2001). Bu gibi eserler için herkesce bilinen meşhur ismin otorite kabul edilmesi çok daha işlevsel olacaktır.
- ✓ Varsa bilinen diğer isim ya da isimleri: Bir eser birden fazla isimle anılıyor olabilir bu isimlerin tümü dizinde verilmelidir.
- ✓ Muhtemel aranma şekilleri: Araştırmacıların eser adını muhtemel arama varyasyonları bu alanlarda verilir. Müstensihten kaynaklı farklı girişler, farklı alfabeler ile aranma şekilleri, farklı dillerde yazılış şekilleri bu alanlarda

verilir. Kütüphaneci edindiği bilgiler ışığında sınırsız sayıda bu alanları kullanabilir.

- ✓ Eserin otorite kabul edilen ismi ve diğer formatların Arap harfleri ile yazılışları: Bu girişler otorite formatı ve eserin bilinen diğer isimleri için mutlaka hazırlanmalıdır. Arap harfleri ile aranması muhtemel diğer eser adı formatları için de hazırlanabilir.
- ✓ Telif tarihi: Eserin müellif tarafından ilk olarak yazıldığı tarihtir. Çoğu zaman eser üzerinde bulunmamaktadır. Bununla ilgili danışma kaynaklarından bilgi edinmelidir.
- ✓ Dili ve alfabesi: Eserin müellifi tarfından ilk olarak hangi dilde hangi alfabe ile yazıldığı bilgisidir.
- ✓ Müellif nüshasının yeri: Danışma kaynaklarından bu bilgi edinilmiş ise dizinde verilmesi faydalı olacaktır.
- ✓ Eserin yaklaşık uzunluğu: Eser uzunluğu farklı nüshalara göre değişse de genel olarak yaklaşık sayfa sayısının verilmesi nüsha karşılaştırmaları için faydalıdır. En doğru bilgi müellif nüshasından edinilen bilgidir.
- ✓ Eserin konusu: Eserin hangi ilim dalında sınıflandırılacağı bilgisidir.
- ✓ Şerh, hâşiye, tâlika gibi eserlerin hangi eser ya da eserler üzerine yazıldığı: Ana metinden başlayarak eser adı / yazarı, şerhin adı / şârihi, Hâşiyenin adı / muhaşşi… bu alanda belirtilir. Bu bilgiler otorite dizininde verildiği takdirde eserin farklı nüshaları geldiğinde kütüphaneci aynı araştırmaları tekrarlanmak zorunda kalmayacaktır. Kütüphaneciler için son derece kullanışlı bir bilgi olacaktır.
- ✓ Eserin başı: Nüsha karşılaştırmaları için son derece önemlidir. Kütüphaneci elindeki nüshada eser adı müellifi gibi bilgileri bulamadığı durumlarda yol gösterici bilgidir. Bu alan özellikle ulusal veri tabanı gerçekleştirildiğinde kullanışlı yönlendirmeler sağlayacaktır. Mesela bir kütüphaneci elindeki eserin müellifini ve/veya eser adını tespit edemediği durumlarda, ulusal veri tabanında eserin sadece baş ve son kısmından anahtar kelimeler ile tarama yaparak elindeki eserin kimliğine ulaşabilmesi mümkün olacak, dizinde bulunan nüsha ile karşılaştırma yapabilecektir. Eserin başı otorite dizinine

mutlaka Arap harfleri ile, birkaç nüsha karşılaştırılmak suretiyle, besmele ve hamdele kısmı dâhil kelime atlamadan yazılmalıdır. Otorite dizini için bu alanın uzunluğundan ziyade doğruluğu önemlidir. Ulaşılabilirse müellif nüshasından veya müellif nüshasına en yakın nüshalardan yazılırsa daha sağlıklı olacaktır. Arapça veya Farsça eserler için bu dilleri bilen bir kişinin hazırlaması ya da kontrol etmesi gereklidir.

- ✓ Eserin sonu: Bu bilgi de yine ulaşılabilirse müellif nüshasından veya müellif nüshasına en yakın nüshalardan ya da birkaç nüsha karşılaştırılarak yazılmalıdır. Sonradan müstensih ya da müstensihlerin eklemiş olduğu ketebe ya da ferağ kayıtları hariç eser bitiminde sondan bir ya da birkaç kaç cümlenin yazılması faydalı olacaktır. Bu alanda da mutlaka Arap harfleri kullanılmalıdır. Aynı şekilde Arapça veya Farsça eserler için bu dilleri bilen bir kişinin hazırlaması ya da kontrol etmesi gerekir.
- ✓ Dizinde kullanılan danışma kaynakları: Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanlarda mutlaka belirtilmelidir. Gerek eserin farklı nüshaları geldiğinde ve gerekse müellifin farklı eserleri üzerinde çalışırken kütüphaneci için kullanışlı bir rehber olacaktır. Dizinde her alana özel kaynak göstermek te mümkündür. Kütüphaneci bazen önemli gördüğü bilgiyi vermiş olduğu alana özel kaynak göstermek isteyebilir. Yani o alandaki bilginin delili olarak kaynağını doğrudan göstermek ihtiyacı hissettiği durumlar olacaktır. Bu durumda o alanda şemada tarif edildiği yönemle alt alan etiketi kullanarak kaynağı belirtir.

Eser adı otorite dizinleri için önerilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında hangi alanda yerleştirilecekleri ve RDA Toolkitte bulunduğu bölüm başlığı ve numaraları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

2.3.3.1 Müellifi Bilinen Eserler İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri

TABLO 5: MÜELLİFİ BİLİNEN ESERLER İÇİN ESER ADI OTORİTESİNDE KULLANILACAK MARC21 ALANLARI VE RDA BÖLÜMLERİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	RDA bölüm numarası	MARC Alt alan etiketleri
046 - Special Coded Dates (R)	-	-	Telif tarihi Hicri ve Miladi olarak	6.4 Date of work 6.10 Date of expression	$k başladığı tarih $l bitirdiği tarih $vKaynak
100 Heading-Personal Name (NR)	0 1	- -	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tEser Adı	6.2 Title of Work	$aYazar adı $tEser Adı
370 Associated Place (R)	-	-	Yazıldığı yer		$g Eserin ilk olarak yazıldığı yer $vKaynak
377 - Associated	-	-	$l Dili, Alfabesi	5.4 Language and Script	$l Dili ve alfabesi $vKaynak

Language (R)					
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tEserin otorite kabul edilen ismi ve diğer formatların Arap harfleri ile yazılışları	6.2.3 Variant Title for Work	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tEser Adı Arap harfleri ile
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tMuhtemel aranma şekilleri	6.2.3 Variant Title for Work	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tEser Adı
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tVarsa bilinen diğer isim ya da isimleri.	6.2.3 Variant Title for Work	$aYazar adı, otoritede kullanılan şekli $tEser Adı
680 - Public General Note (R)	-	-	Müellif nüshasının yeri.	5.9 Cataloguer's Note	$a

680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin yaklaşık uzunluğu.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin konusu.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R)	-	-	Şerh, hâşiye, tâlika vb. türde eserlerin hangi eser ya da eserler üzerine yazıldığı.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R))	-	-	Eserin başı.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin sonu	5.9 Cataloguer's Note	$a
670 - Source Data Found (R)	-	-	Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanda verilir	5.8 Source consulted	$a – Kaynak adı $b – Bilginin kaynaktaki yeri $u – internet link

678-Biographical or Historical Data (R)	-	-	Önemli görülen bilgiler	6.7 History of Work	$a– Bilgi $u– İnternet link

2.3.3.2 Müellifi Mechul Eserler İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri

TABLO 6: MÜELLİFİ MECHUL ESERLER İÇİN ESER ADI OTORİTESİNDE KULLANILACAK MARC21 ALANLARI VE RDA BÖLÜMLERİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	RDA bölüm numarası	MARC Alt alan kodları
046 - Special Coded Dates (R)	-	-	Bilinen Ya da Tahmini Telif tarihi Hicri ve Miladi olarak	6.10 Date of expression	$l tarih
100 Heading-Personal Name (NR)	0 1	- -	$aMüellifi Mechul$tEser Adı otorite kabul edilen formatı	6.2 Title of Work	$aMechul ibaresi $tEser Adı
370 Associated Place (R)	-	-	Yazıldığı yer biliniyorsa herhangi bir nüshadan erişilmişse		$g Eserin ilk olarak yazıldığı yer
377 - Associate	-	-	$l Dili, Alfabesi	5.4 Language	$l Eserin ilk olarak

d Language (R)				and Script	yazıldığı dili ve alfabesi
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	$aMüellifi Mechul $tEserin otorite kabul edilen ismi ve diğer formatların Arap harfleri ile yazılışları	6.2.3 Variant Title for Work	$aMechul ibaresi$tArap harfleri ile girişler
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	$aMüellifi Mechul $tMuhtemel aranma şekilleri	6.2.3 Variant Title for Work	$aMechul ibaresi $tEser Adı
400 - See From Tracing-Personal Name (R)	0 1	- -	$aMüellifi Mechul $tVarsa bilinen diğer isim ya da isimleri.	6.2.3 Variant Title for Work	$aMechul ibaresi $tEser Adı
680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin yaklaşık uzunluğu.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin konusu.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General	-	-	Şerh, hâşiye, tâlika vb. türde eserlerin hangi eser ya da eserler üzerine yazıldığı.	5.9 Cataloguer's Note	$a

Note (R)					
680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin başı.	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R)	-	-	Eserin sonu	5.9 Cataloguer's Note	$a
680 - Public General Note (R)			Bilinen diğer nüshaları ve yeri	5.9 Cataloguer's Note	$a
670 - Source Data Found (R)	-	-	Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanda verilir	5.8 Source consulted	$a – Kaynak adı $b – Bilginin kaynaktaki yeri
678- Biographical or Historical Data (R)	-	-	Önemli görülen bilgiler	6.7 History of Work	$a– Bilgi $u– İnternet link

2.3.3.3 Anonim Eserler, Kutsal Kitaplar İçin Eser Adı Otoritesinde Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri

TABLO 7: ANONİM ESERLER, KUTSAL KİTAPLAR İÇİN ESER ADI OTORİTESİNDE KULLANILACAK MARC21 ALANLARI VE RDA BÖLÜMLERİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	RDA bölüm numarası	MARC Alt alan etiketleri/ tagları
130 Heading-Uniform Title (NR)	0 1	- -	$aEser Adı Otorite Formu	6.2.2 Preferred Title for Work	$aEser Adı
370 - Associated Place (R)	-	-	$gEserin hangi bölgeye ait olduğu (kutsal kitaplar harici eserler için)	6.5 Place of Origin of the Work	$gPlace of origin of work or expression
377 - Associated Language (R)	-	-	Dili ve alfabesi	5.4 Language and Script	$l Dil
380 - Form of Work (R)	-	-	$aEserin ne tür olduğu (Kutsal Kitap, Anonim)	6.3 Form of Work	$aTürü
430 - See From Tracing-Uniform Title (R)	0 1	- -	$aEser adı otorite kabul edilen ve diğer formatların Arap harfleri ile yazılışları	6.2.3 Variant Title for Work	$aEser Adı

430 - See From Tracing-Uniform Title (R)	0 1	- -	$aKutsal Kitap isimlerinin diğer alfabelerdeki yazılışı	6.2.3 Variant Title for Work	$aEser Adı
430 - See From Tracing-Uniform Title (R)	0 1	- -	$aMuhtemel aranma şekilleri	6.2.3 Variant Title for Work	$aEser Adı
430 - See From Tracing-Uniform Title (R)	0 1	- -	$aBilinen diğer isim ya da isimleri.	6.2.3 Variant Title for Work	$aEser Adı
670 - Source Data Found (R)	-	-	Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanda verilir	5.8 Source consulted	$a – Kaynak adı $b – Bilginin kaynaktaki yeri
678-Biographical or Historical Data (R)	-	-	Önemli görülen bilgiler	6.7 History of Work	$a– Bilgi $u– İnternet link

2.3.4 Konu Otorite Dizinleri

Konu otorite dizinleri aynı konudaki eserlerin tek biçim konu başlıkları ile bir arada görülmesini sağlar. Günümüzde tüm dünyada geniş kabul görmüş olan konu dizinleri ve bunların karşılığı olan sınıflama numaraları Kongre Kütüphanesi / LC sınıfama sistemidir. LC sistemi çoğu konuda ayrıntılı konu başlıkları ve sınıflama numaralarını içeren son derece önemli bir kaynaktır. Ancak İslam Dini, Türk Edebiyatı, Tasavvuf, Musiki gibi bazı konularda, konunun ayrıntılarına girmiş eserler için kimi zaman yetersiz, İngilizce olması itibariyle de bazı durumlarda Türkçe için anlamsız olabilmektedir.

Türkiye kütüphanelerince hazırlanmış ortak kullanıma açık herhangi bir konu başlıkları veri tabanı günümüze değin gerçekleştirilememiştir. Eğer Türkiye için Türkçe olarak bir konu otorite dizini veri tabanı gerçekleştirmek istiyorsak öncelikle konu uzmanları ile kütüphanecilerin ortak çalışmaları ile gerçekleştirilecek ayrıntılı konu başlıkları ve sınıflama numaralarını içeren bir sistem tasarlanması gereklidir. Sonrasında bu başlıklar üzerine hazırlanacak olan konu otorite dizinleri anlamlı olacaktır. Ancak bu dizinler mutlaka bu konu üzerinde aktif olarak çalışacak bir kurumun yönetimi ve denetimi altında geliştirilmelidir. Ulusal konu otorite dizinlerinin hazırlanmasında tüm kurumlardan kütüphaneciler aktif öneriler sunmalı bu öneriler konu uzmanlarınca değerlendirilmelidir.

Türkiye için konu başlıkları geliştirilmesi üzerine 2017'de tamamlanmış olan bir yüksek lisans çalışması olup bu tezde konu başlıkları, konu otorite dizinleri, MARC21 alanları, otorite dizinlerinin hazırlanması, sorunlar ve çözüm önerileri gibi konular ayrıntılarıyla işlenmiştir (Gültekin, 2017). Bu çalışmada ise bu konuda genel bilgiler verildikten sonra örnek bir konu otorite dizini hazırlanmış ve bir kütüphane sisteminde nasıl çalıştığı test edilmiştir.

MARC21 metadata şemasında konu otorite dizinleri için katagorize edilmiş ana başlıklar bulunmaktadır. Bunlar:

100 - Heading - Personal Name / Şahıs ismi için konu otorite dizini ana girişi.

110 - Heading - Corporate Name / Kurum ismi için konu otorite dizini ana girişi.

111 - Heading - Meeting Name / Kongre, konferans ismi için otorite dizini ana girişi.

130 - Heading - Uniform Title / Seri ve tek biçim başlık, eser adı otorite dizini ana girişi.

147 - Heading - Named Event / Vaka, olay için konu otorie dizini ana girişi.

148 - Heading - Chronological Term / Kronolojik dönem, tarih için konu otorite dizini ana girişi.

150 - Heading - Topical Term / Kavramlar için konu otorite dizini ana girişi.

151 - Heading - Geographic Name / Coğrafi bölge için konu otorite dizini ana girişi.

155 - Heading - Genre/Form Term / Biçim, tür, çeşit için konu otorite dizini ana girişi.

162 - Heading - Medium of Performance Term / Müzik, ses, enstrumanları için konu otorite dizini ana girişi.

180 - Heading - General Subdivision / Genel alt bölümler için konu otorite dizini ana girişi.

181 - Heading - Geographic Subdivision / Coğrafi alt bölümler için konu otorite dizini ana girişi.

182 - Heading - Chronological Subdivision / Kronoloji alt bölümleri için konu otorite dizini ana

185 - Heading - Form Subdivision / Biçim, tür, çeşit alt bölümleri için konu otorite dizini ana girişi.

Bunlardan şahıs, kurum, eser adı konu otorite dizinleri yukarıda açıklanan şahıs, kurum, eser adı otorite dizinlerindeki ana giriş ile ve muhtemel aranma formları kullanılarak kolayca hazırlanabilir.

Burada örnek olarak hazırlanan konu otorite dizini bir coğrafi bölge ismi üzerinedir. Burada önerilen alanlar hem bölge hem de mekân ismi otorite dizinlerinde kullanılabilir.

Osmanlı Coğrafi bölgeleri için ulusal otorite dizinleri hazırlanması özellikle arşivlerimiz ve harita koleksiyonlarına sahip kütüphanelerimiz için son derece aciliyete sahip konulardan birisidir. Bir araştırmacı, kütüphaneci ya da arşivci incelemiş olduğu bir haritada veya arşiv belgesinde bir bölgenin isminin çok farklı bir şekilde yazılışı ile karşılaşmış olabilir. Veya bir bölge adının farklı dilde yazılmış olduğu bir arşiv belgesine rastlamış olabilir. İsmi sonradan değişmiş ancak tarih içinde farklı isimlerle anılmış olan bölgeler olabilir. Ulusal veri tabanında geliştirilecek olan coğrafi bölge ismi otorite dizinlerinde bu görülen formatların eklenmesi ile son derece faydalı bir danışma kaynağı oluşacaktır. Günümüzde böyle bir veri tabanı olmamasından dolayı pek çok araştırmacının, arşivcinin ya da kütüphanecinin, çalışmaları sürecinde doğal olarak elde etmişolduğu kıymetli bilgilerden faydalanılamamaktadır.

Coğrafi bölge/mekân isimleri konu otorite dizinleri için önerilen veriler ise şunlardır:

- ✓ Coğrafi bölgenin otorite kabul edilen ismi: Burada verilecek format günümüzde bölge için kullanılan isim olmalıdır.
- ✓ Coğrafi bölgenin önceki isimleri: Tarih içinde değişik isimlerle ya da farklı dillerde farklı isimlerle anılmış olabilir. Karşılaşılan tüm isimleri verilmelidir.
- ✓ Coğrafi bölge isminin farklı varyasyonları: Şive farklarından kaynaklı farklı yazılışlar ve diğer muhtemel aranma varyasyonları
- ✓ Kaynaklarda karşılaşılan farklı yazılışlar: Danışma kaynakları, arşiv belgeleri ve karşılaşılan diğer çalışmalarda bölgenin isminin farklı yazılışları. Bu format hangi kaynak ya da belgede görülmüşse verildiği alana özel kaynak gösterilmelidir.
- ✓ Arap harfleri ve diğer alfabeler ile yazılışlar
- ✓ Gerekli görüldüğünde Arap harfleri dışında farklı alfabeler ile yazılışları dizinde verilmelidir.
- ✓ Bölgenin enlem, boylam bilgisi: Özellikle harita koleksiyonuna sahip kütüphaneler için son derece kullanışlı bir bilgi olacaktır. Her ne kadar günümüzde gerçekleştirilememiş olsa da gelecekte, uygun veritabanlarında yapılacak harita tanımlamalarında etiketlenen bölgenin günümüzde dünyanın

hangi bölgesi olduğuna dair aktif yönlendirmeler sağlanmasını mümkün kılacaktır.

2.3.4.1 Coğrafi Bölge/Mekân İsmi Otorite Dizinleri İçin Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri

TABLO 8: COĞRAFİ BÖLGE/MEKÂN İSMİ OTORİTE DİZİNLERİ İÇİN KULLANILACAK MARC21 ALANLARI VE RDA BÖLÜMLERİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	RDA bölüm numarası	MARC Alt alan kodları
034 - Coded Cartographic Mathematical Data (R)	-	-	Koordinatlar	? Karşılığı bulunmamaktadır	$d – Batı $e – Doğu $f – Kuzey $g – Güney
151 - Heading-Geographc Name (N)	-	-	$aCoğrafi bölge ismi otorite formu	?	$a–İsim
451 - See From Tracing-Geographc Name (R)	-	-	$a Coğrafi bölge ismi otorite kabul edilen ve diğer formatların Arap harfleri ile ve diğer Alfabeler ile yazılışları	?	$a–İsim
451 - See From Tracing-Geographc Name (R)	-	-	$aİsmin çeşitli varyasyonları	?	$aİsim

451 - See From Tracing-Geographc Name (R)	-	-	$aBilinen diğer isim ya da isimleri.	?	$a–İsim $g–İsmin görüldüğü kaynak
451 - See From Tracing-Geographc Name (R)	-	-	$aEskiden anılan isim/ isimler	?	$a–İsim $g–İsmin görüldüğü kaynak
670 - Source Data Found (R)	-	-	Dizinde kullanılan kaynaklar bu alanda verilir	5.8 Source consulted	$a –Kaynak adı $b Bilginin kaynaktaki yeri $uinternet link
678-Biographical or Historical Data (R)	-	-	Önemli görülen bilgiler	6.7 History of Work	$a– Bilgi $u– İnternet link

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OTORİTE DİZİNİ NASIL HAZIRLANIR, NASIL ÇALIŞIR?

Bu bölümde yukarıda bahsedilen, kurum, eser adı ve konu otorite dizinleri hazırlanmıştır. Her bir dizinin hazırlanma aşamaları adım adım anlatılmış ve her dizinin sonunda otomasyon sisteminde nasıl çalıştığı test edilmiştir.

3.1 Şahıs Adları İçin Otorite Dizini Hazırlama

Örnek olarak otorite dizinini hazırlayacağımız kişinin seçiminde bir araştırmada geçen şu açıklamalar etkili olmuştur:

> "Örneğin Sicill-i Osmanî'de Kemâleddin Efendi (Kara Dede) ismiyle biyografisine yer verilen kişi, Osmanlı Müellifleri'nde Dede Göngi Efendi (Amasyavi) olarak yer almıştır. Bu iki kaynaktaki bilgiler karşılaştırıldığında Sicill-i Osmanî'de bu müellifin Amasyalı olduğu, müderrislik ve müftülük yaptığı ve 975 H. yılında vefat ettiği bilgisi ile "Dede Göngi" adıyla bir hâşiyesi, fıkıhda manzumesi, Tabakat-ı Nühat'ı ve tâlikat gibi eserleri olduğu görülmektedir... Bu bilgiler dikkatle incelendiğinde biyografi kaynaklarında farklı isimler altında yer verilen müellifin aslında aynı şahıs olduğu anlaşılmaktadır." (Sümbül, 2016: s.76,77)

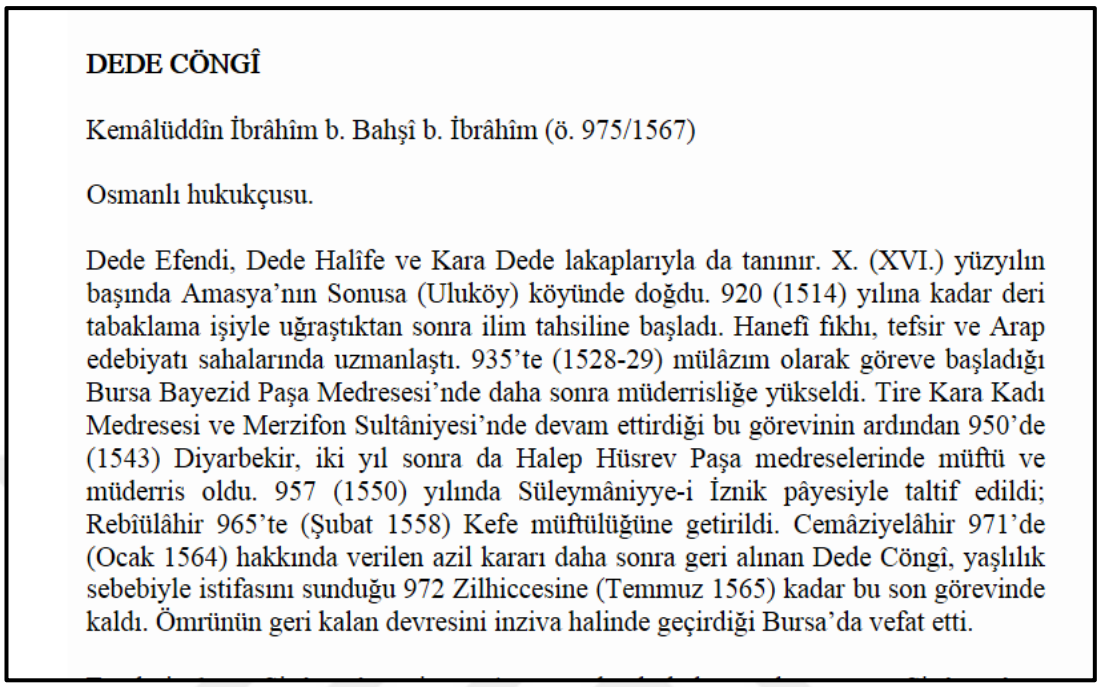
Bu açıklamalardan yola çıkarak bu kişi için genel bir araştırma yapılmış ve bu isim üzerinde bir otorite dizini hazırlanması ile açıklayıcı bir örnek ortaya konulacağı düşünülmüştür.

3.1.1 Şahıs Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır?

3.1.1.1 Kaynakların Taranması

Öncelikle İslam Ansiklopesinde Dede Göngi ismi ile tarama yapılmıştır. Bu tarama sonucunda "Dede Göngi" maddesinde bahsedilen kişinin H. 975/M. 1567 ölüm tarihli aynı şahıs olduğu kesin olarak anlaşılmıştır (Akgündüz, 1994). Bu maddede Dede Göngi'nin hayatı ve eserleri ile alakalı gerekli bilgiler edinilmiştir.

RESİM 1: İSLAM ANSİKLOPEDİSİ DEDE CÖNGİ TARAMASI SONUCU

DEDE CÖNGÎ

Kemâlüddîn İbrâhîm b. Bahşî b. İbrâhîm (ö. 975/1567)

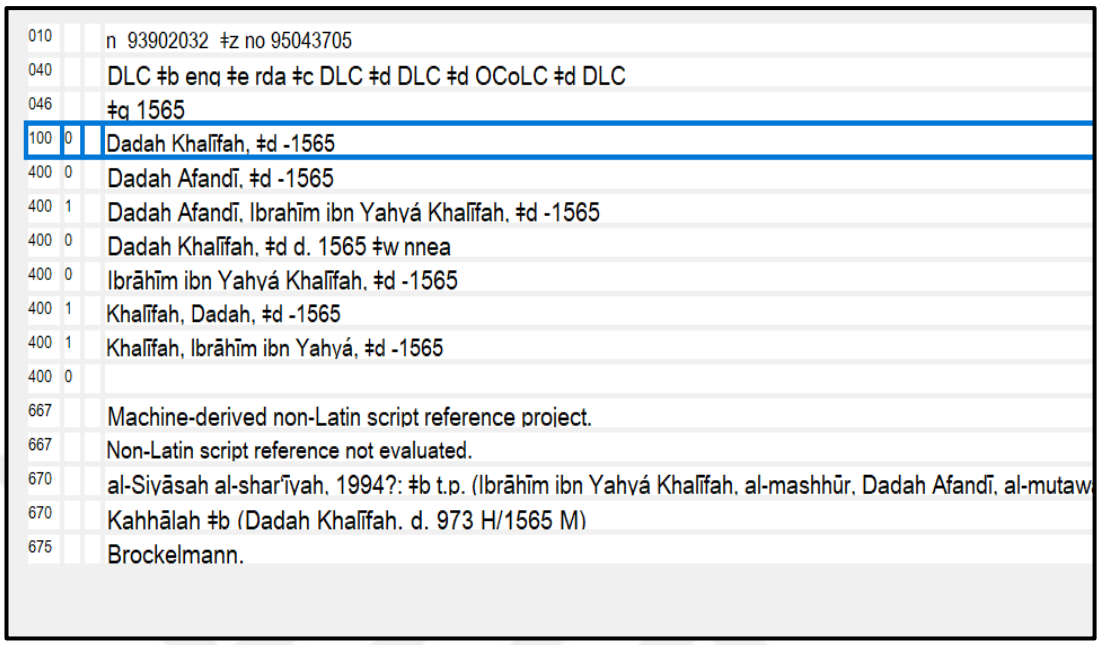
Osmanlı hukukçusu.

Dede Efendi, Dede Halîfe ve Kara Dede lakaplarıyla da tanınır. X. (XVI.) yüzyılın başında Amasya'nın Sonusa (Uluköy) köyünde doğdu. 920 (1514) yılına kadar deri tabaklama işiyle uğraştıktan sonra ilim tahsiline başladı. Hanefî fıkhı, tefsir ve Arap edebiyatı sahalarında uzmanlaştı. 935'te (1528-29) mülâzım olarak göreve başladığı Bursa Bayezid Paşa Medresesi'nde daha sonra müderrisliğe yükseldi. Tire Kara Kadı Medresesi ve Merzifon Sultâniyesi'nde devam ettirdiği bu görevinin ardından 950'de (1543) Diyarbekir, iki yıl sonra da Halep Hüsrev Paşa medreselerinde müftü ve müderris oldu. 957 (1550) yılında Süleymâniyye-i İznik pâyesiyle taltif edildi; Rebîülâhir 965'te (Şubat 1558) Kefe müftülüğüne getirildi. Cemâziyelâhir 971'de (Ocak 1564) hakkında verilen azil kararı daha sonra geri alınan Dede Cöngî, yaşlılık sebebiyle istifasını sunduğu 972 Zilhiccesine (Temmuz 1565) kadar bu son görevinde kaldı. Ömrünün geri kalan devresini inziva halinde geçirdiği Bursa'da vefat etti.

(Akgündüz, 1994).

İkinci olarak bakılan kaynak OCLC Connexion olmuştur. Yurt dışı veri tabanları farklı transkripsiyon şeması ile girilmiş olduğu için Türkiye için Latin karakterleri ile aramalar çoğu zaman sonuç vermemektedir. Dede Cöngi için de Latin Alfabesi karakterleri ile taramalardan bir sonuç elde edilememiştir. Arap harfleri ile arandığında önce " جونكي دده" ibaresi aranmış ancak sonuç elde edilememiştir. Daha sonra en genel kelime olduğu düşünülerek "دده" ibaresi ile tarama yapılmıştır. Burada aynı isim için Kongre Kütüphanesince hazıranmış olan "Dadah Khalīfah,-1565" otorite dizinine ulaşılmıştır. Bu kayıt incelendiğinde Dede Cöngi ile aynı kişi olduğu görülmüştür. Ancak burada ölüm tarihi İslam Ansiklopedisinden iki yıl farkla girilmiştir.

RESİM 2: KONGRE KÜTÜPHANESİNİN HAZIRLAMIŞ OLDUĞU DEDE CÖNGİ OTORİTE DİZİNİ

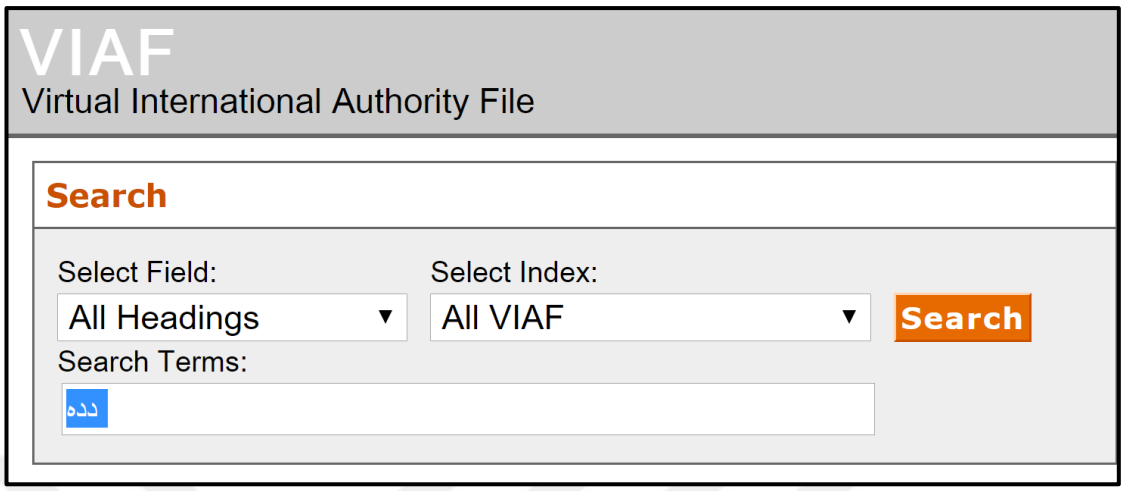
010			n 93902032 ǂz no 95043705
040			DLC ǂb eng ǂe rda ǂc DLC ǂd DLC ǂd OCoLC ǂd DLC
046			ǂq 1565
100	0		Dadah Khalīfah, ǂd -1565
400	0		Dadah Afandī, ǂd -1565
400	1		Dadah Afandī, Ibrahīm ibn Yahyá Khalīfah, ǂd -1565
400	0		Dadah Khalīfah, ǂd d. 1565 ǂw nnea
400	0		Ibrāhīm ibn Yahyá Khalīfah, ǂd -1565
400	1		Khalīfah, Dadah, ǂd -1565
400	1		Khalīfah, Ibrāhīm ibn Yahyá, ǂd -1565
400	0		
667			Machine-derived non-Latin script reference project.
667			Non-Latin script reference not evaluated.
670			al-Siyāsah al-sharīyah, 1994?: ǂb t.p. (Ibrāhīm ibn Yahyá Khalīfah, al-mashhūr, Dadah Afandī, al-mutaw
670			Kahhālah ǂb (Dadah Khalīfah, d. 973 H/1565 M)
675			Brockelmann.

Bu kayıt incelendiğinde Batılı kütüphanelerce hazırlanmış olan otorite dizininde hem ana girişin hem de diğer yönlendirmelerin Türkiye'den taramalar için kullanışlı olmadığı görülecektir. İncelemiş olduğumuz kaynaklarda bahsedilen Cöngi, Amasyavî, Bahşî gibi isimler bu dizinde görülmemektedir. Kayda ancak Arap harfleri ile "دده" taraması ile ulaşılabilmiştir. Dadah Khalifah ve diğer girişler doğal olarak Türkiye'den aramalar için sonuç vermeyecektir.

Ancak bununla beraber müellif için bir otorite dizini hazırlanmış olması, zor da olsa ulaşabilmiş olmamız da anlamlıdır.

Üçüncü olarak başka herhangi bir kütüphanece aynı kişi için hazırlanmış bir otorite dizini olup olmadığına VIAF taraması yapılarak bakılmıştır.

RESİM 3: VIAF DEDE CÖNGİ TARAMASI

Burada da Kongre Kütüphanesinin kaydına ve üç farklı kütüphanenin dizinine daha erişilmiştir. Bu kayıtlar incelendiğinde birbirlerinin otorite girişlerine atıf verdikleri görülür. Mesela buradaki İskenderiye Kütüphanesi otorite girişi olarak tamamen Arap harflerini kullanmış olmasına rağmen kendi otorite dizininde diğer ülkelerin otorite kabul ettikleri girişlere atıf verdiği için bu kayıtlar bir arada görülmektedir. Hazırlanan otorite dizinlerinin uluslararası otorite dizini veri tabanlarında da görünürlüğünün olması için bu kayıtlara da atıf verilmesi son derece önemlidir.

RESİM 4: VIAF DEDE CÖNGİ TARAMASI SONUÇLARI

Dizinler incelendiğinde İskenderiye Kütüphanesinin Dede Cöncgi'nin ölüm tarihini H.975 olarak kabul ettiği görülür. Diğer girişlerde ölüm tarihi görülmemektedir. Kongre Kütüphanesi ise dizinde şu iki kaynağa atıf vermiştir:

670	‡a Kaḥḥālah ‡b (Dadah Khalīfah, d. 973 H/1565 M)
675	‡a Brockelmann.

Bu aşamada yazarın ölüm tarihi ile alakalı daha ayrıntılı bir araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Kongre Kütüphanesi kayıtları ile çelişen bir durumla karşılaşıldığında danışma kaynaklarının daha net bir şekilde verilmesi tavsiye olunur. Çünkü Kongre Kütüphanesi kayıtları dünyada pek çok kütüphane tarafından otorite kabul edilen girişlerdir.

Her nekadar İslam Ansiklopedisi gerekli kaynaklara işaret etmişse de gerek İslam Ansiklopedisinin işaret ettiği kaynaklarda ve gerekse başka danışma kaynaklarından ulaşabildiklerimiz kadarında yazar hakkında edinilecek herhangi bir bilgi hazırlanan otorite dizininin sıhhati için önem arz eder.

Bilindiği üzere İslam Ansiklopedisinde mevcut maddelerin hazırlanması aşamasında kullanılmış olan kaynakların büyük bir kısmı İSAM Dokümantasyon VT / İslam Araştırmaları Merkezi Dokümantasyon Veri Tabanı'nda erişime açık durumdadır. Dede Göngi için de dosyanın erişime açık olduğu görülmüştür. Burada kullanılmış olan kaynakların bir kısmına PDF formatında erişmek mümkün olmuştur. Erişilen kaynakların tümünde ölüm tarihi H.975/M.1567 olarak görülmüştür.

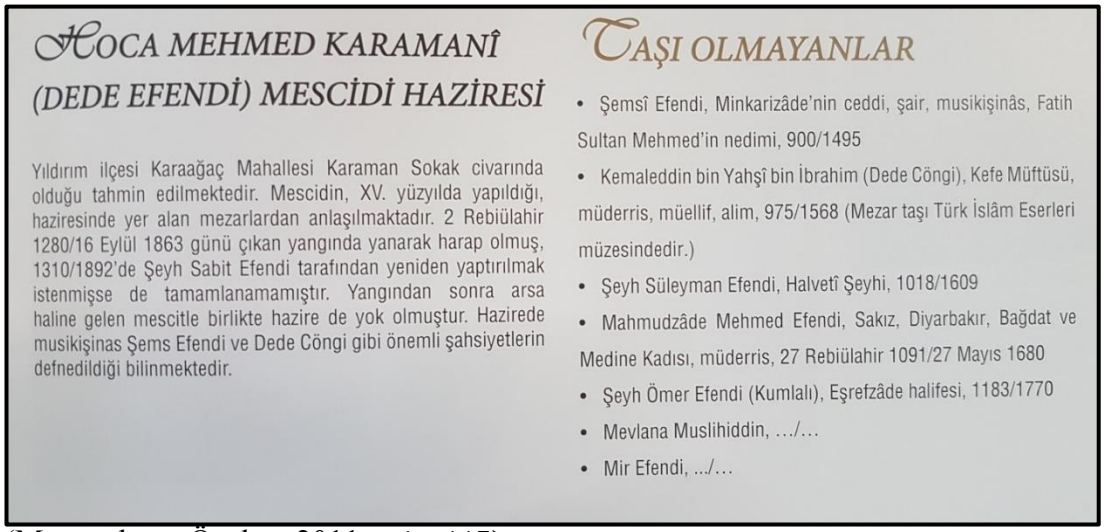
Keşfü'z-zunun'da yazarın ölüm tarihi bulunan tüm maddelerde Hicri 973/M.1565 olarak verilmiştir (Kâtip Çelebi, 2007: s. 693, 694, 722, 896, 910, 911). Osmanlı Müelliflerinde H. 975/M.1567 vefat tarihi görülmüştür (Mehmed Tahir, 2016: c.1, s. 318). Sicill-i Osmanî'de yine 975/M.1567 vefat tarihi verilmiştir (Süreyya Bey, 1996: c.3, s.882).

İnternet üzerinde de Dede Göngi taraması yaparak farklı kaynaklara ulaşılmıştır. Bunlardan Biyografya Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi sitesinde bulunan bilgilerden yola çıkarak iki kaynak daha incelenmiştir (Biyografya Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi, 2016). Bunlardan ilki incelendiğinde ölüm tarihi 1567 olarak görülmektedir burada yazar ve eserlerinden kısaca bahsedilmiştir (Türk Dili ve

Edebiyatı Ansiklopedisi, 1976: c.2 s. 208). Diğer kaynakta ise ölüm tarihi yine 1567 olarak görülmüştür (Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, 2002: c.3, s.122).

Müellifin ölüm tarihiyle alakalı doğrudan bilgi edinilebileceği düşünülen bir diğer kaynak ise mezar taşıdır. Müellif Bursa'da vefat etmiştir. Osmanlı müellifleri'nde Dede Göngi'nin ihtiyarlık döneminde Bursa'ya yerleştiği ve burada 975 tahinde vefat ettiği bilgisi bulunmaktadır. Hatta vefatına "Gülşeni- Cennât âna me'vâ ola" mısrasının düşürüldüğünden bahsedilmiştir (Mehmed Tahir, 2016: c.1, s. 318). Ancak bu mısranın mezar taşında bulunup bulunmadığına dair bir bilgi verilmemiştir. Ayrıca, Bursa Set Başı'nda Büyük Kilise karşısındaki sokak içinde, Hoca Mehmed-i Karamani Mescidi haziresine defn olunduğu belirtilmektedir. Bu bilgiler ışığında Bursa mezartaşları ile alakalı hazırlanmış herhangi bir eser olup olmadığına dair yapılan araştırmalar neticesinde "Tarihi Bursa Mezar Taşları" isimli 2 ciltlik esere ulaşılmıştır. Bu eser Bursa'da bulunan Osmanlı dönemine ait tüm mezar taşlarının bir envanteri olup son derece önemli bir kaynak eserdir. Bu eserin birinci cildinde Hoca Mehmet Karamani Haziresi mezar taşları ile ilgili bölüm şu şekildedir

RESİM 5: TARİHİ BURSA MEZAR TAŞLARI, HOCA MEHMED KARAMANİ MADDESİ

HOCA MEHMED KARAMANÎ
(DEDE EFENDİ) MESCİDİ HAZİRESİ

Yıldırım ilçesi Karaağaç Mahallesi Karaman Sokak civarında olduğu tahmin edilmektedir. Mescidin, XV. yüzyılda yapıldığı, haziresinde yer alan mezarlardan anlaşılmaktadır. 2 Rebiülahir 1280/16 Eylül 1863 günü çıkan yangında yanarak harap olmuş, 1310/1892'de Şeyh Sabit Efendi tarafından yeniden yaptırılmak istenmişse de tamamlanamamıştır. Yangından sonra arsa haline gelen mescitle birlikte hazire de yok olmuştur. Hazirede musikişinas Şems Efendi ve Dede Göngi gibi önemli şahsiyetlerin defnedildiği bilinmektedir.

TAŞI OLMAYANLAR

- Şemsî Efendi, Minkarizâde'nin ceddi, şair, musikişinâs, Fatih Sultan Mehmed'in nedimi, 900/1495
- Kemaleddin bin Yahşî bin İbrahim (Dede Göngi), Kefe Müftüsü, müderris, müellif, alim, 975/1568 (Mezar taşı Türk İslâm Eserleri müzesindedir.)
- Şeyh Süleyman Efendi, Halvetî Şeyhi, 1018/1609
- Mahmudzâde Mehmed Efendi, Sakız, Diyarbakır, Bağdat ve Medine Kadısı, müderris, 27 Rebiülahir 1091/27 Mayıs 1680
- Şeyh Ömer Efendi (Kumlalı), Eşrefzâde halifesi, 1183/1770
- Mevlana Muslihiddin, .../...
- Mir Efendi, .../...

(Mermutlu ve Öcalan, 2011: c.1 s.115)

Eserde ismi Kemaleddin bin Yahşi bin İbrahim (Dede Göngi) olarak geçen müellife ait mezar taşının Türk İslam Eserleri Müzesi'nde olduğu bilgisi görülmektedir. Kitapta mezar taşının bir fotoğrafına ulaşılamamıştır. Bursa Türk

İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan mezar taşlarının da bu çalışmaya neden dâhil edilemediği hayret verici bir soru olarak aklımızda kalmış olsa da, elde edilen bilgiler ışığında otorite dizininde ölüm tarihi olarak H.975/M.1567 kullanılmasına karar verilmiştir (Ancak yine de bahsedilen müzeye bir e-posta ile durum izah edilmiş ve konu ile alakalı yardım talep edilmiştir. Fakat bu çalışma süresinde cevap alınamamıştır).

Burada ulusal kaynak tanımlama sistemi önerisinin hayata geçirilmesi ile müzelerin de sisteme dâhil olduğu ve mezar taşındaki bilgilere kolayca erişileceği düşüncesi ile bunun ne kadar elzem bir iş olduğunu bir kez daha vurgulamakta fayda görülmüştür.

3.1.1.2 Verilerin Değerlendirilmesi

Çeşitli kaynak taramaları sonucunda, Dede Göngi ile alakalı elde edilen veriler şunlardır:

- ✓ Doğum tarihi ile alakalı net bir bilgi yoktur
- ✓ Ölüm tarihi pek çok kaynakta Hicri 975/ Miladi 1567'dir.
- ✓ Dede Göngi en meşhur ismidir.
- ✓ Tüm ismi Kemâlüddîn İbrâhîm b. Bahşî b. İbrâhîm'dir
- ✓ Dede Efendi, Dede Halîfe ve Kara Dede lakapları ile de tanınmaktadır.
- ✓ Kongre Kütüphanesi otorite girişi "Dadah Khalifah" şeklindedir.
- ✓ Amasya'da Sonusa köyünde doğmuştur. Köyün adı günümüzde Uluköy olarak değişmiştir.
- ✓ Bursa'da vefat etmiştir.
- ✓ Hanefi mezhebine mensuptur
- ✓ Biyografi, İslam hukuku, Edebiyat alanlarında eser vermiştir.
- ✓ Müftü ve müderrislik görevlerinde bulunmuştur.
- ✓ Arapça ve Osmanlı Türkçesi ile eserler vermiştir.
- ✓ Kaynaklarda karşılaştığımız eserleri şunlardır: 1- Siyâsetü'ş-şeriyye. 2- Risâle fî emvâli beyti'l-mâl ve aksâmihâ ve ahkâmihâ ve masârifihâ. 3- Hâşiye alâ Şerhi'l-İzzî fi't-tasrîf li't-Teftâzânî. 4- Hâşiye alâ Hâşiyeti'l-Hayâlî alâ Şerhi'l-Akaid. 5- Risâletü'l-vaz. 6- Lüccetü'l-fevâid. 7- Hâşiye alâ

Şerhi'l-Câmî. 8- Hâşiye alâ Şerhi'l-Îsâgucî li'l-Kâtî. 9- Hâşiye alâ Şerhi Kutbi'd-dîn ale'ş-Şemsiyye. 10- Risâle fi'l-benc ve'l-haşîş ve tahrîmihâ. 11- Tabakâtü'n-nühât. 12-Manzûme. 13- Menâkıb-ı evliyâ.

3.1.1.3 Otorite Kabul Edilecek Formata Karar Verme

Yukarıda bahsedilen çeşitli kaynaklardan özellikle İslam Ansiklopedisi ve kaynakları incelenerek müellif adı ana girişin "Dede Cöngi" olarak verilmesine karar verilmiştir. Bu müellif için en yaygın ve kaynaklarda en fazla tekrarlanan formatın Dede Cöngi olduğu düşünülmüştür. Bahsedilen diğer formatlara dizinde atıf verilecektir.

Burada değinilmesinde fayda görülen bir husus şudur ki; Eğer bir müellif ile alakalı yeni bilgiler elde edildiyse ve otorite olarak kabul edilen girişte bir değişiklik yapılması zorunluluk haline geldiyse, bu durumda değişiklik yapılmasında herhangi bir zorluk yoktur. Tüm kayıtlarda aynı girişin kullanılmış olması bu güncellemenin kolayca yapılmasına imkân verecektir. Ulusal veri tabanında tüm kütüphanelerin bibliyografik tanımlamalarında 100 alanında otorite kabul edilen formatı kullanması ile bu güncellemeler son derece kolay olacaktır.

3.1.1.4 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi

TABLO 9: DEDE CÖNGİ OTORİTE DİZİNİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler
046	-	-	$g H. 975/M.1567
100	0	-	$a Dede Cöngi $d-1567
370	-	-	$aAmasya (Uluköy) $bBursa
372	-	-	$aHanefi Fıkhı $aİslam hukuku $aTefsir

			$aArap Edebiyatı $aBiyografi
374	-	-	$aMüderris $aMüftü
375	-	-	$aErkek
377	-	-	$a Arapça $a Osmanlı Türkçesi
378	-	-	$q Kemâleddîn İbrâhîm bin Bahşî bin İbrâhîm
400	0	-	$a Kara Dede
400	0	-	$a Dede Halife
400	0	-	$a Dede Efendi
400	0	-	$a Dede Cengi Efendi
400	0	-	$aMinkarizade Burusavi Mevlana Dede Efendi $g"Tercüme-i siyasetnâme, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1275 [1859]" Giriş kısmında 3. Sayfada görüldü.
400	0	-	$a Burusavî Dede Efendi
400	0	-	$aMinkarizade İbrahim Kemaleddin
400	0	-	$a Dadah Khalīfah
400	0	-	$a Dadah Afandī
400	1	-	$a Dadah Afandī, Ibrahīm ibn Yaḥyá Khalīfah
400	0	-	$a Ibrāhīm ibn Yaḥyá Khalīfah
400	0	-	$aİbrahim bin Bahşî bin İbrahim

400	0	-	$aKemalettin Efendi
400	1	-	$aAmasyavî, Dede Efendi
400	0	-	كمال الدين بن إبراهيم بن بخشى بن إبراهيم
400	0	-	دده خليفة
400	0	-	ابراهيم بن بخشي بن ابراهيم
400	0	-	قره دده
400	0	-	دده جنكي
678	0	-	Mezhebi: Hanefi
678	0	-	Dede Efendi, Dede Halîfe ve Kara Dede lakaplarıyla da tanınır. X. (XVI.) yüzyılın başında Amasya'nın Sonusa (Uluköy) köyünde doğdu. Hanefî fıkhı, tefsir ve Arap edebiyatı sahalarında uzmanlaştı. 935'te (1528-29) mülâzım olarak göreve başladığı Bursa Bayezid Paşa Medresesi'nde daha sonra müderrisliğe yükseldi. Tire Kara Kadı Medresesi ve Merzifon Sultâniyesi'nde devam ettirdiği bu görevinin ardından 950'de (1543) Diyarbekir, iki yıl sonra da Halep Hüsrev Paşa medreselerinde müftü ve müderris oldu. 957 (1550) yılında Süleymâniyye-i İznik pâyesiyle taltif edildi; Rebîülâhir 965'te (Şubat 1558) Kefe müftülüğüne getirildi.
678	0	-	Bilinen Eserleri: 1- Siyâsetü'ş-şeriyye / Siyasetname. 2- Risâle fî emvâli beyti'l-mâl ve aksâmihâ ve ahkâmihâ ve masârifihâ. 3- Hâşiye alâ Şerhi'l-İzzî fi't-tasrîf li't-Teftâzânî. 4- Hâşiye alâ Hâşiyeti'l-Hayâlî alâ Şerhi'l-Akaid. 5- Risâletü'l-vaz. 6- Lüccetü'l-fevâid. 7-

			Hâşiye alâ Şerhi'l-Câmî. 8- Hâşiye alâ Şerhi'l-Îsâgucî li'l-Kâtî. 9- Hâşiye alâ Şerhi Kutbi'd-dîn ale'ş-Şemsiyye. 10- Risâle fi'l-benc ve'l-haşîş ve tahrîmihâ. 11-Tabakâtü'n-nühât. 12-Manzûme. 13- Menâkıb-ı evliyâ.
670	-	-	$a İslam Ansiklopedisi $bDedeCöngi $u https://islamansiklopedisi.org.tr/dede-congi
670	-	-	Bursalı Mehmed Tahir / Osmanlı müellifleri, hazırlayan: Mehmet Ali Yekta Saraç, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016, c.1, s.318
670	-	-	Sicill-i Osmanî / Mehmed Süreyya Bey, İstanbul: Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1996, c.3, s.882
670	-	-	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler / İsimler / Eserler / Terimler. "Dede Cöngî ", İstanbul: Dergâh Yayınları, 1976, c.2, s.208
670	-	-	Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi. "Dede Cöngî (?-1567)", Ankara: AKM Yayınları. 2002, c.3, s.122

Otorite dizininde 400 alanında sınırsız şekilde ve sayıda yönlendirme yapılabilir. Herhangi bir kaynakta ismin farklı bir formatı görüldüğünde dizine eklenebilir. Batılı herhangi bir kütüphanenin girişleri eklenebilir. Veya Arap harfleri dışında farklı alfabeler ile karşılaşılan girişler eklenebilir. Bu özellikle meşhur müelliflerin farklı alfabeler ile basılmış eserleri için yol gösterici olacaktır. Ancak dikkat edilmesi gereken husus atıf verilmek istenilen isim formatının aynı kişiyi tanımlıyor olmasıdır

Ulusal otorite dizinleri veri tabanı hayata geçirildiğinde her kurum otorite dizinine katkıda bulunabilecektir. Örneğin Konya Yazma Eserler Kütüphanesinde

Dede Cöngi'ye ait bir yazma nüsha üzerinde müellifin ismi dizinde olmayan bir formatta görülmüş olsa, eseri eline alan kütüphaneci ulusal veri tabanında bu formata atıf vererek dizinin zenginleşmesine katkıda bulunacaktır. Dede Cöngi örneğindeki Minkarizade girişinde olduğu gibi her eklenen 400 alanında bu formatın nerede görüldüğüne dair kaynak gösterilebilir.

3.1.2 Şahıs Adı Otorite Dizini Nasıl Çalışır?

Otorite dizini hazırlanan Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanında Dede Cöngi'ye ait Siyâsetü'ş-şeriyye isimli eserin Meşrepzade Arif Efendi tarafından Tercüme-i Siyasetname ismi ile yapılan tercümesinin iki nüshası bulunmaktadır. Bu kütüphanenin veri tabanında otorite dizini hazırlanmadan önce ve sonra yazar adı taramasından elde edilen sonuçlar aşağıdaki şekildedir.

Kütüphane sisteminde otorite dizini öncesi yazar adının muhtemel aranma şekilleri ile tarama sonuçları şunlardır:

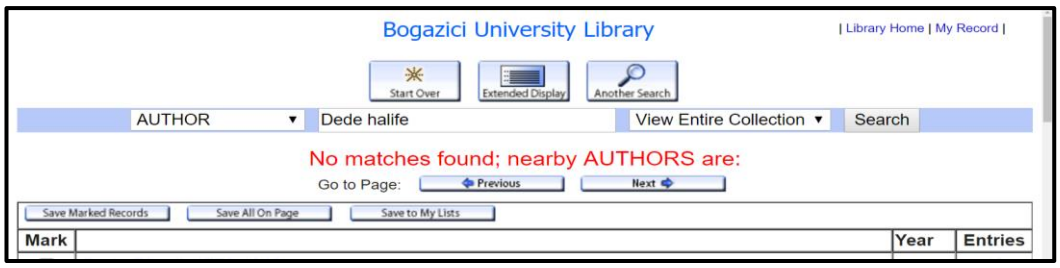
RESİM 6: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ DEDE CÖNGİ TARAMASI SONUÇLARI

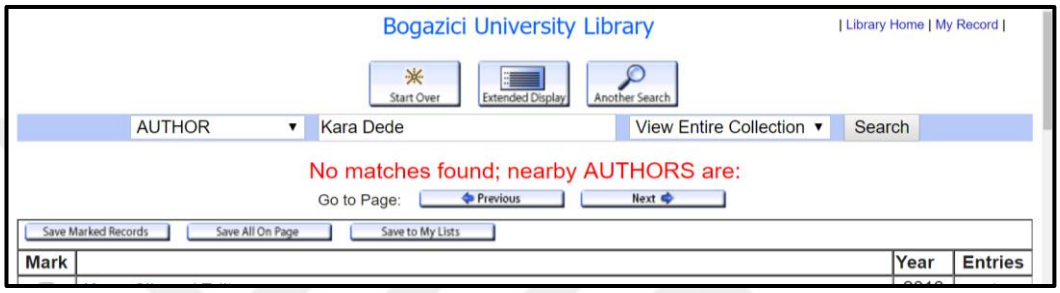
RESİM 7: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ KEMALEDDİN İBRAHİM TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 8: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ DEDE HALİFE TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 9: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ KARA DEDE TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 10: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ KEMALEDDİN DEDE TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 11: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ DADAH KHALĪFAH TARAMASI SONUÇLARI

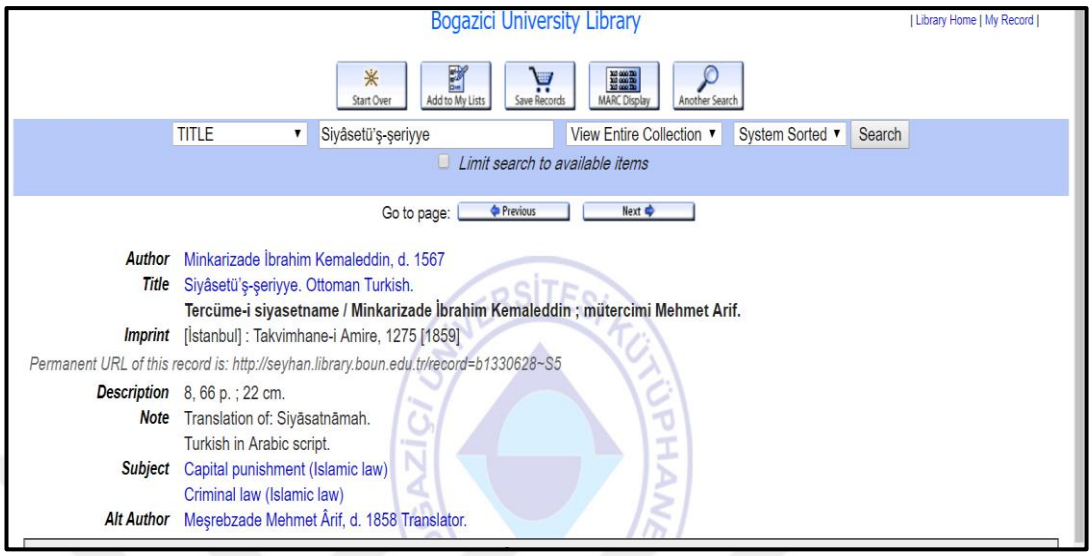

RESİM 12: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ İBRAHİM BİN YAHYA TARAMASI SONUÇLARI

Yukarıda görüldüğü üzere kütüphanede Dede Cöngi'ye ait Siyâsetü'ş-şeriyye isimli eserin tercümesi bulunduğu halde hiçbir şekilde ulaşılamamıştır.

RESİM 13: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ SİYÂSETÜ'Ş-ŞERİYYE KİTAP ADI TARAMASI

Eser adı ile tarama yapıldığında yazar adının tamamen farklı bir şekilde girildiği görülür. Bunun sebebi araştırıldığında elimizdeki tercüme nüshanın giriş kısmında Minkarizade Burusavî Mevlânâ Dede Efendi ismi geçtiğini görürüz. Hâlbuki araştırmalarda hiçbir kaynak eserde Minkarizade ismine rastlanmamıştır. Eserin kaydında yazar adının daha önce Minkarizade İbrahim Kemaleddin şeklinde kabul edildiği anlaşılmaktadır. Otorite dizini mevcut olmadığı için de ismin bu formatına ulaşılamamıştır. Otorite dizininin hazırlanmasından sonra ise bu giriş Dede Cöngi olarak güncellenmiş, Minkarizade ismine de gönderme yapılmıştır.

Otorite dizini hazırlanmasından sonra ise sonuçlar şu şekildedir:

RESİM 14: OTORİTE DİZİNİ SONRASI DEDE CÖNGİ TARAMASI SONUÇLARI

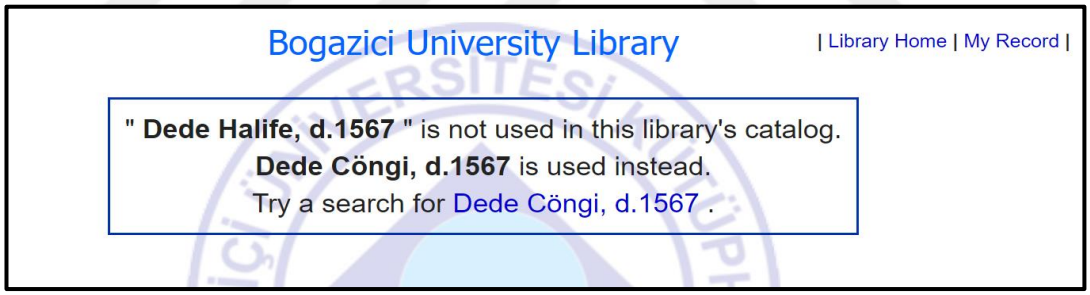
Kütüphane sisteminde yazar adı otorite dizinine göre güncellendiği için artık sistemde bulunan esere ulaşılabilmektedir (Ancak bu kayıt sonradan güncellenmiştir. Tercüme örneği bölümünde açıklamalı tercüme örneği bu eser üzerinde gerçekleştirilmiştir. Şu an aktif çalışmakta olan kaydı görmek için örnek çalışma incelenmelidir).

RESİM 15: OTORİTE DİZİNİ SONRASI KEMALEDDİN İBRAHİM TARAMASI SONUÇLARI

Araştırmacı bu isim için Dede Cöngi'ye yönlendirilmektedir. Otorite dizini hazırlanmadan önce çıkan sonuç ile karşılaştırılsa durum daha iyi anlaşılabilir.

RESİM 16: OTORİTE DİZİNİ SONRASI DEDE HALİFE TARAMASI SONUÇLARI

Araştırmacının Dede Halife ismi ile taraması yüksek ihtimaldir. Dizinde bu isme gönderme sağlanmış olduğu için araştırmacıyı otorite kabul edilen formata, Dede Cöngi'ye yönlendimiştir.

RESİM 17: OTORİTE DİZİNİ SONRASI KARA DEDE TARAMASI SONUÇLARI

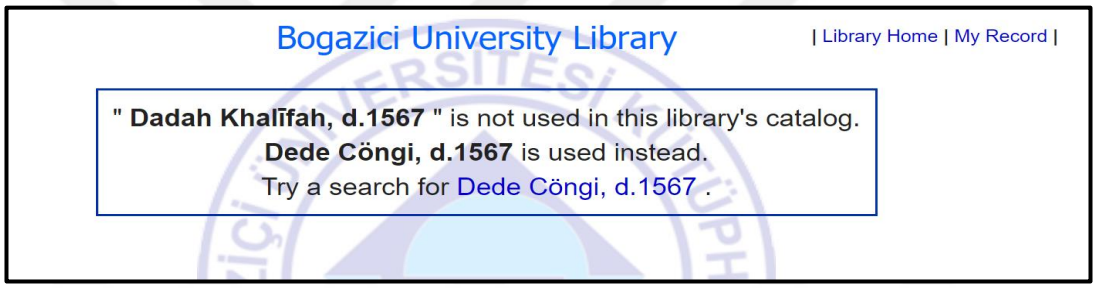

Kara Dede ismi ile arandığında yine otorite dizini Dede Cöngi'ye yönlendirir. Kara Dede ismi dizine eklenmemiş olsaydı yukarıdaki gibi hiçbir sonuç elde edilemeyecekti.

RESİM 18: OTORİTE DİZİNİ SONRASI KEMALEDDİN DEDE TARAMASI SONUÇLARI

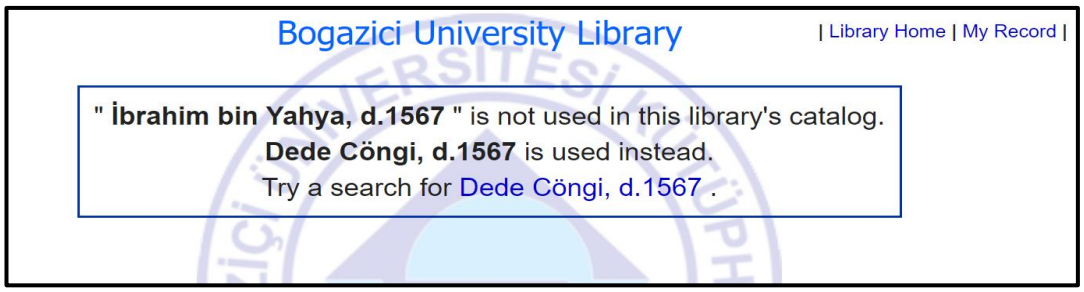

RESİM 19: OTORİTE DİZİNİ SONRASI DADAH KHALĪFAH TARAMASI SONUÇLARI

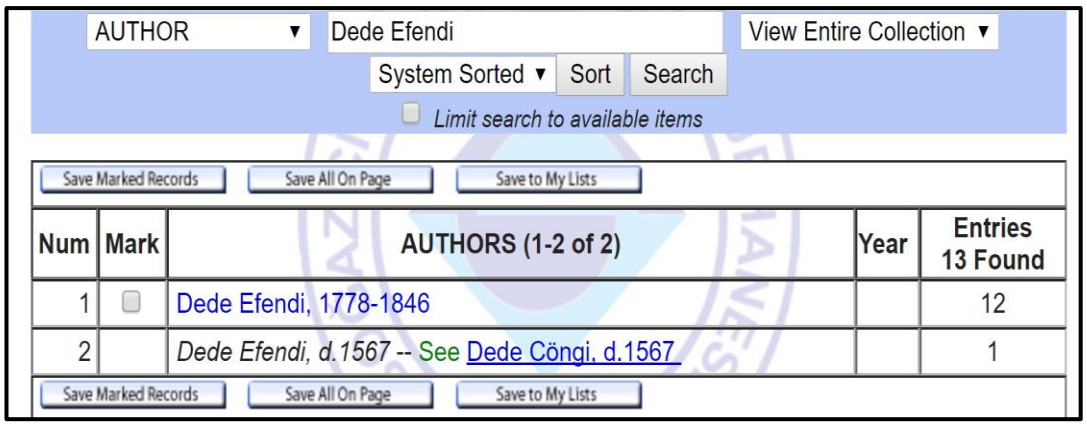

Kongre Kütüphanesinin girişinin de dizine eklenmesiyle Batılı araştırmacılar ve kütüphaneler için yönlendirme sağlanmış olur.

RESİM 20: OTORİTE DİZİNİ SONRASI İBRAHİM BİN YAHYA TARAMASI SONUÇLARI

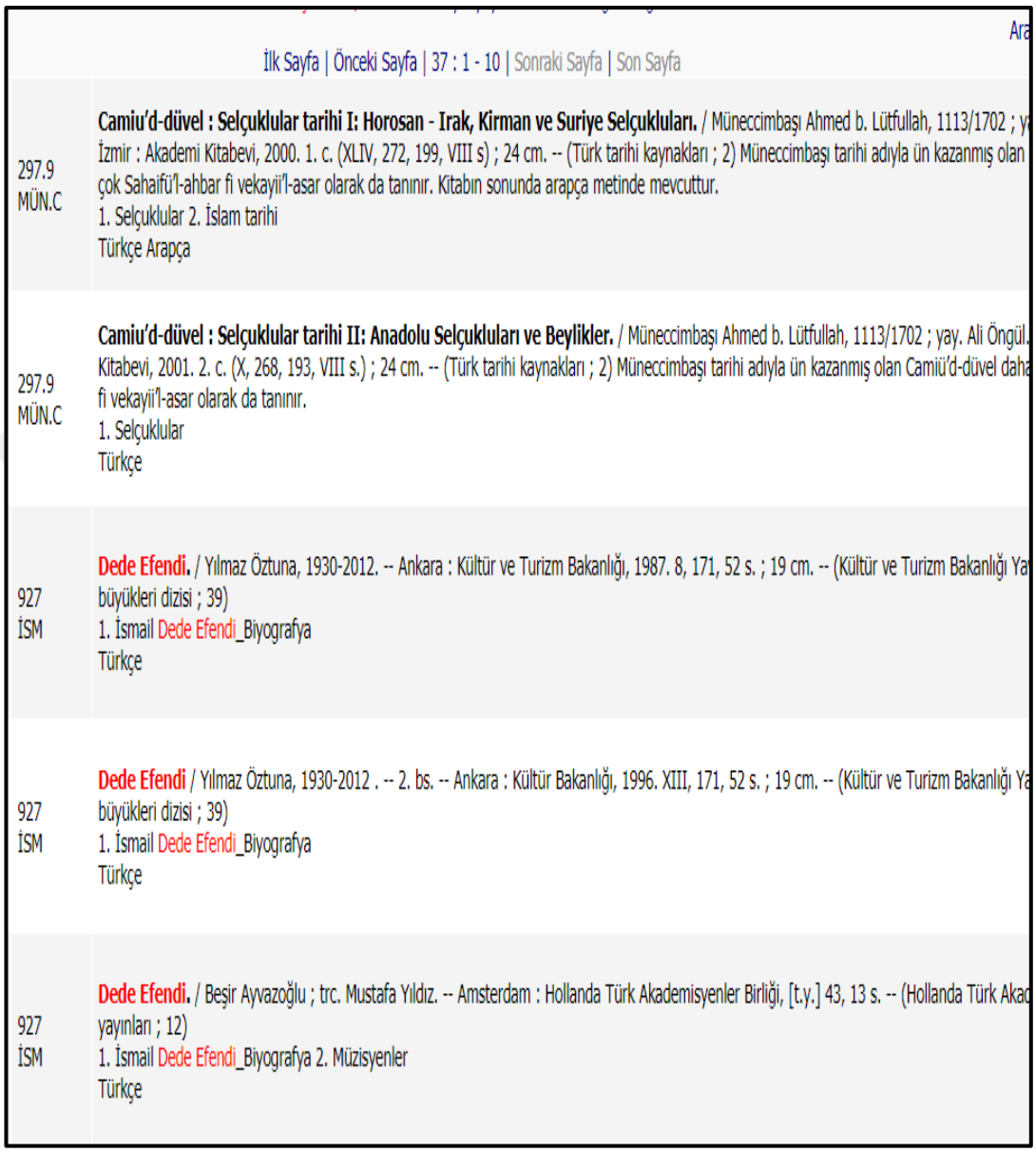
RESİM 21: OTORİTE DİZİNİ SONRASI DEDE EFENDİ TARAMASI SONUÇLARI

Dede Efendi taraması yapıldığında sistemde bu isimde iki yazar olduğu görülür. Sistem araştırmacıya tüm Dede Efendi ve onların eserlerini bir listede bir arada getirmez. Araştırmacıya hangi Dede Efendi'yi aradığını sorar. Araştırmacı aradığı müellife karar verdikten sonra sadece o isme ait eserleri bir arada inceleme kolaylığı elde etmiş olur.

Bu aşamada otorite dizininin sağladığı faydaların daha iyi anlaşılabilmesi için otorite dizini uygulaması bulunmayan bir başka kütüphane otomasyon sisteminde Dede Efendi ismi ile arama yapılmıştır. Çıkan sonuç aşağıda görülmektedir:

RESİM 22: OTORİTE DİZİNİ BULUNMAYAN BİR KÜTÜPHANE SİSTEMİNDE DEDE EFENDİ TARAMASI SONUÇLARI

Ara

İlk Sayfa | Önceki Sayfa | 37 : 1 - 10 | Sonraki Sayfa | Son Sayfa

297.9 MÜN.C	**Camiu'd-düvel : Selçuklular tarihi I: Horosan - Irak, Kirman ve Suriye Selçukluları.** / Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, 1113/1702 ; y İzmir : Akademi Kitabevi, 2000. 1. c. (XLIV, 272, 199, VIII s) ; 24 cm. -- (Türk tarihi kaynakları ; 2) Müneccimbaşı tarihi adıyla ün kazanmış olan çok Sahaifü'l-ahbar fi vekayii'l-asar olarak da tanınır. Kitabın sonunda arapça metinde mevcuttur. 1. Selçuklular 2. İslam tarihi Türkçe Arapça
297.9 MÜN.C	**Camiu'd-düvel : Selçuklular tarihi II: Anadolu Selçukluları ve Beylikler.** / Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, 1113/1702 ; yay. Ali Öngül. Kitabevi, 2001. 2. c. (X, 268, 193, VIII s.) ; 24 cm. -- (Türk tarihi kaynakları ; 2) Müneccimbaşı tarihi adıyla ün kazanmış olan Camiü'd-düvel daha fi vekayii'l-asar olarak da tanınır. 1. Selçuklular Türkçe
927 İSM	**Dede Efendi.** / Yılmaz Öztuna, 1930-2012. -- Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987. 8, 171, 52 s. ; 19 cm. -- (Kültür ve Turizm Bakanlığı Ya büyükleri dizisi ; 39) 1. İsmail Dede Efendi_Biyografya Türkçe
927 İSM	**Dede Efendi** / Yılmaz Öztuna, 1930-2012 . -- 2. bs. -- Ankara : Kültür Bakanlığı, 1996. XIII, 171, 52 s. ; 19 cm. -- (Kültür ve Turizm Bakanlığı Ya büyükleri dizisi ; 39) 1. İsmail Dede Efendi_Biyografya Türkçe
927 İSM	**Dede Efendi.** / Beşir Ayvazoğlu ; trc. Mustafa Yıldız. -- Amsterdam : Hollanda Türk Akademisyenler Birliği, [t.y.] 43, 13 s. -- (Hollanda Türk Akad yayınları ; 12) 1. İsmail Dede Efendi_Biyografya 2. Müzisyenler Türkçe

Tarama sonucunda 37 adet bibliyografik kayıt gelmiştir. Otorite dizini bulunmayan sistemlerde bibliyografik kaydın herhangi bir yerinde Dede Efendi ismi geçen tüm kayıtlar bir arada sunulmaktadır. Aynı isim ya da mahlası taşıyan müelliflerin olması çok sık karşılaşılan bir durumdur. Dede Efendi taraması örneğinde olduğu gibi, otorite dizini ile araştırmacılara son derece kullanışlı ve mantıklı yönlendirmeler sunulması mümkün olacaktır.

Ulusal düzeyde ortak kullanım ve güncellemelere imkân veren bir yazar otorite dizini veri tabanının hazırlanıp kullanılması ile farklı kütüphanelerin farklı girişlerinden kaynaklı problemlerin doğal olarak çözüme kavuşacağı söylenilebilir.

3.2 Kurum Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır, Nasıl Çalışır?

Bu bölümde kurum adı otorite dizini örneği olarak bir matbaa üzerinde çalışılacaktır. Dizinin nasıl hazırlanıp sistemde nasıl çalıştığını aşamaları ile görebilmek mümkündür.

3.2.1 Kurum Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır ?

Örnek eser: Abdullah Enverî'ye ait Fenârî hâşiyesidir. Eserin kolofonunda Urfavî El-Hâc Halil Efendi marifetiyle basıldığı bilgisi bulunmaktadır. Buradan yola çıkılarak bu bölümde bu eserin basılmış olduğu matbaanın çekirdek otorite dizini hazırlanacaktır. Ulusal otorite dizini veri tabanı hayata geçirildiğinde, herhangi bir kütüphanede mevcut bu matbaada basılmış bir nüshada bulunan basım bilgileri otorite kaydının gelişip zenginleşmesini sağlayacak ve belki de otorite kabul edilen girişin güncellenmesini gerektirecektir. Bu dizinin nasıl hazırlandığı ve kaydı oluşturmak için takip edilen adımlar şunlardır:

3.2.1.1 Eserde Mevcut Verilerin Tespit Edilmesi

Örnek eserin kolofonunda bulunan bilgilere göre eserin basımı ile alakalı veriler şunlardır:

- ✓ Eser Hicri 1287/ Miladi 1870 tarihinde basılmıştır.
- ✓ Urfavî el-Hâc Halil Efendi marifetiyle basıldığı görülmektedir.
- ✓ Eser taşbaskı tekniği ile basılmıştır.

3.2.1.2 Hazırlanmış Bir Otorite Dizini Olup Olmadığının Tespiti

Bunun için günümüzdeki en önemli toplu veri tabanı VIAF'dır. VIAF web sayfasında "Corporate body" seçeneği ile matbaa ismi çeşitli varyasyonlarla ve Arap harfleri ile taranmıştır. Ancak bu çalışma sürecinde yapılan tarmalarda bu veri tabanında daha çok güncel basımevlerinin otorite dizinlerinin bulunduğu, Osmanlı dönemi matbaaları üzerinde çalışma yapılmadığı görülmüştür. VIAF toplu veri tabanında kayıtları bulunmayan ancak OCLC/ Online Computer Library Center' da

kayıtları olan kütüphaneler olabileceği düşüncesi ile OCLC üzerinde de tarama yapılmıştır. Ancak aynı şekilde bu matbaa için daha önce hazırlanmış olan bir kayıt bulunamamıştır.

3.2.1.3 Kaynakların Taranması

İlk olarak İslam Ansiklopedisi web sayfası üzerinde bu isim, madde başlıkları ve madde içi çeşitli anahtar kelime seçenekleri ile taranmış ancak herhangi bir madde başlığı ya da İsmin içinde geçtiği bir madde bulunamamıştır.

Akabinde genel bilgiler elde etmek amacıyla internet üzerinde Urfavî el-Hâc Halil Efendi ismi çeşitli varyasyonlarla aranmıştır. Çeşitli web sitelerinde basımcısı Urfavî el-Hâc Halil Efendi olan bazı eserlerin künyelerine ulaşılmıştır. Genel kanaat bu kişinin bir basmacı, matbaa işletmecisi olduğu yönündedir.

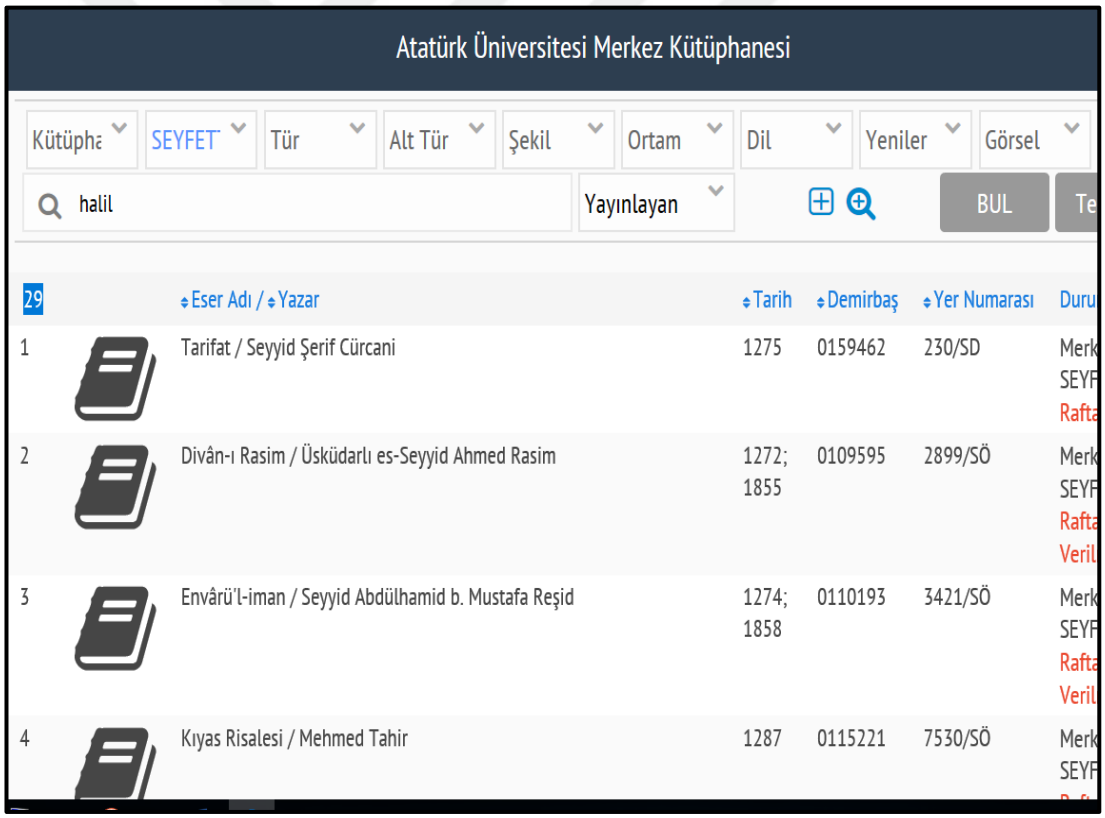
Daha sonra konusunda önemli bir kaynak eser olan "Müteferrika'dan Birinci Meşrutiyete kadar Osmanlı Türklerinin bastıkları kitaplar 1729-1875" (Baysal, 2010) isimli eserde "Halil" ismi ile arama yapılmıştır. Çıkan 68 sonuçtan 9'unun konumuz olan matbaada basılmış olan eserler olduğu tespit edilmiştir. Baysal eserinde ayrıca Osmanlı İmparatorluğunda 1729-1875 yılları arasında faal olan matbaaların da bir listesini vermiştir. Bu listede 1855 yılında faal olan matbaalardan Hacı Halil Taş Destgahı ismi geçmektedir. Baysal aynı maddede parantez içerisinde Hacı Halil isminin diğer varyasyonlarını da vermiştir. Burada Hacı Halil Zarî Efendi, Urfavî Elhac Halil Efendi, Sahhaf Halil Efendi ve Uncu Halil Ağa isimleri görülmektedir. Baysal, Uncu Halil Ağa ismi için Türk Ansiklopedisini kaynak göstermişse de ansiklopedide çeşitli varyasyonlarla yapılan taramalarda bu kişi ile alakalı bir madde bulunamamıştır.

Web üzerinde Uncu Halil Ağa ismi ile yapılan taramalar esnasında haberdar olduğumuz bir kaynakta 1855 (Varol, 2013: s. 321) tarihinde, bir diğer kaynakta 1850/1851 (Ortaylı, 2007: s.40) tarihinde Uncu Halil Ağa isimli bir zata litografya atölyesi açmak için izin verildiği bilgisine ulaşılmıştır. Ancak her iki eserde de sadece Uncu Halil Ağa ismi geçmekte olup üzerinde çalışılan Urfavî Elhac Halil Efendi ile bağlantısı olup olmadığına dair net bir delil elde edilememiştir.

Urfavî Elhac Halil Efendi ile Uncu Halil Ağa isminin birlikte görüldüğü bir diğer çalışma ise Kabacalı'nın eseridir. Bu çalışmada Uncu Halil Ağa (Urfavî Elhac Halil Efendi) matbaasının 1855'te açıldığı kaynak gösterilmeksizin belirtmiştir (Kabacalı, 2000: c.2 s.72).

Son olarak matbaada basılmış diğer eserlerin kolofonlarının incelemeleri için Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu kataloğu ve Marmara Üniversitesi Nadir Eserler Dijital koleksiyonunda "Halil" ismiyle yayıncı taraması yapılmıştır. Aynı matbaada basılmış olması muhtemel olan eserlerin dijital görüntülerine kolofonları incelenmiştir.

RESİM 23: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ SEYFETTİN ÖZEGE KOLEKSİYONU KATALOG TARAMA SONUÇLARI

3.2.1.4 Aynı Matbaada Basılmış Diğer Eserlerin Kolofonlarının İncelenmesi

Bunun için öncelikle Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu ikinci olarak Marmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu önemli başvuru kaynakları olmuştur. Bu iki kütüphanenin

kataloglarında web üzerinden yayıncı taraması yapılarak bu matbaada basılmış olması muhtemel eserlerin dijital görüntüleri incelenmiştir. Milli Kütüphane Nadir Eserler Koleksiyonunda da bu matbaaya ait eserler bulunduğu düşünülse de dijital görüntüleri bulunmadığı için eserler incelenememiştir.

Bu aşamada sadece katalog kaydında bulunan bilgi ile iktifa edilmemiş eserin dijital görüntüsü açılarak kolofondaki bilgiden emin olunmuştur. Çalışma esnasında Özege koleksiyonunda bulunan "Nahiv cümlesi" isimli eserin katalog kaydında basım tarihinin Hicri 1263 olarak verilmiş olduğu görülmüştür. Ancak kolofonda eserin aslında 1273 tarihinde basılmış olduğu net bir şekilde okunmaktadır. Sadece katalog kaydına bakarak bu matbaada basılmış muhtemel en eski eserin tarihi 1263 olarak verilecekti. Dolayısıyla elde edilen bilgilere göre matbaanın faal olduğu tarih otorite dizininde yaklaşık 10 yıl hatalı olarak verilecekti. Ayrıca aynı katalogda basım bilgisi İstanbul : El-Hac Halil Litoğrafya Destgâhı olan 4 adet Tuhfe-i Vehbi nüshası incelendiğinde bu matbaada basılmış olmayıp Takvimhane-i Amire baskısı olduğu görülmüştür.

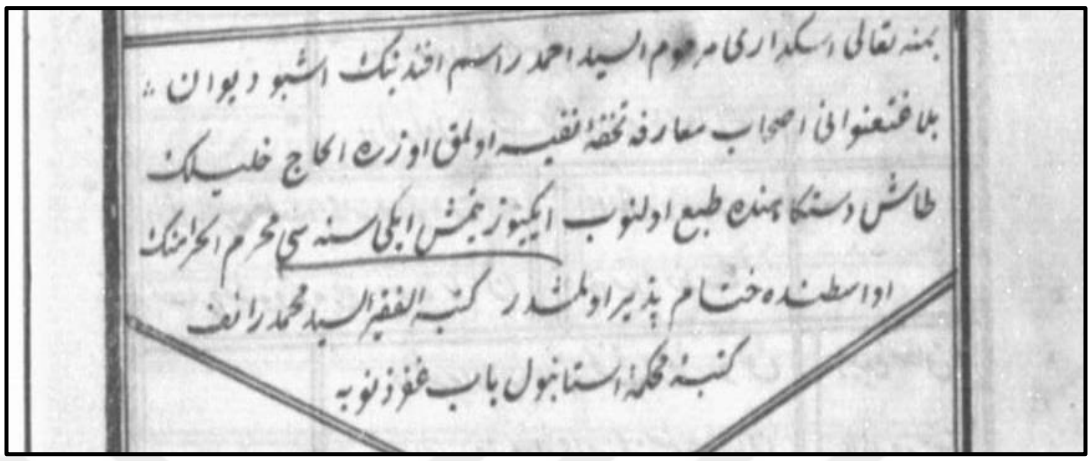
3.2.1.5 Matbaa İsminin Farklı Yazımlarının Ve Matbaada Basılmış Eserlerin Tespit Edilmesi

Görüntüleri incelenen eserlerin kolofonlarından aynı matbaada üretilmiş oldukları kuvvetle muhtemel olanlar ve bu matbaa isminin görülen farklı formatları tespit edilmiştir. Aşağıda bu eserlerin kolofon görüntüleri verilmiştir. Bunlardan basım yeri soru işareti ile verilenler, katalog kaydında basım yeri İstanbul olarak belirtilmiş, ancak kolofonda böyle bir bilgi bulunmayan eserlerdir.

Bu eserler kronolojik olarak eskiden yeniye doğru şunlardır:

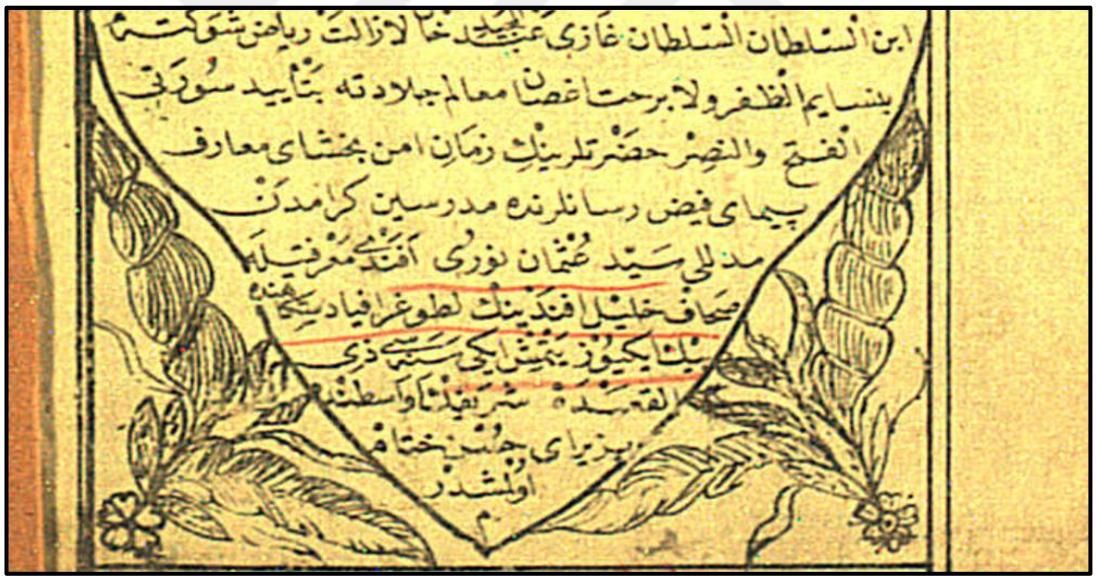
1. Divan-ı Rasim. İstanbul? : El-Hac Halil'in Taş Destgâhı, Muharrem 1272 (Eylül 1855)

RESİM 24: DİVAN-I RASİM KOLOFON

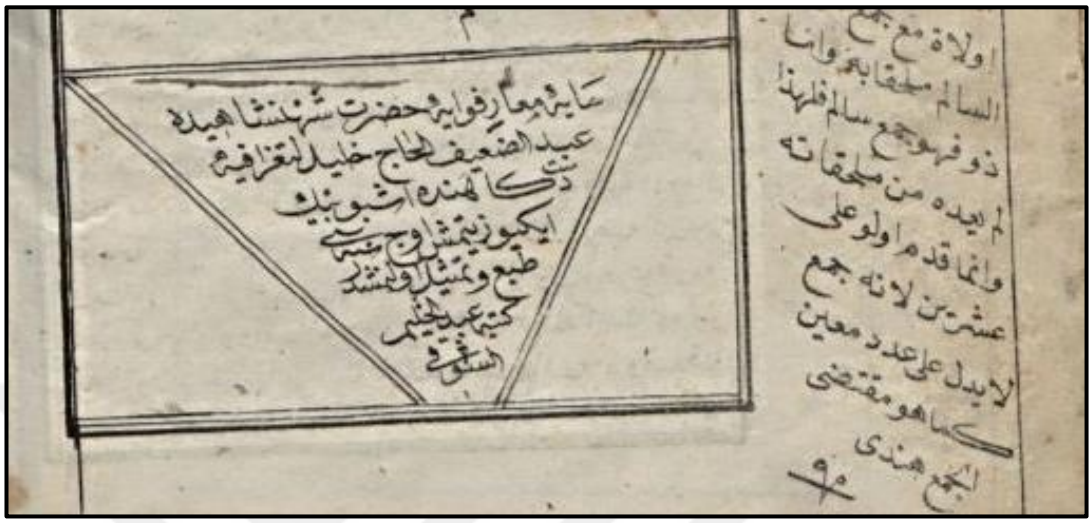
2. Tercüme-i Şerh-i Salât-ı Ahmed Bedevî. İstanbul? : Sahaf Halil Efendi'nin Litoğrafya Destgâhı, Zilkade 1272 (Temmuz 1856)

RESİM 25: TERCÜME-İ ŞERH-İ SALÂT-I AHMED BEDEVÎ KOLOFON

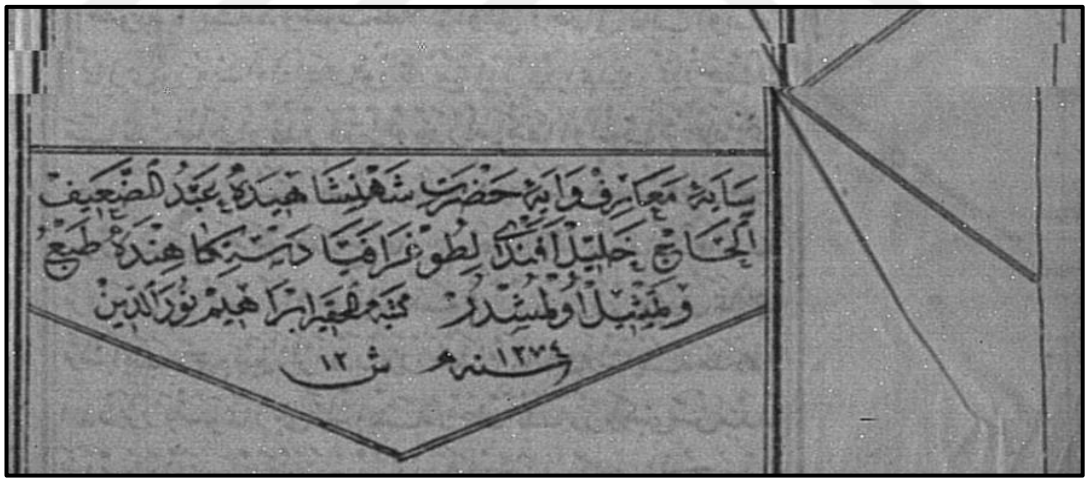
3. Nahiv Cümlesi. İstanbul : Hacı Halil Litoğrafya Destgahı, 1273 (1856/57)

Resim 26: Nahiv Cümlesi Kolofon

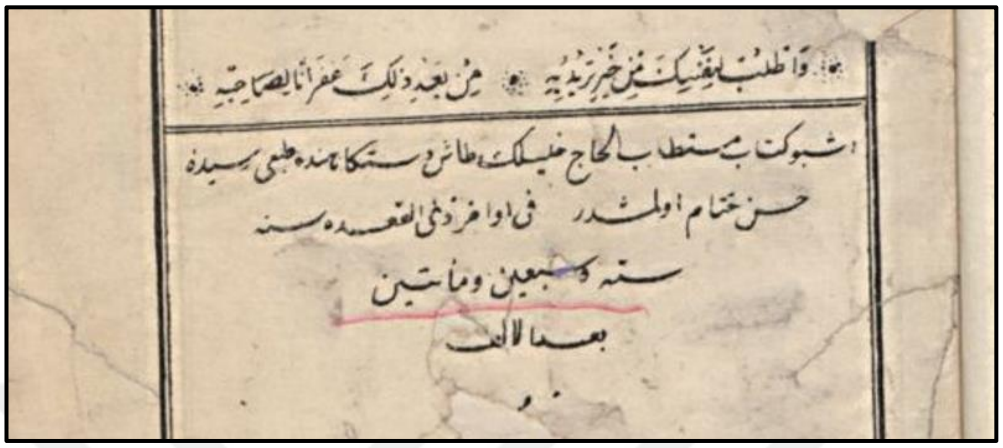
4. Envârü'l-İmân. İstanbul?: El-Hac Halil Efendi Litoğrafya Destgâhı, 12 Şaban 1274 (28 Mart 1858)

Resim 27: Envârü'l-İmân Kolofon

5. Gülistan. İstanbul? : Hacı Halil'in Taş Destgahı, 1276 (1859/1860)

RESİM 28: GÜLİSTAN KOLOFON

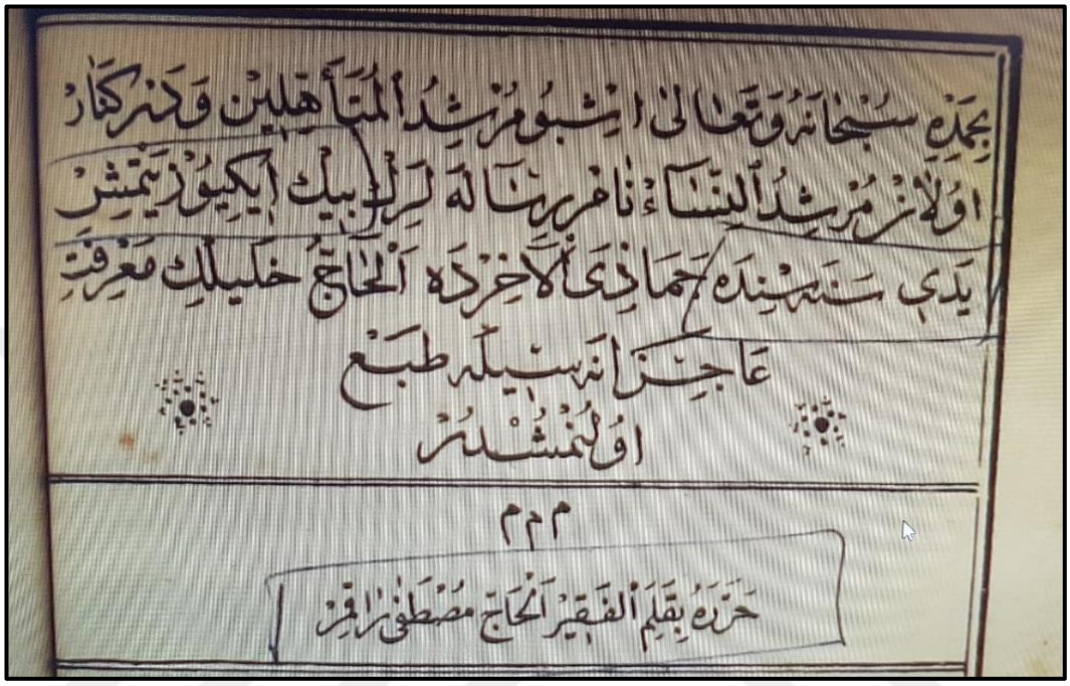
6. Dürr-i Yektâ. İstanbul?: El-Hac Halil Efendi'nin Taş Destgâhı 1276 (1859/1860)

RESİM 29: DÜRR-İ YEKTÂ KOLOFON

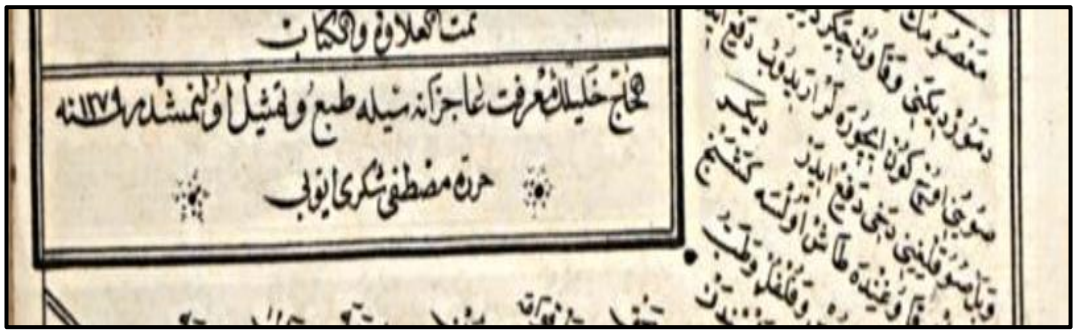
7. Mürşidü’l-Müteehhilîn ve kenarında Mürşidü’n-Nisâ. İstanbul?: El-Hac Halil’in marifet-i acizanesiyle, Cemaziyel ahir 1277 (1860/1861)

Resim 30: Mürşidü’l-Müteehhilîn ve Mürşidü’n-Nisâ Kolofon

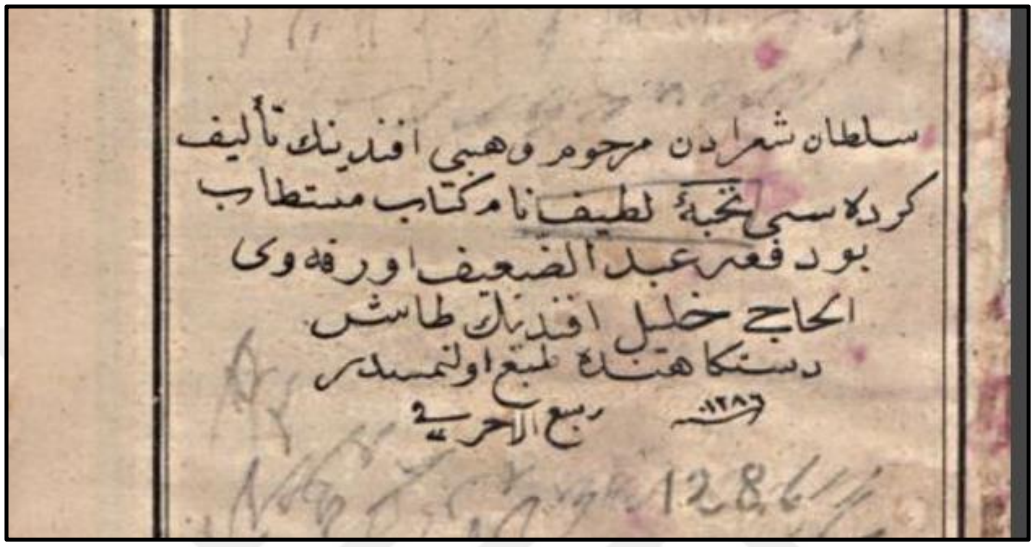
8. Nusret Efendi mecmuası. İstanbul?: el-Hac Halil marifetiyle 1279 (1862/1863)

Resim 31: Nusret Efendi Mecmuası Kolofon

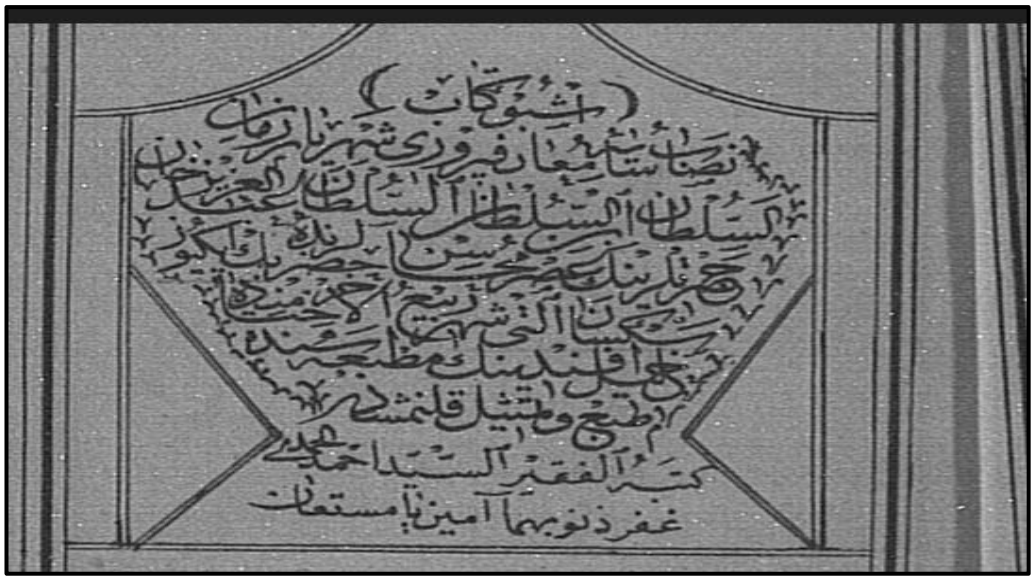
9. Nuhbe-i Latif. İstanbul?: Urfavî el-Hac Halil Efendi'nin Taş Destgâhı, 7 Rabiu'l-evvel 1286 (17 Haziran 1869)

RESİM 32: NUHBE-İ LATÎF KOLOFON

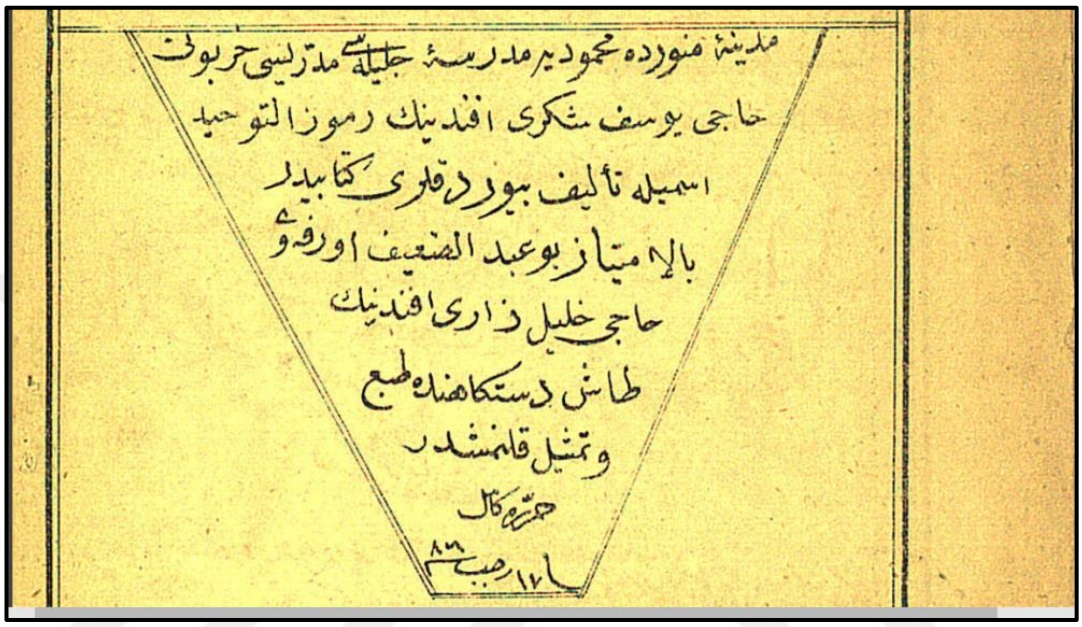
10. Camiü'l-envari'n-necatiyye. İstanbul?: Halil Efendi'nin Matbaası, Rabiu'l-ahir 1286 (Ağustos 1869)

RESİM 33: CAMİÜ'L-ENVARİ'N-NECATİYYE KOLOFON

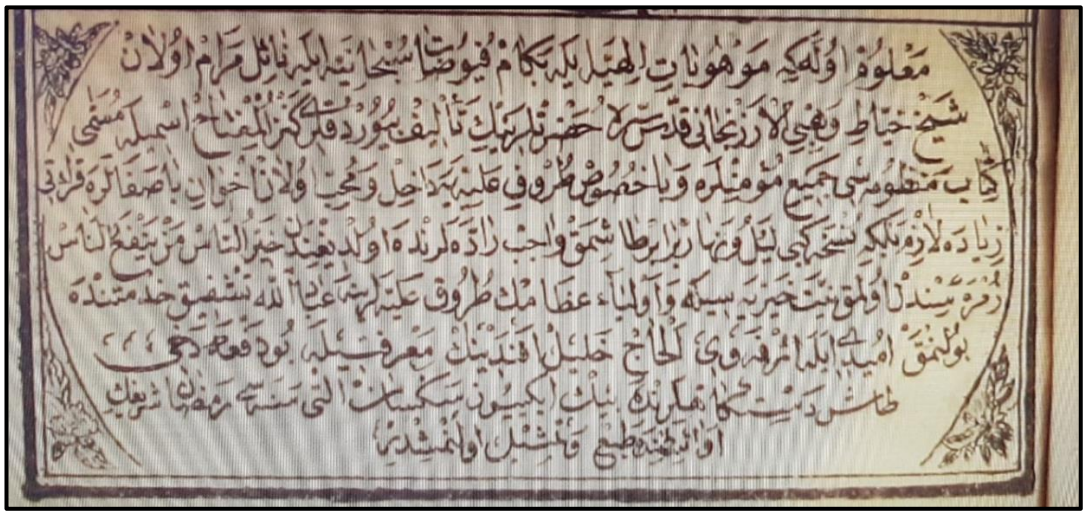
11. Rumûzü't-tevhid fî Beyan-ı Keşf-i Bazi Esrar ve Hakaik-i Kelimetü't-tevhid. İstanbul?: Urfavi Hacı Halil Zârî Efendi'nin Taş Destgâhı, 17 Receb 1286 (Ekim 1869)

Resim 34: Rümûzü't-tevhid fî Beyan-ı Keşf-i Bazi Esrar ve Hakaik-i Kelimetü't-tevhid Kolofon

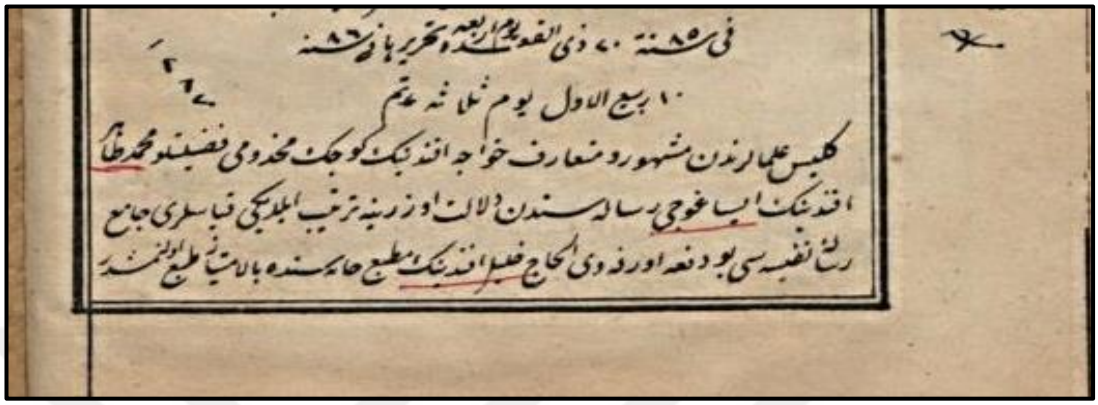
12. Kenzü'l- Miftah. İstanbul?: El-Hac Halil Efendi'nin marifetiyle, Ramazan 1286 / 1869

Resim 35: Kenzü'l- Miftah Kolofon

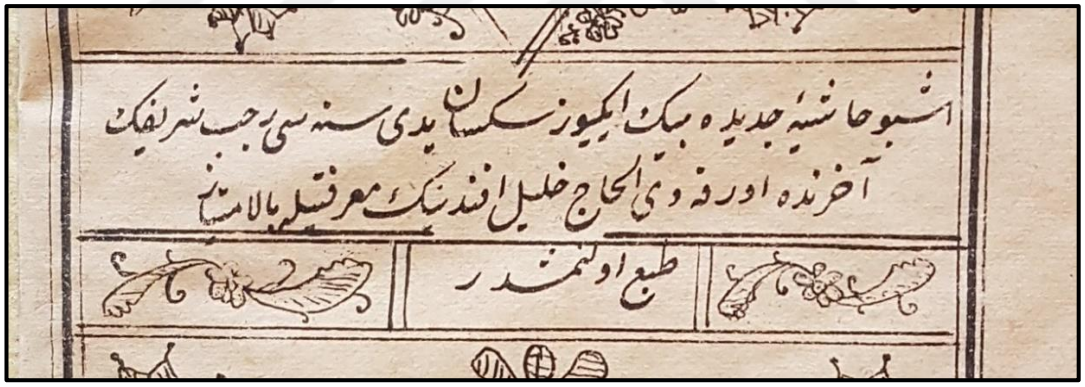
13. Kıyas risalesi. İstanbul? : Urfavî El-Hac Halil Efendi'nin Matbaahanesi, 1287 (1870/1871)

Resim 36: Kıyas Risalesi Kolofon

14. Fenârî Hâşiyesi. İstanbul? : Urfavî El-Hac Halil Efendi marifetiyle, Ramazan, 1287 (Aralık 1870)

Resim 37: Fenârî Hâşiyesi Kolofon

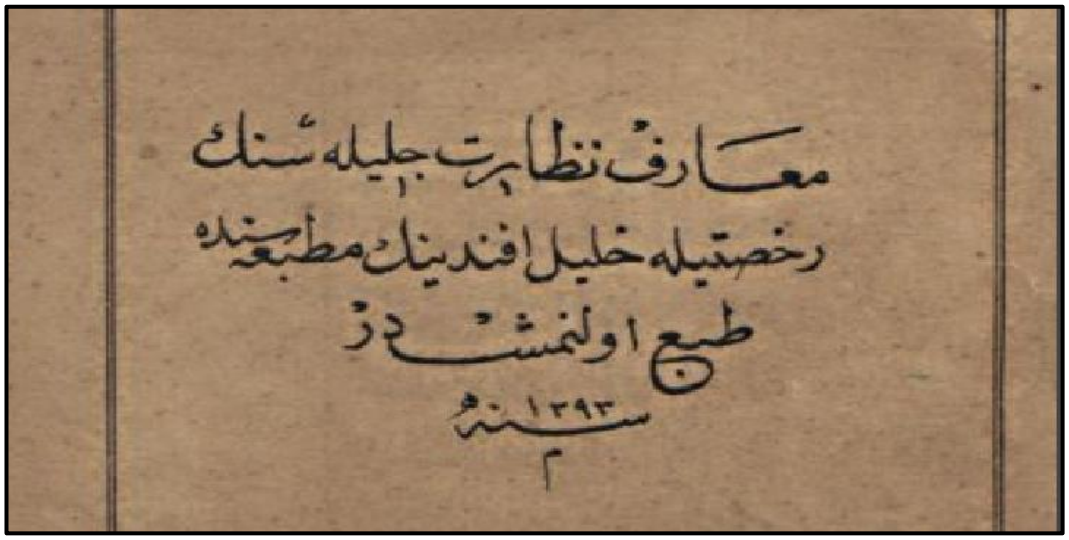
Dürr-i Yektâ. İstanbul? : Urfalı Hacı Halil Efendi'nin Matbaası, Cemaziye'l-âhir 1293 (1876)

Resim 38: Dürr-i Yektâ Kolofon

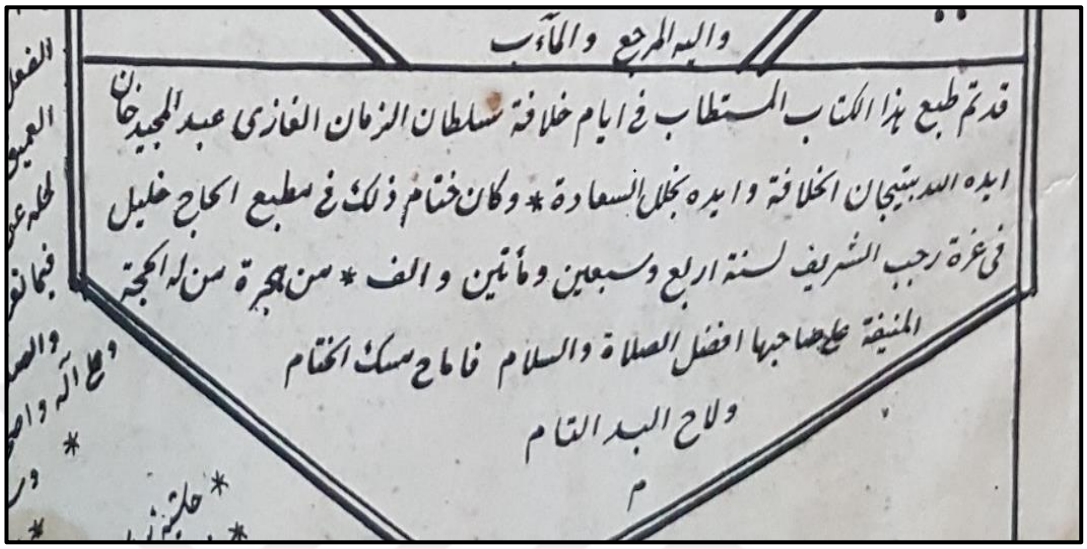
15. Mecmu-i Mahazinü'd-dürer. İstanbul? : Halil Efendi'nin Matbaası, 1293 (1876/1877)

Resim 39: Mecmu-i Mehâzinü'd-dürer Kolofon

16. Fevâidü’z-Ziyâiyye. İstanbul?: El-Hac Halil, Receb 1295 (Temmuz 1878)

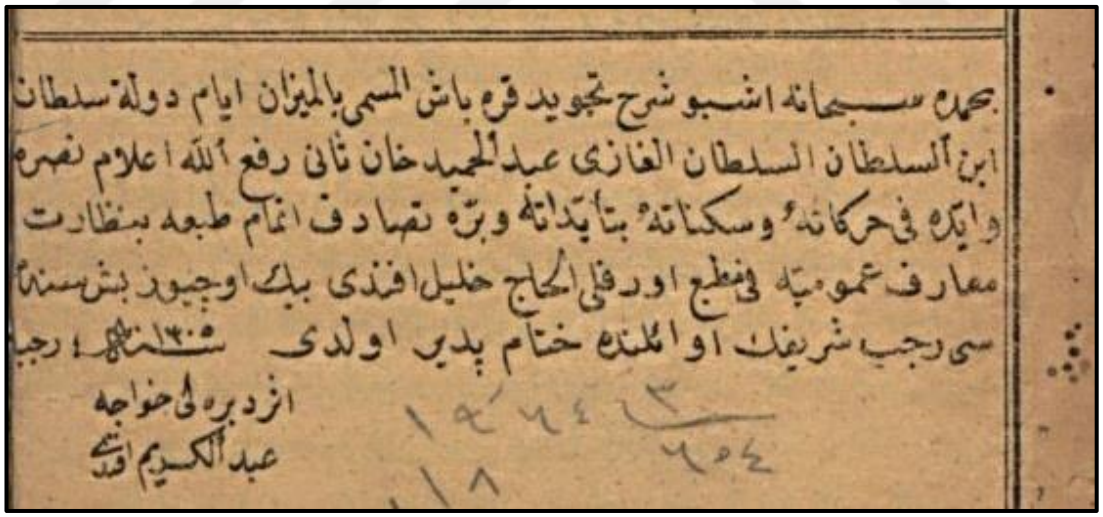
Resim 40: Fevâidü’z-Ziyâiyye Kolofon

والیه المرجع والمآب

قد تم طبع هذا الکتاب المستطاب فی ایام خلافة سلطان الزمان الغازی عبد المجید خان
ایده الله بتیجان الخلافة وایده بحلل السعادة * وکان ختام ذلک فی مطبع الحاج خلیل
فی غرة رجب الشریف لسنة اربع وسبعین ومأتین والف * من هجرة من له الحجة
المنیفة علی صاحبها افضل الصلاة والسلام فاماح مسک الختام
ولاح البدر التام

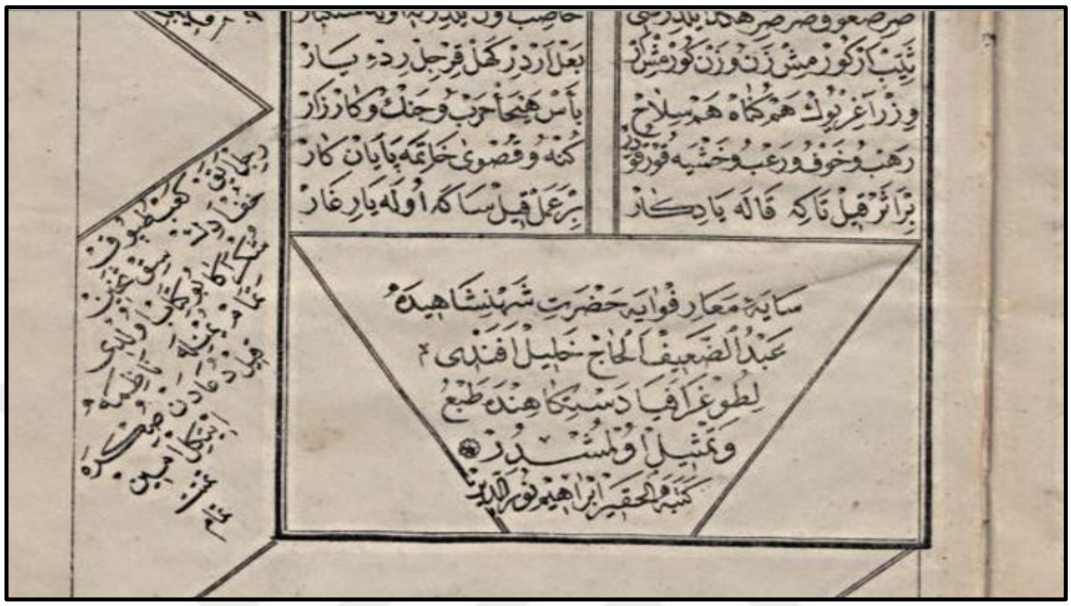
17. Mizanü’l-Huruf. İstanbul: Matbaa-i Urfalı Hacı Halil Efendi, 4 Receb 1305 (17 Mart 1888)

Resim 41: Mizanu’l-Huruf Kolofon

بحمده سبحانه اشبو شرح تجوید قره باش المسمی بالمیزان ایام دولة سلطان
ابن السلطان السلطان الغازی عبد الحمید خان ثانی رفع الله اعلام نصره
وایده فی حرکاته وسکناته بتأیداته وبره تصادف اتمام طبعه بمظاهرت
معارف عمومیه فی مطبع اورفلی الحاج خلیل افندی بیک اوچیوز بش سنه
سی رجب شریف اوائلنده ختام پذیر اولدی ۱۳۰۵ رجب
انزدبره لی حواجه
عبد الکریم افندی

18. Sübha-i Sıbyan. İstanbul?: El-Hac Halil Efendi Litoğrafya Destgâhı, Tarihsiz.

RESİM 42: SÜBHA-İ SIBYAN KOLOFON

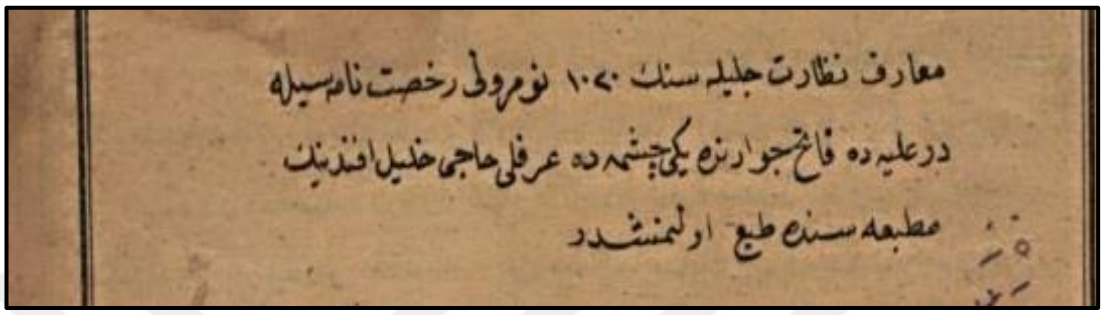
3.2.1.6 Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmalardan ve incelenen eserlerden elde edilen bilgiler şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Matbaa muhtemelen İstanbul'da faaliyet göstermiştir (Özege katalog'da kayıtlarda yayın yeri İstanbul olarak görülmektedir. Fakat sadece bir eserde İstanbul'da basıldığına dair kesin bilgi mevcuttur).
- ✓ Kaynaklarda matbaanın kuruluş tarihine dair kesin bir bilgi elde edilememiştir.
- ✓ Tahiminen 1800lerin ortalarında faaliyete başlamıştır.
- ✓ Eldeki verilere göre basılan en eski eser Divan-ı Rasim, 1855'te en son basılan eser ise Mizanü'l-Huruf, 1888'de basılmıştır.
- ✓ Taşbaskı / litoğrafya tekniği ile basım yapmıştır.
- ✓ Yöneticisi Urfalı, sahaf ve hacı olduğu bilinen Uncu lakabı ile tanınan Halil Efendi'dir.
- ✓ Katalog kayıtlarında matbaa isminde Uncu ibaresi geçen bir eser görülmemiştir.
- ✓ Basmahanesi kendi ismi ile anılmıştır.

- ✓ Arap harfleri ile Arapça, Osmanlıca ve Farsça eserler basılmıştır.
- ✓ Mizanu'l-Huruf'un başlık sayfasındaki bilgiye göre Matbaa 1305/1888 tarihinde İstanbul'da Fatih civarında Yeniçeşme'de faliyet göstermiştir.

RESİM 43: MİZANU'L-HURUF'UN BAŞLIK SAYFASI

3.2.1.7 Otorite Kabul Edilecek Formata Karar Verme

Matbaada basılan ilk eserin ne olduğu bilgisi eldeki verilere göre kesin değildir. Matbaa üzerine yapılmış herhangi bir akademik araştırma bulunamamıştır. İslam Ansiklopedisinde de matbaa hakkında bilgi bulunamamıştır. Kuruluş tarihi bilgisi net değildir. Kütüphaneci bu aşamada matbaayı tanımlayan en doğru seçeneğe karar vermek durumundadır. Bundan sonrası artık arşiv araştırmalarını gerektirir ki bu kütüphaneci için bu çoğu zaman mümkün olmayacak bir durumdur.

Ulusal otorite dizinleri gerçekleştirildiğinde herhangi bir arşiv çalışmasında matbaa ismi ve kuruluş tarihine dair ortaya çıkacak yeni bir belgeye ulaşılması durumunda, otorite dizinindeki giriş ve bağlantılı bibliyografik kayıtlar güncellenebilecektir. Tüm kayıtlarda aynı girişin kullanılıyor olması bu güncelleme işleminin hızlı bir şekilde yapılmasını mümkün kılacaktır.

Bu çalışmada otorite formatı "El-Hac Halil Efendi Matbaası" olarak belirlenmiştir.

3.2.1.8 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi.

Bu aşamada elde edilen verilerin otorite dizini veri tabanında MARC21 metadata şemasına yerleştirilmesi işlemi gerçekleştirilmiştir.

TABLO 10: EL-HAC HALİL EFENDİ MATBAASI OTORİTE DİZİNİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	Açıklamalar
046	-	-	$s 1855- 1888 arası aktif	Kesin başlangıç ve bitiş tarihi bilinmediği için tarih aralığı verilmiştir.
110	2	-	$a El-Hac Halil Efendi Matbaası	
370	-	-	$c Türkiye $e İstanbul	
371	-	-	$aFatih civarındaYeniçeşme'de $bİstanbul $s H. 1305/ M. 1888 $v Seyfettin Özege Kataloğu: Debreli Hoca Abdülkerim'in Mizanü'l-huruf eseri	bilginin görüldüğü kaynak "$v" altalan etiketi ile bu alana özel verilmiştir.
372	-	-	$aMatbaacılık, Kitap basımı	
377	-	-	Osmanlıca, Arapça, Farsça	Hangi dillerde kitap bastığı bu alanda verilmiştir.
410	2	-	$a Urfalı Hacı Halil Efendi'nin Matbaası $g Dürr-i Yektâ'da görülmüştür. İstanbul?: Cemaziye'l-âhir 1293 (1876)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a Hacı Halil'in Taş Destgahı $g Gülistan'da görülmüştür. İstanbul?: 1276 (1859/1860)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a El-Hac Halil Efendi'nin Taş	$g bilginin

			Destgâhı $gDürr-i Yektâ'da görülmüştür. İstanbul?: 1276 (1859/1860)	görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a Hacı Halil Litoğrafya Destgahı $g Nahiv Cümlesi'nde görülmüştür. İstanbul: 1273 (1856/57)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a El-Hac Halil $g Nusret Efendi Mecmuası'nda görülmüştür. İstanbul?: 1279 (1862/1863)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2		$a El-Hac Halil'in Taş Destgâhı $gDivan-ı Rasim'de görülmüştür. İstanbul: Muharrem 1272 (Eylül 1855)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2		$a Sahaf Halil Efendi Litoğrafya Destgâhı $g Tercüme-i Şerh-i Salât-ı Ahmed Bedevî'de görülmüştür. İstanbul?: Zilkade 1272 (Temmuz 1856)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a Urfavi Hacı Halil Zârî Efendi'nin Taş Destgâhı $gRumûzü't-tevhid fî Beyan-ı Keşf-i Bazi Esrar ve Hakaik-i Kelimetü't-tevhid' de görülmüştür. İstanbul?: 17 Receb 1286 (Ekim 1869)	$g bilginin görüldüğü kaynaklar bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a El-Hac Halil Efendi Litoğrafya Destgâhı $g Sübha-i Sıbyan'da görülmüştür. İstanbul?: Tarihsiz. $g Envârü'l-İmân'da görülmüştür.	$g bilginin görüldüğü kaynaklar bu alana özel verilmiştir.

			İstanbul?: 12 Şaban 1274 (28 Mart 1858)	
410	2	-	$a Urfavi el-Hac Halil Efendinin Taş Destgâhı $gNuhbe-i Latif'te görülmüştür. İstanbul?: 7 Rabiu'l-evvel 1286 (17 Haziran 1869)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
			$a Urfavî El-Hac Halil Efendi $g Fenârî Hâşiyesi'nde görülmüştür. İstanbul?: Ramazan, 1287 (Aralık 1870)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a El-Hac Halil Efendinin Matbaahanesi $g Kıyas risalesi'nde görülmüştür. İstanbul?: 1287 (1870/1871)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a Matbaa-i Urfalı Hacı Halil Efendi $g Mizanü'l-Huruf'ta görülmüştür. İstanbul: 4 Receb 1305 (17 Mart 1888)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a Matba-i El-Hac Halil $g Fevâidü'z-Ziyâiyye'de görülmüştür. İstanbul?: Receb 1295 (Temmuz 1878)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a Halil Efendi'nin Matbaası $g Mecmu-i Mahazinü'd-dürer'de görülmüştür. İstanbul?: 1293 (1876/1877) $gCamiü'l-envari'n-necatiyye'de görülmüştür. İstanbul?: Rabiu'l-ahir 1286 (Ağustos 1869)	$g bilginin görüldüğü kaynak bu alana özel verilmiştir.
410	2	-	$a مطبعه الحاج خليل افندي	

410	2	-	$a اورفه وى الحاج خليل افندي	
410	2	-	$aاورفه لى الحاج خليل افندي مطبعسى	
410	2	-	$aخليل افندي لتغرفيا دستكاهى	
410	2	-	$a al-Hâc Khalil Affandi Matba‘asi	Muhtemel aranma varyasyonları
410	2	-	$aEl Hac Halil Efendi Matbaası	Muhtemel aranma varyasyonları
410	2	-	$aElhac Halil Efendi Matbaası	Muhtemel aranma varyasyonları
410	2	-	$a Matbaa-i El-Hac Halil Efendi	Muhtemel aranma varyasyonları
410	2	-	$a Matbaatü Halil Efendi	Muhtemel aranma varyasyonları
678	-	-	Matbaada basılmış eserler: 1-Divan-ı Rasim. 2-Tercüme-i Şerh-i Salât-ı Ahmed Bedevî 3-Nahiv Cümlesi. 4-Envârü'l-İmân 5-Gülistan 6-Dürr-i Yektâ 7-Mürşidü’l-Müteehhilîn 8-Mürşidü’n-Nisâ. 9-Nusret Efendi mecmuası. 10-Nuhbe-i Latif 11-Camiü'l-envari'n-necatiyye 12-Rumûzü't-tevhid fî Beyan-ı Keşf-i Bazi Esrar ve Hakaik-i Kelimetü't-tevhid. 13- Kenzü’l- Miftah	

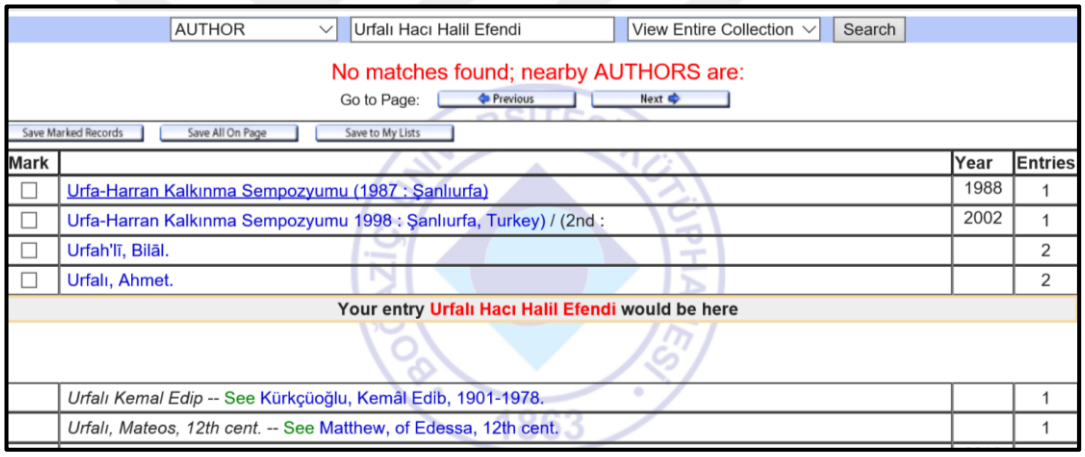
			14-Kıyas risalesi. 15-Fenârî Hâşiyesi. 16-Mecmu-i Mahazinü'd-dürer. 17-Fevâidü'z-Ziyâiyye. 18-Mizanü'l-Huruf. 19-Sübha-i Sıbyan	
678	-	-	1800lerin ortalarında faaliyete başlamıştır Taşbaskı / litoğrafya tekniği ile basım yapmıştır Yöneticisi Urfalı, sahaf ve hacı olduğunu bildiğimiz Halil Efendi'dir. Basmahanesi kendi ismi ile anılmıştır. Arap harfleri ile Arapça, Osmanlıca ve Farsça eserler basılmıştır. Matbaa 1888'de İstanbul Fatih'te faliyette bulunmaktadır.	
670	-	-	$aSeyfettin Özege Koleksiyonu$u http://kutuphane.atauni.edu.tr/yordambt/yordam.php	
670	-	-	$aMarmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu $u http://katalog.marmara.edu.tr/yordambt/yordam.php	
670	-	-	$aMüteferrika'dan Birinci Meşrutiyete kadar Osmanlı Türklerinin bastıkları kitaplar 1729-1875 / Jale Baysal, İstanbul: Hiperlink, 2010.	Basılı kaynak olduğu için künyesi verilmiştir.

3.2.2 Kurum Otorite Dizini Nasıl Çalışır?

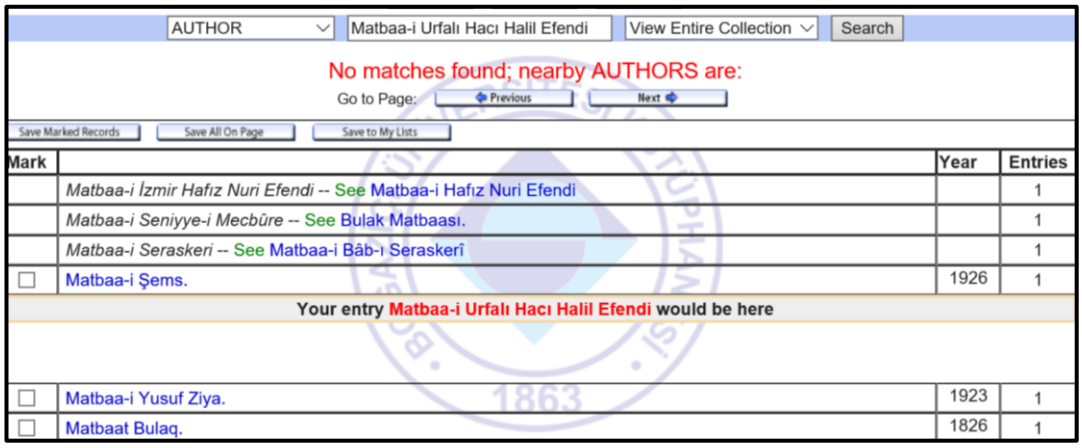
Kurum otorite dizinlerinin çalışma mantığı aslında şahıs dizinleri ile aynıdır. Dizinin hazırlanmasından sonra bu matbaada basılmış tüm eserleri otorite olarak kabul ettiğimiz format ile bir arada toplamak mümkün olacaktır. Otorite dizininin hazırlandığı Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi otomasyon sisteminde özel ya da tüzel tüm kişiliklere author seçeneği ile ulaşılabilmektedir. Kurumsal kişilikler için ayrıca tarama seçeneği bulunmamaktadır. Bu sebeple El-Hac Halil Efendi taraması yazar seçeneği ile aranarak test edilmiştir.

Otorite dizini öncesi muhtemel aranma seçenekleri ile yapılmış olan taramaların sonuçları aşağıdaki gibidir:

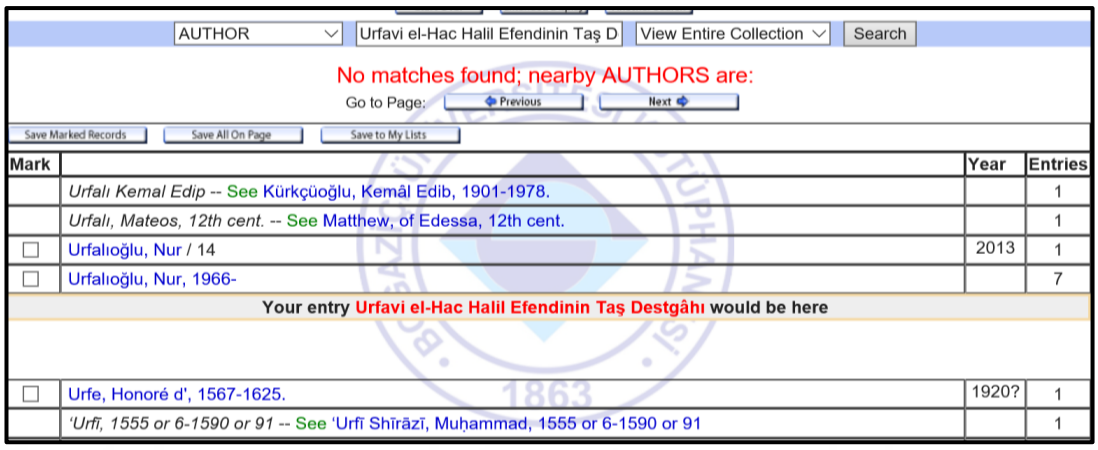
RESİM 44: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ URFALI HACI HALİL EFENDİ TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 45: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ MATBAA-İ URFALI HACI HALİL EFENDİ TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 46: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ URFAVİ EL-HAC HALİL EFENDİNİN TAŞ DESTGÂHI TARAMASI SONUÇLARI

AUTHOR | Urfavi el-Hac Halil Efendinin Taş D | View Entire Collection | Search

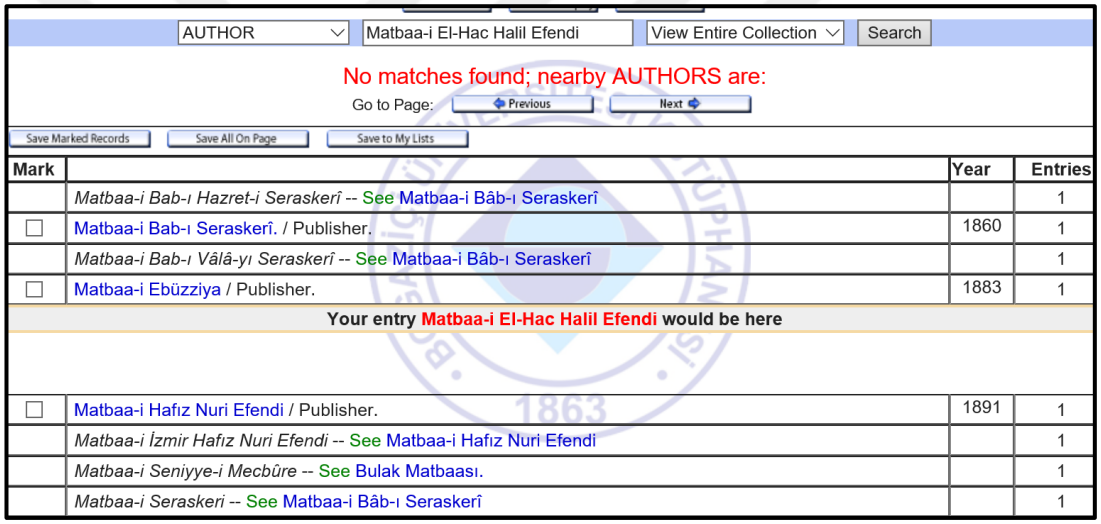
No matches found; nearby AUTHORS are:

Go to Page: Previous Next

Save Marked Records | Save All On Page | Save to My Lists

Mark		Year	Entries
	Urfalı Kemal Edip -- See Kürkçüoğlu, Kemâl Edib, 1901-1978.		1
	Urfalı, Mateos, 12th cent. -- See Matthew, of Edessa, 12th cent.		1
☐	Urfalıoğlu, Nur / 14	2013	1
☐	Urfalıoğlu, Nur, 1966-		7
	Your entry Urfavi el-Hac Halil Efendinin Taş Destgâhı would be here		
☐	Urfe, Honoré d', 1567-1625.	1920?	1
	'Urfī, 1555 or 6-1590 or 91 -- See 'Urfī Shīrāzī, Muḥammad, 1555 or 6-1590 or 91		1

RESİM 47: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ MATBAA-İ EL-HAC HALİL EFENDİ TARAMASI SONUÇLARI

AUTHOR | Matbaa-i El-Hac Halil Efendi | View Entire Collection | Search

No matches found; nearby AUTHORS are:

Go to Page: Previous Next

Save Marked Records | Save All On Page | Save to My Lists

Mark		Year	Entries
	Matbaa-i Bab-ı Hazret-i Seraskerî -- See Matbaa-i Bâb-ı Seraskerî		1
☐	Matbaa-i Bab-ı Seraskerî. / Publisher.	1860	1
	Matbaa-i Bab-ı Vâlâ-yı Seraskerî -- See Matbaa-i Bâb-ı Seraskerî		1
☐	Matbaa-i Ebüzziya / Publisher.	1883	1
	Your entry Matbaa-i El-Hac Halil Efendi would be here		
☐	Matbaa-i Hafız Nuri Efendi / Publisher.	1891	1
	Matbaa-i İzmir Hafız Nuri Efendi -- See Matbaa-i Hafız Nuri Efendi		1
	Matbaa-i Seniyye-i Mecbûre -- See Bulak Matbaası.		1
	Matbaa-i Seraskeri -- See Matbaa-i Bâb-ı Seraskerî		1

El-Hac Halil Efendi Matbaası için otorite dizini hazırlanıp mevcut eserlerin katalog kaydında kullanılmasından sonra ise aynı taramaların sonuçları şu şekilde olacaktır:

RESİM 48: OTORİTE DİZİNİ SONRASI URFALI HACI HALİL EFENDİ MATBAASI TARAMASI SONUÇLARI

Bogazici University Library | Library Home | My Record |

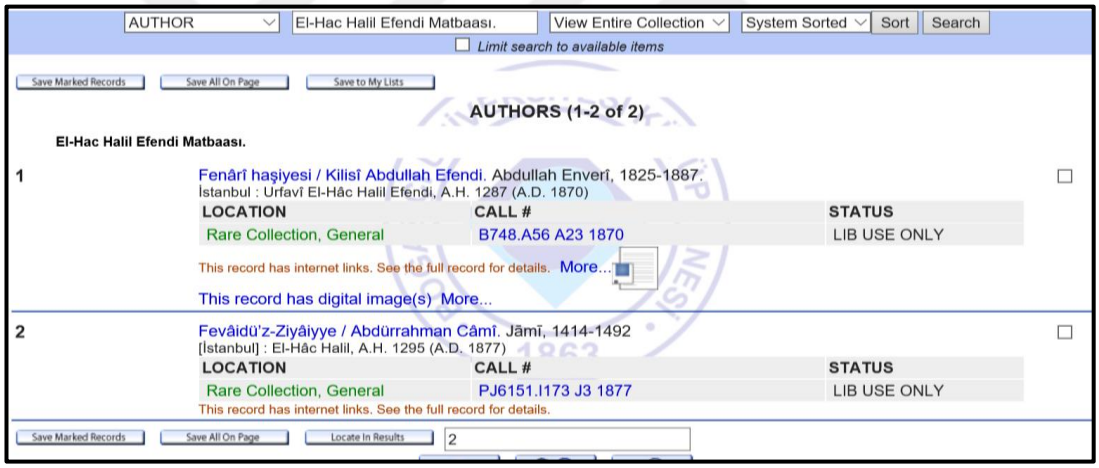
" **Urfalı Hacı Halil Efendi Matbaası.** " is not used in this library's catalog.
El-Hac Halil Efendi Matbaası is used instead.
Try a search for El-Hac Halil Efendi Matbaası .

RESİM 49: OTORİTE DİZİNİ SONRASI MATBAA-İ URFALI HACI HALİL EFENDİ TARAMASI SONUÇLARI

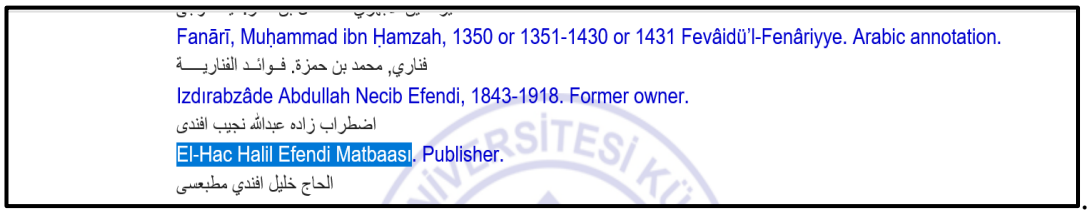
Otorite dizininde atıf sağlanan tüm girişler aynı yönlendirmeyi sunacaktır. Bu yönlendirme de belirtilen giriş ile arama yapıldığında ya da yönlendirme tıklandığında ise sistemde bulunan bu matbaada basılmış olan eserlerin kayıtlarına ulaşılacaktır:

RESİM 50: KÜTÜPANEDE MEVCUT EL-HAC HALİL EFENDİ MATBAASI'NDA BASILMIŞ ESERLER

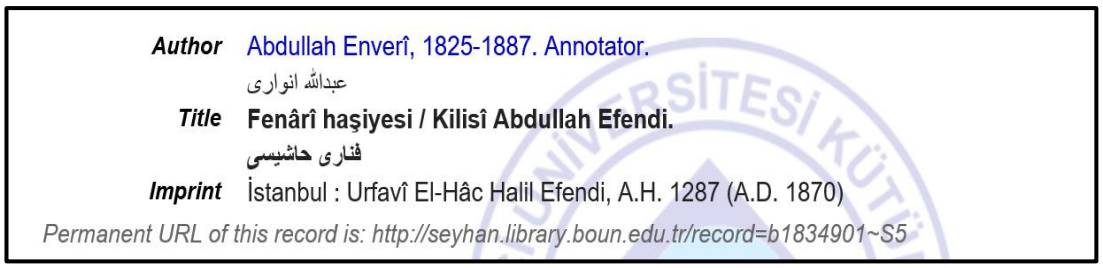

Sistemde bu matbaada basılmış iki adet eserin kaydı bulunmaktadır. Bunlardan Fenari Hâşiyesi kaydı açıldığında matbaa isminin otorite formatının 710 alanında publisher olarak indekslendiğini görürüz. Yayıncı bilgisinin verildiği 264 alanında ise matbaa isminin eser üzerinde görüldüğü şekli verilmiştir.

RESİM 51: MATBAA İSMİNİN 710 ALANINDA VERİLEN OTORİTE FORMATI

RESİM 52: MATBAA İSMİNİN 264 ALANINDA VERİLEN ESERDE GÖRÜLEN ŞEKLİ

3.3 Eser Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır, Nasıl Çalışır?

Bu bölümde eser adı otorite dizinlerinin nasıl hazırlandığı, sistemde nasıl çalıştığı aşamaları ile anlatılacaktır. Daha önce bahsedilen yazarı bilinen eserler, yazarı bilinmeyen ancak eser adı tespit edilebilen eserler ve Kur'ân-ı Kerîm için birer örnek dizin oluşturulacaktır.

3.3.1 Eser Adı Otorite Dizinleri Nasıl Hazırlanır?

Bu bölümde ilk olarak yazarı bilinen eser örneği olarak Esirüddin El-Ebherî'nin Îsâgucî metni için bir dizin hazırlanmıştır. İleride bibliyografik kayıt örneği olarak da hazırlanan bu eser, Osmanlı medrese eğitim sisteminde temel mantık metni olarak çok yaygın okutulmaktaydı. Dolayısıyla pek çok kütüphanede hem yazma ve hem de basma olarak nüshalarına sıkça rastlanılmaktadır.

İkinci olarak dizini hazırlanan eser, yazarı tespit edilememiş ancak elimizde farklı zamanlarda istinsah edilmiş olan iki adet yazma nüshası bulunan, isminin " شرح كافية قيل قلنا / Şerhu kâfiyyetu kîl kulnâ" olduğu düşünülen eserdir.

Üçüncü örnek ise kutsal kitabımız olan Kuran'ı Kerim için hazırlanan otorite dizinidir.

3.3.1.1 Yazarı Bilinen Eserler İçin Eser Adı Otorite Dizini Hazırlama:

3.3.1.1.1 Kaynakların Taranması

İsâgûcî otorite dizini için; İslam Ansiklopedisi Esîrüddin el-Ebheri ve Îsâgûcî maddeleri ve Hamdi Ragıp Atademir'in makalesi (Atademir, 1948: s.461-468) incelenmiştir.

İslam Ansiklopedisi Esirüddin maddesinde bu metinle alakalı bilgi özetle şu şekildedir:

"Îsâgûcî, er-Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık, adıyla da bilinir. Mantığın bütün konularını kapsamakla birlikte son derece muhtasar bir eser olup medreselerde mantık alanında okutulan ilk kitap olması bakımından önemlidir. Îsâgûcî, mantıkçılar nezdinde en çok değer verilen, yine aynı derecede mühim birçok şerh ve hâşiyeye konu olan başlıca mantık kitaplarındandır. Esere Batı dünyasında da ilgi duyulmuş, Latince başta olmak üzere bazı Batı dillerine tercüme edilmiştir" (Bingöl, 1994).

Îsâgûcî maddesinde ise öncelikle genel Îsâgûcî metinleri şu şekilde ele alınmıştır:

"Furfûriyûs (Porphyrios) tarafından Aristo'nun Kategoriler'ine giriş olarak yazılan eser; İslâm dünyasında aynı yolda yazılmış eserlerin ortak adı. Süryânî asıllı Yeni Eflâtuncu filozof Furfûriyûs'un (ö. 304), Aristo'nun mantık kitaplarının ilki olan Kategoriler'in anlaşılmasını sağlamak amacıyla kaleme aldığı, bu sebeple de isagoge (eisagoge "giriş") adını verdiği eserin asıl konusu yazarın "beş ses" veya "beş lafız" (quinqui voces) dediği "beş küllî"dir. Kitap, Arapça'ya çevrildiği dönemden itibaren İslâm kültür dünyasında Grekçe isminin Arapça'daki söylenişiyle Îsâġūcî olarak anılmış, müslüman müellifler de eserin tercüme ve şerhleriyle aynı mahiyetteki kendi telifleri için ya bu ismi veya Arapça'daki karşılığı olan "el-medhal" kelimesini kullanmışlardır" (Bingöl, 2000).

Aynı maddede Esirüddin'in Îsâgûcî'sinden ise şu şekilde bahsedilmiştir:

"Îsâgûcî ve onun konusu üzerinde çalışmalar yapmak, hatta bu ismi taşımasına rağmen içerik olarak Furfûriyûs'un eserinden kısmen veya tamamen farklı eserler yazmak İslâm mantığında bir gelenek halini almış olup bunlar arasında İbn Sînâ çizgisinin önemli isimlerinden Esîrüddin el-Ebherî'nin Îsâgûcî fi'l-mantık adlı eserinin özel bir yeri vardır. er-Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık adıyla da tanınan kitap özet bir şekilde klasik mantığın bütün konularını içermektedir; bundan dolayı da medreselerde okutulan ilk ders kitabı olma özelliğini kazanmış, çeşitli şerh ve hâşiyeleri yapılmıştır… Furfûriyûs'un Îsâgûcî'si ile Ebherî'nin Îsâgûcî'si arasındaki tek münasebet, Furfûriyûs'un kitabının temel konusunu teşkil eden beş küllînin Ebherî'nin Îsâgûcî'sinde de çok kısa olarak yer almasıdır" (Bingöl, 2000).

Atademir'in makalesinde Esirüddin'in Îsâgûcî'sinin Aristo'nun Kategoriler isimli eserine Furfûriyûs tarafından giriş metni olarak yazılan Îsâgûcî'nin bir muhtasarı, adaptasyonu ya da şerhidir şeklindeki iddalar araştırılmış, iki metin karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Atademir bu çalışmada şu önemli sonuca ulaşmıştır:

"Bu kitabın, Brockelmann'ın yazdığı gibi Porphyrios'un kitabının bir adaptasyonu; A. Mieli'nin yazdığı gibi bir kommanteri olamayacağı pek açıktır. İkisi

arasında ne metod, ne de muhteva bakımından hiç bir surette bir yakınlık, bir benzerlik, bir özdeşlik yoktur...”

Atademir devamında metnin Yunan metni olduğu idaalarının asılsız olduğundan bahsetmektedir (Atademir, 1948: s. 461-468).

Bu bilgileri kütüphaneci bakış açısı ile yorumlamak gerekirse; Esirüddin’in Îsâgûcî’si herhangi bir eser üzerine yazılmış bir şerh, ya da adaptasyon metni olmayıp Esirüddin’in özgün çalışmasıdır denilebilir. Bu durumda telif/ana metin olarak kabul edip eserin entelektüel içerik tanımlamaları bu doğrultuda yapılmalıdır.

3.3.1.1.2 Nüsha Karşılaştırması

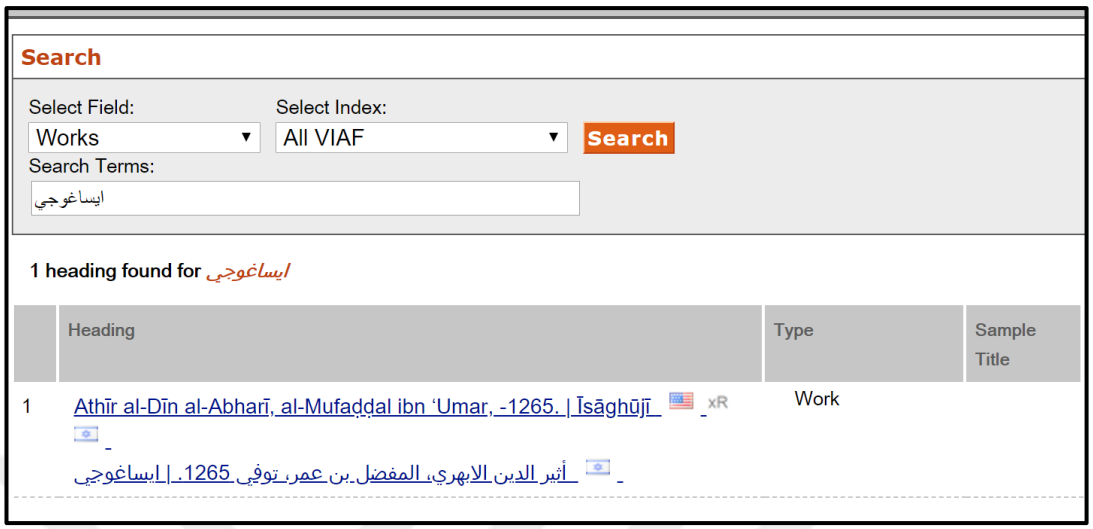
Kütüphanecinin eserin ne olduğu ve yazarının kim olduğuna dair kesin deliller edinebilmesi için elzem olan husus, eldeki nüshayı erişilebilen diğer nüshalarla karşılaştırmaktır.

Bu aşamada eldeki metin ile Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yazma Eserler Portalı’nda bulunan İsagûcî metinleri karşılaştırılmış, mevcut nüshanın kesin olarak Esirüddin’in Îsâgûcî’si ve eksiksiz bir nüshası olduğuna kani olunmuştur.

3.3.1.1.3 Hazırlanmış Bir Otorite Dizini Olup Olmadığının Tespiti

Bunun için OCLC’de “Title” ve VIAF web sayfasında “Works” seçeneği ile “Îsâgûcî” taranmıştır. Ancak doğal olarak karakter problemlerinden dolayı sonuca ulaşılamamıştır. Daha sonra Arap harfleri ile “ايساغوجي” tarama yapılmış ve Kongre Kütüphanesinin Îsâgûcî için hazırladığı otorite dizini görülmüştür.

RESİM 53: VIAF ÎSÂGÛCÎ OTORİTE DİZİNİ

3.3.1.1.4 Verilerin Değerlendirilmesi.

Elde edilen veriler şunlardır:

- ✓ Eser Esîrüddin el-Ebheri'ye aittir.
- ✓ Konusu mantıktır
- ✓ Eserin bilinen en meşhur ismi "Îsâgûcî" dir.
- ✓ Eser "Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık" adıyla da anılmaktadır.
- ✓ Telif yeri ve tarihine dair net bilgi edinilememiştir.
- ✓ Eser Esîrüddin el-Ebheri'nin özgün bir çalışması olup herhangi bir eser üzerine yapılmış bir çalışma değildir.
- ✓ Arapça olarak yazılmıştır.
- ✓ Müellif nüshasının yeri tespit edilememiştir.
- ✓ Eserin uzunluğu çeşitli nüshalarda yazı türüne göre farklılık gösterse de yaklaşık üç varaktır.
- ✓ Kongre Kütüphanesinin bu eser için otorite kabul ettiği format "Īsāghūjī" dir.

3.3.1.1.5 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi.

TABLO 11: ÎSÂGÛCÎ OTORİTE DİZİNİ

MARC kodu	Belirteç	Veriler	Açıklamalar

	ler			
046	-	-	$k Telif tarihi bilinmiyor	
100	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Îsâgûcî.	Yazar adının otorite kabul edilen formatı ile eser adının otorite kabul edilen formatı ana girişte birbirine "$t" ile bağlandı
370	-	-	$g Telif yeri bilinmiyor	
377	-	-	$l Arapça, Arap harfleri.	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık	Bilinen diğer isim / isimlere atıf
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Īsāghūjī	Kongre Kütüphanesinin otorite girişine atıf
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t İsagoci	Muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Risale-i isâguci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Er-risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t El risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık	

400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Kitabü'l-İsaguci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Kitabu'l-İsaguci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t İsa goci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t İsa guci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t İsağuci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t İsağoci	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t Metn-i İsağuci fi'l-mantık	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t ايساغوجى	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t رسالة الاثيريه فى المنطق	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t الرسالة الاثيريه فى المنطق	
400	0	-	$aEsîrüddîn el-Ebherî $-1265 $t متن ايساغوجي في المنطق	

667	-	-	Müellif nüshasının yeri bilinmiyor	
667	-	-	Eserin yaklaşık uzunluğu: 3 varak.	
667	-	-	Konusu: Mantık.	
667	-	-	بسم الله الرحمن الرحيم قال الشيخ الإمام العلامة أفضل المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين أثير الدين الابهري طيب الله ثراه وجعل الجنة مثواه نحمد الله تعالى على توفيقه ونسأله هداية طريقه، ونصلي على محمد وعترته أجمعين و بعد فهذه رسالة فى المنطق أوردنا فيها ما يجب استِحضاره لمن يبتدئ في شيء من العلوم ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وهو على جزئه با التضمن	Eserin başından birkaç cümle
667	-	-	والشعر وهو قياس مؤلف من مقدمات تنبسط منها النفس أو تنقبض والمغالطة وهو قياس مؤلف من مقدمات كاذبة شبيهة بالحق أو بالمشهورة أو مركب من مقدمات وهمية كاذبة والعمدة هو البرهان وليكن هذا آخر الرسالة في المنطق	Eserin sonundan birkaç cümle
670	-	-	Kullanılan Kaynaklar: TDV İslam Ansiklopedisi, EBHERÎ, Esîrüddin: https://islamansiklopedisi.org.tr/ebheri-esiruddin	
670	-	-	Kullanılan Kaynaklar: TDV İslam Ansiklopedisi, Îsâguci:	

			https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci	
670	-	-	Kullanılan Kaynaklar: Porphyrios ve Ebheri'nin İsagoci'leri / Hamdi Ragıp Atademir: http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1021/12373.pdf	
678	-	-	"Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık, adıyla da bilinir. Mantığın bütün konularını kapsamakla birlikte son derece muhtasar bir eser olup medreselerde mantık alanında okutulan ilk kitap olması bakımından önemlidir. Îsâgucî, mantıkçılar nezdinde en çok değer verilen, yine aynı derecede mühim birçok şerh ve hâşiyeye konu olan başlıca mantık kitaplarındandır. Esere Batı dünyasında da ilgi duyulmuş, Latince başta olmak üzere bazı Batı dillerine tercüme edilmiştir."	Genel bilgiler.

3.3.1.2 Yazarı Bilinmeyen Ancak Eser Adı Tespit Edilebilen Eserler İçin Eser Adı Otorite Dizini Hazırlama

Örnek otorite dizini hazırlanan eser, yazarını tespit edilemeyen, ancak elimizde farklı zamanlarda istinsah edilmiş olan iki adet yazma nüshası bulunan ve isminin " شرح كافية قيل قلنا / Şerhu kâfiyetu kîl kulnâ" olduğu düşünülen eserdir. Eserde hiçbir şekilde eser adı olabilecek bir ibareye rastlanılmadığı durumlarda konusu ve dili itibariyle bir eser adı formatı oluşturulmalıdır. Mesela bu eser konusal ağırlığına

göre: “Risâletü’l- Kâfiyye” olarak isimlendirilir ve otorite dizini buna göre hazırlanabilirdi.

3.3.1.2.1 Kaynakların Taranması

Eserle ilgili danışma kaynaklarında bilgiye ulaşılamamıştır. Eser adı olduğu düşünülen “Şerhu kâfiyetu kîl kulnâ” ve Arap harfleri ile “شرح كافية قيل قلنا” ibaresi ile yapılan aramalar sonuç vermemiştir. Yurtdışı olası herhangi bir veritabanında bulunması ihtimali ile eserin başı ve sonu ve metnin içinden cümleler ve anahtar kelimeler seçilerek internet üzerinde de arama yapılmış ancak herhangi bir sonuca ulaşılamamıştır.

3.3.1.2.2 Nüsha Karşılaştırması

Elimizde iki nüshası bulunuyor olsa da eser adı tam net olmaması ve müellifinin bilinmemesi dolayısıyla, Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yazma Eserler Portalı, Milli Kütüphane Yazma Eserler Kataloğunda eserin başka bir nüshasının tespiti mümkün olmamıştır. Eser adı olduğu düşünülen “Şerhu kâfiyetu kîl kulnâ” ve Arap harfleri ile “شرح كافية قيل قلنا” ibaresi ile yapılan aramalar sonuç vermemiştir. Konusu itibariyle de çok fazla sonuç içerisinde eserin bir başka nüshasının tespiti mümkün olamamıştır. Bu portallarda eserin baş ve son kısımları ve anahtar kelimeler ile tarama yapılamadığı için bir sonraki aşamaya geçilmiştir.

3.3.1.2.3 Verilerin Değerlendirilmesi

- ✓ Eldeki iki nüsha birebir kopyadır.
- ✓ Telif tarihi bilinmemektedir.
- ✓ Birinde bulunan mülkiyet kaydından Hicri 1193 (M.1779/ 1780) öncesi istinsah edildiği, diğer nüshada bulunan kayıttan Hicri 1280 (M.1863) tarihinde istinsah edildiği bilgisi görülmektedir.
- ✓ Eser adı olarak kabul edilebilecek format her iki nüshada da besmele üzerinde görülen “شرح كافية قيل قلنا” ibaresidir.
- ✓ Otorite formatı olarak “Şerhu kâfiyetu kîl kulnâ” ibaresinde karar verilmiştir.
- ✓ Eserin konusu genel olarak Arap Dili Grameri, Nahiv, Kafiye olarak tespit edilmiştir

3.3.1.2.4 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi

TABLO 12: ŞERHU KÂFİYETÜ KÎL KULNÂ OTORİTE DİZİNİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	Açıklamalar
046	-	-	Telif tarihi bilinmiyor	
100	0	-	$aMüellifi Mechul. $t Şerhu kâfiyetü kîl kulnâ	Eser adı "Müellifi Mechul" ibaresine "$t" ile bağlandı
370	-	-	Telif yeri bilinmiyor	
377	-	-	$l Arapça, Arap harfleri.	
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $t Kâfiyetu kîl kulnâ	Muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $tKâfiye-i kîl kulnâ	Muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $tKîl kulnâ	Muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $t Şerh-i kâfiyetu kîl kulnâ	Muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $t Sharḥ-i Kāfiyah Qīl Qulnā	Yurt dışından muhtemel aramalar için giriş.

400	0	-	$aMüellifi Mechul. $tQīl Qulnā	Yurt dışından muhtemel aramalar için giriş.
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $t شرح كافية قيل قلنا	Arap harfleri ile muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $t كافية قيل قلنا	Arap harfleri ile muhtemel aranma seçeneklerine atıf
400	0	-	$aMüellifi Mechul. $t قيل قلنا	Arap harfleri ile muhtemel aranma seçeneklerine atıf
667	-	-	Müellif nüshasının yeri bilinmiyor	
667	-	-	Eserin yaklaşık uzunluğu: 17 varak.	
667	-	-	Konusu: Arap Dili Grameri, Nahiv, Kafiye	
680	-	-	بسم الله الرحمن الرحيم الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد فان قيل انما ابتدا ء المص با لكلمة دون الكلام قلنا لان الكلمة جزء الكلام و الجزء يكون مقدما على الكل	Eserin başından birkaç cümle
680	-	-	الاصل ثلاثة أحدها الفعل الماضى و الثاني الامر الحاضر والثالث الحرف تمت	Eserin sonundan birkaç cümle

3.3.1.3 Kutsal Kitaplar ve Anonim Eserler İçin Eser Adı Otorite Dizini Hazırlama

Bu bölümde kutsal kitaplardan Kur'an için otorite dizini hazırlanmıştır.

3.3.1.3.1 Kaynakların Taranması

İslam Ansiklopedisi Kur'an maddesi son derece açıklayıcı bilgiler içermektedir (Birışık, 2002). Dizin büyük oranda buradan edinilen bilgiler ışığında şekillenmiştir.

Kur'an-ı Kerim için Kongre Kütüphanesinin hazırlamış olduğu, farklı alfabeler ve dillerde girişleri de içeren çok geniş bir otorite dizini bulunmaktadır. Farklı diller ve alfabeler ile aramalara da gönderme yapılabilmesi için son derece önemli bir kaynak olmuştur.

3.3.1.3.2 Verilerin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada kutsal kitabımız için hazırlanan otorite formatı "Kur'ân-ı Kerîm" olarak kabul edilmiştir.

İslam Ansiklopedisinde mevcut açıklamalar ışığında "el-kur'ân", "el-furkân", "el-kitâb", "ez-zikir", "kelâmullah" isimlerine de atıf verilmiştir.

Kongre Kütüphanesinin hazırlamış olduğu dizinde otorite girişi Qur'an olup bu formata ve dizinde gönderme yapılmış olan diğer alfabe ve dillerdeki isimlere de atıf verilmiştir.

3.3.1.3.3 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi

TABLO 13: KUR'ÂN-I KERÎM OTORİTE DİZİNİ

MARC kodu	Belirteçler		Veriler	Açıklamalar
130	0	-	$a Kur'ân-ı Kerîm	Otorite kabul edilen format
377	-	-	$l Arapça, Arap harfleri.	Dil ve alfabe
380	-	-	Kutsal Kitap	Türü
430	0		$a Kuranı Kerim	Türkiye'den muhtemel aranma seçeneklerine atıf

430	0	-	$a Kuranıkerim	Türkiye’den muhtemel aranma seçeneklerine atıf
430	0	-	$a Kuranü'l-Kerim	Türkiye’den muhtemel aranma seçeneklerine atıf
430	0	-	$a Kuran	Türkiye’den muhtemel aranma seçeneklerine atıf
430	0	-	$a el-Kur’ân	
430	0	-	$a el-Furkân	
430	0	-	$a el-Kitâb	
430	0	-	$a ez-Zikir	
430	0	-	$a Kelâmullah	
430	0	-	$a القرآن الكريم	Arap Alfabesi ile
430	0	-	$a قرآن كريم	Arap Alfabesi ile
430	0	-	$a 古兰经	Çin Alfabesi ile
430	0	-	$a ザコーラン	Japon Alfabesi ile
430	0	-	$a Κορά́νιο	Yunan Alfabesi ile
430	0	-	$a Коран	Kril Alfabesi ile
430	0	-	$a קוראן	İbrani Alfabesi ile

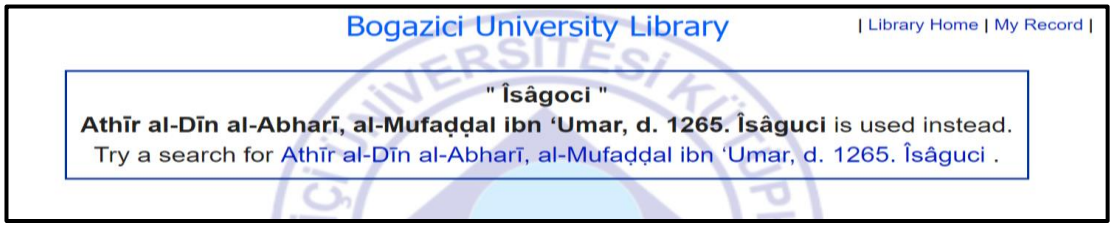
430	0	-	$a Qur’an	Kongre Kütüphanesi girişi
430	0	-	$a Koranen	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a il Corano	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Alcoranus	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Koranio	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Koranen	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Kurani	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Der Koran	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Al-Qur'an	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Quran	Kongre Kütüphanesi atıfları
430	0	-	$a Qorān	Kongre Kütüphanesi atıfları

3.3.2 Eser Adı Otorite Dizinileri Nasıl Çalışır?

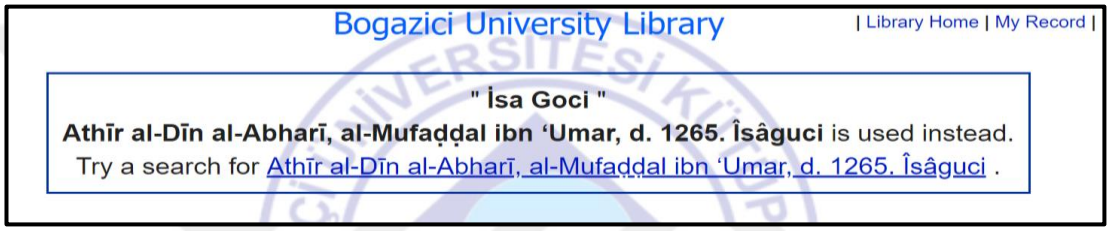
Genel olarak otorite dizinlerinin çalışma mantığı aynıdır. Muhtemel aranma varyasyonları otorite dizinine eklendiğinde, artık o girişler ile yapılan aramalar sistem tarafından tek biçim formata yönlendirilir.

Îsâgûcî için hazırlanan otorite dizininin sistemde test edilmesi ile elde edilen sonuçlar şunlardır:

RESİM 54: OTORİTE DİZİNİ SONRASI İSÂGOCİ TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 55: OTORİTE DİZİNİ SONRASI İSA GOCİ TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 56: OTORİTE DİZİNİ SONRASI RİSALETÜ'L- ESİRİYYE TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 57: OTORİTE DİZİNİ SONRASI ÎSÂGÛCÎ TARAMASI SONUÇLARI

Save Marked Records | Save All On Page | Save to My Lists

Num	Mark	TITLES (1-8 of 8)	Year	Entries 16 Found
1	☐	Îsâgûcî		4
2	☐	Îsâgûcî. Fenari şerhi.		2
3	☐	Îsâgûcî. Fenari şerhinin haşiyesi.		5
4	☐	Îsâguci. Haşiyesi. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ‘Umar, d. 1265.	1863	1
5	☐	Îsâgûcî. Manisavî şerhi. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ‘Umar, d. 1265.	1869	1
6	☐	Îsâgûcî. Manisavî şerhinin haşiyesi. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ‘Umar, d. 1265.	1866	1
7	☐	Îsâgûcî. Türkçe tercüme ve kritizm. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ‘Umar, d. 1265.	1987	1
8	☐	Îsâgûcî. Türkçe tercüme ve tahkik. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ‘Umar, d. 1265.	2016	1

Sonuç incelendiğinde, kütüphanede mevcut Îsâgûcî metinleri ve Îsâgûcî metinleri üzerine yapılmış diğer çalışmalar bir arada görülmektedir. Bu bağlantıların bir arada görülebilmesi, diğer tüm çalışmaların bibliyografik tanımlamalarında asıl eser olan Îsâgûcî metnine otorite formatı ile atıf verilmesi ile mümkün olmuştur. Bu kayıtlar ayrıca incelendiğinde görülecektir ki her birinin bibliyografik kaydında Îsâgûcî ve Esirüddin'e atıf verilmiştir. Bu atıfların nasıl yapıldığı ilgili bölümde açıklanmış olup burada sadece dizinin kütüphane sisteminde nasıl çalıştığı gösterilmiştir.

3.4 Konu Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır, Nasıl Çalışır?

Örnek olarak üzerinde çalışılan konu otorite dizini bir coğrafi bölge ismidir. Daha önce kişi otorite dizini örneğinde ele alınan Dede Cöngi'nin doğum yeri olan Sonusa köyü üzerine dizin hazırlanmıştır. Bu bölge isminin seçilmesinin sebebi Dede Cöngi araştırmaları esnasında elde edilen veriler ışığında konunun bütünlük teşkil edeceği ve daha iyi anlaşılabilir olacağı düşüncesidir.

Coğrafi bölge konu otorite dizinleri özellikle arşivler için büyük önem taşımaktadır. Herhangi bir arşiv belgesinde bir bölgenin isminin çok farklı bir şekilde görülmesi sık karşılaşılan bir durumdur. Bu farklı girişlerin tümünün otorite dizinine eklenmesiyle o bölgenin tarihine ışık tutacak bir kaynak oluşacaktır. Eklenen her giriş için alana özel kaynak göstermek suretiyle o bölge tarihine dair çok önemli rehberler ortaya çıkacaktır. Bunun hayata geçirilmesi ulusal bibliyografik bilgi yönetim sistemi gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

Örnek çalışma için Sonusa köyünün günümüzde aldığı isim otorite kabul edilerek diğer kaynaklarda bahsedilen isimler için dizinde gönderme sağlanmıştır.

3.4.1 Konu Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır?

3.4.1.1 Kaynakların Taranması.

İnternet üzerinde Amasya ve Sonusa taramaları yapılarak köy hakkında genel güncel bilgilere ulaşılmış, köyün günümüzdeki ismi tespit edilmiştir.

İslam Ansiklopedisi ilgili maddeden Amasya tarihi kaynaklarına dair bilgi elde edilmiştir (Şahin ve Emecen, 1991).

Konu üzerinde ulaşılan en önemli kaynak çalışma ise tam olarak Sonusa köyü üzerine olup köyün tarihte hangi isimlerle anıldığına dair önemli bilgiler içermektedir. Buradan edinilen bilgiye göre tarihte köyün isimleri; Sunasa, Cabusiyye, Sanusiya, Suntasa, Sonisa, Sunga, Sonunsa, Suna, Sünde, Sonusa, Annisa olarak geçmektedir (Seçkin, 2013: s. 14,15).

VIAF'ta bu köyün günüzmüzdeki ismi "Uluköy" için hazırlanmış herhangi bir dizin olup olmadığına bakılmıştır. Ancak dizin olmadığı görülmüştür.

OCLC Connexion üzerinden herhangi bir kurum tarafından hazırlanmış bir dizin olup olmadığına bakılmıştır. Burada da sonuç bulunamamıştır.

Google Maps üzerinden bölgenin koordinatları elde edilmiştir.

Googleearth üzerinde bölgenin koordinatları kontrol edilerek aynı bölgenin karşılığı olduğundan emin olunmuştur.

3.4.1.2 Verilerin Değerlendirilmesi.

- ✓ Dede Cöngi araştırmalarından elimizde kalan verilere göre Sonusa Amasya'nın Taşova ilçesinde bir köydür.
- ✓ Günümüzde ismi Uluköy olarak anılmaktadır.
- ✓ Tarihte köyün ismi; Sunasa, Cabusiyye, Sanusiya, Suntasa, Sonisa, Sunga, Sonunsa, Suna, Sünde, Sonusa, Annisa olarak anılmıştır.
- ✓ Ancak günümüzde Uluköy olduğu için otorite formatı olarak Uluköy kabul edilmiştir. Diğer girişlere gönderme yapılmalıdır.
- ✓ Googlemaps verilerine göre köy 40.785777, 36.418082 koordinatlarında bulunmaktadır.

3.4.1.3 Verilerin MARC21 Metadata Şemasına Yerleştirilmesi.

Bu veriler MARC21 metadata şemasına şu şekilde yerleştirilmiştir:

TABLO 14: ULUKÖY (TAŞOVA, AMASYA, TÜRKİYE) OTORİTE DİZİNİ

MARC kodu	Belirteçler	Veriler	Açıklamalar

034	-	-	$e 36.418082 $f 40.785777	Koordinatlar.
151	-	-	$a Uluköy (Taşova, Amasya, Türkiye)	
451	-	-	$a Sonusa	
451	-	-	$a Sonisa	
451	-	-	$a Sunasa	
451	-	-	$a Cabusiyye	
451	-	-	$a Sanusiya	
451	-	-	$a Suntasa	
451	-	-	$a Sunga	
451	-		$a Sonunsa	
451	-	-	$a Sünde	
451	-	-	$a Sonsa	
451	-	-	$a Annisa	
451	-	-	$a Suna	
451	-	-	صونيسا	
451	-	-	صونوسا	
451	-	-	صنوسا	
451	-	-	جابوسية	

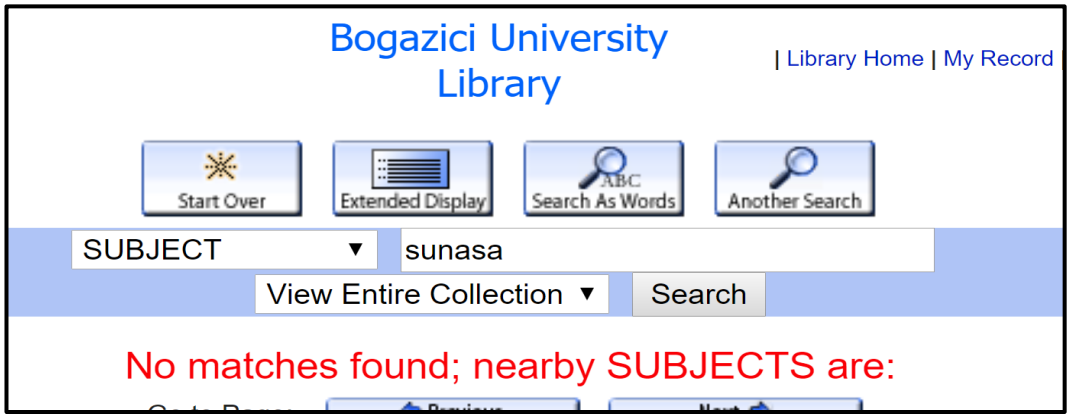
678	-	-	Şimdiki adı Uluköy'dür. Kaynaklarda eski ismi Sunasa, Cabusiyye, Sanusiya, Suntasa, Sonisa, Sunga, Sonunsa, Suna, Sünde, Sonusa, Annisa olarak geçmektedir	
678	-	-	$a Kullanılan Kaynaklar: Uluköy / Abdullah Seçkin, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2013.	
			TDV İslâm Ansiklopedisi, Amasya, https://islamansiklopedisi.org.tr/amasya	

3.4.2 Konu Otorite Dizini Nasıl Çalışır?

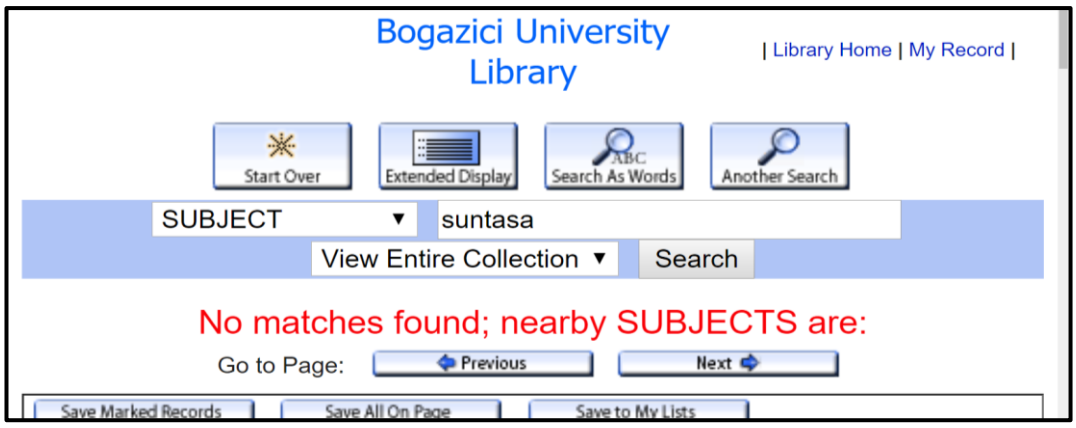
Örnek dizinin hazırlanmış olduğu kütüphane sisteminde Uluköy konulu bir eser bulunmaktadır. Dizinin nasıl çalıştığına dair sonuçlar bu tek eser üzerinden gösterilmiştir.

Otorite dizini öncesi kütüphane sisteminde elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

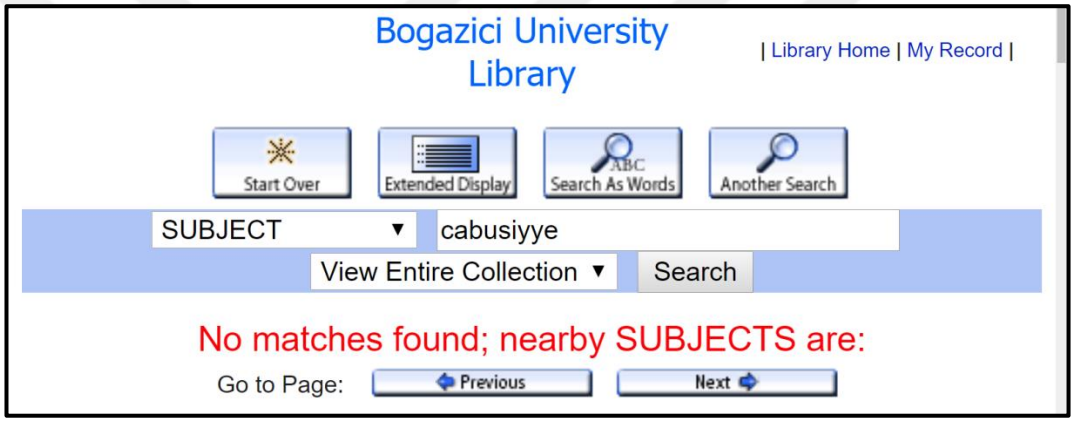
RESİM 58: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ SUNASA TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 59: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ SUNTASA TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 60: OTORİTE DİZİNİ ÖNCESİ CABUSİYYE TARAMASI SONUÇLARI

Otorite dizini hazırlandıktan sonra kütüphane sisteminde elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir:

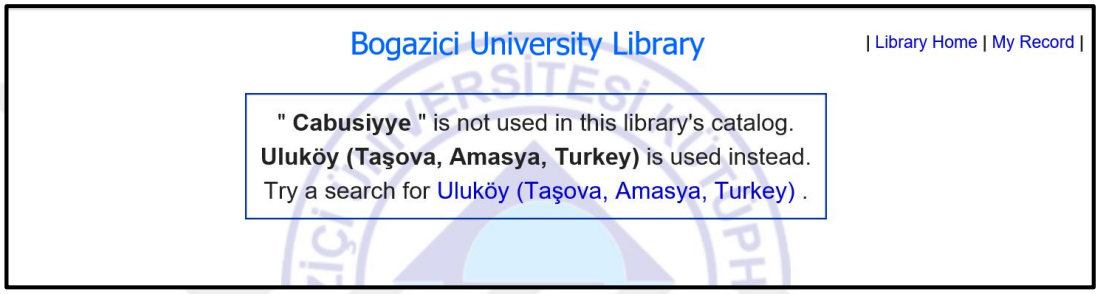
RESİM 61: OTORİTE DİZİNİ SONRASI SUNASA TARAMASI SONUÇLARI

RESİM 62: OTORİTE DİZİNİ SONRASI SUNTASA TARAMASI SONUÇLARI

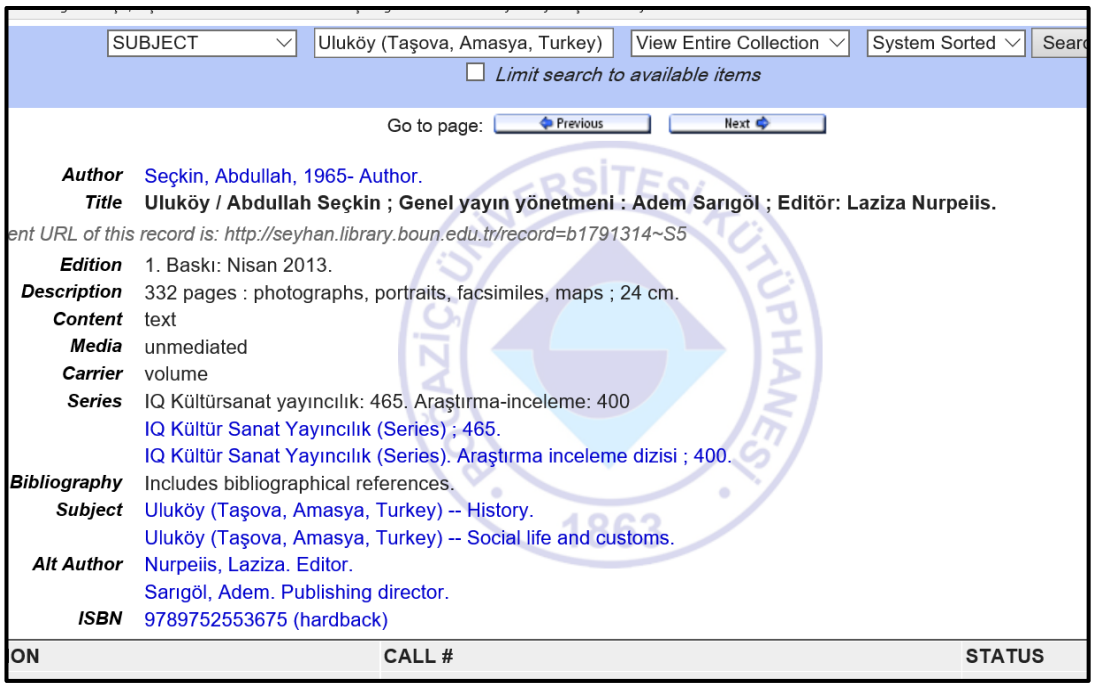

RESİM 63: OTORİTE DİZİNİ SONRASI CABUSİYYE TARAMASI SONUÇLARI

Diğer atıf verilen girişler ile arandığında da bu yönlendirme gelecektir. Bu yönlendirme ile devam edildiğinde sistemde mevcut Uluköy konulu eser / eserlere ulaşılır.

RESİM 64: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ULUKÖY KONULU ESER

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İSLAM TELİF GELENEĞİ VE ÜRÜNLERİ

Yazma ve eski harfli basma eserlerin tanımlamalarında göz önüne alınması gereken farklı fiziki özellikler olduğu gibi, araştırmacı için önem arz eden ve ortak bazı entelektüel özellikleri de bulunmaktadır. Bu özelliklerin bilgi teknolojilerindeki ve kütüphanecilik mesleğindeki yeni gelişmeler ışığında yorumlanıp anlaşılması faydalı olacaktır. İslam telif geleneği dâhilinde üretilmiş yazma ve eski harfli basma eserlerin RDA'nın temelinin dayandığı FRBR mantığına göre tanımlanabilmesi için öncelikle İslam telif geleneğinin ve ürünlerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere FRBR, entelektüel ya da sanatsal çalışmaların ürünlerinin ve bunlar üzerine yapılmış diğer çalışmaların arasında ilişki kurulmasını tavsiye etmektedir. Bunun İslam telif geleneği eserleri için uygulanabilmesi için ise; telif / ana metin nedir? bu eserler için önemli olan unsurlar nelerdir? Şerh, hâşiye, tâlika, tercüme, zeyil ve diğer türde eserlerin yazılış sebepleri nelerdir ve konu aldığı metne nasıl ve ne kadar katkıda bulunulmuştur? gibi soruların cevaplarının iyi bir şekilde kavranıp kütüphaneci bakış açısıyla yorumlanması gerekmektedir.

Mesela elimizdeki eser bir şerh ise şerhin konu aldığı bir ana metin olduğu bilinmeli ve bunun araştırması yapılmalıdır. Elimizdeki şerhin bibliyografik tanımlama kaydında ana metin ve müellifine atıf verilirken, ana metin üzerine yapılmış nasıl bir çalışma olduğu uygun şekilde belirtilmelidir. Ya da elimizdeki metin bir hâşiye ise bu durumda muhtemelen bir ana metin üzerine yapılmış bir şerhin hâşiyesi olabileceği ihtimali hiçbir zaman göz ardı edilmemeli kütüphaneci tarafından araştırılarak, hangi metnin hangi şerhinin hâşiyesi olduğu tanımlanmalıdır. Yine elimizdeki eserin bir muhtasar olduğu anlaşılmışsa bir başka metnin kısaltması olabileceği ihtimali en başta araştırılmalıdır.

İslam telif geleneği konusunda İslam Ansiklopesinin ilgili maddeleri doyurucu bilgiler vermektedir. Ayrıca bu konuda son yıllarda yayınlanan iki önemli çalışma Prof. Dr. İsmail Kara'nın "'Unuttuklarını Hatırla!" Şerh ve Hâşiye Meselesine Dair Birkaç Not" isimli makalesi (Kara, 2010) ile "İlim bilmez tarih hatırlamaz, şerh ve hâşiye meselesine dair birkaç not" isimli eseridir (Kara 2011).

Her ne kadar bazı türleri kesin sınırlarla ayırmak ya da bazı eserlerin hangi telif türünde değerlendirilebileceği konusunda net bir karara varmak bazen zor olsa da genel olarak telif türlerinin şu şekilde gruplandırılması mümkündür.

4.1 Telif / Ana Metin Eserler:

Asıl metindir. Daha önce yazılmamış olan bir meselenin ilk olarak ortaya konulduğu özgün halidir. FRBR 1. Grup varlıklar içerisinde eser (work) olarak tanımlanır. Bir fikrin zihinde ilk olarak oluşmuş halidir. Müellif bu fikri kâğıda dökerek bunu somutlaştırdığında eserin ilk özgün anlatım (expression) şekli ortaya çıkmış olur. İslam telif geleneğinde üretilmiş olan diğer türler genellikle bu ilk metin etrafında ilerlemiştir. Bir telif eseri ilk defa ortaya koyan kişi "müellif" olarak anılır.

4.2 Telif / Ana Metin Üzerine Yapılmış Çalışmalar:

Bu çalışmalar temel olarak ele aldıkları metnin etrafında gelişmişlerdir. Bu eserleri, metni daraltan ve metni açan çalışmalar olarak gruplandırmak mümkündür:

4.2.1 Metni Daraltan Çalışmalar:

Bu çalışmalar geniş hacimli kitapların kullanımı sırasında ortaya çıkan zorluklardan kaynaklı özetlerin ya da kısaltmaların meydana getirilmesi ihtiyacından doğmuştur. Bu eserler bazı farklılıklar olmakla birlikte bir eserin kısaltılması sonucuna varmaktadır. İslam telif geleneğinde kısaltma türündeki eserler daha çok şu isimlerle karşımıza çıkmaktadır.

- ✓ Muhtasar / İhtisar: Bir eserin kısaltılmasıdır.
- ✓ Telhis / Mülahhas / Hülasa: Bir eserin özetlenmesidir.
- ✓ Mühezzeb / Tehzib: Eseri yeniden gözden geçirmek, fazla ve zayıf bilgileri ayıklamak suretiyle kısaltma yapmaktır.
- ✓ Muhtâr / İhtiyar, Münteka / İntika, Müntehab / İntihab: Bir eserin muhtevasından seçmeler yapılır
- ✓ Mücerred / Tecrid: delil, sened gibi metni uzatan bilgilerin atılması suretiyle kısaltmadır (Durmuş, 2006).

İslam Ansiklopedisi tüm bunları "Muhtasar" maddesi altında toplamış ve kısaltma türündeki eserlerin ortaya çıkış sebeplerini şu şekilde özetlemiştir:

- ✓ Ders kitabı olarak okutulan eserlerde öğrenci için gereksiz görülen kısımların çıkarılması.
- ✓ Ders kitabı olarak okutulan eserlerin anlaşılmayan noktalarının açık ve özlü biçimde ifade edilmesi.
- ✓ Bazı eserlerde yer alan bilgilerin kaynakları durumundaki isnat zincirleri kimi zaman eser metnini dahi aşacak şekilde uzamıştı. Bu durum bilgi akışının kesintiye uğramasına sebep olmaktaydı.
- ✓ Bir kısım eserlerin konuları gereği belli bir kültür düzeyine sahip okuyucular tarafından güçlükle anlaşılması.
- ✓ Bazı eserlerin bazı bölümlerinin sonraki devirlerin insanlarına hitap etmez duruma gelmesi. Söz konusu bölümlerin eserden çıkarılması (Durmuş, 2006).

Kısaltma türündeki eserler genellikle kısaltmayı yapan kişinin bakış açısını yansıtan yorumlar da içermektedir. Bir kısaltıcı hacimli bir eserdeki belli bir konu üzerine yoğunlaşırken diğer bir kısaltma yazarı aynı eseri farklı bir yaklaşımla yorumlayabilmektedir. İslam Ansiklopedisinde bu durum örnekleriyle şu şekilde açıklanmıştır:

"Muhtasarlar genellikle asıl eserin yorumu konumunda bulunduğundan her ihtisar belirli bir ferdîliğe sahiptir. Bu durum muhtevaları fazlaca hacimli olan edebiyat kitaplarında açıkça görülmektedir. Bir yazar, eserde yer alan şiirleri seçerken eğlendirici hikâye, fıkra ve kıssaları, bir diğeri de tarihî hikâyeleri tercih edebilir. Bazı kısaltıcılar telhislerine asıl eserde kapalı gördükleri noktaları açıklayıcı ilâveler yapınca orijinal eserin hacmini aşan muhtasarlar ortaya çıkmıştır... Hatîb el-Kazvînî'nin Sekkâkî'nin Miftâĥu'l-Ulûm'unun belâgate dair üçüncü bölümü için yazdığı Telhisü'l-Miftah'ta hem kısaltma hem yeniden düzenleme hem de kendisinden ve başkalarından ilâveler yapmaktadır. Düzensiz olan veya planı karmaşık görünen eserlerde ihtisar esnasında metin yeniden düzenlenmiştir. el-Egani'nin bazı muhtasarlarında muhtevanın alfabetik veya kronolojik olarak tanzim edilmesi, Abdülkahir el-Cürcânî'nin Esrârü'l-belaga'sı ile Delâilü'l-icâz'ının hulâsası olan Fahreddin er-Râzî'nin Nihâyetü'l-îcâz'ında asıl eserin karmaşık tertibinin daha iyi bir tasnife kavuşturulması bu türün örneklerindendir" (Durmuş, 2006).

Ek olarak burada zikretmekte fayda olacaktır ki eser adında muhtasar, ihtisar gibi ifadeler bulunup herhangi bir eserin kısaltması olmayan eserler de bulunmaktadır. Eser üzerinde yeterli inceleme yapılarak hatalı girişlerin önlenmesi gerekmektedir.

Bu açıklamalardan yola çıkarak kısaltma türündeki eserlerin tanımlamaları için şu önemli sonuçlara varabiliriz.

- ✓ Kısaltmayı yapan kişi genellikle esere kendinden yorumlar katmıştır.
- ✓ Eser temelde konusal olarak aynı kalsa da başkalaşmıştır
- ✓ FRBR yaklaşımıyla ele alındığında 1. grup varlıklar içinde özgün metnin yeni bir anlatım şekli haline dönüştüğü söylenebilir.
- ✓ Bu durumda metin asıl yazarından çıkmış kısaltmayı yapan kişinin sorumluluğuna girmiştir.
- ✓ Bununla beraber yeni eserin tanımlandığı bibliyografik kayıtta asıl metin ile ilişki kurulması, atıf sağlanması gerekmektedir
- ✓ Aynı zamanda konusal olarak da bağlantı kurulması gerekmektedir
- ✓ Kısaltmayı yapan kişinin müellif, şârih, muhaşşi gibi net bir karşılığı bulunmamakla beraber telhis yapana telhisci ya da telhisatcı denilmekte olup çalışmamızda tüm kısaltma türlerini üreten kişi telhisci olarak anılacaktır. FRBR 2. grup varlıklar için telhisci olarak tanımlanabilir.

Bunu yukarıdaki örneklerden birini kabaca bir bibliyografik kayıtta örneklendirmek gerekirse:

100 Kazvini, Hatib $eTelhisci

245 Telhisü'l-Miftah /$cHatib el-Kazvini

500 Sekkaki'nin Miftahü'l-ulum'unun belağat konulu 3. bölümünün telhisi ve yeniden yorumlanmasıdır.

600 Sekkaki, Ebu Yakub. $t Miftahü'l-ulum.

650 Arap Dili, Belağat

700 Sekkaki, Ebu Yakub. $t Miftahü'l-ulum.$g Arapça telhisi.

Bu örnekte görüldüğü gibi Kazvini'nin telhisine konu olan eser Sekkaki'nin Miftahu'l-Ulum adlı eseridir. Eser başkalaştığı için telhisi yapan kişi ana giriş olarak verilmiştir. Ancak Kazvini burada yazar "author" olarak değil telhisci olarak indekslenmiştir. Asıl esere atıf ise 700 de analitik ek yazar girişinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca elimizdeki eserin asıl metin üzerine yapılmış nasıl bir

çalışma olduğunun ayırd edilebilmesi için alt alan $g kullanılarak açıklama yapılmıştır. Asıl metin ve müellifine 700 de atıf sağlandığı için Sekkaki'nin Miftahü'l-ulum'unu arayan bir araştırmacı asıl eser ve nüshaları ile beraber eser üzerine yapılmış olan bu telhise de yönlendirilmiş olacak, ancak bu metnin Miftahü'l-ulum'un bir telhisi olduğunu da görecektir. Konusal ilişki için Sekkaki ve eseri 600 de verilmiştir. Tüm bunları destekleyici bilgi olarak 500 not alanında uygun açıklama yapılmıştır.

4.2.2 Metni Açan, Genişleten Çalışmalar:

4.2.2.1 Şerh

İslam Ansiklopedisi "Şerh" maddesinde genel olarak şu şekilde tarif edilmektedir: İfadeleri ve meseleleri kapalı olan bir eserleri açmak ya da bir eseri daha geniş bir şekilde açıklamak amacıyla yapılan telif türüdür. Şerhler bir ilim dalında meşhur, genellikle kısa metinler üzerine kaleme alınmıştır. Söz konusu eserlerdeki kapalı ifadelerin açıklandığı, eksik bırakılan hususların tamamlandığı, hatalara işaret edildiği ve örneklerin çoğaltıldığı eserlerdir. Bununla beraber geniş hacimli olup şerh edilen eserler de mevcuttur.

Şerh yapan kişiye "şârih" denilmektedir. Bir eserin şârihi genellikle asıl metnin yazarından farklı bir müellif olmakla beraber asıl metnin yazarı bazen kendi eserine şerh yazmış ta olabilir.

Bazen bir şerh üzerine de bir şerh yazılmış olabilmektedir. Ancak genellikle şerhler asıl metin üzerine yazılmışlardır. Şerhler üzerine yapılmış eserler genellikle "hâşiye" olarak, hâşiyeler üzerine yapılmış çalışmalar ise "tâlika" olarak anılmaktadır (Şensoy, 2010).

Şerhler genellikle bir eserin bütünü üzerine yapılmıştır. Ancak nadiren de bir eserin önemli görülen kısımlarını açıklama amaçlı yazılmış şerh örnekleri de bulunmaktadır.

İslam Ansiklopedisi mezkûr maddede İslam telif geleneğinde şerh türü eserlerin ortaya çıkış sebeplerini şu şekilde özetlemektedir:

- ✓ Eserin müellifi zekâ, kabiliyet ve birikiminin seviyesi çerçevesinde incelediği konuyu kendince yeterli bir hacimde ortaya koysa da her okuyucu aynı seviyede olmadığından eserin şerhine ihtiyaç duyulur.
- ✓ Başka bir ilim dalına girmesi dolayısıyla bazı temel bilgilere yer verilmemesi, bazılarının düzenlenmesinin ihmal edilmesi veya bazı hükümlerin illetlerinin belirtilmemesidir.
- ✓ Eserde yoruma muhtaç veya mecazi ifadelerin kullanılmış olması.
- ✓ Bazı eserlerde görülen yanlışlık ve eksikliklerin giderilmesi ihtiyacı.
- ✓ Ders kitabı olarak okutulan özlü metinlerin açıklanması ihtiyacı (Şensoy, 2010).

Şekil bakımından şerhler üç gruba ayrılır.

1. Metnin başında "kâle / قاله" ya da "kavlühû / قوله", şerhin başında "ekûlü / اقول" ifadelerinin yer aldığı şerhler. Bu şerhlerde metin bazen tamamen, bazen de şerh içinde geçtiği için kısmen verilir.

2. "kavlühû" ifadesiyle metnin sadece şerhe konu olan bölümünün verildiği çalışmalar. Bu tür şerhlerde bazen metnin tamamı hamişte, sayfa başında veya satır aralarında verilir.

3. Metin ve şerhin birbirine katıldığı şerhler. Sonraki dönem şerhlerin çoğu bu şekildedir. Bu türden eserlerin yazma nüshalarında metne mim (metin) veya sâd (nass) harfleriyle, şerhe de şîn harfiyle işaret edilebilir. Bazen de metin, üzerine konulan çizgiyle şerhten ayırt edilir. Bu tür eserlerde metinle şerhin birbirinden ayrılması için sonraki dönemlerde metnin parantez içine yazılması, metin ve şerhlerin farklı karakterdeki harflerle dizilmesi gibi yöntemlere başvurulmuştur. Bazen da metinler sayfanın üst kısmına, şerhler sayfa altlarına yazılır (Şensoy, 2010).

Bu açıklamalardan yola çıkarak şerh türündeki eserlerin tanımlamaları için şu sonuçlara varabiliriz.

- ✓ Şerh yapan kişi eseri yeniden yorumlamıştır.
- ✓ Eserin konusu öncelikle şerhe konu olan müellif, eser ve eserin konusudur.
- ✓ FRBR yaklaşımıyla ele alındığında 1. grup varlıklar içinde yeni bir eser ya da özgün metnin yeni bir anlatım şekli haline dönüştüğü söylenebilir.

- ✓ Metin asıl yazarından çıkmış şerh yapan kişinin sorumluluğuna girmiştir.
- ✓ Ancak şerhin tanımlandığı bibliyografik kayıtta asıl metne atıf mutlaka sağlanmalıdır.
- ✓ Aynı zamanda konusal olarak da asıl metin ve müellife bağlantı kurulması gerekmektedir
- ✓ Şerh yapan kişi İslam telif geleneğinde şârih olarak anılmaktadır. FRBR 2. grup varlıklar için "şârih" olarak tanımlanabilir.

Yine Sekkaki'nin Miftâhu'l-ulûm'u üzerinden kısa bir örnek gerçekleştirmek gerekirse:

100 Hârizmî, Hüsameddin. $eŞârih

245 Şerhu miftahü'l-ulum /$cHüsameddin el-Harizmi

500 Sekkaki'nin Miftahü'l-ulum'u üzerine yapılmış şerhtir.

600 Sekkaki, Ebu Yakub. $t Miftahü'l-ulum.

700 Sekkaki, Ebu Yakub. $t Miftahü'l-ulum. $g Hârizmî şerhi.

Bu örnekte Harizmi'nin şerhine konu olan eser Sekkaki'nin Miftahu'l-Ulum adlı eseridir. Eser başkalaştığı için şârih ana giriş olarak verilmiştir. Harizmî de yine yazar "müellif" olarak değil şârih olarak indekslenmiştir. Asıl esere atıf ise 700 de analitik ek yazar girişinde sağlanmıştır. 700 de indekslendiği için Sekkaki'nin Miftahü'l-ulum'unu arayan bir araştırmacı asıl eser ve nüshaları ile beraber eser üzerine yapılmış olan bu şerhe de yönlendirilmiş olacaktır. Konusal ilişki için Sekkaki ve eseri 610 da verilmiştir. Tüm bunları destekleyici bilgi olarak 500 not alanında uygun açıklama yapılmıştır.

İslam Ansiklopedisi Şerh maddesinde yine Kazvini'ye ait Telhisü'l-Miftah örnek gösterilmiş ve "Miftahu'l- ulum'un üçüncü bölümünün ihtisarı olan Hatîb el-Kazvînî'nin Telhisü'l-Miftah'ı hakkında en çok şerh yazılan belâgat kitabıdır." şeklinde bir açıklama yapılmıştır.

Bu açıklamaları FRBR yaklaşımıyla yorumladığımızda şerh üzerinde üç ayrı kişinin emeği olduğu sonucuna varılacaktır. Burada asıl metni ortaya koyan Sekkaki müellif, Kazvini telhisci, şerhi yapan kişi ise şârih olarak katkıda bulunmuştur. Bu

durumda şerhin bibliyografik tanımlamasında diğer kişi ve eserler ile de bağlantı kurulması gerekmektedir.

Bu gibi durumlara İslam telif geleneği ürünlerinde sıkça karşılaşılacaktır. Çalışmanın ilgili bölümlerinde örnek eserler üzerinde ayrıntılı açıklamalarda bulunulacaktır.

4.2.2.2 Hâşiye

İslam Ansiklopedisi "Hâşiye" maddesinde "Kitapların sayfa boşluklarına yazılan çoğu kısa açıklamalar için kullanılan terim". Şeklinde bir giriş görülmektedir. Çalışmamızda ele alacağımız hâşiye türü müstakil olarak yazılmış hâşiye türünde çalışmalardır.

Hâşiye türü eserler ana metinden ziyade asıl metnin bir şerhi üzerine yapılmış çalışmalardır. Genellikle muhtasar yazılmış meşhur bir metnin şerhi üzerine yapılmış, hem şerhte hem de metindeki bazı kelime ve terkiplerle ya da metinde geçen özel isim, ayet, hadis, şiir gibi hususlarla ilgili olarak açıklamalardan oluşan eserlerdir. Ancak bu açıklamalar bazen metinden uzun olabilmektedir. Şerh ise eserin bütününe dair daha geniş izahları ihtiva eden kitaplar için kullanılır (Topuzoğlu, 1997).

Özellikle XIV yüzyıldan sonra karşılaşılan bir durum olarak şerh mahiyetindeki müstakil eserlere bazen hâşiye denildiği görülmüş ve kelime bu anlamda teknik bir terim haline gelmiştir. Bunlara hâşiye adı verilmesinin sebebi, şerh edilen eserin yüksek değeri karşısında ona yapılan eklerin sadece boşlukları doldurma kabilinden önemsiz ilâveler olduğu şeklindeki düşüncedir (Topuzoğlu, 1997).

Alak (ilişmek, yapışmak) kökünden türeyen talîk ve talîka kelimeleri de "iliştirme; iliştirilen nesne ve eklenen not demek olup terim olarak hâşiye amacıyla yapılan ilâveleri ve açıklamaları ifade eder. Ancak yorum içeren hâşiyelere talik adını verenler olduğu gibi taliki, bir metnin bazı kısımlarının tashihi veya izahı yahut daha fazla bilgilendirmek maksadıyla ilâve edilmiş olan mülâhazalar ve hâşiyeye göre daha özel ve önemli açıklamalar diye anlayanlar da vardır. Bununla birlikte şerh ve hâşiye niteliğindeki çalışmalara da tevazu amacıyla talik denildiği de görülmüştür.

Nitekim Azîmâbâdî, Ebû Dâvûd'un es-Sünen'ine yazdığı Avnü'l-mabûd adlı on dört ciltlik şerhe Talîk adını vermiştir (Topuzoğlu, 1997).

Bazen çok önemli hâşiyeler üzerine yeni hâşiyelerin kaleme alınmış olduğu da görülmüştür.

Gerek hâşiye, gerekse şerh, tâlikat, tefsir gibi kelimeler açıklanmasına gerek duyulan metinler için söz konusudur. Fakat bunlar, ilgili eserin anlaşılamayan kısımlarını izah için olduğu gibi esasen kapalı olmayan konuyu daha çok vuzuha kavuşturmak, o konuda okuyucuyu daha fazla bilgilendirmek gayesiyle de yapılır. Bu sebeple bazı matbu eserlerde metne sayfa kenarlarında, hâşiyeye ise daha geniş olduğu için orta kısımda yer verilir. Yazma ve basma eserlerde satır aralarına düşülen kısa notlara tâlikat denildiği gibi hâşiye de denilir (Topuzoğlu, 1997).

Genel olarak hâşiye türü eserlerin ortaya çıkış sebeplerini şu şekilde özetleyebiliriz:

- ✓ Şerhteki bazı güç ve kapalı ifadeleri açıklama, tamamlayıcı bilgi verme ve yerine göre eleştirme amacı ile
- ✓ Hoca veya talebelere ait ders notlarının düzenlenmesi
- ✓ Bir konuyu daha geniş bir şekilde açıklamak
- ✓ Metinde karışıklıklara sebep olan bir kelimeyi açıklamak
- ✓ Bir şerhin bir bölümünü daha ayrıntılı şekilde açıklamak

Hâşiye türünü yine Sekkaki'nin Miftahü'l-ulum metni çevresinde gelişmiş bir hâşiye çalışmasıyla somutlaştırmak gerekirse, Musannifek'in Hâşiye ale'l-Mutavvel adı ile yazmış olduğu hâşiye iyi bir örnek olabilir.

Yukarıda Telhis açıklamasında verilmiş olan örnekte görüldüğü üzere Sekkaki Miftahü'l-ulum isimli bir eser üretmiştir. Bu eserin Arap gramerine ve belâgata dair olan 3. kısmına Kazvini "Telhisü'l-Miftah" ismi ile bir telhis yazmıştır. Daha sonra bu telhis son derece meşhur olmuş ve üzerine çeşitli şerhler yazılmıştır. Burada örnek verilecek hâşiyeye konu olan şerh Teftazani'nin "el-Mutavvel fi'l-meânî ve'l-beyân" ismiyle yazmış olduğu şerhtir. Musannifek bu şerhe "Hâşiye ale'l-Mutavvel" ismi ile bir hâşiye yazmıştır.

100 Musannifek. $eMuhaşşi

245 Hâşiye ale'l-Mutavvel /$cMusannifek.

500 Sekkaki'nin Miftahü'l-ulum'unun telhisi olan Kazvini'nin Telhisü'l-Miftah'ı üzerine Teftazani'nin el-Mutavvel fi'l-meânî ve'l-beyân ismiyle yazmış olduğu şerhe Musannifek'in yazmış olduğu hâşiyedir.

600 Sekkaki, Ebu Yakub. $t Miftahü'l-ulum.

600 Kazvini. $t Telhisü'l-Miftah.

600 Teftazani. $t Mutavvel fi'l-meânî ve'l-beyân.

650 Arap Dili, Belağat

700 Sekkaki, Ebu Yakub. $t Miftahü'l-ulum. $gKazvini telhisinin Teftazani şerhinin hâşiyesi.

700 Kazvini. $t Telhisü'l-Miftah. $g Teftazani şerhinin hâşiyesi

700 Teftazani. $t el-Mutavvel fi'l-meânî ve'l-beyân. $gHâşiyesi.

Bu örnekte elimizdeki eser Musannifek'in Hâşiye ale'l-Mutavvel isimli hâşiyesidir. Eser başkalaştığı için hâşiyeyi yapan kişi ana giriş olarak verilmiştir. Ancak Musannifek burada yazar "author" olarak değil "muhaşşi" olarak indekslenmiştir.

Asıl metne ve müellifine atıf 700 de analitik ek yazar girişinde gerçekleştirilmiştir. Alt alan açıklamasında elimizdeki eserin asıl eserin telhisinin şerhinin hâşiyesi olduğu bilgisi uygun bir şekilde verilmiştir. Daha sonra ana metin üzerine yapılmış olan ikinci çalışma telhis ve telhisçisine atıf 700 de analitik ek yazar girişinde gerçekleştirilmiştir. Elimizdeki eserin bu telhis üzerine yapılan nasıl bir çalışma olduğu bilgisi uygun bir şekilde verilmiştir. Son olarak yine elimizdeki hâşiyenin dayanmış olduğu şerh ve şârihine atıf 700 de analitik ek yazar girişinde gerçekleştirilmiştir. Elimizdeki eserin şerh üzerine yapılan ne tür bir çalışma olduğu belirtilmiştir.

Konusal ilişki için Sekkaki, Kazvini, Teftazani ve söz konusu eserleri 600 de verilmiştir. Tüm bunları destekleyici bilgi olarak 500 not alanında uygun açıklama yapılmıştır.

4.2.2.3 Tâlikat

İslam ansiklopedisinde Tâlikat maddesi: "İslâm telif geleneğinde bir metnin daha iyi anlaşılabilmesi için sayfa kenarlarına yazılan notlar, bir müellifin bazı görüş ve düşüncelerinin notlar halinde toplandığı eserlerin ortak adı. Sözlükte "asılı olmak, yapışmak, ilişmek" mânasındaki alak kökünden türeyen ve "iliştirmek; iliştirilen şey" anlamlarına gelen ta'lîk (ta'lîka) kelimesinin çoğulu olan ta'lîkāt (teâlîk) "bir eserdeki ifade ve görüşlere yönelik tenkit, açıklama, ilâve, çıkarma ve tashih mahiyetinde sayfaların kenarlarına ya da alt kısımlarına eklenen notlar" demektir" (Şensoy, 2010b) şeklinde bir girişle başlar.

Aynı madde tâlikat türünde ortaya çıkan ürünlerin bir şerh ya da bir hâşiye veya bazen de doğrudan metin üzerine yapılmış olabileceğini, bir eserin tümü ya da bir bölümünün ele alınmış olabileceğini, bir eserin anlaşılamayan yerlerini açıklığa kavuşturmaya yönelik olabildiği gibi konuyu daha ayrıntılı biçimde ortaya koymak amacıyla da yapıldığını belirtilmektedir.

Metinde geçen ayet ve hadisleri açıklayıp bunların kaynağına dair bilgi vermek amacıyla yazılan tâlikatlar da vardır.

Talik ile hâşiyeyi birbirinden ayırt etmek zaman zaman güç olmakla birlikte, talikin hâşiyeden daha seyrek rastlanan mülâhazalar olduğu söylenmektedir. Nadiren de olsa doğrudan metin üzerine yazılmış tâlikatlar da bulunmaktadır. Bunlara Ebû Ali el-Fârisî'nin Talîḳa (Talîḳāt) alâ Kitâbi Sîbeveyhi adlı eseri örnek gösterilebilir (Şensoy, 2010b).

Bununla beraber İslam Ansiklopedisi mezkûr maddede verilen bir diğer örnek ise şu şekildedir:

"Fârâbî'nin et-Teâlîk (et-Tâlikat) fi'l-Ĥikme ve İbn Sînâ'nın et-Talîkat adlı kitapları başka bir eserin üzerine yapılan açıklamalar olmayıp dersler esnasında üzerinde durdukları konuların veya sorulara verdikleri dolaylı cevapların bir araya getirildiği, belli bir iç düzeni bulunmayan eserlerdir. Ayrıca İbn Sînâ'nın et-

Talîḳāt'ının, dersler sırasında öğrencisi Behmenyâr b. Merzübân'ın tuttuğu notlardan oluştuğu bilinmektedir" (Şensoy, 2010b).

Bu açıklamadan adı tâlikat olup herhangi bir eser ya da eserin bir bölümü üzerine değil müstakil bir konuda yapılan bir münazara sonucu oluşmuş eserler de olabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca bazı müelliflerin kendi eserlerine talik demeleri tevazu olarak da değerlendirilmiştir.

Tâlikat türü eser örneklerine bakıldığında ise daha çok şerhler, bazen hâşiyeler ve nadiren de doğrudan metin üzerine yapılmış çalışmalardır diyebiliriz.

Eser adında tahrirat ibaresi geçen genellikle bir metin üzerine yazılmış olan eserler de bulunabilmektedir. Bu eserler de tâlika türü kapsamında değerlendirilebilir. Ancak eser adında tahrirat ibaresi geçip özgün çalışma olan yani herhangi bir eser üzerine yazılmış olmayan eserler de bulunabilir ki bu durumda bu eser telif / ana metin kapsamında değerlendirilmelidir.

- ✓ Genel olarak tâlikat türü eserlerin ortaya çıkış sebepleri şu şekilde özetlenebilir:
- ✓ Bir eserin anlaşılamayan yerlerini açıklığa kavuşturmaya yönelik
- ✓ Hoca talebe arasındaki münazaralar sonucu
- ✓ Bir eserin bir bölümünün açıklanması gerekliliği
- ✓ Metinde karışıklıklara sebep olan hususları
- ✓ Bir metinde geçen ayet ve hadisleri açıklayan
- ✓ Kaynak gösterme amaçlı

Bu bilgilerden yola çıkarak tâlikat türündeki eserlerin tanımlamaları için şu önemli sonuçlara varabiliriz.

- ✓ Tâlikat yazan kişi esere kendinden yorumlar katmıştır.
- ✓ Ortaya çıkan ürün temelde konusal olarak ana metni yansıtsa da oldukça başkalaştığı söylenebilir.
- ✓ FRBR yaklaşımıyla ele alındığında 1. grup varlıklar içinde özgün metnin yeni bir anlatım şekli haline dönüşmüştür.
- ✓ Bu durumda metin asıl yazarından çıkmış tâlikatı yapan kişinin sorumluluğuna girmiştir.

- ✓ Bununla beraber yeni eserin tanımlandığı bibliyografik kayıtta asıl metin, şerh ya da hâşiye ile atıf sağlanması gerekmektedir
- ✓ Aynı zamanda konusal olarak da bağlantı kurulması gerekmektedir
- ✓ Tâlikat türünde eser ortaya koymuş olan kişiye tâlikacı / tâlikatçı denilmekte olup (Kaya ve Ünver, t.y.) FRBR 2. grup varlıklar için tâlikacı ya da tâlikatçı olarak tanımlanabilir.

4.2.2.4 Tefsir

Kur'anı kerim'in açıklamasıdır. Tefsir yapana müfessir denir. Tefsir çalışmaları Kur'an-ı kerim'in tamamı veya bir kısmı için yapılmış olabilmektedir. Bir cüz, bir sure hatta belli ayetler üzerine yapılmış tefsir çalışmalarına rastlanılmaktadır. Nitekim Kuran'ın bazı anlaşılamayan kelimelerini (Garibü'l-Kuran) ilk olarak bizzat Peygamber'in dilinden ortaya koymuş olan çalışmalar ilk tefsir örnekleri olarak kabul edilmektedir (Kara, 2011: s.19).

Kutsal kitapların şerhi niteliğindeki çalışmaları yapan kişiler o çalışmanın sorumlusu olup ana giriş müfessir ismi ile yapılır. Ancak asıl eser olan Kur'ân-ı Kerîm bir insan elinden çıkmış olmayıp kutsal bir metindir. Dolayısıyla ilgili bölümde hazırlanmış olan kutsal kitabımız "Kur'ân-ı Kerîm" otorite girişi ile doğrudan bağlantı kurulmalıdır. Uygun açıklama getirilerek Kur'ân-ı Kerîm ve onun üzerine yapılan çalışmaların tek biçim başlık altında gruplandırılması mümkün olacaktır. Bu konuda örnek çalışmalar FRBR sonuçları isimli bölümde bulunmakta olup burada ayrıntılarına girilmeyecektir.

4.2.2.5 Tercüme

Tercüme türündeki eserler bir eserin bir dilden başka bir dile çevrilmesi suretiyle ortaya çıkmıştır. Tercüme yapan kişiye mütercim denilmiştir (Kaya ve Ünver, t.y.). Ancak İslam telif geleneğinde mevcut tercüme kavramı genellikle günümüzdeki çeviri kavramının karşılığından daha farklıdır. Bu farklılık tercüme türündeki eserlerin incelenmesiyle ortaya çıkmaktadır. İslam telif geleneğinde tercümeyi yapan mütercim genellikle birebir tercüme yapmamış eseri yeniden yorumlamıştır. Yeri geldiğinde eseri şerhetmiş konuyu açarak daha anlaşılır hale getirmiş, ya da bazen kısaltmalar yapmıştır.

Bu durumu kütüphaneci bakış açısıyla yorumlamak gerekirse; tercüme türü eserlerde mütercim birebir tercüme yapmış ise ortaya çıkan eser asıl metni yazan kişin sorumluluğunda kalacaktır, ancak mütercim herhangi bir şekilde (genişletme ya da daraltma gibi) metne müdahale etmiş ise bu durumda eser müellifinden çıkacak mütercimin sorumluluğuna girecektir. Ortaya çıkan bu yeni ürün başkalaşmış, FRBR birinci grup varlıklar arasında eserin yeni bir anlatımı haline gelmiştir.

MARC21 metadata şemasında birebir tercüme eserler için yazar 100, mütercim 700, asıl metne atıf için ise 240 alanları kullanılır.

Birebir olmayan tercümeler için ise mütercim 100, birinci yazar 700, asıl metne atıf ise 700'de yazara alt alan etiketi ile bağlanmak suretiyle tanımlanmaktadır. Örnekler ilgili bölümde verilmiştir.

4.2.2.6 Zeyil

İslam Ansiklopedisi Zeyil maddesinde ayrıntılı bilgiler vermektedir.

"Bir kitabı içerik veya kronoloji açısından tamamlamak, eksiklerini gidermek ve ilâveler yapmak amacıyla yazılan eser türü. Sözlükte zeyl (çoğulu züyûl, ezyâl) "kuyruk, elbise eteği, bir şeyin devamı, bir yazıya ek olarak yazılan yazı" gibi anlamlara gelir. Aynı kökten tezyîl "kitaba yazılan ek" demektir. Batı dillerinde zeyil "supplement, appendice, excursus" gibi terimlerle karşılanır. Telif edebiyatında zeyil bir asıl metnin veya eserin içeriğini tamamlamak için ona ek olarak yazılan eserdir" (Durmuş, 2013).

İslam ansiklopedisi ilgili maddeden edinilen bilgiye göre İslâm telif geleneğinde zeyille eş anlamlı veya yakın anlamda kullanılan terimler ve amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Sıla: Bir eserin devamı, tamamlayıcısı ve eki olma.
- ✓ Tekmîl, tekmile, ikmal, tetimme, tamam, itmam: Asıl metnin eksiklerini telâfi etme.
- ✓ Fâit, fevât, istidrâk, müstedrek: Gözden kaçan, unutulan, ihmale uğrayan bilgileri telâfi etme, hataları düzeltme özelliği esastır.
- ✓ Ziyâde, ziyâdât, zevâid: temel metne nisbetle bilgi kopukluğu ve kesikliğinin giderilmesi .
- ✓ Tehzîb, teznîb, tatrîz, vâfî, muktefî, vişâh, tevşîh, mâ ağfelehû, medd, sebt : Bunlar daha az kullanılmıştır.

"Bununla birlikte bu terimlerin kullanım nüansları zamanla kaybolmuş, eş anlamlı veya yakın anlamlı kelimeler haline gelmiş, aynı zeylin adında "sılatü't-tekmile, tekmiletü's-sıla, ez-zeyl ve't-tekmile ve's-sıla ..." şeklinde birleşmiştir" (Durmuş, 2013).

İslam Ansiklopedisi mezkur maddedeki açıklamalar ışığında zeyil türündeki eserleri genel olarak iki grupta değerlendirebiliriz. İlk grup Batı dillerindeki supplement türü eserlerin karşılığı niteliğinde olan zeyillerdir. Diğer grup ise bir eserin eksik, hatalı, yarım bırakılmış kısımlarını tamamlar nitelikte olan zeyillerdir. Zeyillerin çıkış sebepleri ve önemli özellikleri ise şu şekilde gruplandırılabilir:

Bir eserin devamı niteliğindeki zeyiller:

- ✓ Zamanla biriken ya da ihmal edilen, fark edilmeyen bilgilerin kesintiye uğramadan akışını, sürekliliğini ve tekâmülünü sağlamaktadır.
- ✓ Zeyil ana metne bağlı bir eser olmakla birlikte ondan bağımsız bir varlığa sahiptir
- ✓ Asıl metni hariçten tamamlar, genellikle onun içeriğine müdahale etmez.
- ✓ Ana fonksiyonu asıl metnin tekâmülünü ve devamını sağlamaktır
- ✓ Asıl metin ile zeylin telif yöntemi genelde aynı olur.
- ✓ Biyografi, tarih, ansiklopedik eserler bu grupta değerlendirilebilir
- ✓ Asıl metnin sona erme tarihi umumiyetle biyografileri ele alınan kişilerin veya metin yazarının vefat tarihidir. Bazı zeyillerde asıl metnin sona eriş ve dolayısıyla zeylin başlama noktası/tarihi açıkça belirtilirken bazılarında bu husus açık değildir.
- ✓ Terkîm zeyli. Genellikle edebiyat ve antolojilerde görülen bu kategoride daha fazla seçilmiş metnin eklenmesi hedeflenir
- ✓ Terâcim/ biyografi zeyilleri. İslâm telif geleneğinde IV. (X.) yüzyıldan VIII. (XIV.) yüzyıla kadar kesintiye uğramadan çeşitli âlimlerce asır asır yazılmış biyografi eserleri açıkça birbirinin zeyli olduğu belirtilmese de bu konuma sahip zeyil dizini niteliğindedir.

Bir eserin eksik, hatalı, yarım bırakılmış kısımlarını tamamlar nitelikte olan zeyiller:

İslam Ansiklopedisinde yer verilmiş olan birkaç örnek eseri burada zikretmek bu türdeki zeyillerin anlaşılması için faydalı olacaktır:

Halîl b. Ahmed Arapça ilk sözlük olan Kitâbü'l-Ayn'ı üzerine yine kendisi, sözlükteki yanlışları düzeltmek ve eksiklikleri gidermek için Fâitü Kitâbi'l-Ayn 'ı kaleme almıştır.

Aynı eser üzerine Muhammed b. Abdullah el-Verrâk el-Kirmânî, Kitâbü Mâ aġfelehü'l-Halîl fî Kitâbi'l-Ayn'ı ile zeyil tabiri olarak "mâ ağfele"yi kullanmıştır. Müellif bu zeylinde Halîl'in "kullanılmıyor/mühmel, kullanılıyor/müsta'mel" dediği bazı köklerin aksini kanıtlayan örneklere yer vermiştir.

Yine aynı eser üzerine el-Büştî Tekmiletü Kitâbi'l-Ayn'ını Halîl b. Ahmed'in eksik bıraktığı yerleri tamamlamak üzere kaleme almıştır.

İbnü's-Sikkît'in hatalı kullanılan kelime ve ifadelerin tashihine dair Islâhu'l-mantık'ına Mevhûb b. Ahmed el-Cevâlîkī et-Tekmile adıyla zeyil yazdığı gibi, Ebü'l-Kāsım ez-Zeccâcî de Islâhu'l-mantıḳ'a el-İstidrâk adıyla zeyil yazmıştır.

Sa'leb'in halk dilindeki yanlış kullanımların doğrularına yer verdiği el-Fasih adlı sözlüğü için de birçok zeyil telif edilmiştir. Ebü'l-Fevâid Muhammed b. Ali el-Gaznevî ile Abdüllatîf el-Bağdâdî "Zeyl", Gulâmu Sa'leb "Fâit", Ebû Bekir Muhammed b. Osman el-Ca'd eş-Şeybânî "Ziyâdât", İbn Fâris "Temâm" adıyla bu esere zeyiller kaleme almıştır

Cevherî'nin es-Sıhah'ı üzerine Radıyyüddin es-Sâgānî'nin yazdığı zeyil en önemli ve en hacimli sözlük zeyillerinin başında gelir. Eserin tam adı et-Tekmile ve'z-zeyl ve's-sıla li-Kitâbi Tâci'l-luġa ve Sıhahi'l-Arabiyye olup 1000 kadar kaynaktan derlenen zeyilde es-Śıhah'taki hataların düzeltilmesi, yer verilmemiş madde/kök ve lugatlarla unutulmuş mana ve kullanımların telâfisi amaçlanmıştır.

Muhammed b. Cerîr et-Taberî Tarihu'l-ümem ve'l-mülûk adlı eserine kendisi bir zeyil yazmış, bu zeyilde 8-161 (629-778) yılları arasında vefat eden bazı sahâbî ve tâbiîn hakkında bilgi verilmektedir. Taberî'nin tarihine Arîb b. Sad el-Kurtubî 291-320 (904-932) yıllarını içeren Sılatü Tarihi't-Taberi ve Muhammed b. Abdülmelik el-Hemedânî 295-487 (908-1094) yıllarına ait Tekmiletü Tarihi't-Taberi

adıyla birer zeyil yazmıştır. Öte yandan Sâbit b. Sinân aynı esere 295-365 (908-976) yıllarını kapsayan bir zeyil kaleme almıştır (Durmuş, 2013).

Bu açıklamalardan yola çıkarak zeyil türündeki eserlerin bibliyografik tanımlamaları için ise şu önemli sonuçlara varabiliriz:

Bir eserin devamı niteliğindeki zeyiller için:

- ✓ Asıl metinden tamamen bağımsız olan zeyiller FRBR yaklaşımıyla ele alındığında 1. grup varlıklar içinde yeni bir eser, özgün metin olarak değerlendirilmelidir.
- ✓ Asıl metin yazarından bağımsız olup zeyli yapan kişinin sorumluluğunda oluşturulmuştur.
- ✓ Bibliyografik kayıtta not alanında hangi eserin zeyli olduğu bilgisi verilebilir.
- ✓ Bibliyografik kayıtta konu başlığı olarak hangi yazarın hangi eserinin zeyli olduğu bilgisi verilebilir. Ancak dibacesinde önceki eser ve yazarından bahis mevcut ise konu başlığı olarak vermek uygun olur.
- ✓ Bu türden zeyillerin yazarları FRBR 2. grup varlıklar için müellif olarak tanımlanabilir.
- ✓ Her ne kadar devam ettirilen metne bir müdahale söz konusu değilse de İslam telif geleneği içerisinde önem taşıdığı için 700 ek girişlerinde asıl metin ve müellife atıf sağlanmalıdır. Bu şekilde bir metnin farklı zeyillerinin de bir arada görülmesi mümkün olacaktır.

Asıl metnin eksik kısımlarını tamamlar nitelikte olan zeyiller için:

- ✓ FRBR yaklaşımıyla ele alındığında 1. grup varlıklar içinde yeni bir eser ya da özgün metnin yeni bir anlatım şekli haline dönüştüğü söylenebilir.
- ✓ Asıl metin yazarından çıkmıştır. Zeyli yapan kişinin sorumluluğuna girmiştir.
- ✓ Ancak zeylin tanımlandığı bibliyografik kayıtta asıl metne atıf mutlaka sağlanmalıdır.
- ✓ Aynı zamanda konusal olarak da asıl metin ve müellife bağlantı kurulması gerekmektedir
- ✓ Zeyil yazan kişi İslam telif geleneğinde zeyilci olarak anılmaktadır. FRBR 2. grup varlıklar için zeyilci olarak tanımlanabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YAZMA VE BASMA NADİR ESERLERİN TANIMLAMA ALANLARI

Yazma eserler ile basma nadir eserler fiziksel yapı itibariyle doğal olarak birbirinden farklı özelliktedirler. Ancak entelektüel içerik yani taşıdığı bilgi olarak ise her iki türün de aynı önem ve dikkatle incelenmesi ve ele alınan basma eser için de hiçbir bilginin atlanmadan tanımlanması gerekmektedir.

Bu bölümde yazma ve basma eserlere has özelliklerin MARC21 metadata şemasında nasıl gösterileceği üzerinde durulmuştur. Bölüm kendi içerisinde eserlerin fiziki yapısı ve entelektüel içerik olmak üzere alt başlıklara ayrılmıştır. Fiziki özellikler yazma ve eski harfli basma nadir eserler için ayrılarak incelenirken entelektüel içerik tanımlamaları ortak bölümde açıklanmıştır.

5.1 Eserlerin Fiziksel Yapısı

Bu bölüm eserlerin cilt özellikleri, sayfa düzeni, süslemeler, mühür, yazı türü, baskı tekniği, kağıt yapısı, mürekkep ve diğer fiziki özellliklerin nasıl tanımlanacağı konularını içermektedir.

Bölüm yazma ve eski harfli basma eserlerin fiziksel yapısı olmak üzere iki alt bölümde incelenmiştir. Ayrıca bölüm sonunda RDA ile gelen yeni ortak standart alanlar açıklanmıştır.

5.1.1 Yazma Eserlerin Fiziksel Yapısı

Bir yazma eseri ele alındığında tabii olarak farklı olduğu hemen fark edilecektir. Her şeyden önce elimizdeki eser belki entelektüel olarak değil ama fiziki olarak dünyadaki tek ve eşsiz nüshadır. O eseri kaleme alan kişinin kendi tarzından, amacından ve dahası ruh halinden dahi bazı ipuçları bırakmış olduğu görülür. Hat itibariyle bazen eşsiz sanat eseri olabilirken bazen okunamayacak kadar karmaşık karalama gibi görünen nüshalarla karşılaşılacaktır. Sadece kaleme alan kişilerden değil, yüzyıllar içinde o esere sahip olmuş kişi ya da kurumlardan da önemli izler

taşırlar. Tüm bunlar fiziki özellikleri itibariyle her nüshanın kendi içinde ayrı bir önem göstererek tanımlanmasını elzem kılar.

Yazma eserlere has fiziki özelliklerinin tanımlamalarında göz önüne alınması gereken çok önemli bir husus vardır. Genellikle yazma eserlere has bir özellik olarak, içerisinde birden fazla eser içeren ancak bir cilt içerisinde bulunan nüshalarla karşılaşılacaktır. Bu tür bir eseri elimize aldığımızda öncelikli olarak sorulması gereken soru; bu cilt içerisindeki eserler sonradan bir araya getirilmiş birbirinden tamamen bağımsız eserler midir? Yoksa sonradan bir araya getirilmeyip bir kişinin mülkiyetinde üretilmiş, fiziki bütünlük teşkil eden bir eser midir?

Eğer sonradan bir araya getirilip ciltlenmiş olan bir nüsha ise bu durumda istinsah tarihi, kağıt yapısı, filigranı, yazı türü, müstensihi, iç süslemeleri, sayfa düzeni, gibi özelliklerin tümü çok farklı olabilir.

Bu durumun daha iyi anlaşılabilmesi için şöyle bir örnek vermek faydalı olabilir: Elimizde bir cilt içerisinde beş farklı eser olduğunu farzedelim. Bu nüshayı bir araya getiren kişi bu beş eseri farklı zamanlarda farklı kişilerden farklı yollardan edinmiş olabilir. Mesela birinci eseri kendisi istinsah etmiş olsun. İkinci eser bir şekilde kendisine hediye edilmiş olsun. Üçüncü eseri on yıl sonra bir şekilde satın almış olsun ki bu eser 100 yıl önce de yazılmış olabilir. Dördüncü eser kendisine miras kalmış olsun. Beşinci eseri bundan yıllar sonra yine kendisi istinsah etmek suretiyle üretmiş olsun. Bu kişi bu beş eseri cilt maliyetlerinin fazlalığı sebebiyle veya yakın konularda olduğu için ya da herhangi başka bir sebeple bir cilt içerisinde toplamak istemiş olabilir.

Bu şekilde ortaya çıkmış olan nüshalar aynı cilt içerisinde olmasına rağmen hem entelektüel hem de fiziki özellikleri açısından farklı olabilir. Her eser tüm özellikleriyle kendi içerisinde incelenmelidir. Mesela bu eserlerden 4. Eserin kağıt yapısı ve filigranı diğerlerinden çok farklı olabilir. Bu durumda yalnızca 4. eserin tanımlamaları içinde bu bilginin verilmesi uygun olacaktır.

Ancak bu tür nüshalar için, cilt yapısı ve özellikleri ile bu nüshayı bir araya getiren kişiye ya da yıllar içerisinde o beş eserin bir arada olduğu nüshaya sahip olan kişi ya da vakıflara ait olduğu kesin olarak tespit edilen (ki bunlar genellikle ilk

eserden önceki boş sayfalarda bulunur) mühür, imza, not gibi bilgiler ortak olacaktır. Bu durumda bu bilgilerin tanımlanması içerisindeki tüm eserlerin bibliyografik kayıtları için önem arz eder.

Eğer elimizdeki eser fiziki olarak bütünlük teşkil ediyorsa, bir kişinin mülkiyetinde oluşturulmuş bir nüsha ise genellikle müstensih, yazı türü, kağıt türü gibi fiziki özellikler cilt içerisindeki tüm eserler için ortak ve istinsah tarihleri çoğu zaman birbirine çok yakın tarihler olacaktır. Bu eserler bazen aynı konulardaki eserlerin bir arada istinsah edilmesi ile üretilmiş olabileceği gibi farklı konulardaki risalelerden oluşan bir mecmua veya fevaid mecmuası türü eserler de olabilmektedir.

5.1.1.1 İçindeki Süslemeler ve Çizimler

Bu bölümde yazma eserlerin iç süslemelerinin ve çizimlerin MARC21 metadata şemasında nasıl ve hangi alanlarda tanımlanabileceğine dair bilgi verilmiştir. Yazma eserlerin iç süslemelerine dair kütüphanecinin başvurabileceği danışma kaynağı niteliğinde pek çok eser mevcuttur. Tezhip, minyatür, kağıt oymacılığı (Katı') gibi konularda müstakil yapılmış kitap, tez ve makale bulabilmek mümkündür. Bunlardan incelemiş olduğumuz "Türk tezhib sanatı ve tezyini motifler" (Özkeçeci, 1993), "Türk tezhip sanatı" (Özen, 2003), "İslam sanatında geometrik süsleme" (Demiriz, 2000), "Türk sanatında ince kağıt oymacılığı" (Mesara, 1991), "Osmanlı minyatür sanatı" (Mahir, 2005), "Türk minyatür sanatı" (Tanındı, 1996) gibi eserleri sayabiliriz.

Tezhip ve minyatürlerin tam anlamıyla tanımlanabilmesi üzerinde uzun çalışmalar gerektiren ayrı birer uzmanlık dalıdır. Konunun uzmanlarına mutlaka danışılması gerekmektedir. Bununla beraber kütüphanecinin bu konuda hazırlanmış olan danışma kaynaklarını iyi tanıması ve kullanmayı bilmesi gerekmektedir. Burada elimizdeki eserde mevcut sanatsal özelliklerin hangi alanda ve nasıl tanımlanacağına dair yöntem sunulmaktadır

MARC21 metadata şemasında 500 alanında elimizdeki eserin özelliklerine göre "Tezhib", "Minyatür", "Çizim", "Harita" gibi başlıklar açılarak süsleme içeren tüm eserlerin kayıtlarında standart bir görüntü elde edilebilir.

Bu çalışmaları gerçekleştiren; müzehhib, nakkaş, haritacı gibi kişiler tespit edilebilmiş ise bu kişilerin elinden çıkmış tüm eserlerin bir arada görülebilmesi için 700 ve 880 alanlarında tanımlanmalıdır.

5.1.1.1.1 Tezhip Tanımlama

- ✓ Bulunduğu sayfa
- ✓ Kullanılan malzemeler, renkler
- ✓ Tezhibin üslubu
- ✓ Müzehhib: Tezhibi yapan kişinin ismi tespit edilebilmiş ise ayrıca 700 ve 880 alanlarında indekslenmelidir.

Örnek:

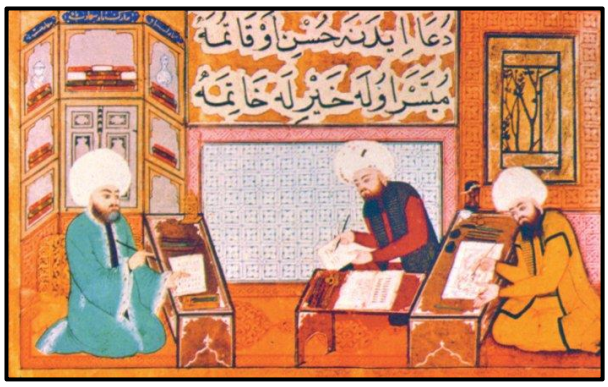
500	-	-	Tezhib: Serlevha ve hatime sayfasında. Kırmızı, yeşil, altın rengi, kahverengi renklerde.

5.1.1.1.2 Minyatür Tanımlama

- ✓ Bulunduğu sayfa
- ✓ Kullanılan malzemeler, renkler
- ✓ Şekillerin tanımı
- ✓ Yapan kişi: Minyatürü yapan kişinin ismi tespit edilebilmiş ise ayrıca 700 ve 880 alanlarında indekslenir.

Örnek:

Resim 68: Nakkaş Hasan'a ait minyatür

(Tanındı, 2006)

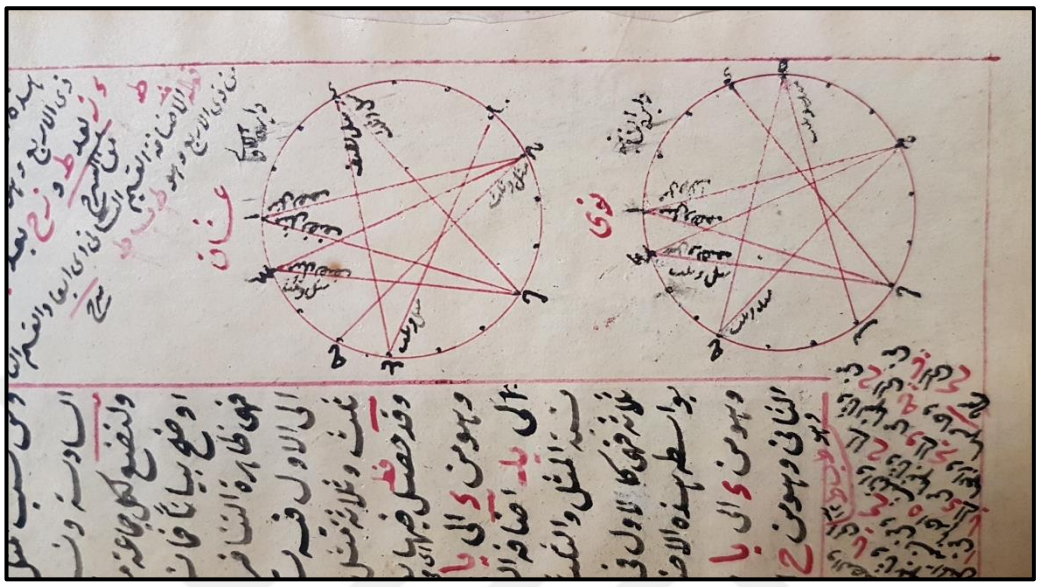
500	-	-	Minyatür: 74a sayfasında, Nakkaş Hasan'ı Tâlikîzâde Mehmed Subhi ve bir hattatla birlikte çalışırken tasvir eden bir minyatür. Nakkaş: Nakkaş Hasan Paşa
700	0	2	$6880-01 $aNakkaş Hasan Paşa, $d-1622. $eMusavvir.
880	0	2	$6700-01/(3/r) $aنقاش حسن پاشا

5.1.1.1.3 Çizimlerin Tanımlamaları

1. Çizimin türü
   - ✓ Harita, geometrik, matematiksel, astrolojik ya da serbest çizimler
2. Çizimlerin tanımları
   - ✓ Harita ise hangi bölgenin olduğu
   - ✓ Astrolojik bir çizim ise içeriği
   - ✓ Geometrik ya da matematiksel ifadelerin genel tanımlamaları
   - ✓ Hiçbir başlık altında tanımlanamayan herhangi bir serbert çizim ise çizimde görülen şeklin tanımı
3. Bulunduğu sayfa
4. Kullanılan malzemeler, renkler
5. Çizimi yapan kişi: Çizimi yapan kişinin ismi tespit edilebilmiş ise ayrıca 700 ve 880 alanlarında indekslenir.

Örnek:

Resim 69: Uşşak ve Neva fasıl daireleri

500	-	-	Çizim: 8b sayfasında. Uşşak ve Neva fasıllarını gösteren iki daire. Kırmızı mürekkep ile.

5.1.1.2 Cilt Özellikleri (Binding Specifications)

Yazma eserin cilt özelliklerinin yeterli ve açıklayıcı tanımlamalarının yapılması ile kataloglar, tarih, sanat tarihi, kitap ciltleri, kitabın tarih boyunca geçirdiği aşamalar, motifler, mücellitler, gibi konular üzerine çalışacak olan araştırmacılar için ışık tutacak rehberler haline gelecektir. Cilt yapısı ve süslemeleri bazen tarihi tespit edilemeyen eserler için çok önemli ip uçları verebilir. Tabiki kütüphanecinin bir sanat tarihçisi, bir cilt uzmanı veya sanatçısı kadar uzman olması beklenemez. Ancak kütüphaneciler olarak en üst düzey fayda ve katkıyı sağlamanın çabası içinde olunmalıdır. Yazma eserler üzerinde uzun mesai harcayarak ve danışma kaynakları üzerinde dikkatli incelemelerde bulunan bir kütüphaneci de başarılı tespitlerde bulunabilir. Bununla beraber gerektiğinde konunun uzmanlarına danışılması mutlak gereklidir.

Öncelikle İslam ve Türk İslam cilt sanatı konularındaki eserler gözden geçirilmeli danışma kaynakları tespit edilmelidir. “Türk cilt sanatı” (Özen, 1998),

"Türk kitap kapları" (Çığ, 1971), "Eski kitapçılık sanatlarımız" (Binark, 1975), "Türk kitap sanatında şemse motifi" (Özcan, 1990) "Turkish bookbinding in the 15th century the foundation of an Ottoman court style" (Raby ve Tanindi, 1993) ve İslam Ansiklopedisi'nin ilgili maddeleri bu konudaki önemli danışma kaynaklarındandır. Bunların yanında konunun uzmanları tarafından hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora seviyesindeki tezlerin incelenmesi de tanımlama çalışmalarına ışık tutacaktır.

Bir yazma eserin cilt özelliklerinin tanımlamaları için tespit edilecek şu bilgilerin kayıt edilmesi önemlidir:

1- Cildin dönemi, tarzı:
   - ✓ Klasik doğu tarzı.
   - ✓ Mağribi.
   - ✓ Memluk, Mısır.
   - ✓ Selçuklu, Rumi.
   - ✓ Osmanlı, Türk.
   - ✓ Yüzyıl olarak.
2- Malzemesi:
   - ✓ Deri, Rugan, Kumaş, Mukavva, Ebru, Kağıt, Ahşap...
3- Rengi ya da renkleri.
4- Motifler:
   - ✓ Süslemeleri, süslemelerin üslubu, süslemelerde kullanılan malzemeler.
   - ✓ Şemse ve türevleri: mülemma, salbekli, soğuk şemse ve diğer türevler.
   - ✓ Yapım şekli: katı'a, oyma, soğuk baskı ve bilinen diğer şekiller.
   - ✓ Üslubu: Rumi, hatayi, barok, realist / şukufe, acemkari / hayvan figürlü ve tespit edilecek diğer üsluplar.
   - ✓ Malzemeler: Altın, gümüş, taş ve diğer malzemeler.
5- Bölümleri: Sertap, mikleb, mahfaza gibi kısımların bulunup bulunmadığı.
6- Cildi yapan mücellit.
   - ✓ Mücellidin adı, doğum ölüm tarihleri
7- Yıpranmışlık durumu: Cildin orijinal olup olmadığı, sonradan yenilenip yenilenmediği, yıpranmışlık seviyesi.

Cilt türleri, üslupları, süslemeleri gibi konular ayrı bir çalışma konusu olup burada bu konunun ayrıntılarına girilmeyecektir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere kütüphaneci bu konudaki danışma kaynaklarını çok iyi tanımalı ve tanımlama aşamasında bu kaynaklara başvurmalıdır. Pek tabiki ele alınan her eserde yukarıdaki tanımlama öğelerinin tümü bulunmayacaktır. Özellikle kitabın yazım amacı cildine verilen önemi arttıran bir unsurdur. Entelektüel olarak aynı değere sahip olmasına karşın önemli kişiler için hazırlanan bir nüsha sanat eseri niteliğinde olabilecekken bir talebenin öğrenimi için çoğaltılan bir nüsha çok sade bir cilt taşıyor olabilir. Burada üzerinde durulacak konu; kütüphanecinin eline aldığı eserin cilt özelliklerini ve mücellit bilgisini nasıl tanımlayacağıdır.

Cilt özellikleri bibliyografik kayıtlarda notlar alanında ayrıntılı bir şekilde tanımlanabilir. MARC21 metadata şemasında 563 alanı eserin cilt özellikleri için ayrılmıştır. Ancak cildi yapan mücellit tespit edilmişse ayrıca 700 alanında indekslenmelidir ki aynı mücellidin elinden çıkan eserlere bir arada ulaşabilmek mümkün olsun. Kişinin eser ile alakasını, eser üzerindeki emeğini göstermek için mutlaka uygun ilişkilendirilmiş terim (Relator term) kullanılmalıdır. Mücellit tespit edilmiş ve hakkında bilgi bulunmuş ise bu durumda mücellit için isim otoritesi hazırlanmalıdır. Bu şekilde bir mücellidin elinden çıkmış bir esere ya da o mücellit hakkında yapılmış herhangi bir çalışmaya sahip olan tüm kurumlar o kişi için standart biçimi kullanacaktır. Mücellit isminin nasıl tanımlanacağının ayrıntıları kişi tanımlamaları bölümünde anlatılmıştır.

Örnek:

563	-	-	Cilt özellikleri: Sırtı kızıl deri, kapaklar yeşil, haki, kahverengi ve turuncu renklerde tarz-ı cedid battal ebru kağıt kaplı mukavva cilt. Miklepsiz, mahfazasız. Yer yer soyulmalar görülmektedir. Genel olarak iyi durumdadır. Tamir görmemiş orijinal halindedir.

563	-	-	Cilt özellikleri: Açık kahverengi, 19. yy., yaldızlı barok/rokoko çiçek ve dal motifli, bordürlü, miklepli deri bir cilt. Orijinal

			halinde restorasyon görmemiştir. Genel olarak iyi durumdadır.

563	-	-	Cilt özellikleri: Sırtı bordo, kapakları kahverengi hatayi motifli mülemma salbek şemseli, köşebentli, cedvelli, miklepli deri bir cilt. Tamirat izleri taşımaktadır. Sırtı sonradan değiştirilmiştir. Kenar kısımlarında hafif aşınmalar görülmektedir. Genel olarak iyi durumdadır.

5.1.1.3 Kâğıdın Yapısı (Paper Specifications)

Kâğıt yapısı tanımlama öğeleri özellikle tarihi tespit edilemeyen eserler için son derece yol gösterici özelliklerdir. Bu konuda "XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Türkiye'de kâğıt" (Ersoy, 1963), "Eski Türklerde yazı, kâğıt, kitap ve kâğıt damgaları" (Tekin, 2015), "Kağıtçılık tarihçesi" (Kağıtçı, 1936), "Les Filigranes" (Briquet, 1985) ve İslam Ansiklopedisi'nin ilgili maddeleri önemli danışma kaynaklarındandır.

Kâğıt özelliklerinin tanımlama öğelerinde şu bilgilerden tespit edilebilenler kayıtta gösterilmelidir:

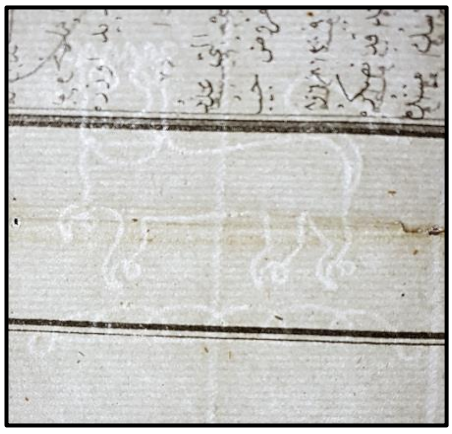
1. Kâğıdın fiziki özellikleri
   - ✓ Rengi
   - ✓ Kalınlığı, inceliği
   - ✓ Aharlı olup olmadığı
2. Filigran bilgisi
   - ✓ Filigran olup olmadığı
   - ✓ Filigranın en net biçimde görüldüğü sayfa
   - ✓ Filigranın şeklinin tanımı, birden fazla şekilde filigran varsa her birinin şekli.
   - ✓ Filigranın dijital görüntüsü
3. Menşei
   - ✓ Avrupa
   - ✓ Doğu
   - ✓ Yerli

Kaynaklarda Doğu menşeli kâğıtlarda filigran bulunmadığı için hangi bölgeye ait olduğu çoğu zaman tespit edilemediği, fakat Avrupa'dan ithal kâğıtlarda genellikle filigran bulunduğu belirtilmektedir (Ersoy, 1963: s.15). Yani kâğıdın menşeini tespit etmek doğal olarak kütüphaneci için her zaman mümkün olamayacaktır. Bu ayrı bir bilim dalı ve çalışma sahası olup çok fazla mesai harcanmasını gerektiren bir iştir. Bununla beraber uzmanlar kütüphanecilik ve arşivcilik mesleği mensuplarının bu bilim dalına aşina olmaları gerekliliğine dikkat çekmektedir (Tekin, 2015: s. 113-115).

Kütüphanecinin bu tanımlama alanında üzerinde durması gereken en önemli husus filigranlarının şekil itibariyle mümkün olduğunca tanımlanması ve filigranın en anlaşılır biçimde görüldüğü sayfanın tespit edilmesidir. Bunun tespiti için en uygun zaman eserin sayfalarının tek tek elden geçirildiği eksiklik olup olmadığı ve reddadelerin takib edip etmediğinin kontrolü aşamasıdır ki bu aşamada eser kaç sayfa olursa olsun mutlaka dikkatle kütüphanecinin elinden geçecektir.

Özellikle restorasyon işlemlerinden geçecek, çürümüş iplikler temizlenecek ve formalar yeniden dikilecek olan nüshalar için filigran tespiti son derece önem taşımaktadır. Kimi eserler için filigranların bütün bir şekilde görülebilmesi ancak forma dikişlerinin sökülmesi ile mümkün olmaktadır. Bu sebepten özellikle restorasyon atölyelerinde bu konuya hassasiyet gösterilmesi ve filigranların kaliteli görüntülerinin elde edilmesi son derece önem taşımaktadır.

RESİM 65: ASLAN ŞEKLİNDE BİR FİLİGRAN ÖRNEĞİ

Filigran tanımlamalarının doğru bir şekilde yapılabilmesi için göz aşinalığı bulunması gerektiği gerçeği unutulmamalı, kütüphaneci danışma kaynaklarına mutlaka göz atmalıdır. Online filigran arşivleri sık sık gözden geçirilmelidir.[2] Ayrıca özelde Türkiye, Osmanlı kağıt üretimi konularında ve genel olarak da kağıt üretimi konusunda dünyada yapılmış çalışmaların mutlaka tanınması ve incelenmesi gereklidir.

Kâğıdın fiziki durumu filigranın fotoğraflanmasına imkân verir durumda ise bu durumda fotoğrafının çekilip ilgili katalog kaydında link verilmesi ile araştırmacı için son derece kullanışlı bir rehber oluşturulma imkânı bulunmaktadır. Tekin, adı geçen eserinde basit bir düzenek ile fotoğrafın pratik bir şekilde nasıl çekileceğine dair bilgi vermiştir (Tekin, 2015: s. 114, 115, 120). Elbette bu konuda da gelişen teknolojinin araştırılması ve uygun malzeme temin edilerek yola çıkılması en doğru yöntem olacaktır.

Ayrıca burada eklemek gerekir ki yazma ve nadir eserler için hazırlanacak ulusal veri tabanında tüm kurum ve araştırmacıların erişimine açık bir filigran arşivi hazırlanmasıyla filigranların tanımlanması konusunda uzmanlardan da destek alınması mümkün olacaktır. Aynı filigranın farklı kütüphanelerde mevcut ve olası daha net görüntülerinin elde edilmesi ile bu konuda son derece hızlı yol almak mümkün olacaktır. Filigranın görüldüğü sayfanın linki arşive eklenerek ve filigran arşivindeki görüntüye de katalog kaydına yönlendirme yaparak araştırmacı için rehber kataloglar hazırlanması mümkündür. Bu sadece kütüphaneler için değil tarihi arşivlerimizin de katkıda bulunabileceği için de son derece kullanışlı bir veritabanı olacaktır. Günümüzde bilgi teknolojileri tüm bunların kolaylıkla gerçekleştirilebileceği seviyeye çoktan gelmiştir.

Kağıt yapısı MARC21 metadata şemasında 500 alanında gösterilebilir. “Kâğıt özellikleri” (Paper spesifications) başlığı ile verilerek kayıtlara standart bir görünüm kazandırılabilir.

[2] Online filigran arşivleri için bkz. http://www.memoryofpaper.eu/BernsteinPortal/appl_start.disp

Örnek:

500	-	-	Kâğıt özellikleri: Aharlı, nohudi renkte, filigranlı Avrupa kâğıdı. Filigran: Aslan şeklinde: en net görülen sayfalar: 12, 54. Yan yana "FIN" harfleri: en net görülen sayfa: 67

500	-	-	Kâğıt özellikleri: Az aharlı, nohudi renkte, filigransız, samanlı, kalın yapıda.

500 alanında sınırsız bir şekilde tanımlamalar yapılabilir. Eldeki nüshanın kâğıt özellikleri hakkında, ulaşılan, araştırmacı için önem taşıyacak her türlü bilgi verilebilir. Önemli olan kâğıt özellikleri için standart bir başlık tespit etmek ve bu tür bilginin bu alanda görünmesini sağlamaktır.

5.1.1.4 Kondisyonu

Eserin gerek cildi ve gerekse sayfalarının yıpranmışlık durumu, kullanılabilirliği ile alakalı bilgilerin verileceği alandır. Burada eser içerisinde okunamayan sayfalar varsa sayfa numarası verilerek tanımlanır. Ayrıca restorasyon görüp görmediği, restorasyon işlemlerinin nerede yapıldığı, herhangi bir sayfasının yenilenip yenilenmediği gibi bilgileri kaydedilir. Yıpranmışlık durumu ile alakalı bilgiler MARC21 metadata şemasında 500 alanında "Kondisyonu" başlığı ile tanımlanabilir.

Örnek:

500	-	-	Kondisyonu: Cildi, sayfaları genel olarak iyi durumda ancak formalarda kopuklar bulunmaktadır. 12 Aralık 2016 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi restorasyon atölyesinde tamirata alınmıştır. Formalar sabitlenmiş ve mukavva kutu hazırlanmıştır.

500	-	-	Kondisyonu: Cildi dağılmış durumdadır. Sayfalarda su lekeleri bulunmaktadır. 125a-130a yapraklarında yazılar okunamaz

			durumdadır. Ferağ kaydı sayfası cilde yapışık durumdadır.

5.1.1.5 Varak Numaraları, Cilt Sayısı, Dış ve İç Ölçüleri, Satır Sayısı, Sütun Sayısı, Metin Alanı Ölçüleri

Bu bilgiler elimizdeki nüshayı fiziki olarak diğerlerinden ayırt eden önemli özelliklerdir. Her biri sadece elimizdeki nüshayı tanımlamaktadır. Bir nevi her nüshanın şahsi özelliklerini ortaya çıkaran, o nüshaya kimlik kazandıran tanımlama öğeleridir.

5.1.1.5.1 Varak Numaraları

Varak numaralarının kaydedilmesi basit bir işlem olarak görünebilir fakat bu işlem dikkatli bir şekilde yapılmazsa ortaya çıkacak hatalar kimi durumlarda araştırmacı için son derece zorluk çıkarabilir.

Müstakil bir cilt içerisindeki tek eserin sayfa numaralarını kayd etme işi çoğu zaman basit bir işlemdir. Fakat sıklıkla bir cilt içerisinde birden fazla eser veya risaleyi içeren nüshalarla karşılaşılacaktır. Bunun için aşağıda pratik bir yöntem önerilmiştir.

Bilindiği üzere yazma eserlerde genellikle sayfa numaraları bulunmamakta sonradan numaralandırılmaktadır. Yaprağın ön ve arka yüzüne ayrı numara verilmeyip her yaprak tek numara almaktadır. Literatürde yaprağın sağ ya da ön yüzü "a" sol ya da arka yüzü "b" sayfası olarak kabul edilmektedir. Mesela 1, 2, 3 numaralı varaklar/yapraklar 1a+1b, 2a+2b, 3a+3b sayfalarıdır. Eser önceden numaralandırılmışsa ve numaralar düzgün bir şekilde sonuna kadar birbirini takip ediyorsa tekrar numara vermeye gerek yoktur. Fakat numaralandırılmamışsa eserin besmele ile başladığı yapraktan itibaren numara verilmelidir. Her yaprağın a yüzünde sol üst kösesine kurşun kalem ile numara verilir. Eser b yüzünde başlamış olsa da ki genellikle böyledir a yüzüne yani zahriye sayfasına numara yazılır (Çetin, 1991: s. 59-64). Öncesinde ve metin bittikten sonra arkada kalan yapraklar roma rakamı ile numaralandırılır.

5.1.1.5.1.1 Birden Fazla Ciltte Olan Eserlerde Numaralandırma

Eser birden fazla ciltte ise bu durumda sayfa numarası verme işleminde şu yöntem uygulanabilir:

Cildin sonunda o cildin bittiğini ifade eden bir ibare varsa sayfa numaralandırma o ciltte sonlandırılır diğer ciltte tekrar 1 den başlar.

Ancak biten cilt ile başlayan cilt arasında böyle bir ibare olmayıp takip eden reddade görülmekteyse bu durumda ikinci ciltte sayfa numaraları devam ettirilir. Eserin sayfa sayısı ise katalogda aşağıda cilt sayısı bölümünde belirtilen yöntem ile verilir.

Sayfa numaraları MARC21 metadata şemasında 300 alanında gösterilmektedir. Eserin başındaki roma rakamlı yaprakların sayısı, metnin kaç yaprak olduğu ve varsa sonundaki roma rakamı almış olan yaprakları yazılır.

Örnek:

300	-	-	II, 132 varak
300	-	-	V, 25, II varak

5.1.1.5.1.2 Birden Fazla Eser İçeren Tek Cilt İçerisindeki Nüshalarda Numaralandırma

Bu tür eserler için çalışmamızda pratik olarak şu yöntem önerilmektedir: İlk eserin başladığı 1a sayfasından başlayarak içerisindeki eserlere bakılmaksızın boş sayfalar dâhil olmak üzere sonuna kadar numara verilir. Başta ve sonda kalan boş sayfalara yine Roma rakamı verilir. Her eserin bibliyografik kaydında 300 alanında eserin hangi sayfalar arasında olduğu bilgisi verilir. Eserde varsa en başındaki boş sayfalar birinci eserin kaydına, en sondaki boş sayfalar ise son eserin sonuna Roma rakamları ile eklenir. Eserler arasında kalan boş sayfalar varsa, daha sonra ayrıca kayıtlarda 500 notlar alanında “Boş yapraklar” başlığı açılarak belirtilir.

Örnek: Üç farklı eser içeren bir ciltteki sayfa numaralarının ve boş varakların tanımlanması şöyle olacaktır:

Cilt içerisindeki birinci eserin kaydı:

300	-	-	II, 1b-26a varak
500	-	-	Boş yapraklar: cilt içerisinde 35-46 varaklar.

Cilt içerisindeki ikinci eserin kaydı:

300	-	-	26b-34a varak
500	-	-	Boş yapraklar: cilt içerisinde 35-46 varaklar.

Cilt içerisindeki üçüncü eserin kaydı:

300	-	-	47b-67b, III varak
500	-	-	Boş yapraklar: cilt içerisinde 35-46 varaklar.

5.1.1.5.2 Cilt Sayısı

Birden fazla cilt içerisinde olan eserlerin toplam cilt sayısının belirtileceği alandır. Cilt sayısı MARC21 metadata şemasında 300 alanında gösterilmektedir. 300 alanında sayfa sayısı yerine kaç ciltten oluştuğu belirtilmektedir. Her bir cildin içerisindeki sayfa sayıları ise 500 alanında verilir. Sayfa sayıları bazen diğer ciltte devam eden şekilde verilmiş olabilir. Mesela 3 cilt olan bir eserin sayfa sayısı ilk ciltten başlayıp son cildin sonuna kadar ardışık devam edebilmektedir.

Örnek:

300	-	-	3 Cilt
500	-	-	1. Cilt: 1-150 varak. 2. Cilt: 151-254 varak. 3. Cilt: 255-406 varak

300	-	-	3 Cilt
500	-	-	1. Cilt: 300 varak. 2. Cilt: 264 varak. 3. Cilt: III, 315 varak.

5.1.1.5.3 Dış ve İç Ölçüler

Dış ölçüler eseri kaplayan cildin ölçüleri, iç ölçüler ise sayfanın ölçüsünü ifade etmektedir. Her ne kadar literatürde yazma eserlerin cildinden ölçü alınmaz deniliyor olsa da çalışmamızda standart olarak dıştan içe doğru ölçü alınması önerilecektir. Çünkü eserin cilt boyutları da onu tanımlayan, kimliklendiren önemli bir özelliktir.

Dış ve iç ölçüleri MARC21 metadata şemasında 300 alanında $c ile sayfa sayısından sonra gösterilmektedir. Önce cildinden daha sonra sayfa boyutu ölçülerek milimetre cinsinden kayd edilir.

Örnek:

300	-	-	$a II, 132 varak; $c 200x150 (187x148) mm.

300	-	-	$a 2 cilt; $c200x150 (187x148) mm.

5.1.1.5.4 Satır Sayısı

Eserin ilk ve son sayfaları haricinde herhangi bir başlık süsleme çizim gibi özellikler içermeyen sayfalarda satır sayısı sayılarak tespit edilir. Eserin baş taraflarından orta ve sonlarından birkaç sayfa karşılaştırılır satır sayıları tutuyorsa bu kaydedilir. Satır sayısı tutmayan eserler de “satır sayısı farklı” ibaresi ile belirtilir.

Satır sayısı MARC21 metadata şemasında 500 alanında gösterilebilir. “Sayfa düzeni” (Page layout) başlığı ile verilerek kayıtlara standart bir görünüm kazandırılabilir. Bu başlık altında sütun ve metin ölçüleri ile birlikte verilmelidir.

Örnek:

500	-	-	Sayfa düzeni: 25 satır

500	-	-	Sayfa düzeni: Satır sayısı farklı.

5.1.1.5.5 Sütun Sayısı

Divan gibi manzum eserlerin kaç sütun yazıldığı belirtilmektedir. Genellikle 2 sütun olmakla beraber 3 ya da daha fazla sayıda sütun halinde yazılmış eserler de bulunmaktadır.

Sütun sayısı da "Sayfa düzeni" için ayrılan 500 alanında satır sayısı ve metin alanı ölçüleri birlikte verilmelidir.

Örnek:

500	-	-	Sayfa düzeni: 25 satır, 3 sütun

5.1.1.5.6 Metin Alanı Ölçüleri

Kitabın metninin bulunduğu alanın ölçüsüdür. Bazen metin çerçeve / cetvel içerisinde bulunur. Bu durumda bu ölçü cetvel ölçülerek alınır. Cetvel bulunmayan eserlerde ise metnin kapladığı alan ölçülür. Kenarlarındaki hâşiyeler veya notlar hariç tutularak sırf metnin alanı dikkate alınır. Bu ölçüler de baş ve son yapraklar haricindeki resimsiz ya da herhangi bir çizim bulunmayan sayfalardan ölçülerek tespit edilir. Belli bir düzende olmayan herhangi bir ölçü takip edilmeden yazılmış eserler de olacaktır. Bu durumda "Metin alanı farklı ölçülerde" şeklinde bir ibare ile bu durum belirtilmelidir. Cetvelli olan eserlerin cetvel bilgisi de bu alanda verilebilir. Ancak cetvel altın yaldız, süsleme gibi başka özellikler taşıyorsa bu durum eserdeki süslemelerin tanımlanması için ayrılan 500 alanında tanımlanır. Fakat sade bir cetvel ise bu alanda belirtilmesi yeterli olacaktır.

Metin alanı MARC21 metadata şemasında 500 alanında "Sayfa düzeni" başlığı ile açılacak olan alanda satır ve sütun bilgileri ile birlikte verilmelidir.

Örnek:

500	-	-	Sayfa düzeni: 25 satır, 3 sütun. Metin alanı: 150x85 mm.

500	-	-	Sayfa düzeni: 25 satır, 3 sütun. Metin alanı farklı ölçülerde.

500	-	-	Sayfa düzeni: 25 satır, 3 sütun. Metin alanı: 150x85 mm. Kırmızı tek hat cetvel içerisinde.

5.1.1.6 Yazı / Hat Türü (Script Type)

Arap harfleri harflerinin el ile yazılış tarzları yüzyıllar içerisinde, özellikle İslamiyet'ten sonra gelişerek farklı türlere ayrılmıştır. Zamanla bir İslam sanat dalı haline gelmiştir. Yazı türleri bu sanat dalı içerisinde, harflerin açısı, düzlük, yuvarlaklık, yatıklık, birleşik ya da ayrı yazımı gibi görsel şekillenişlerine göre farklı isimler almışlardır.

Yazı türünün tespit edilmesi aşamasında göz aşinalığının yanı sıra danışma kaynaklarını tanımak, bunları incelemek ve gerekli durumlarda konunun uzmanlarına danışmak en doğru yöntemdir. Yazı türü ve İslam yazı sanatları hakkında yapılmış pek çok danışma kaynağı niteliğinde çalışma mevcuttur. Bunlar arasında "Osmanlı hat sanatı tarihi" (Alparslan, 2004), "Türklerde yazı sanatı" (Baltacıoğlu, 1993), "Medeniyet âleminde yazı ve İslâm medeniyetinde kalem güzeli" (Yazır, 1981), ve İslam Ansiklopedisinin ilgili maddesi (Derman, 1997) sayılabilir. Ayrıca meşhur hattatların tanıtıldığı "Hat ve Hattatan" (Habib Efendi, 1888), "Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar" (Serin, 2003), "Tuhfe-i Hattatîn" (Müstakimzade Süleyman Saadettin, 2014) ve "Son Hattatlar" (İnal, 1955) gibi son derece önemli çalışmalar bulunmaktadır. Tüm bu eserlerin kütüphaneciler tarafından tanınması ve mutlaka elinin altında olması gereklidir.

Yazı türü MARC21 metadata şemasında 500 alanında “Yazı türü” başlığı açılarak tüm kayıtlarda standart bir şekilde verilebilir.

Örnek:

500	-	-	Yazı türü: Nesih

500	-	-	Yazı türü: Talik

5.1.1.7 Mürekkep

Elimizdeki eserde hangi renk mürekkebin kullanıldığı ile alakalı bilginin verileceği alandır. Mürekkep MARC21 metadata şemasında 500 alanında “Mürekkep” başlığı açılarak tüm kayıtlarda standart bir şekilde verilebilir.

Örnek:

500	-	-	Mürekkep: Siyah, bazı cümlelerin üstü kırmızı ile çizili. Cetveller kırmızı ile.

500	-	-	Mürekkep: Siyah, bölüm başlıkları ile bazı cümleler kırmızı

500	-	-	Mürekkep: Siyah, bölüm başlıkları ile bazı kelimeler kırmızı.

5.1.1.8 Mühür, Damga, Kaşe

Mühürler elimizdeki nüshanın hayat hikâyesine dair çok önemli ipuçları içeren bilgi kaynaklarındandır. Eserin tarihinin tespit edilemediği durumlarda bize fikir verebilecek özelliklerdendir. Eserin hangi tarihlerde kimlerin elinden geçtiği ile alakalı tarihsel bir çıkarım yapabilmemize imkân verirler. Mühürler konusu eserin

fiziksel özellikleri içerisinde olmakla beraber aynı zamanda bilgi taşıyıcısı olmaları itibariyle eserin entelektüel tanımlamaları içinde de ele alınması gereken önemli unsurlardır. Eserde mühür olduğu bilgisi fiziki bir tanımlamadır. Ancak üzerindeki kişi ya da kurum bilgisinin indekslenmesi ile eserin kendine has tarihi aydınlanacak ve aynı zamanda o kişi ya da kurumun sahipliğindeki diğer eserlerin de bir arada görülmesi mümkün olacaktır. Örneğin bu kişi tarihte iz bırakmış olan önemli bir şahsiyet olsun. Bu durumda herhangi bir şekilde o kişinin aidiyetinden geçmiş eserlerin bir arada görülmesi tarih çalışmalarına önemli katkı sunacaktır.

Mühürlerin doğru ve yeterli bir şekilde tanımlanabilmesi, göz aşinalığı ve yine eserler üzerinde emek sarf edilerek ve mümkün olduğunca farklı örnek analiz etmekle gelişecek bir yetenektir. Ancak bu konuda hazırlanmış kaynak eserlerin de kütüphaneci tarafından tanınması ve kullanılması önemlidir. Bunun için öncelikle bu konuda hazırlanmış danışma kaynaklarını tanımak ve üzerinde çalışmak gerekmektedir. Pek tabiî ki elimizdeki eser üzerinde mevcut mührün, çok önemli bir kişiye ait değilse, danışma kaynakları ile tespiti genellikle mümkün olmayacaktır. Çünkü mühürler çoğu zaman günümüzde şahıslara ait karmaşık imzaların karşılığı olarak karşımıza çıkacaktır. Danışma kaynaklarının incelenmesi mühürler üzerinde göz aşinalığını arttırması ve mühürlerin dizilişleri ile ilgili malumat sahibi olmamız açısından son derece önemlidir.

Mühürler konusunda da pek çok kitap, makale ve tez bulunmaktadır. Bunlar arasında "Topkapı Sarayı Müzesinde Mühürler Seksiyonu Rehberi" (Uzunçarşılı, 1959) "Yazma eserlerde vakıf mühürleri" (Kut ve Bayraktar, 1984), "Tamga pençe tuğra imza" (Koloğlu, 2013), "Osmanlı Mühürleri" (Hammer, 1999) gibi eserler sayılabilir. Ayrıca mühürleri hazırlayan kimi hakkâkların kendi ürünleri olan mühürlerden topladıkları katalog tarzı defterler de bu konuda çok önemli birer danışma kaynaklarıdır.

Mühürlerin tanımlanabilmesi için kütüphaneye gelen bağış eserlerin tasnifi aşamasında tüm koleksiyonun dağıtılmadan bir arada değerlendirilmesi de önemlidir. Tek kişiye ya da bir aileye ait koleksiyonlarda mühürlerin tekrar etme olasılığı çok yüksektir. Veya o kişi ya da ailenin soy ağacında mevcut herhangi bir kişiden miras yolu ile varislere devr edilmiş olabilir. Bu durumda eseri kütüphaneye devr eden

ailenin soy ağacı tespit edilerek göz önünde bulundurulması çok faydalı olacaktır. Çünkü soy ağacındaki herhangi bir kişinin mührünü taşıması büyük olasılık dâhilindedir. Bu gibi durumlarda çok karmaşık ya da silik durumda olan mühürlerin dahi okunması mümkün olabilir.

Mühür ve özelliklerinin tanımlama öğelerinde şu bilgilerden tespit edilebilenler kayıtta gösterilmelidir:

4. Mührün görüldüğü sayfa
5. Mührün şekli
6. Mühürde görülen bilgi
   - ✓ Kişi ya da kurum ismi
   - ✓ Tarih
   - ✓ Diğer

Tüm bu bilgiler her zaman okunabilecek kadar net olmayabilir bu durumda her mühür içinde tespit edilebilen bilgi kayıtta belirtilir.

Ayrıca filigranlar için söz konusu olduğu gibi hazırlanacak ulusal veri tabanında tüm kütüphane, arşiv ve araştırmacıların erişimine açık bir mühür arşivi veritabanı hazırlanmasıyla mühürler konusunda farklı kurumlardaki uzmanlardan ve farklı araştırmacılardan okunamayan mühürlerin tespiti konusunda destek alınması mümkün olacaktır. Aynı mührün farklı kütüphanelerde daha net okunabilen görüntülerinin elde edilmesi ile bu konuda son derece hızlı yol almak mümkün olacaktır. Mührün görüldüğü sayfanın linki arşivden katalog kaydına eklenerek ve mühür arşivindeki görüntüye de katalog kaydına yönlendirme yaparak araştırmacı için rehber kataloglar hazırlanması mümkündür.

MARC21 metadata şemasında 500 alanında "Mühür" başlığı açılarak tüm kayıtlarda standart bir görüntü elde edilebilir. Öncelikli olarak Elimizdeki nüshada mevcut mühür ve üzerindeki bilgilerin tanımlamaları 500 alanında uygun bir şekilde tanımlanır. Mühür kişi ya da kurum ismi içeriyorsa bu durumda 700 ya da 710 alanında indekslenir. Bu alana bağlı olarak Arap harfleri ile erişim için 880 alanı açılır. Bunun örnekleri entelektüel içerik bölümünde kişi girişleri açıklamaları içerisinde verilmiştir.

Örnek 1:

RESİM 66: BESMELE İLE İHLAS SURESİ BULUNAN MÜHÜR

Tanımlama:

500	-	-	Mühür: 96b sayfasında. Oval şekilde. Besmele ile İhlas Suresi. Tarihsiz.

Örnek 2:

RESİM 67: ABDULLAH NECİB MÜHRÜ

Tanımlama:

500	-	-	Mühür: 1a sayfasında. Daire şeklinde. Abdullah Necib, Hicri 1278 / Miladi 1861/62
700	0	2	$6880-01 $aIzdırabzâde Abdullah Necib Efendi, $d1843-1918. $eEski sahibi
880	0	2	$6700-01/(3/r) $aاضطراب زاده عبدالله نجيب افندى

Bu örnekte mühür üzerinde görülen Abdullah Necib'e ait eser torunları tarafından bağışlanmıştır. Koleksiyon yazma ve eski harfli basma eserlerden oluşmuştur. Eserlerin çoğunda mührün hemen yanında Izdırabzâde mahlası ile

genellikle temellük ya da satın alındığına dair bir kayıt bulunmaktadır. Bu isim araştırıldığında bu kişinin Izdırabzâde mahlası ile meşhur, 1843-1918 yılları arasında yaşamış, kendisi de aynı zamanda bir divan sahibi olan, müderris ve nakibü'l-eşraf kaymakamlığı görevlerinde bulunmuş olduğu bilgilerine ulaşılmıştır (Yakar, 2013: s. 279-282). Bu bilgiler ışığında otorite dizini hazırlanmış ve ona ait tüm eserlerin kayıtlarında bu otorite girişi 700 alanında indekslenmiştir. Arap harfleri ile de ulaşılabilmesi için 880 alanında bağlantı verilmiştir.

Damga ve kaşeler ise sonraki dönemlere ait unsurlardır. Daha çok esere sahip olan okul ya da kütüphane gibi kurumların kaşeleri olarak görülmektedir. Nadir olarak kişi ismi için hazırlanmış kaşeler ile de karşılaşılabilir.

Üzerinde kaşe ve ya damga bulunan eserlerin tanımlamaları için yöntem yine mühürlerde olduğu gibidir. Aynı kurumun sahipliğindeki eserlerin bir arada tek biçim başlık ile görülmesi istenilirse bu kurum için otorite dizini hazırlanmalıdır.

MARC21 metadata şemasında 500 alanında elimizdeki eserde mevcut şekle göre "Damga" "Kaşe" gibi uygun başlık açılarak tüm kayıtlarda standart bir görüntü elde edilebilir. 500 alanında kaşe ya da damgada mevcut olan bilgi ve damga ya da kaşenin şekil özellikleri uygun bir şekilde tanımlanır. Kaşe, ya da damga kişi ya da kurum ismi içeriyorsa bu durumda 700 veya 710 alanında otorite kabul edilen biçim ile indekslenir.

5.1.1.9 Şukka

Bunlar eser içerisine sonradan eklenen çoğu zaman ana metnin boyutlarından daha küçük fiziki olarak farklı şekillerde olabilen not kâğıtlarıdır. Eser ciltlenirken ya da sonradan eklenmek suretiyle sayfalar arasına yerleştirilmişlerdir. Şukka kağıtlar bazen eser hakkında açıklamaları, bazen kaynak göndermelerini, kimi zaman eserin şerh ya da hâşiyelerini, bazen de tamamen farklı bilgileri içeriyor olabilmektedir.

MARC21 metadata şemasında 500 alanında "Şukka" başlığı açılarak tüm kayıtlarda standart bir görüntü elde edilebilir.

Şukkaların tanımlama öğelerinde şu bilgilerden tespit edilebilenler kayıtta gösterilmelidir:

1. Şukkanın görüldüğü sayfa.
2. Şukkanın şekli ve ebatları
3. Şukkada görülen bilgi
   - ✓ Kısaca tanımı
   - ✓ Varsa tarih
   - ✓ Varsa isim

Bu bilgilerin tümü şukkada mevcut olmayabilir ve ya tüm bu bilgiler her zaman okunabilecek kadar net olmayabilir bu durumda tespit edilebilen bilgi kayıtta belirtilir.

Örnek:

500	-	-	Şukka: 16b ile 17a sayfaları arasında. Dikdörtgen şekilli 8x3 ebatlarında 1 adet.

500	-	-	Şukka: Tüm sayfalar arasında farklı ebat ve şekillerde 11 adet. Eser üzerine yazılmış açıklamaları içermektedir.

5.1.2 Eski Harfli Basma Eserlerin Fiziksel Yapısı

Eski harfli basma eserlerin fiziksel özellikleri yazma eserlere nazaran daha az meşakkatli ancak kendine has önemli unsurlar barındırmaktadır. Metin itibariyle birbirinin aynısı olmakla beraber cilt özellikleri, süslemeleri, mühür, filigran gibi özellikleri birbirinden farklılık arz edecektir. Nitekim Müteferrika baskısı kitapların sanatsal özellikleri ile alakalı yapılmış olan çalışmalarda bu eserlerin ciltli veya tezyini olup olmadığına göre fiyatlarının değiştiği ve farklı cilt özelliklerine sahip oldukları belirtilmektedir (Yaman ve Gündüz, 2014: s. 1141-1155). Bu özelliklerin gereği gibi tanımlanması ile kitap basım yayım ve kitap sanatları tarihimizle alakalı önemli bilgileri edinebileceğimiz rehber kataloglar hazırlanabilir.

5.1.2.1 Cilt Özellikleri

Eski harfli basma nadir eserlerin bir matbaadan çıkmış ve aynı baskı yılını taşıyor olsa bile birbirinden farklı cilt özelliklerine sahip olabileceği bilinmektedir.

Bir kişi için özel olarak ciltletilmiş bir armağan kitap veya bir kitabı satın almış olan kişi tarafından özel olarak ciltletilmiş bir nüsha olabilmektedir.

Eski harfli basma nadir eserlerin cilt özelliklerinin tanımlamalarında tespit edilecek şu bilgilerin kayıt edilmesi önemlidir:

1. Malzemesi
    - ✓ Deri, Rugan, Kumaş, Mukavva, Ebru, Kağıt, Ahşap...
2. Rengi ya da renkleri.
3. Süslemelerin tanımı.
4. Süslemelerde kullanılan malzemeler.
5. Bölümleri
    - ✓ Sertap, mikleb, mahfaza gibi kısımların bulunup bulunmadığı.
6. Cildi yapan mücellit.
7. Yıpranmışlık durumu, tamirat durumu.

Tüm bu bilgiler MARC21 metadata şemasında 563 alanında gösterilebilir. "Cilt özellikleri" başlığı ile verilerek kayıtlara standart bir görünüm kazandırılabilir. Pratik örnekleri yazma eserlerin cilt özelliklerinin tanımlamalarında olduğu gibidir.

5.1.2.2 Kâğıdın Yapısı

Kağıt yapısı basma nadir eserler için tarih tespitinden çok kağıt tarihi açısından önemlidir. Bunun için en önemli tanımlama öğesi filigran bilgisinin tanımlanmasıdır. Filigranda görülen şekil ve en net biçimde görüldüğü sayfa, yazma eserler için ilgili bölümde belirtildiği gibi uygun başlık açılarak tanımlanmalıdır.

Kağıt yapısı özellikleri MARC21 metadata şemasında 500 alanında gösterilebilir. "Kâğıt özellikleri" başlığı ile verilerek kayıtlara standart bir görünüm kazandırılabilir. Tanımlama örnekleri yazma eserlerin kağıt özelliklerinin tanımlamalarında olduğu gibidir.

5.1.2.3 Sayfa Numaraları, Cilt Sayısı, Ölçüleri

Basma eserler için bu özellikler doğal olarak bir baskının tüm kopyaları için tekrarlanan bilgilerdir. Bu özelliklerin tanımlamaları için dikkat edilmesi gereken hususlara Karatepe adı geçen makalede, asıl metne dâhil olmayan baş ve\veya sonda

bulunan sayfalarda numaralandırmanın kimi zaman ebcet harfleriyle yapıldığını ve bu durumun bibliyografik kayıtta belirtilmesi gerektiğine değinmiştir. Ayrıca bir eserin tüm baskılarının aynı ölçülerde olmayabileceği bunun için her kopyanın incelenmesi gereği üzerinde durmuştur (Karatepe, 2005).

Basma eserlerde eser öncesi sayfa numarası almamış olan fihrist ya da yayıncının açıklamalarını içeren bazı sayfalar olabilmektedir. Bu sayfaların kaydedilebilmesi için roma rakamları ile ancak arkalı önlü olmak suretiyle sayfa numaraları verilebilir.

Basma eserlerin sayfa numaraları tespit edilirken ayrıca incenmesi gereken konu eksik sayfa olup olmadığıdır. Eksik sayfa var ise 500 not alanında uygun bir şekilde belirtilir.

Çok sık olamamakla beraber sayfa numaraları taşımayan basma eserler de karşımıza çıkacaktır. Bu durumda sayfa sayısının tespit edilmesi gerekmektedir. Küçük hacimli eserleri kurşun kalem ile numaralandırmak en doğru yöntemdir. Fakat sayfa numarası olmayan geniş hacimli bir eser olduğu durumlarda numara verme çok meşakkatli bir işlem olacaktır. Bu gibi eserler için onlu bloklar halinde numara verilip son sayfaya toplam sayfa sayısı yazılabilir. Sayfa sayısı bibliyografik kayıtta köşeli parantez içerisinde verilebilir.

Basma eserlerde ölçüler eserin cildinden alınmaktadır. Sayfa ve metin alanı ölçüleri sonradan müdahale edilmemişse (yanlış tamirat işlemleri gibi) bir eserin aynı matbaadan çıkan ve aynı baskı tüm nüshalarında standart olacaktır. Dolayısıyla iç alan ölçüleri basma eserler için elimizdeki nüshayı kimliklendiren bir özellik değildir.

Ölçü verilirken yazma eserlerden farklı olarak ölçüler “cm.” olarak belirtilir.

Basma eserler genel olarak arkalı önlü sayfa numaraları verilerek basılmıştır. Bu sebepten sayfa sayısı belirtilirken “varak/yaprak” değil “sayfa” ibaresi kullanılacaktır.

Yazma eser geleneğinin devamı niteliğinde olan önemli bir husus ta reddade varlığı durumudur. Reddadeli basılmış olduğu yine 500 not alanında uygun bir şekilde belirtilir.

Birden fazla eser içeren, birlikte basılmış eserlerle de sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu durumda yazma eserlerde olduğu gibi her eserin bibliyografik kaydında sayfa sayısı o eserin bulunduğu sayfalar olarak kaydedilir.

Sayfa numarası, cilt sayısı, cilt ölçüleri MARC21 metadata şemasında 300 alanında tanımlanmaktadır.

Örnek:

300	-	-	$a 62-68 sayfa ;|c23 cm.

300	-	-	V, 132 sayfa; $c 20 cm.

300	-	-	3 cilt; $c 20 cm.
500	-	-	1. Cilt: V, 150 sayfa. 2. Cilt: 125 sayfa. 3. Cilt: 250 sayfa.

300	-	-	$a 2 cilt; $c 20 cm.
500	-	-	1. Cilt: VI, 250 sayfa. 2. Cilt: 251-500 sayfa.

5.1.2.4 Baskı Tekniği

Baskı tekniği tanımlanması, basma nadir eserler için önemli olan bir diğer özelliktir. Elde mevcut tüm basma nadir eserlerin kayıtlarında bu bilgilerin tanımlanmış olması basım yayım tarihi ve matbaacılık tekniklerinin Osmanlı coğrafyasında kullanımı ile alakalı araştırmalar için önemli katkılar sağlayacaktır. Eski harfli basma eserler için en yaygın iki tür baskı tekniği döküm harfler ile basılan tipo baskı olarak bilinen hurufat baskı (typography) ve taşbaskı (litography) tekniğidir. Bunların haricinde bazen eser içerisinde mevcut resim veya gravürlerin

ahşap baskı (woodcut) ya da bakır levha baskı (copperplate) tekniği ile basılmış olması da mümkündür. Sonraki dönem Harf Devrimi öncesinde ofset baskı eserler de görülmektedir.

Baskı türü ve teknikleri ile alakalı danışma kaynakları mevcuttur. Genel matbaa tarihi ile ilgili kaynakların yanında, hareketli hurufat baskı ve taşbaskı tekniği ve tarihçesi ile ilgili müstakil çalışmalar da bulunmaktadır (Kabacalı, 2000. Gacek, 1996. Atar, 1995. Soydemir, 2013. Gerçek, 2001). Matbuat tarihimizde faaliyet göstermiş olan çeşitli matbaaları incelemiş olan eserler ya da makaleler de son derece önemli çalışmalar olup mutlaka incelenmeli, el altında bulundurulmalıdır

Kütüphanecinin eline aldığı eserin baskı tekniğini nasıl tespit edeceği konusu ise söz konusu danışma kaynaklarının iyi bir şekilde incelenmesi ile ve eserler üzerinde çalışarak aşinalık kazanılacak bir iştir.

Baskı tekniğinin tanımlanması MARC21 metadata şemasında 500 alanında gösterilebilir. “Baskı tekniği” başlığı ile verilerek kayıtlara standart bir görünüm kazandırılabilir.

Örnek:

500	-	-	Baskı tekniği: Hurufat baskı

500	-	-	Baskı tekniği: Taşbaskı

500	-	-	Baskı tekniği: Hurufat baskı, resimler ahşap klişe baskı.

5.1.2.5 Mühür, Damga, Kaşe, İmza

Mühür, damga, kaşe, imza gibi unsurların tanımlamaları basma eserler için de önem taşımaktadır. Tanımlamanın hangi alanda ve nasıl yapılacağı ile alakalı

açıklamalar yazma eserler bölümünde verildiği üzeredir. Burada bir basma eser üzerinde bulunan bir örneği ile iktifa edilecektir.

Örnek:

RESİM 68: III. MUSTAFA MÜHRÜ

Tanımlama:

500	-	-	Mühür: 1a sayfasında. Daire şeklinde, III. Mustafa'ya ait vakıf mührüdür. Tarihsiz. Mühür üzerinde: "Elhamdü lillâhi'l-lezî hedânâ li- hâzâ ve mâ künnâ li-nehtediye levlâ en hedânallâh" ve tuğrada "Vakf-ı Mustafa Şah bin Ahmed Han sâlis el muzaffer da'imâ" yazılıdır.
700	0	2	$aMustafa III, $d1757-1773 $eEski sahibi. $eVakf eden.

Bu örnekteki mühür zaman içerisinde bilinmeyen sebeplerden dolayı silik ve net bir şekilde okunamaz duruma gelmiştir. Ancak danışma kaynağından (Kut ve Bayraktar, 1984: s. 37) araştırılarak kime ait bir mühür olduğu ve üzerindeki bilgiler tespit edilmiştir.

5.1.2.6 Yazı / Hat Türü

Basma eserler bilindiği üzere özellikle 1900 öncesi eserlerde tümü matbu harfli olmayıp nesih ve talik harfler ile basılmış olabilmektedir. Bu eserlerin

kayıtlarında bu durumun belirtilmesi faydalı olacaktır. Bazen basılan bu eserlerin hattının kime ait olduğu kolofondan tespit edilebilmektedir. Bu durumda bu kişinin isminin de uygun alanda indekslenmesi son derece önemlidir.

Talik harfli basma eserler genellikle taşbasma tekniği ile daha çok divan tarzı edebi eserlerin basımında kullanılmıştı. Ancak kimi zaman talik hatt ile dökülmüş hurufat ile basılmış eserlerle de karşılaşılabilmektedir. İslam Ansiklopedisi hurufat tekniği ile basılmış olan ilk talik hatlı eserin Yesarîzâde Mustafa İzzet Efendi hattı ile dökülmüş olan harfler ile 1842'de basılmış olan Kasabbaşızâde İbrâhim Efendi'nin Risâle-i İ'tikâdiyyesi olduğundan bahsetmiştir (Derman, 2006).

Bahsedilen bu eseri örnek olarak vermek gerekirse bu elde edilen bilgi eserin bibliyografik tanımlamasında şu şekilde verilir:

RESİM 69: RİSÂLE-İ İ'TİKÂDİYYE KOLOFON SAYFASI

Konumuzla alakalı elimizdeki veriler şunlardır:

İslam Ansiklopedisi'nin adı geçen maddesinden edindiğimiz bilgiye göre bu eserin hattı Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi'ye aittir.

Eserin kolofonundan edindiğimiz bilgiye göre Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi aynı zamanda Matbaa-i Amire Nazırı olarak bu eserin basımından sorumlu olan kişidir.

500	-	-	Baskı tekniği: Hurufat baskı.
500	-	-	Yazı Türü :Talik, Yesarîzâde Mustafa İzzet Efendi hattı.

700	0	2	$6880-01$a Yesarîzâde Mustafa İzzet, $d-1849 $eHattat $eBasım sorumlusu.

Burada Yesarizade için harfleri kaleme alan kişinin karşılığı için ilişkilendirilmiş terim olarak "hattat" ibaresi kullanılmıştır. Görüldüğü gibi yazma eserleri kaleme alan ya da çoğaltan kişi olan müstensihten farklı bir konumu bulunmaktadır. Aynı zamanda eserin basımından sorumlu olan kişi olarak da gerekli ilişkilendirilmiş terim kullanılmıştır.

5.1.2.7 İçindeki Süslemeler, Çizimler, İç Kapak Bilgisi

Basma eserlerin iç süsleme, resim veya çizimlerin tanımlamaları yazma eserlere göre daha basittir. Çünkü beşik dönemi baskıları hariç her nüsha için genellikle aynı bilgiler söz konusu olacaktır. Bu bilgi bir kopya için bir kez tanımlandıktan sonra genellikle tüm kopyalarının tanımlamaları için tekrarlayan bilgiler niteliğinde olacaktır.

Ancak kimi durumlarda esere sahip olan kişilerce sonradan yapılmış renklendirme ya da çizim içeren kopyalar da bulunabilir. Ya da bir eser içerisinde bir gravür, harita gibi bir parçasının kayıp olduğu durumlar olabilir. Bu gibi özelliklerin her kopya için ayrı olarak tespit edilmesi önemlidir.

Beşik dönemi baskıları olan Müteferrika baskısı eserler incelendiğinde ise her nüshanın tezhipli olmadığı ve tezhipli olanların ise her nüsha için aynı özellikte olmadığı görülecektir.

MARC21 metadata şemasında 500 alanında elimizdeki eserin özelliklerine göre "Serlevha", "İç kapak", "Çizim", "Harita", "Resim" gibi başlıklar açılarak süsleme içeren tüm eserlerin kayıtlarında standart bir görüntü elde edilebilir.

Örnek:

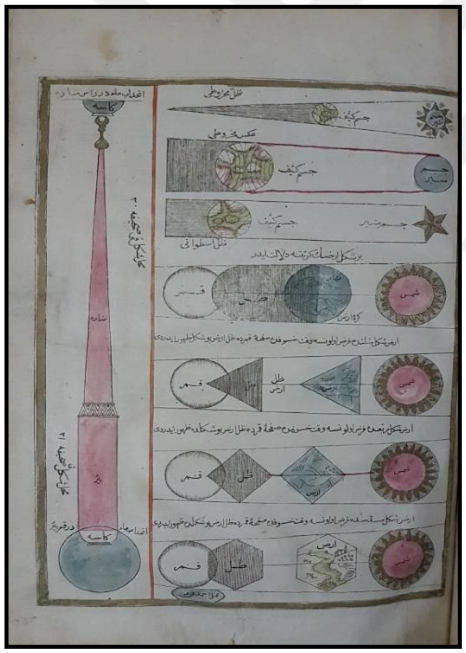
500	-	-	Serlevha: Tığ desenli mihrabiye şeklinde.

500	-	-	İç kapak: Var.
500	-	-	İç kapak: Yok.

500	-	-	Harita: “Balkan Harbinde Dördüncü Fırkanın harekatı”. Eserin arka kapağına tutturulmuş bir cep içerisinde 2 adet askeri harita.

Örnek:

RESİM 70: CİHANNÜMA'DA AHMED KIRIMİ'YE AİT BİR ÇİZİM

Tanımlama:

500	-	-	Çizim: 19-20 sayfalar arasında, Güneş tutulmasını gösteren astrolojik çizim. Sonradan el ile renklendirilmiş. Kırmızı, lacivert, kahverengi, yeşil, siyah renklerde. Çizen Ahmed Kırımi
700	0	2	$6880-01 $aAhmed el-Kırımî. $e Musavvir
880	0	2	$6700-01/(3/r) $aاحمد القرمي

5.1.3 Yazma ve Basma Eserler İçin Ortak Standart Alanlar

Bu özellikler hem yazma ve hem de basma eserler için standart olarak belirtilecektir. MARC metadata şemasında RDA ile birlikte geliştirilen elimizdeki eserin yazılı metin, ses dosyası, video, görsel imaj gibi özelliklerinin tanımlandığı alanlardır. Bu yeni alanların açıklamaları çalışmamızda ilgili bölümde verilmiş olduğundan burada sadece örnekler verilmiştir.

336 - İcerik türü (content type): Bu alan yazma ve eski harfli basma nadir eserler yazılı "text/metin" seçeneği olacaktır. Büyük oranda resim, minyatür içeren eserler için "still image/hareketsiz resim" seçeneği eklenir.

Örnek: 336 - - tex $btxt $2rdacontent

336 - - still image $2rdacontent

337 - Ortam türü (media type): Bu alan, yazma ve nadir eserler için her zaman yazılı metinlerin karşılığı olarak, yani eseri okumak için herhangi bir araca ihtiyaç olmadığının ifadesi olarak "unmediated" seçeneği olacaktır.

Örnek: 337 $a unmediated $b n $2 rdamedia

338 - Taşıyıcı türü (carrier type): Bu alan kitap formatında ve taşıyıcısı kağıt olan yazma ve nadir eserlerin karşılığı olarak "volume" seçeneği olacaktır.

Örnek: 338 $a volume $b nc $2 rdacarrier

5.2 Eserlerin Entelektüel İçeriği

Bu grupta eserler taşıdığı bilgi açısından değerlendirilmiştir. Bunlar FRBR modelinde bahsedilen varlıkların karşılıklarıdır. Bu bölümdeki açıklamalar yazma ve basma ayırımı yapılmadan her iki tür için de aynı öneme sahip özelliklerdir. Bu varlıklar kısaca; eser, eseri üreten kişi, eserle bağlantısı olan diğer eserler ve bunları üreten kişiler, eser üzerinde herhangi bir şekilde emeği geçen kişiler, eser üzerinde fiziki ya da içerik olarak olmasa bile bir şekilde onda iz bırakan sahip olmuş olan kişi ya da kurumlar, eserin konusu ya da konuları gibi özelliklerdir diyebiliriz.

5.2.1 Kişi / Şahıs Tanımlamaları

Bu bölüm elimizdeki eserin üretilmesinde, geliştirilmesinde katkısı olan kişiler ile sonradan herhangi bir şekilde eser ile bağlantısı olan kişilerin nasıl tanımlanacağına dair açıklamaları içermektedir.

Kişi tanımlamaları konusunda öncelikli olarak belirtilmesi gereken husus MARC21 standartlarındaki kişi tanımlama terim ve kodlarının bu çalışmada birebir kullanılamayacağıdır. Bilindiği üzere Library of Congress Network Development and MARC Standart Office'in hazırlamış olduğu "MARC Code List for Relators" halihazırda İngilizce olup buradaki terimlerin Türkçe karşılıkları üzerine bir çalışma yapılmamıştır. İslam telif geleneği literatürü içerisinde gelişmiş olan müellif, şârih, muhaşşi, müfessir, talikacı gibi terimlerin karşılığını bu listeden uygulamaya çalışmak çoğu zaman mümkün olmayacaktır. Bu sebepten bu çalışmada kişi tanımlamalarında kullanılacak terimler (relator terms) için İslam telif geleneği literatüründen çıkılmayacak, bu gelenek dâhilinde gelişen terimler birebir kullanılacaktır. Örneğin listede mevcut "Author" terimi "Müellif" için kullanılmayacak ya da Batıda kullanılan "Commentator" ya da "Annotator" terimleri "Şârih" ve "Muhaşşi" karşılığı olarak kullanılmayacaktır. Ayrıca bu terimler günümüz Türkçesine uyarlanmaya çalışılmayacak literatür çerçevesinde kalınacaktır. Bununla beraber eski harfli basma eserlerden olup İslam telif geleneği içerisinde tanımlanamayacak olan sonraki dönem yazar ve eserlerin de bulunduğu göz önüne alınarak bu tür eserleri üreten şahıslar için, eser ile ilişkisine göre "Yazar", "Bestekar", "Güftekar" gibi terimler kullanılacaktır.

Bu terimlerin daha iyi anlaşılabilmesi için şu iki sorunun cevabını vermek uygun olacaktır; İlişkilendirilmiş terim nedir ve bu terimlerin kullanılması neden gereklidir?

Öncelikle bu çalışmada "İlişkilendirilmiş terim" ibaresi Kongre Kütüphanesinin hazırlamış olduğu yukarıda bahsedilen "Relator terms" in Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Bu terimler bibliyografik kayıtlarda adı geçen özel ya da tüzel kişilerin eser ile alakasının ne olduğunu genellikle tek kelime ile açıklayan terimlerdir diyebiliriz.

Kodlar ise bu terimlerin kısaltmalarıdır. Ancak bu çalışmada müellif, şârih, muhaşşi ve diğer terimlerin kodları/kısaltmaları oluşturulmayacak, herzaman terimin açık hali kullanılacaktır. Kodların oluşturulması, terimlerin İngilizce karşılıklarının oluşturulması işi ayrıca üzerinde çalışılması gereken bir konudur.

Özellikle yazma ve eski harfli basma eserlerin ayrıntılı bibiliyografik tanımlamalarında adı geçecek pek çok farklı kişi olacaktır. Tüm bu kişilerin sadece isimlerinin verilmesi, eser ile alakasının belirtilmemesi araştırmacı için karışıklıklara sebep olabilir. Mesela eserin müellifi, eseri istinsah eden müstensih, müzehhib, mücellit, nakkaş, esere sahip olan zat, eseri inceleyen alim bir zat gibi. Bu kişilerin tümünün tanımlanacağı nüshalar olduğu gibi bazen daha az bazen daha fazla kişi tanımlamaları gerektiği nüshalar olacaktır. Tüm bu isimlerin bir bibliyografik kayıtta ilişkilendirilmiş terim kullanılmak suretiyle indekslenmesi ile kayıtlar daha yol gösterici ve açık olacaktır. Ayrıca bir zat herhangi bir eserin herhangi bir nüshası için müellif, şârih, muhaşşi, müfessir, hattat, müzehhib, ebru sanatçısı olabilir. Ya da aynı zatın ismi bir nüshada sadece temellük kaydında geçmiş olabilir. Böyle bir kimsenin ismi ile arama yapan bir araştırmacı o kişiyle bağlantılı tüm eser/nesne/varlık ları bir arada görme imkanı elde etmiş olacak, ancak ilişkilendirilmiş terim ile aynı zamanda kişinin eserle bağlantısını da net bir şekilde görmüş olacaktır.

Şahıs tanımlamaları için öncelikle bu kişilerin kimler olabileceği üzerinde durmak gerekmektedir. Kişinin eser üzerindeki alakasına göre gruplandırarak açıklamak faydalı olacaktır.

5.2.1.1 Birinci Derece Kişiler ve Tanımlamaları

Bu grupta eserin üretiminde doğrudan sorumluluğu olan kişiler bulunmaktadır.

Bilindiği üzere İslam telif geleneğinde ilk metin/ana metin eserlerin yazarları müellif, şerh yazarları şârih, hâşiye yazarları muhaşşî, tâlikat türü eserlerin yazanları tâlikatçı/ tâlikacı, telhis türü eserlerin yazarları telhisci, tefsir yazarları müfessir, tercüme türü eserlerin yazarları mütercim olarak anılmakta olup bu çalışmada da bu literatürden çıkılmayacaktır.

Bu bölümde eser üzerinde birinci dereceden sorumlu olan bu kişilerin MARC21 metadata şemasında nasıl gösterileceği konusu üzerinde durulmuştur.

5.2.1.1.1 Müellifin Adının Tanımlanması

Tespit edilmiş olan müellifin tanımlanmasında uygulanacak yol şu şekildedir. Eldeki eserin yazarı Esirüddin el-Ebherî olarak tespit edilmiş olsun. Öncelikli olarak yapılması gereken Esirüddin'e ait daha önce hazırlanmış olan bir otorite dizini olup olmadığını tespit etmektir. Burada bu kişinin otorite dizini olduğu kabul edilerek hareket edilmiştir. (Otorite dizini bulunamamış ise çalışmada kişi otorite dizinlerinin nasıl hazırlanacağından bahsedilen bölümdeki adımlar takip edilerek dizin hazırlanmalıdır).

Müellif adı MARC21 metadata şemasında 100 alanında gösterilir.

Örnek:

100 0 - $6880-01$a Esîrüddin el-Ebherî,$d-1265,$eMüellif

880 0 - $6100-01/(3/r)$aأثير الدين الأبهري

TABLO 15: MÜELLİF İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
100 Örnek	0	- -	$6880-01	$a Esîrüddin el-Ebherî,	$d -1265,	$eMüellif $4?
880 Örnek	0	- -	$6100- 01/(3/r)	$a أثير الدين الأبهري		

Tablo incelendiğinde 100 alanı ile 880 alanının yani 100 alanında verilen bilgi ile o bilginin Arap harfleri ile karşılığının bağlantısının 880 alanında nasıl sağlandığı görülecektir.

Burada kullanılan kodların daha net anlaşılması için açıklanması gereken birkaç husus bulunmaktadır.

100 alanında bağlantı kodundaki bilgileri analiz etmek gerekirse şu şekildedir:

“$6” bağlantı kodundan sonra bağlantı kuracağımız alan olan 880 gösterilir. “-” den sonraki 01 hangi 880 ile bağlantı kurulduğunu belirtir.

880 alanındaki kodların anlamı ise şudur:

Belirteçler bağlandığı alanda ne ise her zaman o kullanılır.

“$6” dan sonra 100 ile bağlantı kurulması sağlanır. “-” den sonra verilen 01 ise katalogda ilk olarak 100 alanı ile bağlantı kurulduğunu ifade eder. “/” dan sonra verilen “(3/r)” ise “3”: Arap harflerinin kodunu ifade eder. “/r”: sağdan sola doğru yazılan alfabeler için kullanılan koddur. Hem 100 hem de 880 alanında kullanılan bu kodlar Arapça karşılıkların yazılacağı tüm alanlar için aynıdır.

880 alanının Arap harfleri haricindeki diğer alfabeler için kullanımı farklılık göstermektedir (Library of Congress, 2017) bizim konumuz İslam yazma ve basma nadir eserleri olmasından dolayı Arap harflerinin kullanımının açıklanması ile iktifa edilmiştir.

5.2.1.1.2 Şârihin Tanımlanması

Çalışmada daha önce de zikredildiği üzere şerh türü eserler yazanı ile yani şârihi ile anılır. Şerh her nekadar bir ana metin üzerine yapılmış olsa da metin başkalaşmış, şârih yeni bir eser ortaya koymuştur. Bununla beraber ilgili bölümde (Şerh, hâşiye, tâlika türü eserlerde asıl esere / eserlere atıf bölümü) de görüleceği üzere, konu alınan ana metin ve müellifine şerhin bibliyografik kaydında atıf verilir.

Şârih MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanır:

Örnek:

100 1 - $6880-01$a Manisavî, Mahmud ibn Hafız Hasan,|d-1807,$eŞârih.

880 1 - $6100-01/(3/r)$aمغنسوی، محمود ابن حافظ حسن

Manisavî, Esîrüddin el-Ebherî’nin Îsâgûcî metni üzerine Muğni't-tullâb adlı şerhi yazan şârihtir.

TABLO 16: ŞÂRİH İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
100	1	- -	$6880-01	$a Manisavî, Mahmud ibn Hafız Hasan,	$d-1807,	$eŞârih $4?
880	1	- -	$6100-01/(3/r)	$a مغنسوی، محمود ابن حافظ حسن		

5.2.1.1.3 Muhaşşînin Tanımlanması

Yine ilgili bölümde açıklandığı gibi hâşiye yazarları da ele aldığı metne katkısından dolayı ana giriş 100 alanında tanımlanır ancak ele almış olduğu şerh ve şârihe ve şerhin ele aldığı metin ve müellifine de uygun bağlantı sağlanmalıdır (Şerh, hâşiye, tâlika türü eserlerde asıl esere / eserlere atıf bölümüne bakınız).

Muhaşşi MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Örnek:

100 0 - $6880-01$a Hüseyin bin Muhammed el- Mandalyâtî,$eMuhaşşî

880 0 - $6100-01/(3/r)$aحسين بن محمد المندالياتی

Mandalyâtî, Îsâgûcî metni üzerine Manisavî'nin yapmış olduğu şerh üzerine hâşiye yazan muhaşşidir.

TABLO 17: MUHAŞŞİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4

100	0	- -	$6880-01	$a Hüseyin bin Muhammed el-Mandalyâtî,	$d?	$eMuhaşşi
880	0	- -	$6100-01/(3/r)	$a حسين بن محمد المندالياتى		

5.2.1.1.4 Tâlikat Yazarı'nın "Tâlikacı" Tanımlanması

Tâlikat türü eserlerin açıklandığı bölümde bahsedildiği gibi talikât yazarları da ana giriş 100 alanında tanımlanır. Ancak çalışma bir ana metin üzerine yapılmışsa ele aldığı metin ve müellifine atıf yapılır. Bir şerh üzerine yapılmışsa şerh ve şârihe, şerhin ele aldığı metin ve müellifine atıf yapılır. Bir hâşiye üzerine yazılmışsa bu durumda hâşiye ve muhaşşiye, hâşiyenin konusu olan şerh ve şârihe, şerhin konusu olan metin ve müellife atıf sağlanır. Ancak bu atıflar uygun açıklamalar ile yapılmalıdır ki araştırmacılar için karışıklıklara sebebiyet verilmesin (Şerh, hâşiye, tâlika türü eserlerde asıl esere / eserlere atıf bölümüne bakınız).

Tâlikacı / MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Örnek:

100 0 - $6880-01$a Ebû Bekir bin Abdülvehhâb el-Halebî,$eTâlikacı

880 0 - $6100-01/(3/r)$aأبي بكر بن عبد الوهاب الحلبى

Ebû Bekir bin Abdülvehhâb el-Halebî, Îsâgûcî metni üzerine Kul Ahmed'in yapmış olduğu şerh üzerine tâlika yazmış olan tâlikacıdır.

TABLO 18: TÂLİKACI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
100	0	- -	$6880-01	$a Ebû Bekir bin Abdülvehhâb el-Halebî,	$d?	$eTâlikacı

5.2.1.1.5 Telhiscinin Tanımlanması

Telhisci MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Örnek:

100 0 - $6880-01$a Hatîb el-Kazvînî, $d1268-1338,$eTelhisci.

880 0 - $6100-01/(3/r)$aخطيب القزويني

Kazvînî Sekkaki'nin Miftâhu'l-ulûm'unu Telhîsü'l-Miftah adı ile kısaltarak yeniden düzenleyen telhiscidir.

TABLO 19: TELHİSCİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
100	0	- -	$6880-01	$a Hatîb el-Kazvînî,	$d1268-1338,	$eTelhisci
880	0	--	$6100-01/(3/r)	$aخطيب القزويني		

5.2.1.1.6 Müfessirin Tanımlanması

Müfessir MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Örnek:

100 0 - $6880-01$a Debbağzâde Mehmed Efendi,$d-1702,$eMüfessir.

880 0 - $6100-01/(3/r)$aدباغ زاده محمد افندی

Debbağzâde Tefsîr-i Tıbyan'ın müfessiridir.

TABLO 20: MÜFESSİR İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
100	0	- -	$6880-01	$a Debbağzâde Mehmed Efendi,	$d-1702,	$eMüfessir
880	0	- -	$6100-01/(3/r)	$a دباغ زاده محمد افندی		

5.2.1.1.7 Mütercimin Tanımlanması

Mütercim tanımlaması tercüme edilen eserin birebir ya da birebir olmayan yani açıklamalı, kısaltmalı, şerhli olup olmadığına göre değişmektedir. Birebir olmayan tercüme eserler için mütercim MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Örnek 1:

100 0 - $6880-01$a Ayıntâbî Mehmed Efendi,$d-1699,$eMütercim

880 0 - $6100-01/(3/r)$aعينتابي محمد أفندي

Ayıntâbî Mehmed Efendi Tefsîr-i Tibyan'ın mütercimidir.

TABLO 21: MÜTERCİM İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
100	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
100	0	- -	$6880-01	$a Ayıntâbî Mehmed Efendi,	$d-1699	$eMütercim
880	0	- -	$6100-01/(3/r)	$a عينتابي محمد أفندي		

Birebir tercüme eserler için ise mütercim MARC21 metadata şemasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

Örnek 2:

700 1 - $6880-01$a Yusuf Kamil Paşa,|d1808-1876. $e Mütercim.

880 1 - $6700-01/(3/r)$aيوسف كامل پاشا

Yusuf Kamil Paşa Tercüme-i Telemak isimli eserin mütercimidir.

TABLO 22: BİREBİR TERCÜMELERDE MÜTERCİM İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	- -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	- -	$6880-02	$a Yusuf Kamil Paşa,	$d1808-1876.	$eMütercim
880	0	- -	$6700-02/(3/r)	$aيوسف كامل پاشا		

5.2.1.2 İkinci Derece Özel Ya da Tüzel Kişiler ve Tanımlamaları

Bu grupta bulunan kişiler metnin içeriğinde bir müdahalesi olmayan fakat eser üzerinde fiziki katkıları bulunan kişilerdir. Müstensih, müzehhib, minyatür

sanatçısı/musavvir, mücellit, hattat, haritacı, kitabın basım sorumlusu, ve basılan matbaa gibi kişilerdir.

Bunların tümü MARC21 metadata şemasında kişi isimlerini tanımlayabileceğimiz 700 ve kurum isimleri için 710 alanlarında yerleştirilecektir.

100 alanından farklı olarak 2. belirteç analitik kişi tanımlamasını gerçekleştirebileceğimiz "2" olacaktır.

700 ve 880 alanları için aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere bağlantı kodları düzenlenecektir. Tam bir bibliyografik kayıtta Arapça girişe ihtiyaç duyulan kaçıncı 880 alanı ise "-" den sonra o sayı yazılır. Mesela bizim kaydımızda müellif isminden sonra ikinci defa olarak müstensih ismi için 880 açılmış olsun 700 ün bağlantı kodu "$6880-02" ve 880 alanı için bağlantı kodu ise "$6700-02/(3/r)" olur.

Kaydımızda Arapça giriş için ihtiyaç duyulan üçüncü 880 alanı mücellit için olsun. Bu durumda mücellit ismi için açılan 700 alanı ile 880 alanının birbirlerine bağlanabilmesi için bağlantı kodu 700 de "$6880-03" 880 de ise "$6700-03/(3/r)" olur.

5.2.1.2.1 Müstensihin Tanımlanması

Müstensihler bir yazma eser nüshasını el ile kopyalamak suretiyle fiziki olarak çoğaltan istinsah eden kişilerdir. Bunlar, belli kurallar çerçevesinde bu işi meslek olarak edinmiş kimseler olabileceği gibi para kazanma amacı gütmeksizin medrese eğitimi sürecinde kullanım amaçlı eser istinsah eden talebeler de olabilmektedir. İstinsah amacına göre farklı, hattı son derece güzel, süslemeleri göz alıcı, son derece okunaklı, ya da tam tersi, hattı okunaklı olmayan, karalama görünümünde ve kağıdın sonuna kadar kullanıldığı, gayet sade, yazma nüshalar olacaktır. Bunlar büyük oranda eserin maddi kıymetini arttıran ya da düşüren özelliklerdir. Bununla beraber taşıdığı bilgi açısından, çok güzel hatta sahip olan bir nüsha ile karalama görünümünde olan bir nüshanın hiçbir farkı olmayıp, kütüphaneci bakış açısıyla her ikisi de aynı entelektüel içerik tanımlamaları işlemlerden geçecektir.

Hatta müellif nüshası olarak bilinen çoğu zaman karalama görünümündeki eserler, en güzel hatta sahip sonraki dönem nüshalarından taşıdığı bilgi açısından çok

daha kıymetli olarak kabul edilip tashih çalışmalarında öncelikli olarak aranır (Kaya, 2017).

Müstensihin ismi genellikle eser metni bittikten sonra en sonunda bulunan ferağ kaydı ya da ketebe kaydı denilen kısımda bulunur. İslam Ansiklopedisi "İstinsah" (Bozkurt ve Kaya, 2001) ve "Ferağ kaydı" (Bilgin, 1995) maddelerinde konu ile alakalı aydınlatıcı bilgilere yer vermiştir.

Bu çalışmada eldeki nüshanın istinsah amacı ne olursa olsun eseri fiziki olarak el yazısı ile çoğaltan müstensihlerin adları MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında gösterilecektir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$a Mustafa bin El-Hâc Osman bin Mustafa bin El-Hâc Hanefî,$eMüstensih.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aمصطفى بن الحاج عثمان بن مصطفى بن الحاج حنف

TABLO 23: MÜSTENSİH İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$a Mustafa bin El-Hâc Osman, bin Mustafa bin El-Hâc Hanefî.		$eMüstensih
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$a مصطفى بن الحاج عثمان بن مصطفى بن الحاج حنفى		

5.2.1.2.2 Hattatın Tanımlanması

Hattatlar eserlerini belli yazı stili kuralları çerçevesinde ortaya koymuşlardır. Bu eserler çoğu zaman kıymetli sanat eserleridir. Hattatın üretmiş olduğu eser kimi zaman bir kitabe, kimi zaman bir levha kimi zaman da bir Kur'ân-ı Kerîm nüshası ya da başka herhangi bir eserin nüshası olabilir. Bir litografi baskısı olup hattı ünlü bir

hattatın kaleminden çıkmış eserler olacaktır. Bu tür litografi baskısı eserlerin kolofonunda bazen kimin kaleminden çıkmış olduğu bilgisi görülebilmektedir.

Bu çalışmada icazet sahibi bir kalemden çıkmış olan bu eserleri kaleme alan kişiler hattat olarak, MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında gösterilecektir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$Yesarîzâde Mustafa İzzet,$d-1849,$eHattat.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aيساري زاده مصطفى عزت

TABLO 24: HATTAT İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$a Yesarîzâde Mustafa İzzet,	$d-1849,	$eHattat
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$a يساري زاده مصطفى عزت		

5.2.1.2.3 Mücellitin Tanımlanması

Kimi kitap ciltlerinin hangi mücellitin eseri olduğuna dair bilgilere ulaşılabilmektedir. Cildi yapan kişi mücellit olarak MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında gösterilmiştir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$ Kara Mehmed,$eMücellit.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aقره محمد

TABLO 25: MÜCELLİT İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$a Kara Mehmed,		$eMücellit
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$aقره محمد		

5.2.1.2.4 Müzehhibin Tanımlanması

Literatürde tezhib sanatçısı müzehhib olarak anılmıştır (Birol, 2012). Tezhib sanatçısı için bazen nakkaş ibaresi de kullanılmıştır. Ancak bu çalışmada tezhib olarak tanımlanan süslemelerin sanatçısı müzehhib olarak kabul edilmiştir. Elimizdeki eserin tezhib süslemelerini yapan sanatçının ismi tespit edildiğinde bibliyografik kaydında müzehhib olarak, MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında gösterilmiştir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$ Çâkerî,$eMüzehhib.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aچاکری

TABLO 26: MÜZEHHİB İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0	2	$6	$a	$d	$e
700	0	2	$6 880-02	$a Çâkerî,		$eMüzehhib
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$aچاکری		

5.2.1.2.5 Minyatür Sanatçısının Tanımlanması

Literatürde minyatür sanatçısı musavvir ya da nakkaş olarak anılmaktadır (Mahir, 2005b) Bu çalışmada minyatür sanatçısı musavvir olarak MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında gösterilmiştir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$ Nakkaş Hasan Paşa, $d-1622,$eMusavvir.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aنقاش حسن پاشا

TABLO 27: MUSAVVİR İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$a Nakkaş Hasan Paşa,	$d-1622,	$eMusavvir.
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$aنقاش حسن پاشا		

5.2.1.2.6 Ebru Sanatçısının Tanımlanması

Literatürde ebru sanatını gerçekleştiren kişinin karşılığı "Ebrucu" kabul edilmiştir (Göktaş, 1987: s.16). Bu çalışmada İslam Ansiklopedisi Ebru maddesindeki açıklamalardan da yola çıkarak (Derman, 1994) ebru sanatçısı İlişkilendirilmiş terim "Ebrucu" olarak tanımlanacaktır. Ebrucu MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında gösterilir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$ Mehmed Efendi, $d-1773,$eEbrucu.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aنقاش حسن پاشا

TABLO 28: EBRUCU İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$a Mehmed Efendi,	$d-1773,	$eEbrucu
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$aمحمد افندی		

5.2.1.2.7 Haritacının Tanımlanması

Eserde mevcut harita ya da haritaları çizen kişi ismi biliniyorsa MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında "Haritacı" olarak gösterilir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$ Menemenli Mehmed Reis,$eHaritacı.

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aمنمنلی محمد رئیس

TABLO 29: HARİTACI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$a Menemenli Mehmed Reis,		$eHaritacı
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$a منمنلی محمد رئیس		

5.2.1.2.8 Yayın Sorumlusunun Tanımlanması

Basma nadir eserlerin genellikle kolofonunda bulunan bu bilgi o eserin yayınlanmasından sorumlu olan ya da himaye eden kişinin ismidir. Bu bilginin tanımlanması ile yayıncılık tarihimize en önemli kaynakları olan basılmış eserler üzerinden ışık tutulacağı düşünülmektedir. Aşağıdaki örnek isim maarif nazırı Kemal Efendi'nin sorumluluğunda basılmış olan Nan ü Halva isimli eserin kolofonunda görülmüştür.

Basım sorumlusu MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi tanımlama alanında "Basım sorumlusu" olarak gösterilmiştir.

Örnek:

700 0 2 $6880-02$Kemal Efendi,$eBasım sorumlusu

880 0 2 $6700-02/(3/r)$aكمال افندي

TABLO 30: BASIM SORUMLUSU İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
700	0 1	2 -	$6	$a	$d	$e $4
700	0	2	$6 880-02	$aKemal Efendi,		$eBasım sorumlusu
880	0	2	$6 700-02/(3/r)	$aكمال افندي		

5.2.1.2.9 Matbaa, Yayıncı Tanımlanması

Bilindiği üzere yayımcı ya da matbaa bilgisi MARC21 metadata şemasında 264 alanında eserin üretim yeri, üreten kişi ya da kurum ve üretim tarihi ile beraber tanımlanmaktadır. Ancak 264 alanı yayıncı ya da matbaa adının eser üzerinde görüldüğü şekliyle tanımlanacağı alandır. 264 alanının kullanımı ile ilgili bilgiler eserlerin üretimi ile ilgili bilgilerin tanımlanması konulu bölümde çalışılmıştır. Burada matbaa adının eser üzerinde emeği olan tüzel kişilik olarak nasıl

tanımlanacağı, otorite kabul edilen matbaa adı formatının hangi alanda yerleştirileceği üzerinde durulmuştur. Bu alanın kullanılması ile bir matbaada basılan eserlerin tek biçim format ile bir arada görülmesi sağlanacaktır.

İlgili bölümde kurum otorite dizinini örneği hazırlanan El-Hac Halil Efendi Matbaası MARC21 metadata şemasında 710 analitik tüzel kişilik adı tanımlama alanında "Basımcı" olarak gösterilmiştir.

Örnek:

710 0 2 $6880-02$ El-Hac Halil Efendi Matbaası,$eBasımcı.

880 0 2 $6710-02/(3/r)$aالحاج خليل افندي مطبعسى

TABLO 31: BASIMCI / MATBAA İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	İsim kodu	Tarih kodu	İlişkilendirilmiş terim
710	0	2	$6	$a	$d	$e $4
710	0	2	$6 880-02	$a El-Hac Halil Efendi Matbaası,		$eBasımcı
880	0	2	$6 710-02/(3/r)	$a الحاج خليل افندي مطبعسى		

5.2.1.3 Üçüncü Derece Özel Ya da Tüzel Kişiler ve Tanımlamaları

Bu grupta tanımlanacak isimler ne metin içeriği ne de fiziki olarak eser üzerinde müdahalesi olmamış, fakat taşıdığı tarihi değer açısından kıymete haiz kişi ya da kurumlara aittir diyebiliriz.

Bu kişi ya da kurumların isimleri eser üzerinde mevcut temellük, istishab, kıraat, sema, icazet, mukabele, mütalaa, ithaf, himaye ve sonraki dönem yazma veya basma eserlerde karşılan nüshanın hediye edildiğine dair kayıtların bulunduğu notlar ile imza, mühür, damga, kaşe gibi sadece elimizde bulunan nüsha için tanımlanacak

önemli bilgi kaynaklarında görülmektedir. Literatürde bu kayıtların mümkün olduğunca aktarılması önerilmektedir (Şeşen, 1995: s.103).

Bu kayıtlar ve kayıtlarda adı geçen şahısların tanımlamaları bu bölümde bir arada verilmiştir. Bu şekilde tanımlama sürecinin daha anlaşılır olacağı düşünülmüştür.

5.2.1.3.1 Önemli Kayıtlar (Kuyudat) ve Bu Kayıtlarda Adı Geçen Kişiler

Bu kişilerin tanımlamaları kütüphanecinin kararına bağlı olarak bazen 500 notlar alanında uygun başlık altında tanımlanabileceği gibi notta ismi bulunan kişinin önemli bir zat olmasına göre 700 analitik kişi tanımlama alanında da indekslenebilir.

Bu notlardan bazıları medrese eğitim sistemi içerisinde hoca talebe ilişkileri, eser telifi, istinsah faliyetleri gibi süreçler içerisinde düşülmüş önemli kayıtlar olabileceği gibi o nüshaya sahip olmuş olan kimsenin ilgi alanına göre gelişigüzel karalamalar şeklinde de karşımıza çıkabilir. Kayıtların değerlendirilmesi aşamasında her nüsha ayrı ele alınmalı, notun önemine göre hareket edilmelidir.

Bazen elimizdeki nüsha üzerinde ismi ya da mührü bulunmayıp fakat ait olduğu koleksiyon itibariyle önemli bir şahsa ait olduğu bilinen eserlerin kayıtlarında hem 500 ve hem de 700 alanında bu kişinin tanımlandığı durumlar olacaktır. Mesela II. Abdülhamid koleksiyonuna ait olduğu bilinen fakat üzerinde buna dair herhangi bir not taşımayan eserlerin kayıtlarında II. Abdülhamid'in sahipliğinin tanımlanması gibi.

Yazma eserlerde bulunan kayıtlar ve bunlar hakkında gerekli açıklamalar çeşitli çalışmalarda ele alınmıştır. İslam Ansiklopedisi: Ferağ kaydı (Bilgin, 1995), Mukabele kaydı (Yazıcı, 2006), Kıraat ve sema kaydı (Topuzoğlu, 2002), Sah (İpşirli, 2008), Temellük ve tesahüb kaydı (Bilgin, 2011), Fevaid kaydı (Bilgin, 1995b) gibi maddelerde, Prof. Dr. Süleyman Mollaibrahimoğlu'nun daha önce sözünü ettiğimiz çalışmasında (2007: s.110-133), Gacek'in rehberinde (2017) ve Prof. Dr. Ramazan Şeşen'in çalışmalarında (1986; 1995; 1997) yazma eserlerde bulunan kayıtların içerikleri ve bulunduğu yerlerle alakalı çok faydalı, kütüphaneci tarafından dikkatle incelenmesi gereken bilgiler örnekleri ile birlikte bulunmaktadır.

Bu bölümde bu kayıtların MARC21 metadata şemasında nasıl tanımlanacağı üzerinde çalışılmış, bahsedilen kaynaklarda zaten mevcut olan kavram tanımlamalarına girilmemiştir.

Bu kayıtların tanımlamaları için genel olarak önerilen teknik şudur: Bu kişiler ve eserde bulunan not öncelikle uygun bir başlık altında 500 not alanında ayrıntılı olarak tanımlanmalıdır. 500 serbest alan olup kaydı belli bir başlık altında sınırsız olarak tanımlamak mümkündür. Kayıt mümkün olduğunca okunup, özellikle isimler olmak üzere burada tanımlanmalıdır. Kayıt önemli olup Arap harfleri ile okunan hali de kayıtta gösterilmek istenirse bu durumda bağlantı kodları kullanılarak 880'de gösterilir. Aşağıda sema kaydı örneğinde olduğu gibi. Daha sonra notta bulunan önemli kişilerin isimleri MARC21 metadata şemasında 700 analitik kişi adı tanımlama alanında gösterilir. Bu kişinin elimizdeki nüsha ile ne gibi bir bağlantısı olduğu uygun İlişkilendirilmiş terim kullanılmak suretiyle belirtilir.

Bazen okunamayacak derecede karmaşık hatta sahip ya da sayfalarca uzayıp giden kayıtlarla karşılaşılabilir. Bu durumda 500 alanında uygun başlık kullanılarak durum açıklanır.

Bu çalışmada 500 alanında standart olarak kabul edilecek başlıklar için kullanılacak terimler ise şunlardır:

- ✓ Mülkiyet kaydı: Kayıtta bulunan ibare ne olursa olsun mülkiyeti ifade eden kayıtlar için bu başlık kullanılacaktır.
- ✓ Vakıf kaydı: Eserin vakfedildiğine dair ibareler içeren kayıt ve mühürlerde bulunan bilgilerin tanımlanacağı başlıktır.
- ✓ Sema kaydı: "سمع" ya da benzeri bir ibare ile başlayan, eserin bir alim zattan dinlendiği ve nüshanın bu şekilde tashih edildiği anlamına gelen kayıtlar bu başlık altında tanımlanacaktır.
- ✓ Kıraat kaydı: "قرأ" ifadesi ile başlayan, nüshanın ders esnasında icazet sahibi bir alim zata okunduğunu gösteren kayıtlardır.
- ✓ Mütalaa kaydı: "طالعت، طالع، نظلر" gibi ifadelerle başlayan, eserin alim bir zat tarafından incelendiğine dair ibareler içeren notlar bu başlık altında toplanacaktır.

- ✓ İthaf kaydı: Eserin bir kişi için yazıldığı gibi ibareler içeren kayıtlar için kullanılacaktır.
- ✓ Himaye kaydı: Eserin bir kişinin himayesinde o kişinin siparişi üzerine yazıldığını ifade eden kayıtlar bu başlık ile yazılır. Burada ismi geçen şahıs ise o nüshaya ilk olarak sahip olmuş olan kişidir.
- ✓ İcazet / münavele kaydı: "ناولت، ناولنی، ناوله، ناول" gibi ibarelerle başlayan müellifin kitabını okutma icazeti verdiğine dair bilgiler içeren kayıtlar için kullanılacaktır.
- ✓ Mukabele kaydı: "بلغ مقابلة، قوبلت و صححت، عورض، عارضه" gibi ibarelerle başlayan nüshanın başka nüshalarla karşılaştırılarak tashih edildiğine dair notlar için kullanılacaktır.
- ✓ Hediye notu: Daha çok basma eserlerde görülen eserin bir kişiye hediye edildiğini ifade eden genellikle yazarı imzalı kayıtlardır.
- ✓ İmza: Daha çok basma eserlerde karşılaşılan genellikle yazar imzalarıdır.

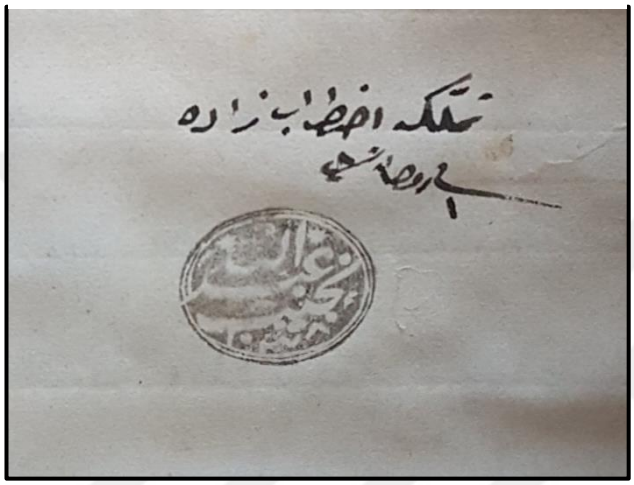
Bu kayıtlarda adı geçen ve 700'de tanımlanmasına karar verilmiş olan kişiler için kullanılacak ilişkilendirilmiş terimler ise şunlardır:

- ✓ İstishab, temellük, satın alma gibi mülkiyet ifade eden kayıtlarındaki isimler için: "Eski sahibi" terimi kullanılacaktır.
- ✓ Vakıf kayıt ve mühürlerindeki isimler için: "Vakf eden"
- ✓ Kıraat ve sema kayıtlarındaki eseri tashih eden müellif veya icazet sahibi alim kişinin ismi için: "Musahhih"
- ✓ Sema kayıtlarında o mecliste bulunup dinleyen kişiler için "Sâmi'"
- ✓ Mütalaa kayıtlarındaki isimler için: "Mütalaa eden"
- ✓ Mukabele kayıtlarında adı geçen eseri tashih eden kişlerin isimleri için "Musahhih"
- ✓ İcazet kayıtlarında icazeti alan kişi için "İcazet sahibi"
- ✓ İthaf kayıtlarında ithaf edilen kişi için: "İthaf edilen"
- ✓ Himaye kayıtlarındaki isim için: "Eski sahibi"
- ✓ Eserin hediye edildiği kişi için "Eski sahibi" terimleri kullanılacaktır.

5.2.1.3.2 Temellük / Mülkiyet Kaydı ve Sahip Kişinin Tanımlanması

Örnek 1:

RESİM 71: MÜLKİYET KAYDI 1

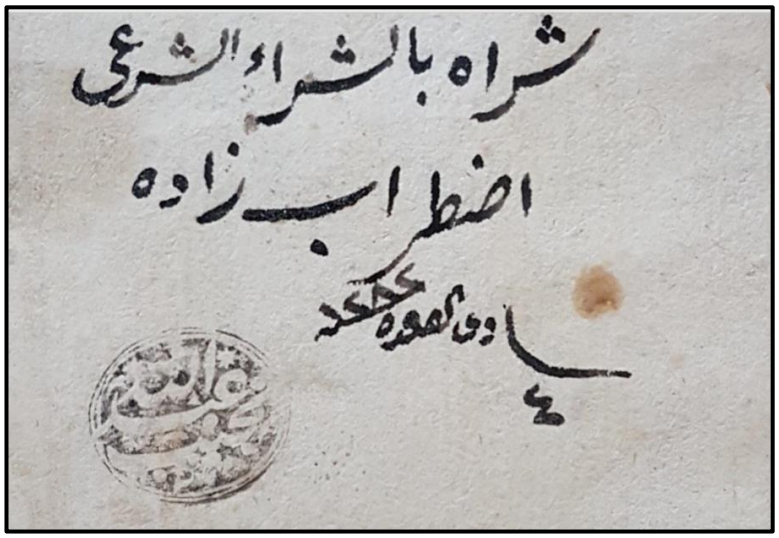

TABLO 32: MÜLKİYET KAYDI VE SAHİP KİŞİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 1

500	-	-	$6880-01$ Mülkiyet kaydı: 1 Ramazan [1]280 / 9 Şubat 1864 tarihinde Izdırabzade'nin mülküne geçmiştir (Sayfa 1a).
700	0	2	$6880-02$ Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi,|d1843-1918,$eEski sahibi
880	-	-	تملکه اضطراب زاده فی ۱ رمضان سن ۲۸۰a6500-01/(3/r)
880	0	2	اضطراب زاده عبدالله نجیب افندیa6700-02/(3/r)

Örnek 2:

RESİM 72: MÜLKİYET KAYDI 2

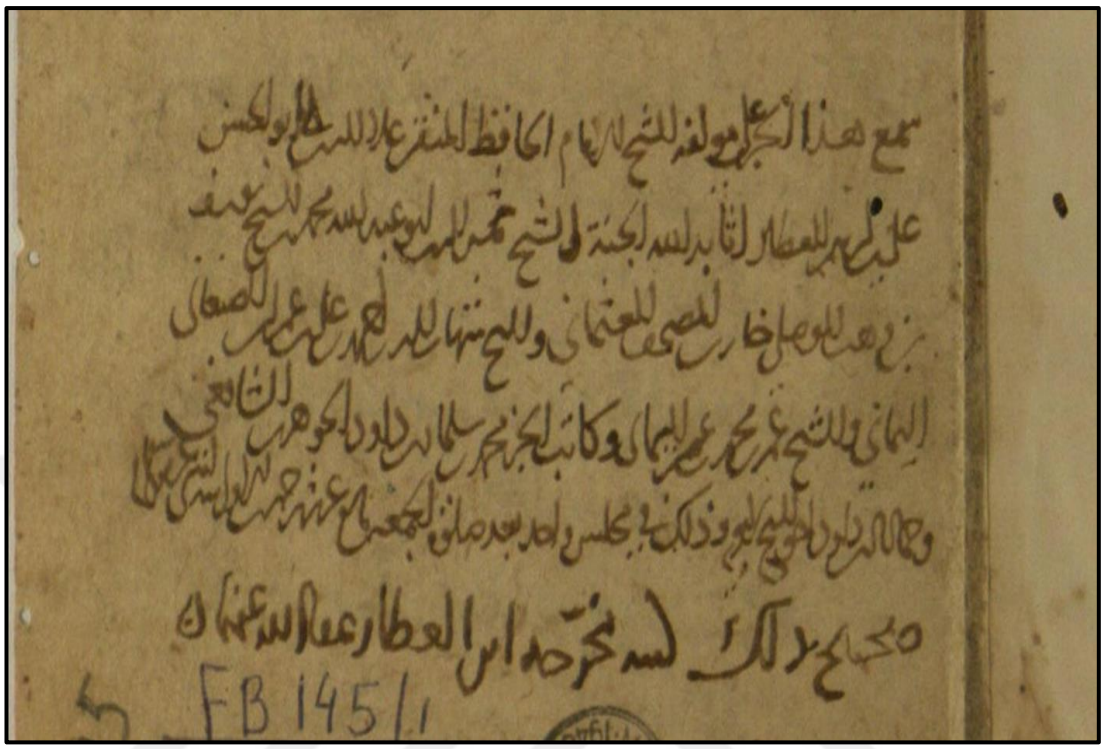
TABLO 33: MÜLKİYET KAYDI VE SAHİP KİŞİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 2

500	-	-	$6880-01$ Mülkiyet kaydı: 4 Zilkade 1282. 21 Mart 1866 tarihinde Izdırabzade satın almıştır (Sayfa 1a)
700	0	2	$6880-02$ Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi,|d1843-1918,$eEski sahibi
880	-	-	$6500-01/(3/r)$a شراه بالشراء الشرعی اضطراب زاده فی ٤ ذی القعده سنه ١٢٨٢
880	0	2	$6700-02/(3/r)$aاضطراب زاده عبدالله نجیب افندی

5.2.1.3.3 Kıraat, Sema, İcazet, Mukabele Kaydı ve Adı Geçen Şahısların Tanımlanması

Bu bölümde örnek bir sema kaydı tanımlaması yapılacaktır. Kıraat, icazet, mukabele kaydı gibi diğer kayıt türlerin de burada verilen yöntem ile tanımlanması mümkündür. Kayıtlarda görülen isimler önemli kişiler olup 700 alanında tanımlanmasına karar verilmiş ise aşağıdaki tanımlama örneğinde olduğu gibi gösterilebilir.

RESİM 73: SEMA KAYDI

(Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu No: 06 Mil Yz FB 145/1)

Tanımlama:

TABLO 34: SEMA KAYDI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

500	-	-	$6880-01$a Sema kaydı: 1a sayfasında. 19 Cemaziyelevvel 722 / 5 Haziran 1322 tarihli. Eser müellifi Alâeddin Ebu'l-Hasan Ali bin İbrâhîm el-Attar'dan dinlenmiş ve müellif tarafından nüshanın hatasız olduğu notu düşülmüştür. Mecliste bulunanların isimleri: Şeyh Şemseddin Ebû Abdullah bin Muhammed, Şeyh Yusuf bin Vehb el-Mevsılî, Şeyh Şihabeddin Ahmed bin Ali bin Ömer es-Sagânî el-Yemenî, Şeyh Ömer bin Muhammed bin Ömer el-Yemenî, eserin katibi Muhammed bin Süleyman bin Davud el-Cevherî eş-Şâfi`î ve Cemaleddin Davud.
100	1	-	$6880-02$a İbnü'l-Attâr, Ebu'l-Hasan Alâeddin Ali bin İbrâhîm eş-Şâfi`î $d-724/1324,$eMüellif $eMusahhih.

700	0	2	$6880-03$a Muhammed bin Selman bin Davud el-Cevheri eş-Şâfi`î,$eMüstensih. $e Sâmi‘
700	0	2	$6880-04$aŞemseddin Ebû Abdullah bin Muhammed.|eSâmi‘
700	0	2	$6880-05$aYusuf bin Vehb el-Mevsılî.|eSâmi‘
700	0	2	$6880-06$aŞihabeddin Ahmed bin Ali bin Ömer es-Sagânî el-Yemenî.|e Sâmi‘
700	0	2	$6880-07$aÖmer bin Muhammed bin Ömer el-Yemenî.|e Sâmi‘
700	0	2	$6880-08$aCemaleddin Davud.|e Sâmi‘
880	-	-	$6500-01/(3/r)$a سمع هذا الجزء المؤلفه الشيخ الإمام الحافظ المتقي علاء الدين ابوالحسن على بن ابراهيم العطار اثابه الله الجنة و الشيخ شمس الدين ابو عبدالله محمد الشيخ يوسف بن وهب الموصلي خاري المصحف العثماني والشيخ شهاب الدين احمد بن على بن عمر بن الصغاني اليماني والشيخ عمر بن محمد بن عمر اليماني وكاتب الجزء محمد بن سليمان بن داود الجوهري الشافعي وجمال الدين داود اخو الشيخ وذلک في مجلس واحد بعد صلوة الجمعة تاسع عشر شهر جمدى الاول سنة اثنين عشرين سبع مائة صحح ذلك كتبة مخرجه ابن العطار عفا الله عنهما
880	1	-	ابن العطار، أبو الحسن علاء الدين علي بن إبراهيم الشافعىa$(3/r)/02-6100$
880	0	2	محمد بن سلمان بن داود الجوهرى الشافعىa$(3/r)/03-6700$
880	0	2	شمس الدين ابو عبدالله محمد a$(3/r)/04-6700$
880	0	2	يوسف بن وهب الموصليa$(3/r)/05-6700$
880	0	2	شهاب الدين احمد بن على بن عمر بن الصغاني اليمانيa$(3/r)/06-6700$
880	0	2	عمر بن محمد بن عمر اليمانيa$(3/r)/07-6700$
880	0	2	وجمال الدين داودa$(3/r)/08-6700$

Kaydın programda çalışır durumdaki görüntüsü ise genel olarak şu şekilde olacaktır:

RESİM 74: SEMA KAYDI TANIMLAMALARININ SİSTEMDEKİ GÖRÜNTÜSÜ

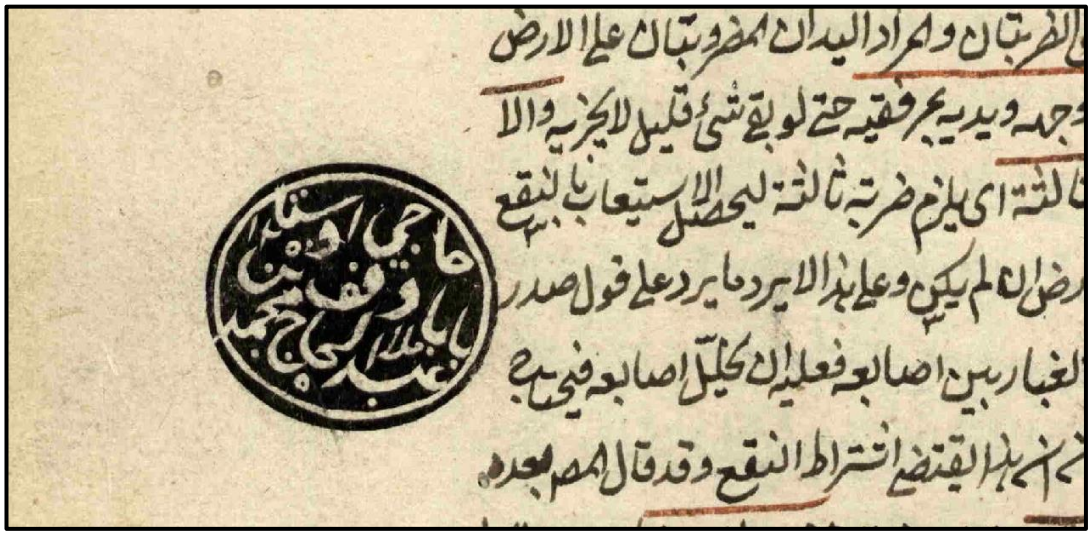

Bu kayıt için eserin dinlenmiş olduğu alim zat eserin müellif olup 100 alanında tanımlanmıştır. Aynı zamanda nüshayı tashih eden ve sahih olduğuna dair not koyan kişi de olduğu için eserin musahhihi olduğu da uygun ilişkilendirilmiş terim kullanılarak belirtilmiştir. Mecliste bulunan diğer dinleyenlerin isimleri de Sâmi' olarak tanımlanmıştır.

5.2.1.3.4 Vakıf Kaydı ve Vakf Eden Kişinin Tanımlanması

Örnek 1:

RESİM 75: VAKIF MÜHRÜ

(Milli Kütüphane, Adana İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, No: 01 Hk 217)

TABLO 35: VAKIF KAYDI VE VAKFEDEN İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

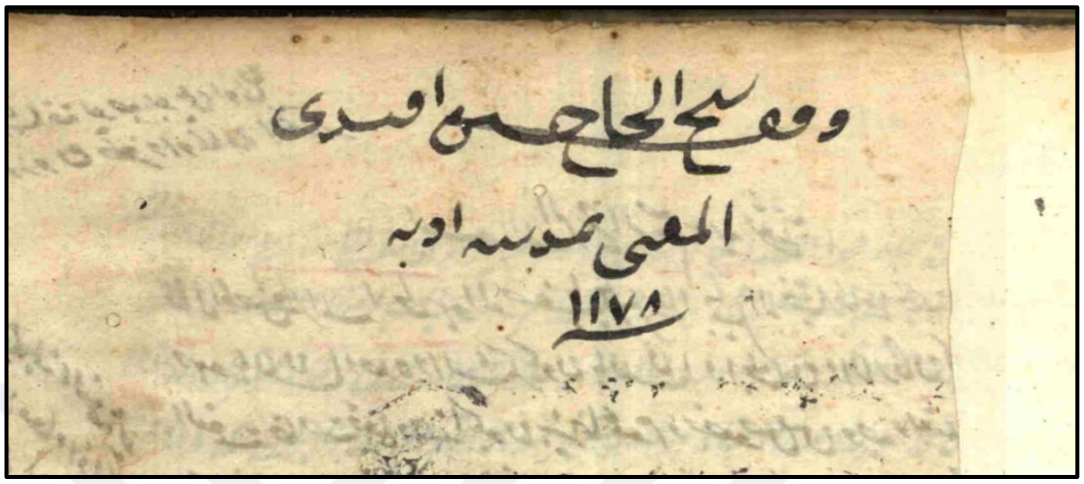
500	-	-	Vakıf mührü: 19a sayfasında, yuvarlak şekilli, oyma mühür. H. [1]125 /M.1713/14 tarihli. "وقف حاجى اوستا بابا بن ملا عبده الحاج محمد ١٢٥" Hacı Usta Baba bin Molla Abdullah el-Hâc Muhammed.
700	0	2	$6880-02$a Hacı Usta Baba bin Molla Abdullah el-Hâc Muhammed,$eVakf eden.
880	0	2	حاجى اوستا بابا بن ملا عبده الحاج محمa6700-02/(3/r)

Bu örnek kayıtta 500 alanı için 880 açılmamıştır. Tüm tanımlama 500 de verilip okunan isim 700 alanında indekslenmiştir. Kaydın önemine göre 880 alanı açarak ta tanımlama yapılabilir. Aşağıdaki kayıtta olduğu gibi.

Bu örnekte adı geçen şahıs hakkında araştırma yapıldıysa da net bir sonuca ulaşılamamıştır. Mühür bize en mantıklı gelen şekilde yukarıdan aşağıya doğru okunmuş olup sıralamada hata olabilir. Bununla beraber bu kişi hakkında ileride elde edilecek bilgi doğrultusunda kayıtların düzeltilmesi mümkündür.

Örnek 2:

RESİM 76: VAKIF KAYDI

(Milli Kütüphane, Adana İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, No: 01 Hk 817/8)

TABLO 36: VAKIF KAYDI VE VAKFEDEN İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 2

500	-	-	$6880-01$a Vakıf Kaydı: 1a sayfasında. H. 1178 /M.1764/65 tarihli. Adana müftüsü Şeyh El-Hâc Hüseyin Efendi vakfıdır.
700	0	2	$6880-02$aEl-Hâc Hüseyin Efendi $c Adana müftüsü, $eVakf eden.
880	0	2	$6500-01/(3/r)$a وقف شیح الحاج حسین افندی المفتی مدینه ادنه سنه ۱۱۷۸
880	0	2	$6700-02/(3/r)$aالحاج حسین افندی

5.2.2 Eser Adı Tanımlaması

Eser adı o eseri ilk defa olarak üreten kişinin eserine vermiş olduğu isimdir. Bu bir özgün metin olabildiği gibi, şerh, hâşiye, tâlika, tercüme gibi diğer türden eserler de olabilir. İslam telif geleneği kapsamında ilmi faliyetler sürecinde oluşturulmuş ya da istinsah edilmiş olan nüshaların çoğunda eserin asıl ismini ya da otorite kabul edilen formatı görmek mümkün olmayacaktır.

Bilindiği üzere kataloglama kurallarında eser adı iç kapakta görüldüğü şekli ile aynen yazılır, herhangi bir hata veya farklı başlık olması gibi durumlarda ek başlık alanları açılarak farklı girişlere yönlendirme sağlanır. Ancak yazma ve çoğu eski

harfli basma nadir eserlerin tanımlamalarında bu kuralın uygulanması her zaman mümkün olmayacaktır. Bunun sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- ✓ Yazma eserlerde iç kapak kavramı zaten söz konusu değildir. Basma eserlerde ise özellikle ilk dönem basmaları yazma kitap formunda basılmış olup iç kapak bilinci sonraları gelişmiştir (Akkaya, 2015: s.4).
- ✓ Eser adıyla alakalı bilgi, kimi zaman zahriyede, serlevhada, metin içinde, ferağ kaydında bazen fihristte, hatta bazen sadece etek yazısı tabir edilen kısımda görülebileceği gibi kimi zaman hiç bulunmamaktadır.
- ✓ Aynı şekilde basma kitap olup eser adının metin içinde, serlevhada, kolofonda verildiği ya da hiç verilmediği nüshalar olacaktır. Genel olarak basma eserlerde iç kapak oluşmaya başladıktan sonra daha düzenli bir şekle girmiş olsa da özellikle İslam telif geleneği ürünlerinde bu gibi durumlarla sıkça karşılaşılmaktadır.
- ✓ Elimizdeki nüshada eserin asıl ismi değil muhtelif anılagelmiş diğer isimleri ile başlık atılmış olabilir.
- ✓ Eser adı yerine müstensihin eseri tanımladığı bir cümle bulunabilir.
- ✓ Basma eser olup eser adı yerine basımcının eseri tanımladığı bir cümle bulunabilir.
- ✓ Eser adı yerine esere işaret eden bir kelime ya da cümle kullanılmış olabilir.
- ✓ Basma eser olup serlevhada eser adına ait bir kelime ya da eser adına işaret eden bir cümle bulunduğu durumlar olacaktır.
- ✓ Eser adı gibi görünen bilgi sonraki sahipleri tarafından hatalı yazılmış olabilir.

Tüm bu sebeplerden dolayı elimizdeki nüsha müellif nüshası değilse yani eser üzerindeki başlık müellifin kaleminden çıkmamışsa her zaman temkinli olunmalı, mutlaka danışma kaynaklarından eser ve müellif ile alakalı bilgi toplanmalıdır.

Eser adı tanımlaması konusunda bu çalışmada önerilen yöntem ise şudur: Eldeki nüshada görülen eser adı ne olursa olsun öncelikle araştırma yapılmalıdır. Araştırma için danışma kaynakları dikkatlice incelenmeli gerekli hallerde eserin diğer nüshalarına bakılmalıdır. Araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler ışığında eser adı otorite dizini hazırlanmalıdır (Otorite dizinin nasıl hazırlanacağı ilgili bölümde

anlatılmıştır). Dizinde ana giriş olarak kabul edilen eser adı bundan sonra gerek yazma ve gerekse iç kapak bulunmayan basma nüshalar için 245 alanında verilmelidir. Nüshada görülen farklı giriş/girişler aynı zamanda 246 alanında uygun belirteç seçilerek kaydedilir. 246 elimizdeki eserde mevcut bilginin gerektirdiği sayıda tekrar edilebilir bir alandır. Gerektiğinde 500 not alanında uygun açıklama yapılmalıdır. Ayrıca nüshada görülen ancak dizinde bulunmayan farklı eser adı formatı mutlaka otorite dizinine eklenmelidir.

Örnek 1: Eser adı : Îsâgûcî

Zahriyede görülen başlık: Risaletü'l- Esiriyye.

TABLO 37: ESER ADI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 1

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	Eser adı kodu
245	0	0	$6880-02	$a Îsâgûcî
246	3	3	$6880-03	$aRisaletü'l- Esiriyye.
880	1	0	$6245-02/(3/r)	$aایساغوجی
880	3	3	$6246-03/(3/r)	$aرسالة الاثيريه

Örnek 2: Eser adı : Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr

Serlevhada görülen eseri tanıtan başlık: Hâşiye ale'l-Fenâri li-Kara Halil

TABLO 38: ESER ADI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 2

Alan kodu	Belirteçler		Bağlantı kodu	Eser adı
245	0	0	$6880-02	$a Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr

246	3	6	$6880-03	$a Hâşiye ale'l-Fenâri li-Kara Halil
880	1	0	$6245-02/(3/r)	$aجلاء الأنظار في حل عويصات الافكار
880	3	6	$6246-03/(3/r)	$aحاشية على الفناري لى قره خليل

5.2.3 Eserlerin Üretimi İle İlgili Bilgilerin Tanımlanması

Bu bölümde yazma eserler için eserin ilk defa üretildiği yer ve tarih yani telif yeri ve tarihi, kopyalarının üretim yeri ve tarihi olan istinsah yeri ve tarihi ve basma eserler için ise basım yeri, matbaa ya da yayıncı ve basım tarihi bilgilerinin MARC21 metadata şemasında nasıl tanımlanacağı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Bilindiği üzere eserlerin üretimi ile alakalı bilgiler MARC21 metadata şemasında 264 alanında tanımlanmaktadır. RDA öncesi 260 alanında yayın yeri, yayınevi, yayın tarihi gibi eserin basımı ile alakalı (imprint) bilgiler veriliyor iken RDA ile eklenen 264 alanında basılı harici (unpublished) üretilen eserlerin de üretim yeri, üreticisi ve üretim tarihi olarak tanımlanabilmesine imkan vermiştir. Bu çalışmada da yazma eserler için istinsah ve telif, basma eserler için basım bilgileri tanımlamaları 264 alanında gösterilmiştir.

Library of Congress Network Development and MARC Standart Office'in hazırlamış olduğu "MARC21 Format for Bibliographic Data" web sayfasından her alanda olduğu gibi 264 alanındaki güncellemeler takip edilebilmektedir.

MARC21 metadata şemasında 264 alanında kullanılan belirteçler ise şunlardır:

RESİM 77: MARC21 METADATA ŞEMASINDA 264 ALANI

264 - Production, Publication, Distribution, Manufacture, and Copyright Notice (R)

MARC 21 Bibliographic - Full **September 2011**

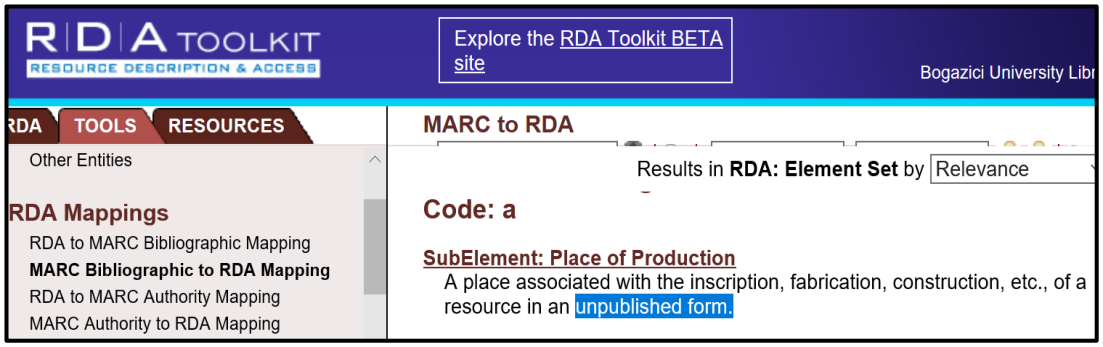
First Indicator	**Second Indicator**
Sequence of statements	*Function of entity*
# - Not applicable/No information provided/Earliest	0 - Production
2 - Intervening	1 - Publication
3 - Current/Latest	2 - Distribution
	3 - Manufacture
	4 - Copyright notice date

RDA toolkitte bunların karşılığına baktığımızda ise şu açıklamaları görürüz:

Belirteç 0 için alt alan "a" açıklamaları:

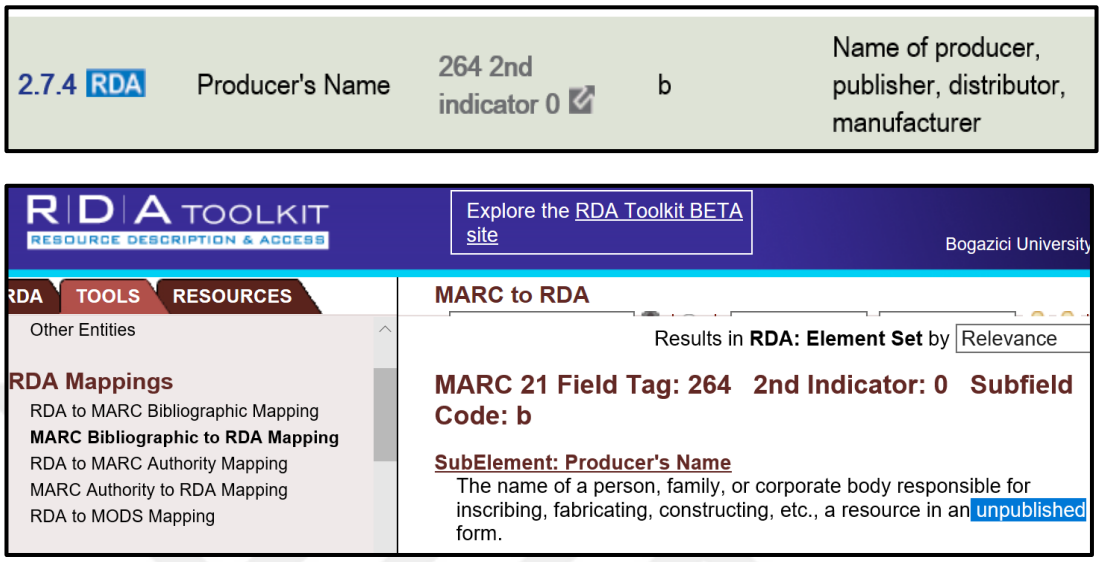
RESİM 78: RDA TOOLKİT'TE ÜRETİM YERİ AÇIKLAMALARI

2.7.2 RDA	Place of Production	264 2nd indicator 0	a	Place of production, publication, distribution, manufacture

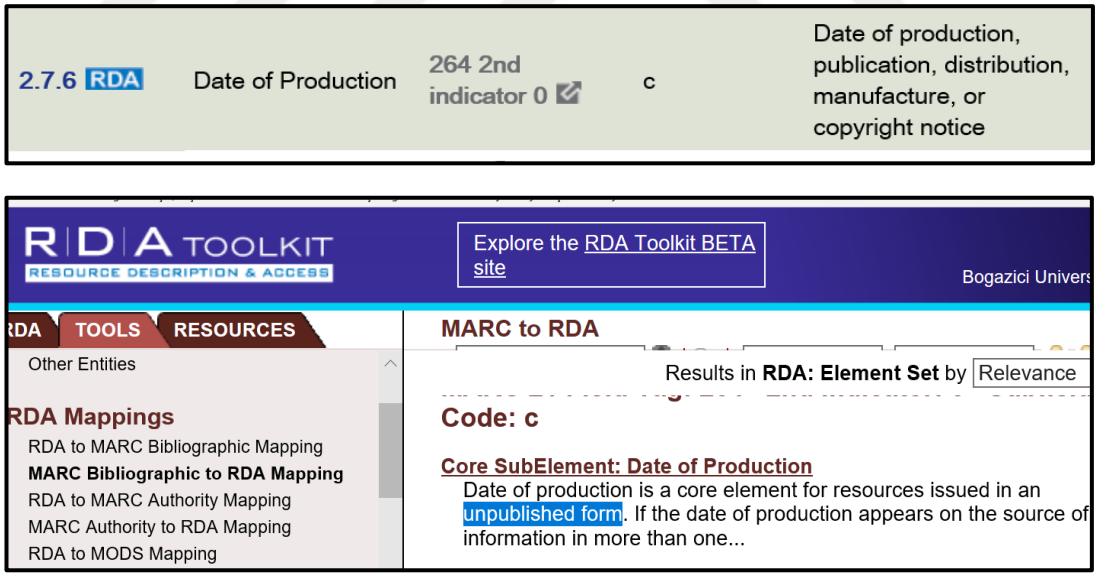
Belirteç 0 için alt alan “b” açıklamaları:

RESİM 79: RDA TOOLKİT’TE ÜRETİCİ İSMİ AÇIKLAMALARI

Belirteç 0 için alt alan “c” açıklamaları:

RESİM 80: RDA TOOLKİT’TE ÜRETİM TARİHİ AÇIKLAMALARI

MARC21 metadata şeması ve RDA Toolkit açıklamaları incelendiğinde 264 alanı belirteç 0 ile basılı olmayan formattaki malzemelerin üretimi için kullanılabilecek en uygun alan olduğu görülür. Bunun yazma eserler için karşılığı istinsah tarihi ve telif tarihidir. Bu çalışmada her iki tarih için de, tekrarlanabilir bir alan olan, 264 belirteç 0 ile kullanılacaktır. Basma eserlerin basım bilgilerinin tanımlamaları ise 264 belirteç 1 ile tanımlanacaktır.

5.2.3.1 Telif Yeri ve Tarihinin Tanımlanması

Telif tarihi ve yeri ile alakalı bilgiler genellikle danışma kaynaklarından edinilebilecek bilgilerdir. Bununla beraber müellif hattı olduğu net olarak bilinen ve telif yeri ve tarihine dair net bilgiler içeren bir nüsha bulunmasına rağmen danışma kaynaklarında telif yeri ve tarihi bilgilerine yer verilmemiş olduğu da görülebilir. Telif tarihi ile ilgili bilgi için en önemli kaynak müellif nüshası ferağ kaydı ve dibâce/mukaddimesidir (önsöz/giriş). Bu yüzden kütüphaneci müellif nüshasının varlığı ve yeri konusunda bilgiye ulaşmışsa mutlaka bu nüshanın önsözüne ve ferağ kaydına bakmalıdır.

Bazen müstensih müellifin önsözde ya da ferağ kaydında eseri nerede ve nezaman telif ettiğine dair olan bilgileri de kopyalamaktadır. Bu durumda her ne kadar müellif nüshası kadar güvenilir olmasa da bu nüshalar telif tarihine işaret eden çok önemli kaynaklar haline gelir.

Başlangıçta telif tarihini tespit edebilmek emek isteyen bir iş olsa da bir kez tespit edilip eser adı otorite dizinine kaynağı ile beraber eklendikten sonra artık eserin tüm yazma nüshalarının kayıtlarında sabitlenebilecek bir bilgidir.

Aşağıdaki tabloda telif yeri ve tarihi tanımlama örnekleri bulunmaktadır:

Telif bilgileri tanımlama örnekleri:

TABLO 39: TELİF TARİHİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Coğrafi bölge ismi	Tarih Hicri (Miladi)
264	-	0	$a Telif yeri: Özbekistan, Buhara:	$c H. 756 (M. 1355)
264	-	0	$a Telif yeri bilinmiyor:	$c H. 1031 (M. 1622)
264	-	0	$a Telif yeri Türkiye, İstanbul:	$c Telif tarihi bilinmiyor
264	-	0	$a Telif yeri Eğriboz:	$c H. 15 Şevval 973 (M. 5 Mayıs 1566)

264	-	0	$a Telif yeri bilinmiyor:	$c Telif tarihi bilinmiyor.

5.2.3.2 İstinsah Yeri ve Tarihinin Tanımlanması

Elimizdeki nüshanın nerede ve nezaman kopyalandığı bilgisi yine 264 alanında 0 belirteci seçilerek tanımlanır.

Elimizdeki nüshanın müstensih tarafından kaleme alındığı tarih olan istinsah tarihi büyük oranda eserin sonunda bulunan ketebe ya da istinsah kaydı denilen kısımda bulunmaktadır. Tüm nüshalarda bulunmamakla beraber, bazen bu kısımda eserin nerede yazıldığına dair bilgiler de bulunmaktadır. Müstensih bazen burada eseri istinsah ettiği mekanın (medrese, kütüphane, mescit) ismini dahi kaydedebilmektedir. Bu gibi kayıtlar kütüphaneciye eserin nerede istinsah edildiğine dair kuvvetli ip uçları sağlayan bilgilerdir.

İstinsah tarihi kimi nüshalarda oldukça net bir biçimde tespit edilebilmektedir. Ancak bazı nüshalarda ebcet hesabı denilen teknik ile düşülmüş tarihler de olabilmektedir. Hatta bazen müstensih tarafından kasten gizlenmiş, bazı karmaşık, kesirli ifadeler ile düşülmüş olabilmektedir. Ebcet hesabı ve karmaşık tarihlerin çözümlenmesi konusunda Prof. Dr. İsmail Yakıt'ın (Yakıt, 2010, 111-114) ve Doç. Dr. M. Esad Coşan'ın çok önemli çalışmaları bulunmaktadır (Coşan, 1975: s.55-65). Bu iki çalışmayı daha önce bahsedilen rehberinde kaynak olarak alan Prof. Dr. Süleyman Mollaibrahimoğlu'da bu konuya bir bölüm ayırmıştır (Mollaibrahimoğlu, 2007: s. 145-160). Ayrıca Prof. Dr. Ramazan Şeşen'in Köprülü Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu girişinde ve diğer makalelerinde istinsah kayıtları konusunda çok önemli çalışmaları bulunmaktadır (Şeşen, 1995, 1986, 1997)

İstinsah kayıtlarında karşılaşılan terimlerle alakalı da çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Gacek, 2017: s.138,139. Mollaibrahimoğlu, 2007: s.93-166. Bilgin, 1995, Şeşen 1995, 1986, 1997). Bu çalışmaların kütüphaneci tarafından tanınması ve farklı tarihlendirme örnekleri üzerinde aşinalık kazanması gerekmektedir. Bu kayıtların yorumlanabilmesi, büyük oranda örnekler üzerinde çalışmak suretiyle kazanılabilecek bir yetenektir.

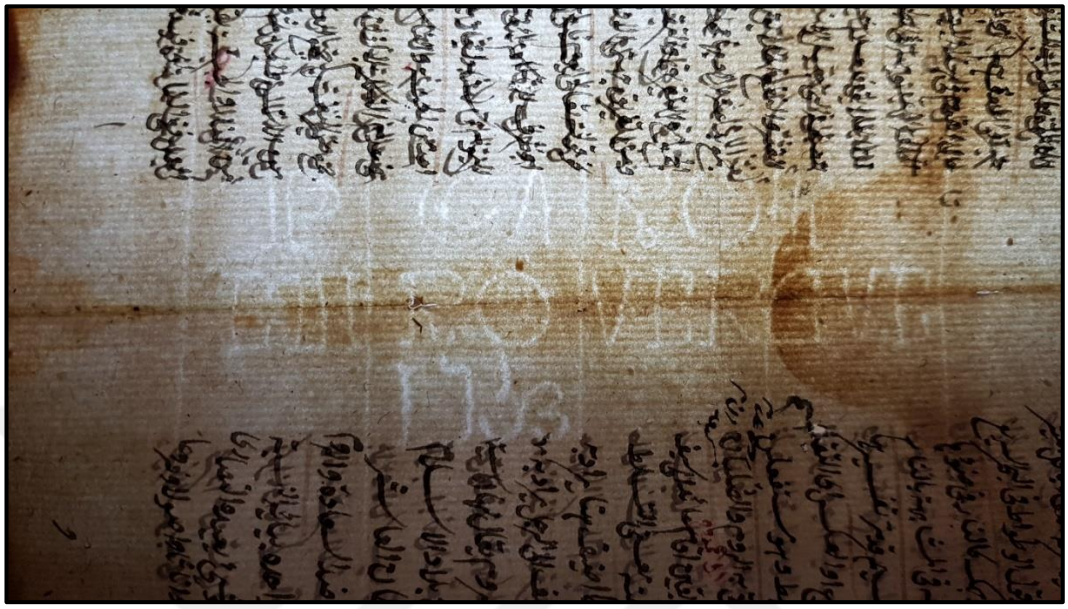
İstinsah bilgileri tanımlama örnekleri:

TABLO 40: İSTİNSAH TARİHİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Coğrafi bölge ismi	Tarih Hicri (Miladi)
264	-	0	$a İstinsah yeri [Türkiye, Gaziantep]:	$c H. 27 Muharrem [12]80 / M. 14 Haziran 1863.
264	-	0	$a İstinsah yeri bilinmiyor:	$c 1700'ler.
264	-	0	$a İstinsah yeri Mekke:	$c İstinsah tarihi bilinmiyor
264	-	0	$a İstinsah yeri Mısır?:	$c 1654 öncesi
264	-	0	$a İstinsah yeri Türkiye, İstanbul:	$c H. 982 (M. 1574)
264	-	0	$a İstinsah yeri bilinmiyor:	$c İstinsah tarihi bilinmiyor.

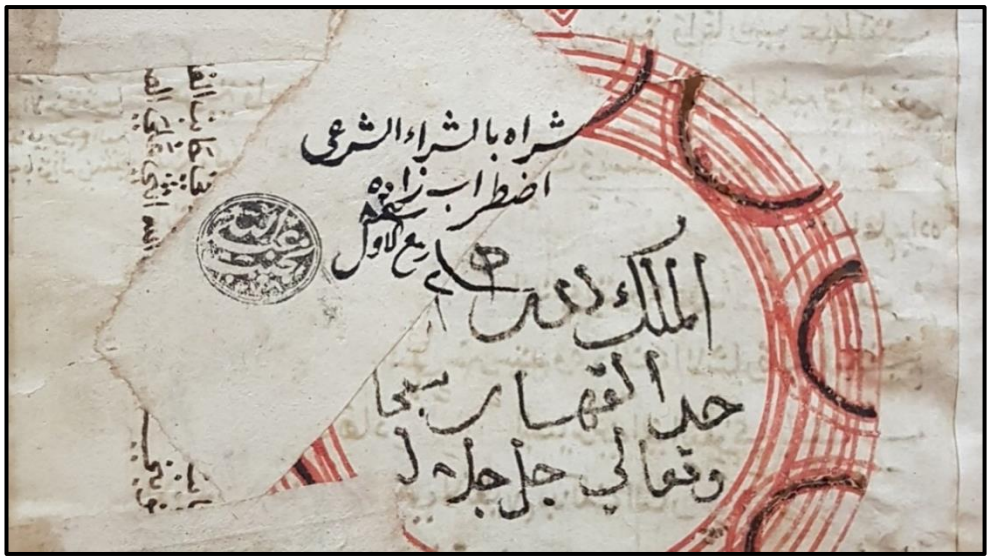
5.2.3.2.1 Tahmini İstinsah Tarihi Tespit Etme

RESİM 81: TARİH İÇEREN FİLİGRAN

Yukarıdaki örnekte filigranda 1753 tarihi görülmektedir. Bu eser için 1753 sonrası istinsah edildiği söylenebilir. Bu eserin üzerindeki olası herhangi bir kayıt eserin iki tarih arasında istinsah edilmiş olduğu bilgisini verir. Mesela aynı eserin üzerindeki mülkiyet kaydında tarih 85 olarak görülüyor. Kayıtta ismi görülen kişi olan Izdırabzâde'nin yaşadığı tarihle yorumlandığında burada görülen tarihin hicri 1285 olduğu anlaşılır. Yani miladi 1868 tarihidir. Bu durumda bu eserin 1753-1868 tarihleri arasında istinsah edilmiş olduğu bilgisi kesinleşmiş olur.

RESİM 82: IZDIRABZÂDE'NİN MÜLKİYET KAYDI

Elde edilen bu bilgiler metadata şemasında şu şekilde yerleştirilir:

264	-	0	İstinsah yeri bilinmiyor:	$c 1753-1868 yılları arası
588	-	-	İstinsah tarihi kaynak: Filigrandan 1753 sonrası mülkiyet kaydından 1868 öncesi istinsah edilmiş olduğu anlaşılmıştır.	

Tahmini tarihin kaynağı örnekte görüldüğü gibi not alanında açıklamak suretiyle belirtilmelidir. Üzerinde herhangi bir not bulunmayıp sadece filigranda görülen bilgi ile tanımlayacak olursak bu durumda:

264	-	0	İstinsah yeri bilinmiyor:	$c 1753 sonrası
588	-	-	İstinsah tarihi kaynak: Filigranda 1753 tarihi görülmektedir.	

Ya da üzerindeki not haricinde bir tarih bilgisine rastlanılmadığında bu durumda uygun açıklama yapılır:

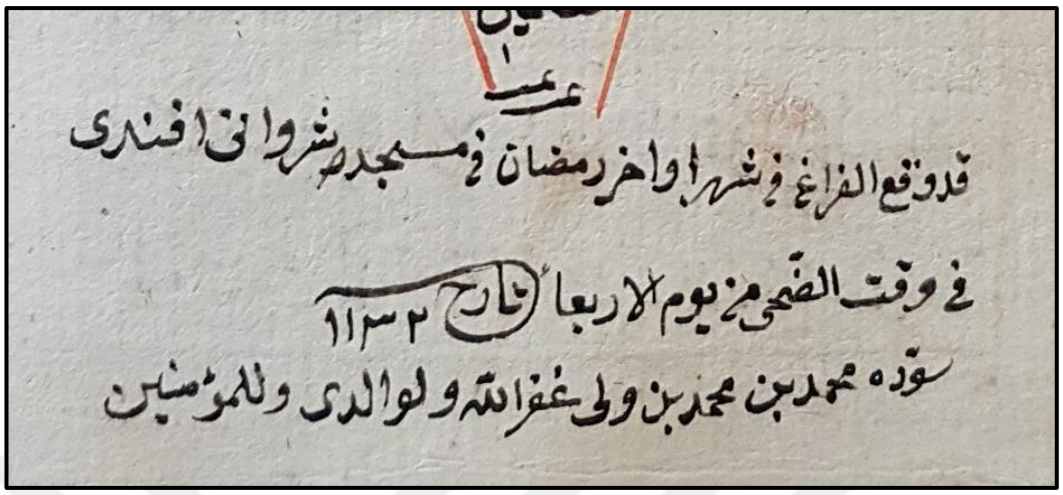
264	-	0	İstinsah yeri bilinmiyor:	$c 1868 öncesi
588	-	-	İstinsah tarihi kaynak: Mülkiyet kaydından 1868 tarihi öncesi istinsah edildiği anlaşılmaktadır.	

Herhangi bir şekilde eserin istinsah tarihine işaret edebilecek bir bilgi elde edildiğinde bu yöntemle tanımlanması açıklayıcı olacaktır.

5.2.3.2.2 Tahmini İstinsah Yeri Tespit Etme

Aşagıdaki örnek ferağ kaydında eserin Şirvani Efendi Mescidinde yazılmış olduğu bilgisi bulunmaktadır. Şirvani Efendi Mescidi araştırıldığında buranın muhtemelen Gaziantep'te bulunan Şirvani Mehmed Efendi Camii olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

RESİM 83: FERAĞ KAYDI 1

Bu durumda bu bilgi bibliyografik kayıtta verilir:

264	-	0	İstinsah yeri Türkiye, Gaziantep? :	$c H. Ramazan 1132 (M. Temmuz 1720)
588	-	-	İstinsah yeri kaynak: Ferağ kaydında Şirvani Efendi Mescidinde yazıldığı bilgisi bulunmaktadır.	

5.2.3.3 Basım Yeri, Matbaa ve Basım Tarihinin Tanımlanması

Eldeki nüshanın nerede kim tarafından ve ne zaman basıldığına dair bilgilerin verildiği alandır. Bu bilgiler genellikle eser sonunda kolofon tabir edilen basım bilgilerinin bulunduğu bölümde görülür. Sonraki dönem harf dervrimi öncesi basmalarında iç kapağın gelişimiyle beraber bu bilgiler kapakta ya da iç kapakta verilmiştir. Basım tarihi kullanılan takvime göre hicri ve rumi olabilmektedir. Osmanlı döneminde 1840–1926 arası her iki takvimde kullanılmıştır. Kimi eserlerde hicri kimi eserlerde rumi ve bazı eserlerde ikisi birden kullanılmıştır. Bu durumda tarihin hicri mi rumi mi olduğuna dikkat edilmelidir (Karatepe, 2005 s.130). Hicri ve rumi ay adlarının farklı olması tarihin belirlenebilmesinde önemli bir ipucu olacaktır. Eser üzerinde bulunabilecek herhangi bir imza, mühür, mülkiyet kaydı gibi notlar da kimi zaman yol gösterici olabilmektedir (Kara, 2006; s.92-94). Genel olarak 1873 yılına kadar basılmış olan kitapların tarihlerinin hicri olduğu söylenebilir (Baysal, 2005; s.14). Ancak bazen eser üzerindeki tarihin hicri mi rumi mi olduğunun

belirlenemediği durumlar da olabilir. Bunun kütüphaneci tarafından tespit edilebilmesi kimi zaman mümkün olmayacaktır. Bu durumda aşağıdaki örneklerde olduğu gibi 264 alanında eserin hicri yada rumi olması ihtimali ile her iki tarihin miladi karşılığı da verilmelidir. Ancak 500 not alanı açılarak tarihin şüpheli olduğu bilgisi mutlaka uygun şekilde açıklanmalıdır.

Basma eserlerin üretim bilgileri MARC21 metadata şemasında 264 belirteç 1 ile tanımlanır.

Örnekler:

TABLO 41: BASIM YERİ, MATBAA VE BASIM TARİHİ İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

Alan kodu	Belirteçler		Coğrafi bölge ismi	Matbaa, Yayıncı	Tarih
264	-	1	$a İstanbul:	$b Darü't-tıbaatü'l-amire,	$Basım tarihi bilinmiyor.
264	-	1	$a İzmir:	$b Matbaa-i Hafız Nuri Efendi,	$c H. 1308 (M. 1890-1891)
264	-	1	$a İstanbul:	$bMatbaa-i Bab-ı Seraskeri,	$c H. 1276 (M. 1859/1860)
264	-	1	$aBasım yeri bilinmiyor:	$bMatbaa-i Şems,	$c H. 1339 (M. 1920/1921)
264	-	1	$aBasım yeri bilinmiyor:	$bBasımcı bilinmiyor,	$c1250 (1834)
264	-	1	$a Mısır:	$b Matbaatü sâhibü’s-saâdeti'l-ebediyye,	$cH. 1249 (M. 1833)
264	-	1	$aİstanbul	$aTercüman-ı Hakikat Matbaası	$cR. 1332 (M. 1916)
264	-	1	$aİstanbul	$a Osmanlı Matbaası	$cR. 1327 (M. 1911)

264	-	1	$aİstanbul	$bBasımcı bilinmiyor	$cH.? - R.? 1336 (M. 1917/1918? - 1920?)
264	-	1	$aİstanbul	$bİkbal-i Millet Matbaası	$cH.? - R.? 1327 (M. 1909/1910? - 1911/1912?)

5.2.4 Eserin Dili ve Alfabesinin Tanımlanması

Eserin dili ya da dillerinin ne olduğu bilgisi MARC21 metadata şemasında 041 alanında kodlamak suretiyle tanımlanmaktadır. Ayrıca 546 not alanında da eserin dilini ya da dilleri serbest olarak tanımlanabilmektedir. Bu alanda altalan "b" ile eserin alfabesi de tanımlanabilmektedir.

Kodlar ve dil listeleri Library of Congress Network Development and MARC Standart Office web sayfasında MARC Code List for Languages başlığı altında bulunmaktadır. Ancak kodlar ve listeler ingilizce olup Türkçe karşılıkları bulunmamaktadır.

Örnek:

041	-	-	$a ara
546	-	-	Arapça $b Arap harfleri

041	-	-	$a ara $a ota
546	-	-	Arapça $a Osmanlı Türkçesi $b Arap harfleri

5.2.5 Birden Fazla Eser İçeren Risaleler İle İlgili Açıklamaların Tanımlanması

Bir cilt içerisinde olup birden fazla eser içeren risale mecmuaları ile sıkça karşılaşılmaktadır. Bazen sayı iki ya da üç eserle sınırlı kalabilirken kimi zaman onlarca kısa risaleden meydana gelmiş olabilmektedir. Kimi zaman benzer konudaki eserlerin bir arada istinsah edilmesi suretiyle oluşturulmuş risalelerle karşılaşılabileceğimiz gibi kimi zaman da farklı zamanlarda, farklı konularda, farklı müstensihlerce istinsah edilmiş olup bir arada ciltlenmiş eserlerle de karşılaşabiliriz. Her ne kadar fiziki olarak bir arada bulunuyor olsalar da bu eserlerin her biri ayrı entelektüel içerik tanımlamaları gerektirmektedirler. Her birinin yazarı, eser adı, giriş ve sonuç cümleleri, bir şerh ya da hâşiye çalışması ise konu aldığı esere atıflar ve diğer özellikleri açısından ayrı ayrı çalışılması gerekmektedir. Bu sebeplerden dolayı bir bibliyografik kayıtta risalenin içerdiği tüm eserlerin bir arada tanımlanması mümkün değildir.

Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı kayıtları incelendiğinde her bir risale için ayrı bibliyografik kaydın hazırlanmış olduğu görülür. Bu çalışmada da bu yöntem alınacak, her bir eser için ayrı bibliyografik kayıt açılacaktır. Ancak ayrıca her eserin bibliyografik kaydında cildin içerdiği diğer eserlere gönderme yapılmak suretiyle kayıtlar arası kolayca geçiş sağlayan bağlantılar eklenecektir.

Bu bölümde bir örnek risale ele alınarak içeriğindeki her bir eserin bibliyografik kaydında bu duruma nasıl değinildiği ve diğer eserlere yönlendirme nasıl sağlandığı üzerinde durulacaktır. Kayıtlar hazırlandığı andan itibaren Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi sisteminde aktif olarak çalışmaktadır.

Örnek yazma eser:

Elimizdeki cilt içerisinde sekiz farklı eser bir arada bulunmaktadır. Bu eserler sırasıyla şunlardır:

1. eser: Risâle-i Bey' ü Şirâ / Darendeli Hamza Efendi.
2. eser: El-Muhtasar fî beyânü'l-itikâd / Yahya bin Ebî Bekr el-Hanefî.
3. eser: Risale fî fazîletü'l- İmâme / Muhammed bin Yahyâ el-Buhârî.
4. eser: Muaddilü's-Salât / Birgivî Mehmet Efendi.

5. eser: Cilâü'l-kulûb / Birgivî Mehmet Efendi.
6. eser: Zuhrü'l-müteehhilîn ve'n-nisâ fî tarîfi'l-athâr ve'd-dimâ / Birgivî Mehmet Efendi.
7. eser: Talîmü'l-müteallim tarîku't-teallüm / Zernûcî.
8. eser: Şerhu'l-Fıkhü'l-ekber / Ebu'l-Müntehâ.

Bu eserlerin her birinin kaydında diğer eserlere gönderme şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Her eserin kaydında uygun açıklama ile 505 içerik notu alanında tüm eserler belirtilir. Bu eserlerin bibliyografik kayıtlarında 856 alanında verilmek suretiyle URL bağlantıları eklenir. Aşağıdaki örnek, birinci eser olan Risâle-i Bey' ü Şirâ'nın kaydı için tanımlanmıştır.

TABLO 42: BİRDEN FAZLA ESER İÇEREN RİSALELER İLE İLGİLİ AÇIKLAMALARIN TANIMLANMASI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

505	-	-	8 farklı eser bir arada ciltlenmiştir: 1. eser: Risâle-i Bey' ü Şirâ / Darendeli Hamza Efendi. 2. eser: El-Muhtasar fî beyânü'l-itikâd / Yahya bin Ebî Bekr el-Hanefî. 3. eser: Risale fî fazîletü'l- İmâme / Muhammed bin Yahyâ el-Buhârî. 4. eser: Muaddilü's-Salât / Birgivî Mehmet Efendi. 5. eser: Cilâü'l-kulûb / Birgivî Mehmet Efendi. 6. eser: Zuhrü'l-müteehhilîn ve'n-nisâ fî tarîfi'l-athâr ve'd-dimâ / Birgivî Mehmet Efendi. 7. eser: Talîmü'l-müteallim tarîku't-teallüm / Zernûcî. 8. eser: Şerhu'l-Fıkhü'l-ekber / Ebu'l-Müntehâ	
856	-	-	$z 2. eser için tıklayınız: "El-Muhtasar fî beyânü'l-itikâd"	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2000019~S5
856	-	-	$z 3. eser için tıklayınız: "Risale fî fazîletü'l-İmâme "	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2000022~S5
856	-	-	$z 4. eser için tıklayınız: " Muaddilü's-Salât "	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/re

				cord=b2000041~S5
856	-	-	$z 5. eser için tıklayınız: " Cilâü'l-kulûb "	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2000054~S5
856	-	-	$z 6. eser için tıklayınız: " Zuhrü'l-müteehhilîn"	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2000075~S5
856	-	-	$z 7. eser için tıklayınız: "Talîmü'l-müteallim "	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2000125~S5
856	-	-	$z 8. eser için tıklayınız: "Şerhu'l-Fıkhü'l-ekber"	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2000170~S5

Bu örnekte verilen URL bağlantıları aktif olup eserlerin her birinin bibliyografik tanımlamalarına bu adreslerden erişilebilmektedir. Bu bilgilerin sistemde çalışan görüntüsü ise şu şekildedir:

RESİM 84: BİRDEN FAZLA ESER İÇEREN RİSALELER İLE İLGİLİ AÇIKLAMALARIN TANIMLAMALARININ SİSTEMDEKİ GÖRÜNTÜSÜ

Title **Risâle-i Bey' ü Şirâ.**

manent URL of this record is: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b2002517~S5

Contents 8 farklı eser bir arada ciltlenmiştir: 1. eser: Risâle-i Bey' ü Şirâ / Darendeli Hamza Efendi. 2. eser: El-Muhtasar fî beyânü'l-itikâd / Yahya bin Ebî Bekr el-Hanefî. 3. eser: Risale fî fazîletü'l- İmâme / Muhammed bin Yahyâ el-Buhârî. 4. eser: Muaddilü's-Salât / Birgivî Mehmet Efendi. 5. eser: Cilâü'l-kulûb / Birgivî Mehmet Efendi. 6. eser: Zuhrü'l-müteehhilîn ve'n-nisâ fî tarîfi'l-athâr ve'd-dimâ / Birgivî Mehmet Efendi. 7. eser: Talîmü'l-müteallim tarîku't-teallüm / Zernûcî. 8. eser: Şerhu'l-Fıkhü'l-ekber / Ebu'l-Müntehâ

Connect to:

2. eser için tıklayınız "El-Muhtasar fî beyânü'l-itikâd":
3. eser için tıklayınız "Risale fî fazîletü'l- İmâme":
4. eser için tıklayınız "Muaddilü's-Salât":
5. eser için tıklayınız "Cilâü'l-kulûb":
6. eser için tıklayınız "Zuhrü'l-müteehhilîn":
7. eser için tıklayınız "Talîmü'l-müteallim":
8. eser için tıklayınız "Şerhu'l-Fıkhü'l-ekber":

Aynı cilt içerisinde birden fazla eser içeren basma eserlerle de sıkça karşılaşılmaktadır. Bu eserler de yazma eserlerde olduğu gibi farklı entelektüel içerik tanımlamalarını gerektirmektedir. Bazen bir eser bitiminde diğer eser başlamakta bazen de ana metin ortada üzerine yazılmış olan şerh ya da hâşiye türü çalışmalar kenar kısımlarına basılmış olabilmektedir. Bu çalışmada bu tür eserlerin bibliyografik kayıtlarının da aynı yöntemle ayrı ayrı tanımlanması önerilmektedir.

Örnek basma eser:

Elimizdeki cilt içerisinde üç farklı eser bir arada bulunmaktadır. Bu eserler sırasıyla şunlardır:

1. eser: Hâşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb / Mandalyâtî
2. eser: Muğni't-tullâb / Manisavî
3. eser: İsâguci / Esirüddin

Birinci eserin bibliyografik kaydında bulunan yönlendirmeler

505	-	-	3 farklı eser bir arada basılmıştır: 1. eser: Hâşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb / Mandalyâtî. 2. eser: Muğni't-tullâb / Manisavî. 3. eser: İsâguci / Esirüddin.	
856	-	-	$z 2. eser için tıklayınız: " Muğni't-tullâb "	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1823724~S5
856	-	-	$z 3. eser için tıklayınız: "İsâguci "	$u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1824907~S5

5.2.6 Eserin Bölümlerinin Tanımlanması

Bu bölümde eserin içerdiği bölümlerin MARC21 metadata şemasında nasıl gösterileceği açıklanmıştır.

Eserlerin bölümleri eseri kimliklendiren önemli bilgilerdendir. Özellikle eserin başı ve sonu eksik olup eser adı ve müellifi tespit edilemeyen nüshalar için

içerik bilgisi önem taşımaktadır. Bu eserlerin tespitinde nüsha karşılaştırmaları için son derece yol gösteren bilgilerdir.

Kimi zaman eserler belli başlıklar halinde bölümlere ayrılmıştır. Bazen de belli başlıklar bulunmayıp fasıl, bab, kitab gibi genel başlıklar altında bölümlendirilmiş olabilmektedir. Bu durumda bölüm adları bu alanda tanımlanmalıdır. Belli başlıklar taşımayan ancak fasıl bab gibi genel başlıklar altında bölümlere ayrılmış eserlerin kaç fasıl ya da kaç babdan oluştuğu bilgisi yine bu alanda verilir.

MARC21 metadata şemasında 505 not alanı eserin içerik tanımlamaları için ayrılmıştır. "İçindeki bölümler" başlığı ile kayıtlarda standart bir görünüm sağlanabilir.

Örnek 1: Belli başlıklar altında bölümlendirilmiş eserlerde bölüm isimlerinin tanımlanması:

505	-	-	İçindeki bölümler: Mukaddime -- Kitâbü'l-evvel fi'l-îmân: 25 bâb -- Kitâbu's-sânî fi'l-ilm: 18 bâb -- Kitâbü's-sâlis fi't-tahâre: 59 bâb -- Kitâbu'r-râbi fi'l-hayz ve'l-iğtisâlât: 9 bâb -- Kitâbü'l-hamse fi's-salât: 226 bâb – Hatime.

Bu kaydın sistemdeki çalışan görüntüsü şöyle olacaktır:

RESİM 85: ESERİN BÖLÜMLERİ TANIMLAMALARININ SİSTEMDE GÖRÜNÜMÜ

İçindeki bölümler: Mukaddime -- Kitâbü'l-evvel fi'l-îmân: 25 bâb -- Kitâbu's-sânî fi'l-ilm: 18 bâb -- Kitâbü's-sâlis fi't-tahâre: 59 bâb -- Kitâbu'r-râbi fi'l-hayz ve'l-iğtisâlât: 9 bâb -- Kitâbü'l-hamse fi's-salât: 226 bâb -- Hâtime.

Örnek 2: Belli başlıklar altında bölümlendirilmemiş eserlerde genel bölümlerin tanımlanması:

505	-	-	İçindeki bölümler: Mukaddime, yirmi bab ve hatime bölümleri bulunmaktadır.
505	-	-	İçindeki bölümler: Fihrist, mukaddime, 3 makale ve hatime

			bölümleri bulunmaktadır.

5.2.7 Eserin Başı ve Sonundan Cümlelerin Yazılması

Bu bölümde eserin giriş ve sonuç cümlelerinin MARC21 metadata şemasında nasıl yerleştirileceğine dair bilgiler bulunmaktadır.

Yazma eserlerin başı ve sonundan cümlelerin verilmesi literatürde tavsiye edilmiştir (Mollaibrahimoğlu, 2007. Şeşen, 1995,). Eldeki nüshada ne eser adına ne de müellife ait herhangi bir bilgi bulunamadığı durumlarda baş kısmından bir cümle ya da seçilen bir anahtar kelime ile tarama yapmak suretiyle eserin diğer nüshalarına erişim mümkün olur. Bu şekilde özellikle yazma eserlerin kataloglanmasında elzem olan nüsha karşılaştırmaları için öncelikli bir başvuru kaynağı oluşacaktır.

Literatürde baş ve sonuç cümlelerinin yazılması sadece yazma eserler için tavsiye edilmiş olsa da bu çalışmada İslam telif geleneği çerçevesinde üretilmiş olan (şerh, hâşiye, tâlika gibi) eserlerin basma nüshalarının da baş ve sonuç cümlelerinin yazılması tavsiye edilmektedir. Daha önce de değindiğimiz gibi fiziki olarak farklılık arz etse de entelektüel içerik olarak yazma ve basma eserler aynı derecede öneme sahiptir. Özellikle yazma nüshası nadir olup ancak bir şekilde basılmış olan eserlerin tanımlamaları için önem arz etmektedir. Basma eserlerin katalogları da bu şekilde nüsha karşılaştırmaları için önemli bir başvuru kaynağı oluşturacaktır.

Bununla beraber İslam telif geleneği dışında kalan sonraki dönem nadir basma eserlerin ise giriş ve sonuç cümleleri yazılıp yazılmaması eserin durumuna göre kütüphanecinin kararına bırakılabilir. Mesela sonraki dönem edebiyat çalışmaları, roman, tercüme çalışmaları, ansiklopedik eserler, nota mecmuaları gibi eserlerin baş ve sonuç cümlelerinin tanımlanmazken yine son dönem basmalarından olup konusu itibariyle nadir bulunur bir eserin giriş cümleleri yazılabilir.

Yazma eserlerin ilk cümlelerinin yazılması konusunda kaynaklarda besmele ve hamdele kısımlarının kısa tutularak eser ve müelliften bahseden ve genellikle "وبعد" ya da "أما بعد" ibaresi ile başlayan bölümlerin, sonuç cümlesi için ise, sonradan eklenen istinsah kayıtlarından önceki eserin bitiş cümlelerinin alınması tavsiye edilmiştir (Mollaibrahimoğlu, 2007: s. 40, 41 ; Şeşen, 1995: s.106-107).

Bu çalışmada da besmele kısa tutularak hamdeleden bir cümle ve eser ve müelliften bahseden cümleler varsa o kısımların yazılması tavsiye etmekteyiz. Ancak eserin ilk cümleleri olan hamdele kısmının çok kısa tutulmaması en az bir cümlenin mutlaka yazılması nüsha karşılaştırmalrında yol gösterici olacaktır. Sonuç cümlesinde ise eseri ilk defa kaleme alan (müellif, şârih, muhaşşi ...) kişinin metne ait olan sonuç cümlelerinin yazılması doğru olacaktır. Sonradan eklenen müstensihlerin kayıtları sadece o nüsha için önemli olup istinsah kaydının sonuç cümlesi olarak alınması nüsha karşılaştırmaları için istenen sonuçları vermeyecektir. Bu çalışmada ferağ kaydı için ayrıca bir alan açılarak tanımlanması önerilmektedir.

Elimizdeki eser müellif nüshası olup müellifin ferağ kaydı bulunan bir nüsha olsa dahi eserin ferağ kaydından önceki metne ait bölüm sonuç cümlesi olarak alınmalıdır. Müellifin ferağ kaydı ayrıca ferağ kaydı başlığı altında tanımlanmalıdır. Çünkü çoğu istinsah edilmiş nüshalarda müellifin ferağ kaydı bulunmamaktadır.

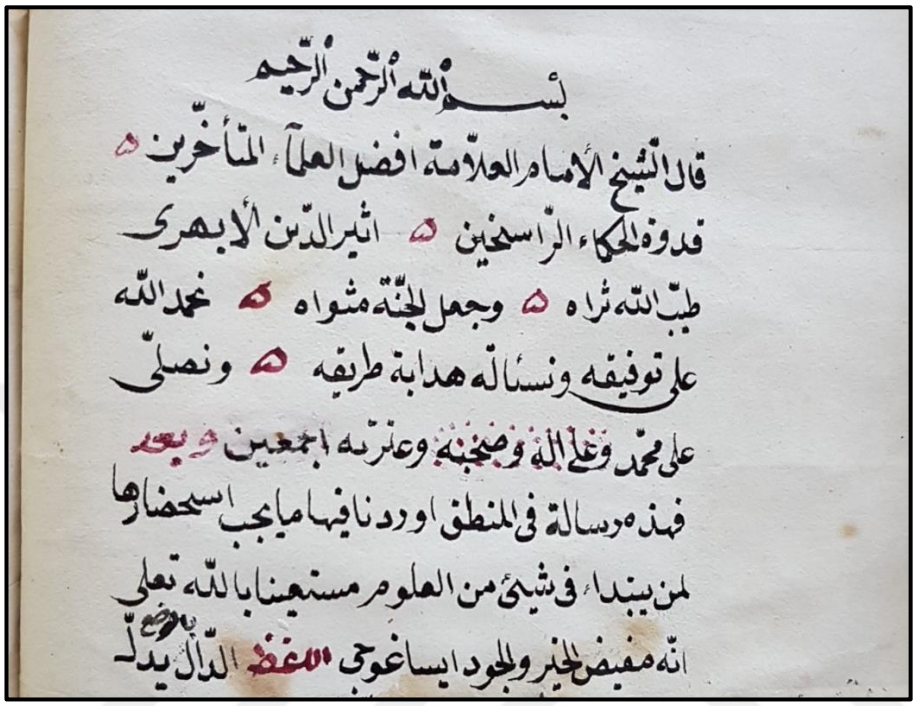
Basma eserler için ise yine eseri kaleme alan kişinin metne dâhil giriş ve sonuç cümleleri yazılmalıdır. Bazı basma eserlerde asıl metinden önce eseri ve müellifi tanıtan bazen birkaç sayfayı bulan mukaddime bölümleri olabilmektedir. Başlangıç cümlesi her zaman asıl metnin başladığı bölüm olarak alınmalıdır.

Eserin baş ve sonuç cümlelerinin MARC21 metadata şemasına yerleştirilmesi konusunda bu çalışmada önerilen yöntem; öncelikle eserin başı ve sonu için 500 alanları açılır ve “Eser başı” “Eser sonu” “Ferağ kaydı” olarak standart başlık yazılır. Daha sonra Arap harfleri ile giriş için 880 alanları açılarak ilgili 500 alanına bağlanır. bu çalışmada eserin başı ve sonu tanımlamalarında sadece Arap harfleri ile giriş yapılacaktır.

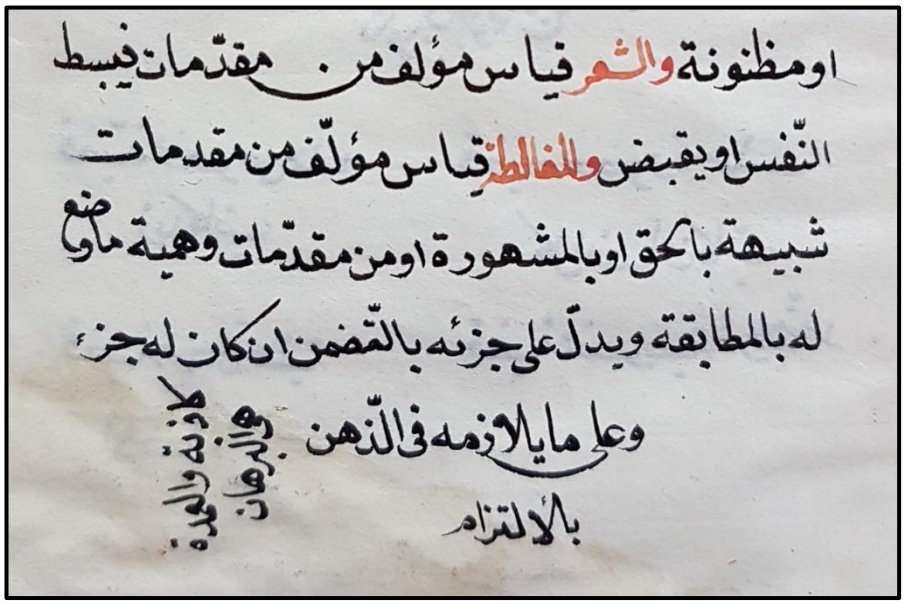
500 alanında sadece başlık açılıp 880 alanında bilginin verilmesinin sebebi MARC21 metadata şemasında 880 alanının sadece farklı karakterler için kullanılabilir bir alan olması ve ilgili alanlarla bağlantılı çalışabilir olmasıdır.

Örnek:

RESİM 86: ESER BAŞI

بسم الله الرحمن الرحيم
قال الشيخ الامام العلامة افضل العلماء المتأخرين ٥
قدوة الحكماء الراسخين ٥ اثير الدين الابهري
طيب الله ثراه ٥ وجعل الجنة مثواه ٥ نحمد الله
على توفيقه ونسأله هداية طريقه ٥ ونصلي
على محمد وعلى اله وصحبه وعترته اجمعين وبعد
فهذه رسالة في المنطق اوردنا فيها ما يجب استحضارها
لمن يبتدء في شيء من العلوم مستعينا بالله تعالى
انه مفيض الخير والجود ايساغوجي اللفظ الدال بوضع يدل

RESİM 87: ESER SONU

او مظنونة والشعر قياس مؤلف من مقدمات يبسط
النفس او يقبض والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات
شبيهة بالحق او بالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع
له بالمطابقة ويدل على جزئه بالتضمن ان كان له جزء
وعلى ما يلازمه في الذهن
بالالتزام
هو البرهان
او مظنونة والجدل

TABLO 43: ESER BAŞI VE SONUNDAN CÜMLELER İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

500	-	-	$6 880-03 $a Eser başı:	
500	-	-	$6 880-04 $a Eser sonu:	
880	-	-	$6 880-03 $a	بسم الله (...) قال الشيخ الامام العلامة افضل علمآء المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى طيبالله ثراه وجعل الجنة وثواه نحمدك الله على توفيق ونسئله هداية طريق ونصلى على محمد وعلى اله وصحبه وعترته اجمعين وبعد فهذه رسالة فى المنطق (...) ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وقليل على جزئه با التضمن (...)ه
880	-	-	$6 880-04 $a	(...) والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق اوبالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع له با لمطابقة ويدل على جزئه با لتضمن ان كان له جزء و على ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كاذبة والعمدة هوالبرهان

Sistemde çalışan görünümü ise şu şekildedir:

RESİM 88: ESER BAŞI VE SONUNDAN CÜMLELERİN TANIMLAMALARININ SİSTEMDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Eser başı:

بسم الله (...) قال الشيخ الامام العلامة افضل علمآء المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى طيبالله ثراه (...) و بعد فهذه رسالة فى المنطق (...) ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وقليل على جزئه با التضمن (...)ه

Eser sonu:

ه(...) والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق اوبالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع له با لمطابقة ويدل على جزئه با لتضمن ان كان له جزء و على ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كاذبة والعمدة هوالبرهان

5.2.8 Ferağ ve Kolofon Kayıtlarının Tanımlanması.

Ferağ kayıtları yazma eserlerde eserin telifinin ya da istinsahının nerede ne zaman ve kim tarafından yapıldığına dair bilgiler içeren kayıtlardır. Genellikle eserin sonunda ana metin bittikten sonra, belli ibareler ile başlamaktadır. Ancak bu ibareler çok kesin kurallarla ayrılmamaktadır. Bazen "وقع الفراغ" ibaresi telif kaydını ifade ederken bazen de müstensih aynı ibare ile bitirebilmektedir (Mollaibrahimoğlu, 2007: s. 127-144). Bu sebepten dolayı bu çalışmada gerek telif ve gerekse istinsah karşılığı olarak yani eserin fiziki olarak tamamlandığına dair bilgi ifade eden bu kayıtlar standart olarak "Ferağ kaydı" olarak tanımlanacaktır. Ferağ kayıtlarında rastlanılan ibareler çeşitli çalışmalarda ele alınmış olup bunların her biri kütüphaneciler tarafından bilinmesi gereken son derece önemli çalışmalardır (Molaibrahimoğlu, 2007: s.127-130; Gacek 2017: s.70-72; Şeşen, 1995: s.108-112). Bu çalışmada konunun ayrıntılarına girilmeyecek bu kayıtların MARC21 metadata şemasında nasıl yerleştirileceği üzerinde durulacaktır.

Basma eserler için ise eserin basımının tamamlandığını, nerede ne zaman ve kim tarafından basıldığını ifade eden kayıtlar ise "Kolofon" olarak tanımlanacaktır. Bu kayıtlarda bazen eserin basımını himaye eden kişi ya da kişilerin isimleri, bazen de taşbaskısı eserlerin hattının kime ait olduğu gibi önemli bilgiler de görülebilmektedir.

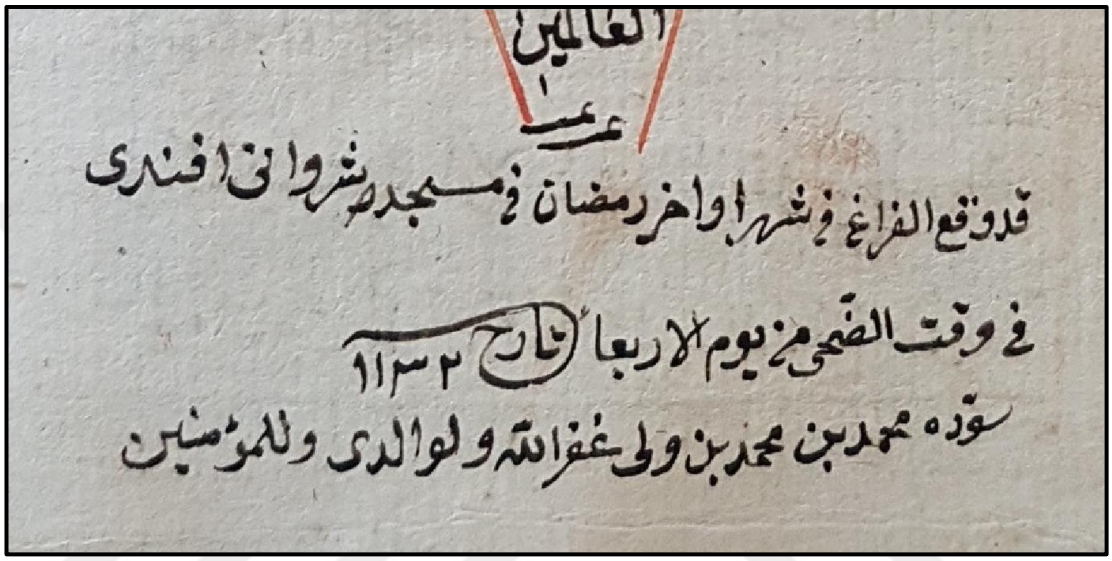
Bazı basma eserlerde eserin basımına esas olan nüsha ya da nüshaların bilgileri bulunmaktadır. Bu kayıtlar kimi zaman eserin telifine dair çok önemli bilgiler de içerebilmektedir. Yani basma olmakla beraber müellifin kaleminden çıkmış olan nüshanın ferağ kaydını dahi içeren bilgiler bulunabilmektedir. Bu gibi durumlarda basma eserin kaydında Ferağ kaydı başlığı ile tanımlanmalı bu bilgilerin de gün yüzüne çıkması sağlanmalıdır (buna güzel bir örnek olarak hâşiye örneğine bakınız).

Ferağ ve kolofon kayıtlarının tanımlanması konusunda yöntem ise yazma eserler için "Ferağ kaydı", basma eserler için "Kolofon" başlığı ile 500 alanı açılarak Arap harfleri ile 880 alanında tanımlanmasıdır.

Bazen eserin bitiminde de uzun dua cümleleri bulunabilmektedir. Bu gibi durumlarda kısaltma yapılarak eserin yazımı veya basımına dair kısımlar ile ve kayıtta geçen diğer önemli bilgilerin tanımlanması uygun olur.

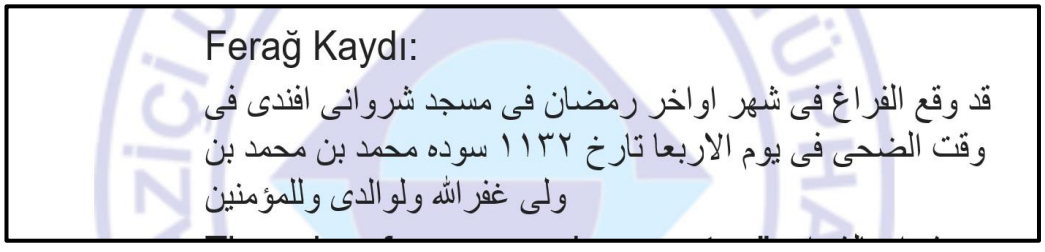
Örnek ferağ kaydı:

RESİM 89: FERAĞ KAYDI 2

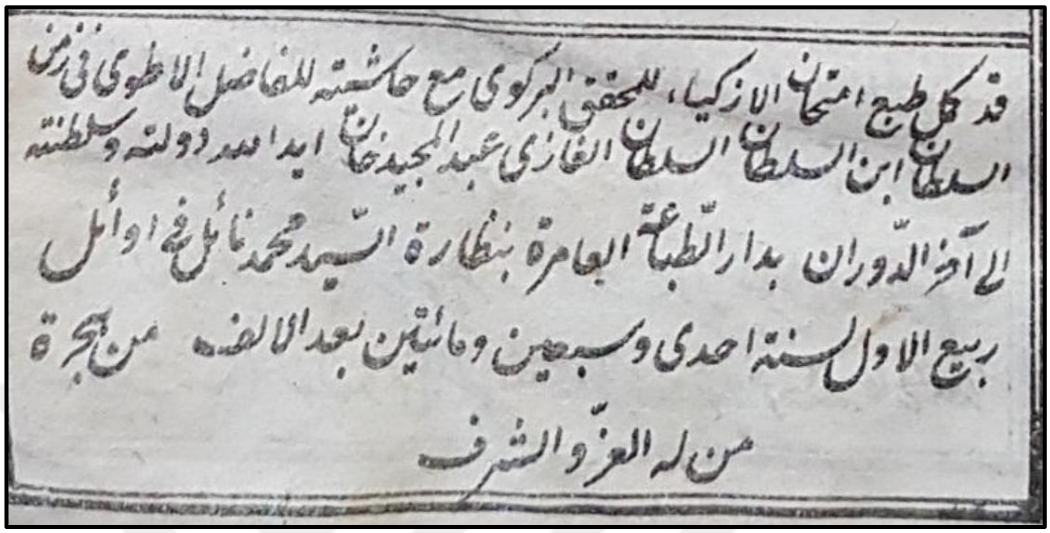
500	-	-	$6 880-06 $a Ferağ kaydı:	
880			$6 500-07 $a	قد وقع الفراغ فى شهر اواخر رمضان فى مسجد شروانى افندى فى وقت الضحى فى يوم الاربعا تارخ ١١٣٢ سوده محمد بن محمد بن ولى غفرالله ولوالدى وللمؤمنين

RESİM 90: FERAĞ KAYDI TANIMLAMALARININ SİSTEMDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Örnek kolofon kaydı:

RESİM 91: KOLOFON KAYDI

قد كمل طبع امتحان الازكيا، للمحقق البركوى مع حاشيته للفاضل الاطوى فى زمن
السلطان ابن السلطان السلطان الغازى عبد المجيد خان ايد الله دولته وسلطنته
الى آخر الدوران بدار الطباعة العامرة بنظارة السيد محمد نائل فى اوائل
ربيع الاول سنة احدى وسبعين ومائتين بعد الالف من هجرة
من له العز و الشرف

500	-	-	$6 880-07 $a Kolofon:	
880	-	-	$6 500-07 $a	قد كمل طبع امتحانةالازكياء للمحقق البركوى مع حاشية للفاضل الاطوى فى زمن السلطان ابن السلطان السلطان غازى عبد المجيد خان ايدالله (...) بدار الطباعة العامرة بنظارة السيد محمد نائل فى اوائل ربيع الاول سنة احدى و سبعين و مأتين بعد الالف من هجرة من له العز و الشرف

RESİM 92: KOLOFON KAYDI TANIMLAMALARININ SİSTEMDEKİ GÖRÜNÜMÜ

Kolofon:

قد كمل طبع امتحانةالازكياء للمحقق البركوى مع حاشية للفاضل الاطوى فى زمن السلط ان ابن السلطان السلطان غازى عبد المجيد خان ايدالله (...) بدار الطباعة العامرة بنظارة السد محمد نائل فى اوائل ربيع الاول سنة احدى و سبعين و مأتين بعد الالف من هجرة من له العز و الشرف

5.2.9 Şerh, Hâşiye, Tâlika Türü Eserlerde Asıl Esere / Eserlere Atıf

Bu tanımlamalar ilgili bölümde bahsedilen FRBR 1., 2. ve 3. grup varlıkların ve bu varlıklar arası ilişkilerin nasıl tanımlanacağı ile ilgili örneklerden oluşmaktadır. Bu ilişkilerin kurulması, eserler, eserler üzerine yapılan farklı çalışmalar, ve tüm bu çalışmaların nüshalarının birbirleri ile bağlantılarının oluşturarak açığa çıkarılması anlamına gelir. İslam telif geleneği ürünleri için yorumlandığında ise bunun gerekliliği daha bir önem kazanmaktadır. Örneğin bir telif eser/ana metin araması yapan araştırmacı, o eserin tüm nüshalarına, o eser üzerine yapılmış şerhlere, o şerh üzerine yapılmış hâşiyelere, tâlikalara, telhislere, tercümelere ve eserle bağlantılı diğer çalışmalara da yönlendirilmiş olacaktır. Ulusal bibliyografik bilgi yönetim sistemi gerçekleştirildiğinde bu bağlantıların verilmesi ile son derece önemli bir veri tabanı oluşacaktır.

Bu bağlantılar MARC21 metadata şemasında 500, 600, 700 ve bir yazarın elinden çıkmamış olan anonim eserler ile kutsal kitaplar için 730 alanlarına yerleştirilmek suretiyle gerçekleştirilir. Daha net bir açıklama getirmek gerekirse üzerinde çalışılan eser/eserlere ve yazanlarına atıflar 700 ve 730 alanlarında verilir. Bu bilgileri açıklamak için yani hangi eserin hangi şerhinin hâşiyesi olduğu gibi bilgiler için 500 alanda verilir. 600 alanı ise konu alınan müellif ve eserinin bir arada verileceği alandır. Yani eser bir şerh ise bu şerhin konusu hem asıl metnin konusu ve hem de asıl metin ve müellifidir.

5.2.9.1 Şerh Türü Eserler İçin Asıl Metne Atıf Verme

Örnek:

Ele alınan eser Molla Fenari'nin Fevâidü'l-Fenâriyye isimli şerhidir. Bu şerhin konu aldığı esere atıf aşağıdaki gibidir.

TABLO 44: ŞERH TÜRÜ ESERLERİN KAYDINDA ASIL METİN VE MÜELLİFE ATIF İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

500	-	-	Esirüddin'in Îsâgûcî metninin şerhidir.	
600	1	0	$a Esîrüddin el-Ebherî $d -	$t Îsâgûcî.

			1265.		
700	0	2	$6 880-01 $a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265.	$t Îsâgûcî.	$g Fenarî şerhi.
880	0	2	$6 700-01/(3/r) $a أثير الدين الأبهري،	$t ايساغوجى	

5.2.9.2 Hâşiye Türü Eserler İçin Asıl Metne ve Üzerine Hâşiye Yazılan Şerhe Atıf Verme

Örnek:

Eser Kul Ahmed'in Kul Ahmed isimli hâşiyesidir. Bu hâşiyenin hangi eserin hangi şerhinin hâşiyesi olduğu ve bu eserlere atıflar aşağıdaki gibidir.

TABLO 45: HÂŞİYE TÜRÜ ESERLERİN KAYDINDA KONU ALDIĞI ESER VE YAZARLARINA ATIFLAR İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

500	-	-	Esirüddin'in Îsâgûcî metni üzerine Molla Fenari'nin yapmış olduğu Fevâidü'l-Fenâriyye isimli şerhin hâşiyesidir.		
600	1	0	$a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265.	$t Îsâgûcî.	
600	1	0	$a Molla Fenarî $d 1350-1431.	$t Fevâidü'l-Fenâriyye.	
700	0	2	$6 880-01 $a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265.	$t Îsâgûcî.	$g Fenarî şerhinin hâşiyesi.
700	0	2	$6 880-02 $a Molla Fenarî $d 1350- 1431.	$t Fevâidü'l-Fenâriyye.	$g Hâşiyesi.
880	0	2	$6 700-01/(3/r) $a أثير الدين الأبهري،	$t ايساغوجى	
880	0	2	$6 700-02/(3/r) $a ملا فناري	$t فـوائـد الفناريـــة	

5.2.9.3 Tâlikat Türü Eserler İçin Asıl Metne, Şerhe ve Üzerine Tâlikat Yazılan Hâşiyeye Atıf Verme

Örnek:

Elimizdeki eser Müneccimbaşı Ahmet Efendi'nin "Tahrîrât alâ hâşiyetü şerhu risâletü'l-istiâre" isimli çalışmasıdır. Bu tâlikat Semerkandî'nin meşhur istiare konulu "Ferâidü'l-fevaid li-tahkiki meâni'l-istiârât" isimli metni üzerine İsferâyînî'nin "Şerhu risâletü'l-istiâre" ismi ile yaptığı şerhin Hasan Zibârî tarafından "Hâşiye alâ şerhu risâletü'l-istiâre" ismi ile yaptığı hâşiye üzerine yazılmıştır. Bu durumda atıf verilecek üç çalışma söz konusudur. Ana metin, şerh ve hâşiye.

TABLO 46: TÂLİKAT TÜRÜ ESERLERİN KAYDINDA KONU ALDIĞI ESER VE YAZARLARINA ATIFLAR İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI

500	-	-	Bu eser Semerkandi'nin Ferâidü'l-fevaid li-tahkiki meâni'l-istiârât isimli risalesi üzerine İsferayi'nin yapmış olduğu şerhin Hasan Zibari tarafından yapılan hâşiyesinin Müneccimaşı Ahmed Efendi tarafınan yapılan tâlikatıdır.		
600	0	4	$a Semerkandî, Ebu'l-Kâsım,$d-1483 sonrası.	$t Ferâidü'l-fevaid li-tahkiki meâni'l-istiârât.	
600	0	4	$a İsferâyînî, İsâmüddin,$d-1538.	$t Şerhu risâletü'l-istiâre.	
600	1	4	$a Hasan ez-Zîbârî.	$t Hâşiye alâ şerhu risâletü'l-istiâre.	
700	0	2	$6 880-01 $a Semerkandî, Ebu'l-Kâsım,$d-1483 sonrası.	$t Ferâidü'l-fevaid li-tahkiki meâni'l-istiârât.	$g İsferâyînî şerhinin Hasan Zibârî hâşiyesin tâlikatı.
700	0	2	$6 880-02 $a İsferâyînî, İsâmüddin,$d-1538.	$t Şerhu risâletü'l-istiâre.	$g Hasan Zibârî hâşiyesin tâlikatı.

700	0	2	$6 880-03 $a Hasan ez-Zîbârî.	$t Hâşiye alâ şerhu risâletü'l-istiâre.	$g Tâlikatı.
880	0	2	$6 700-01/(3/r)$a	سمرقندي، ابو $t فرائد الفوائد لتحقيق معاني الاستعارات القاسم بن ابي بكرى،	
880	0	2	$6 700-02/(3/r)$a	عصام الإسفراييني، $t شرح الرسالة الاستعارة	
880	0	2	$6 700-03/(3/r)$a	حسن الزيباري، $t حاشية على شرح رسالة الاستعارة	

5.2.9.4 Kur'ân-ı Kerîm Çalışmalarında Asıl Metne Atıf Verme

Kur'ân-ı Kerîm üzerine yapılan çalışmaların tek biçim başlık altında toparlanması gerekliliği aslında yıllardır konuşula gelmiş bir konudur. Temelde Kur'ân-ı Kerîm olup farklı başlıklardan dolayı dağınık halde bulunan girişlerin otorite formatı altında mantıklı yönlendirmeler ile bir arada toparlanması aslında mümkün bir iştir.

Konunun öneminin daha iyi anlaşılması umuduyla bu çalışmada küçük bir deneme çalışması gerçekleştirilmiştir. Örnek kayıtların hazırlanmış olduğu kütüphane sisteminde mevcut tüm tefsir ve meallerin kayıtlarında asıl metin olan Kur'ân-ı Kerîm'e otorite formatı ile atıf verilmiş, gerekli yönlendirici açıklamalar yapılmıştır. Bu çalışmanın elde edilen sonuçları FRBR sonuçları konulu bölümde verilmiştir. Burada atıfların MARC21 metadata şemasında nasıl yerleştirileceği üzerinde durulmuştur.

Örnekler:

"Kur'ân-ı Kerîm" otorite formatına atıf MARC21 metadata şemasında 730 uniform title alanında sağlanır. Alt alan etiketi ile elimizdeki eserin Kuran üzerine nasıl bir çalışma olduğu açıklamaları aşağıdaki gibi verilebilir:

730	-	2	Kur'ân-ı Kerîm.	$g Tefsîr. Abdülaziz Çaviş.

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Tefsîr. Beyzâvî

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Tefsîr. İbn Acîbe

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Meal. Türkçe

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Meal. Urduca

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Meal. İngilizce

Tefsir çalışmalarının müfessir ismine göre gruplandırılması ile bir tefsirin yazma, basma tüm nüshalarının ve güncel basımlarının bir arada görülmesi mümkün olacaktır. Meal çalışmalarında ise dile göre gruplandırılması meallerin dil gruplarına göre bir arada toplanmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma geliştirilerek Kur’ân-ı Kerîm üzerine yapılan diğer çalışmaların da gruplandırılarak bir arada toplanması mümkündür. Mesela:

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Ansiklopedik çalışmalar.

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Dil araştırmaları.

730	-	2	Kur’ân-ı Kerîm.	$g Ezoterik çalışmalar.

5.2.10 Kullanılan Kaynakların Tanımlanması

Bu bölümde bibliyografik tanımlama çalışmaları sürecinde kütüphaneci tarafından kullanılan danışma kaynaklarının MARC21 metadata şemasında nasıl

gösterileceği anlatılmıştır. Bu kaynakların belirtilmesi, hem eser üzerine çalışma yapan araştırmacılar için hem de eserin başka bir nüshası üzerinde çalışacak olan kütüphaneciler için son derece yol gösterici olacaktır. Elimizdeki nüsha üzerinde bulunmayıp danışma kaynaklarından elde edilerek verilen pek çok bilgi olacaktır. Bir yazma eserin müellifi, eser adı gibi çok önemli bilgilerin dahi nüsha üzerinde bulunmadığı sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bazen eldeki nüshanın telif tarihine dair hiç umulmadık bir kaynaktan bilgi edinmiş olabiliriz. Bu kaynağın kaydedilmemesi halinde ileride belli başlı danışma kaynaklarına bakılıp bulunamayan bu bilgi şüpheli olarak kalacaktır. Ayrıca her seferinde aynı araştırmaların yapılması gibi bir zahmet ortaya çıkmış olacaktır. Tüm bu sebeplerden dolayı kullanılan danışma kaynaklarını tanımlamak önem taşımaktadır.

MARC21 Metadata şemasında bu bilgi iki şekilde verilebilmektedir. Kullanılan kaynak hiçbir kısıtlama olmaksızın elektronik olarak erişime açıksa bu durumda 856 alanında link eklemek suretiyle verilebilir. Ancak kaynak basılı formatta ise bu durumda 510 alanında tüm bibliyografik künye ile bilginin bulunduğu sayfa numarası kaydedilir.

Örnek:

856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, EBHERÎ, Esîrüddin: $u http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c10/c100066.pdf
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Îsâguci: $u http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c22/c220288.pdf

510	-	-		Danışma kaynakları: Osmanlı müellifleri / Bursalı Mehmed Tahir, hazırlayan Mehmet Ali Yekta Saraç, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016, cilt 1, sayfa 422.

5.2.11 Bilinen Diğer Nüshalara Bağlantı Verme

Bu bölümde elimizdeki eserin diğer nüshaları ile bağlantılarının MARC21 metadata şemasında nasıl yerleştirileceği ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Kütüphaneci elindeki eserin diğer nüshalarının yerini tespit edebilmişse kendi kaydında bu nüshalara gönderme yapmak suretiyle araştırmacı için kullanışlı rehberler oluşturabilir. Genellikle yazma eserler için yapılacak olan bu işlem nüshası çok az bulunan basma eserler için de önem taşımaktadır.

Ancak her yazma eser için diğer nüshalarına gönderme yapılması doğal olarak mümkün değildir. Bunun için bazı kriterler belirlenmelidir. Bu kriterler gönderme yapılacak nüsha ya da elimizdeki eserin özelliklerine göre belirlenebilir. Bu çalışmada gönderme işlemleri için kriterler şu şekilde belirlenmiştir:

- ✓ Konusu itibariyle çok nadir bulunan bir eser ise,
- ✓ Yazma ya da basma nüshası çok az bulunur bir eser ise,
- ✓ Müellif hattı nüshasının yeri tespit edilmiş ise müellif hatı nüshasına gönderme yapılır.

Bu kriterler göz önünde bulundurularak eldeki nüshanın bibliyografik kaydına gönderme eklemek son derece faydalı olacaktır.

Gönderme yapılacak nüshanın dijital kopyası mevcut ve erişime açıksa web adresini link olarak ekleyerek, web ortamında sadece katalog kaydı mevcutsa katalog kaydının linki eklenmesi suretiyle gerçekleştirilebilir. Link ekleme sadece yurtiçi kaynaklara değil yurtdışı erişilebilen kataloglara da yapılmalıdır.

MARC21 metadata şemasında link ekleme suretiyle yapılacak göndermeler için 856 alanı kullanılmaktadır. Bu alanda nüshanın özelliğine göre "Müellif hattı nüshası: Nüshanın yeri, Numarası" veya "Diğer nüsha: Nüshanın yeri, Numarası " başlığı açılarak kataloğun ya da eserin dijital kopyasının linki eklenir.

Örnek:

Elimizdeki eser Ahmed Hasib Efendi'nin "Silkü'l-leâli Âli Osmân" olsun. Bu eserle ilgili İslam Ansiklopedisinde şu bilgiler bulunmaktadır:

“Silkü’l-leâli Âli Osmân. “Tevârîh-i Âl-i Osmân” türünde manzum olarak kaleme alınan hacimli bir eserdir; aruzun “mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün” kalıbıyla yazılmıştır. ... Silkü’l-leâl’in bilinen üç nüshasından Süleymaniye Kütüphanesi’nde (Hâlet Efendi, nr. 596) kayıtlı olanı müellif hattıdır. Diğer iki nüsha ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’ndedir (TY, nr. 104 ve 4132)” (Kut, 1989).

Bu maddeden eserin son derece nadir olduğu, müellif hattının nerede olduğu bilgilerine ulaşılmıştır.

Bu bilgiler ışığında İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi kataloğunda ve Süleymaniye Yazma Eserler kütüphanesi kataloğunda tarama yapılmış ve eserlerin linkleri elde edilmiştir.

TABLO 47: BİLİNEN DİĞER NÜSHALAR İLE BAĞLANTI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 1

856	4	-	$zMüellif Hattı Nüshası: Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi, 596	$u http://www.yazmalar.gov.tr/eser/silkul-leal-i-%C3%82l-i-osman/111735
856	4	-	$zDiğer Kopya: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY04132	$u http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:795305/one?qu=NEKTY04132&lm=IUNEK&rt=false%7C%7C%7CBARCODE%7C%7C%7CDemirba%C5%9F+Numaras%C4%B1
856	4	-	$zDiğer Kopya: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY00104	$u http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:793860/one?q

				u=NEKTY00104&lm=IUNEK&rt=false%7C%7C%7CBARCODE%7C%7C%7CDemirba%C5%9F+Numaras%C4%B1

Aşağıda diğer nüshalarına gönderme yapılan örnek eser ise Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 1103052 numaralı demirbaşta kayıtlı olup bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1640622~S5

Örnek:

TABLO 48: BİLİNEN DİĞER NÜSHALAR İLE BAĞLANTI İÇİN MARC21 TANIMLAMA ALANLARI 2

856	4	-	$zDiğer Kopya: Atatürk Kitaplığı, Bel Yz B.000007	$u http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?-ac=arama&betik=urmevi
856	4	-	$z Diğer Kopya: Atıf Efendi Kütüphanesi, 34 Atf 1598/4	$u http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kitabul-edvar-fi-marifetit-negam-vel-evtar-tercumesi/158812
856	4	-	$z Diğer Kopya: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 34 Nk 3653	$u http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kitabul-edvar-fi-marifetit-negam-vel-evtar-tercumesi/171584
856	4	-	$z Diğer Kopya: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 34 Nk 3654	$u http://www.yazmalar.gov.tr/eser/kitabul-edvar-fi-marifetit-negam-vel-evtar-

				tercumesi/171585
856	4	-	$z Diğer Kopya: Yale University, Landberg MSS 125	$u http://orbis.library.yale.edu/vwebv/holdingsInfo?searchId=667&recCount=50&recPointer=3&bibId=3801778
856	4	-	$z Diğer Kopya: Penn Library, UPenn LJS 235	$u http://hdl.library.upenn.edu/1017/d/medren/5056923
856	4	-	$z Diğer Kopya: Penn Library, LJS 294	$u http://hdl.library.upenn.edu/1017/d/medren/5890176

5.2.12 Sınıflama ve Demirbaş Numarasının Tanımlanması

Sınıflama numaraları eserin rafta nerede duracağını gösteren genellikle eserin konusunun karşılığı olan alfabetik, numerik ya da alfanumerik kodlardır. Günümüzde dünyada ve Türkiye'de en fazla kullanılan sınıflama sistemleri LC ve Dewey sistemleridir. Ancak kütüphane belli kararlar çerçevesinde kendi yerleştirme sistemine de sahip olabilmektedir. Örneğin Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı bünyesinde mevcut yazma eserler demirbaş numaralarına göre yerleştirilmektedir. Bu durumda eserin konusuna denk gelen sınıflama numarasının her eser için eşsiz olması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Ancak yerleştirme sistemi olarak konusal sistemleri tercih etmiş olup koleksiyonlarında yazma ve basma nadir eserlere sahip kütüphaneler de bulunmaktadır. Bu durumda konusu aynı olsa da her farklı eserin bir başka eserin yerinde çakışmaması zorunluluğu doğar. Bu durumda her eser için cutter numaraları verilmektedir. Sınıflama ve cutter numaralarının verilmesi konuları kütüphanecilerin zaten mağlumu olup bu çalışmada bunların ayrıntılı açıklamalarına girilmeyecek sadece sınıflama ve demirbaş numaralarının MARC21 metadata şemasında hangi alanda verileceği üzerinde durulacaktır.

MARC21 metadata şemasında kütüphanenin kendine özgü kullanacağı lokal numaralar için alanlar bulunmaktadır. Demirbaş numarasının tanımlanması için 084 ya da 090 alanları kullanılabilir.

LC sistemini kullanan kütüphaneler için 050, Dewey numaraları için 082 alanları kullanılır.

Örnek:

Alan kodu	Belirteçler		Local no
084	-	-	$a 180251

Alan kodu	Belirteçler		LC no
050	-	-	$a BP130.4 $b .A23 1912

Alan kodu	Belirteçler		Dewey no
082	-	-	$a 297.21 $b A23 1912

5.2.13 Nüshanın Maddi / Manevi Değerini Arttıran Özelliklerinin Tanımlanması

Bu bölümde tanımlanacak olan özellikler sadece eldeki nüshaya has olup büyük oranda yazma eserler için önem taşımaktadır. Ancak bazen basma olup son derece nadir bulunur olması açısından önem taşıyan eserlerle de karşılaşılabilmektedir.

Bu özelliklerin neler olabileceği çok genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Eldeki nüsha müellif hattı ise
- ✓ Müellifin dikte ettirdiği nüsha ise
- ✓ Müellifin tashih ettiği nüsha ise

- ✓ Önemli alimlerce okunup tashih edilmiş nüsha ise
- ✓ Tek nüsha ise
- ✓ Bilinen nüshalar içerisinde tan ya da en eksiksiz nüsha ise
- ✓ Nüshası az bulunur bir eser ise
- ✓ Konusu itibariyle nadir bulunur bir eser ise
- ✓ İçerisinde nadir bulunan çizim, minyatür süsleme içeren nüshalar.
- ✓ Nüshalar içerisinde sanatsal değere sahip değerli malzemeler kullanılmış nüsha ise
- ✓ Önemli kişiler adına yazılmış bir nüsha ise
- ✓ Hattı nadir bulunur ya da çok önemli hattatların kaleninden çıkmış bir nüsha ise

Bunlar ve bu gibi sadece eldeki nüshanın değerini arttıran özelliklerin bibliyografik tanımlamalarda belirtilmesi ile bu gibi nüshalar üzerinde araştırmaları destekleyecektir. MARC21 metadata şemasında 500 alanında serbest olarak tanımlanır.

Örnek:

500	Müellif hattı.

500	Bilinen tek nüshasıdır.

500	Müellif hayatta iken yazılmış nüshadır.

500	Yazıldığı döneme ait minyatürlere sahiptir.

500	Tıp bilimleri konusunda nadir bir eser olup ameliyat aletlerinin çizimleri bulunmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM
ÖRNEK ÇALIŞMALAR

Bu bölümde telif eser, şerh, hâşiye, tâlika, telhis, tercüme ve tefsir türlerinde örnek kayıtlar hazırlanmıştır. Eserlerin fiziki ve entelektüel içerik verilerinin bütün olarak verildiği kayıtlar oluşturulmuştur. Bu kayıtlardan tâlika örneği hariç diğer tüm eserlerin bibliyografik kayıtları Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi katalog sisteminde aktif olarak çalışmaktadır. Her kayıtta verilen URL bağlantıları ile kaydın sistemdeki çalışır görüntüsüne ulaşılabilmektedir.

6.1 Ana Metin / Telif Eser Örneği

Bu bölümde üzerinde çalışılan eser Esîrüddin el-Ebherî'nin meşhur Îsâgûcî metnidir. Bu eserin örnek olarak seçilmesinin birkaç sebebi bulunmaktadır. Metin, İslam medrese eğitim sisteminde pek çok okulda temel mantık metni olarak okutulmuş ve üzerine pek çok şerh, hâşiye ve tâlika türünde çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde pek çok kütüphane koleksiyonunda yazma ya da basma nüshalarının bulunuyor olması büyük ihtimal dâhilindedir. Kütüphanecilerin ellerindeki nüsha üzerinde karşılaştırma yapma ve çalışmada izlenen adımları takip ederek kendi sonuçlarını elde etme imkanı bulacakları ve bu suretle konunun daha iyi kavranılacağı düşünülmüştür.

Ayrıca metin çeşitli tarihlerde çeşitli matbaalarda pek çok kez basılmış olduğu için yazma ve basma nüshalarının tanımlamalarındaki farklılıklar ve ortak tanımlama alanlarının net bir şekilde ortaya konulabileceği iyi bir örnek olacağı düşünülmüştür.

Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 1610887 numaralı demirbaşta kayıtlı bulunmaktadır. Bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827377~S5

6.1.1 Îsâgûcî Yazma Nüsha

Eserin fiziki özellikleri ile alakalı elde ettiğimiz veriler şunlardır;

- ✓ Îsâgûcî metni 29b-34a yaprakları arasındadır yani toplamda 5 varaktır.

✓ Eserimizin cildi sarı kalitesiz bir kağıt kaplı ince mukavva malzemeden miklepsiz yapılmıştır.

✓ Kapakların iç kısımlarında meşk (hat karalamaları) çalışması bulunmaktadır.

✓ Eser siyah mürekkeple yazılmış bazı kelimeler ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır

✓ Cilt ölçüsü 200x155 sayfa ölçüsü 200x120 mm'dir

✓ Metin alanı 150x76 mm. satır sayısı 16'dır.

✓ Varak numaraları bulunmamakta olup sonradan kütüphaneci tarafından numaralandırılmıştır.

✓ Reddade bulunmaktadır.

✓ Sonda iki yazılı, bir boş yaprak bulunmaktadır.

✓ Yazı türü "Nesih" olarak tespit edilmiştir.

✓ Daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.

✓ Kağıt yapısı az aharlı, orta kalınlıkta, filigranlıdır. Filigranların şekillleri kağıdın Avrupa menşeli olduğunu düşündürmektedir. İlk şekil iki hat çember içerisinde büyük, süslü bir L harfi (veya başka bir harf te olabilir) onun üzerinde yine büyükçe bir taç ve onunda üzerinde taçlı bir kartal figürü görülmektedir. Bu figür çemberin içerisinde sağda zeytin dalı solda farklı bir dal ile yarıya kadar çevrelenmiştir. Diğer bir filigranda ise 1833 tarihi görülmektedir.

✓ Herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

✓ Cildi, sayfaları genel olarak iyi durumda ancak formalarda kopuklar bulunmaktadır.

✓ Katalog işlemleri tamamlandığında restorasyon işlemlerinden geçmiştir. formalar sabitlenmiş ve mukavva kutu hazırlanmıştır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

✓ Eserin müellifi: Esîrüddin el-Ebherî'dir (أثير الدين الأبهري). Müellifin tüm ismi İslam Ansiklopedisinde Esîrüddîn el-Mufaddal b. Ömer es-Semerkandî el-Ebherî olarak verilmiştir (Bingöl, 1994: s.75-76)

✓ Eser adı: Îsâgûcî' (إيساغوجي) dir. İslam Ansiklopedisi ilgili maddede Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık ismi ile de anıldığından bahsedilmiştir.

✓ Dili Arapçadır.

- ✓ Eserin konusu: İslam Ansiklopedisinde; "Mantığın bütün konularını kapsamakla birlikte son derece muhtasar bir eser olup medreselerde mantık alanında okutulan ilk kitap" olarak bahsedilmiştir (Bingöl, 2000: s.488-489). Genel olarak konusunu İslam Felsefesi, Mantık olarak sınıflandırabiliriz.

✓ Mühür üzerinde Abdullah Necib ismi okunmaktadır. Hicri 278 tarihi görülmektedir.

✓ Temellük kaydı: Izdırabzade ismi ile Hicri 29 Muharrem [1] 280 tarihi okunmaktadır. Bu tarih Miladi 1863'e tekabül etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda mühür ve mülkiyet kaydının aynı kişiye ait olduğu anlaşılmıştır. Abdullah Necib için danışma kaynaklarından (Yakar 2013: s. 279 ; Ansay, 1934: s.143-149) elde edilen bilgiler ışığında otorite dizini hazırlanmıştır.

- ✓ Ferağ kaydı bulunmamaktadır.
- ✓ İstinsah eden: Eserin müstensihi bulunamamıştır.
- ✓ İstinsah Yeri: İstinsah yeri bulunamamıştır
- ✓ İstinsah tarihi: İstinsah tarihi bulunmamaktadır ancak filigran bilgisi ile temellük kaydı arasındaki tarihlerde yani 1833-1863 yılları arasında yazılmış olduğu kesin olarak söylenebilir.

✓ Telif tarihi: Kaynaklarda Esirüddin'in bu eseri hangi tarihte kaleme aldığına dair net bir bilgi tespit edilememiştir.

✓ İçerisindeki diğer eserler: Îsâgûcî elimizdeki cilt içerisindeki 4. ve son eserdir. Diğer eserler ve yazarları ise şunlardır: 1. Eser: İstiare takriri / Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi, 1b-10a sayfaları arasındadır. 2. Eser: Takrir-i Hicabi / Hicâbî Behisnevî, 11b-19b sayfaları arasındadır. 3. Eser: Şerhu alâ risâletü fî ilmü âdâbü'l-bahs ve'l-münâzara / Taşköprülü, 21b-28b sayfaları arasındadır.

✓ Cilt içerisindeki eserler sonradan bir araya getirilmiştir. Îsâgûcî'nin sayfa ölçüleri diğerlerinden farklıdır. Sayfa yapısı, hattı, filigranı da bu fikri desteklemektedir.

✓ Eserin başı: Pek çok nüshada sonradan talebelerinin müellife yazdığı takriz kısmı bulunmaktadır. Çoğu nüshada bu kısım bulunduğu için eserin başına ekledik. Eserin asıl metninin "ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع " ibaresi ile başlayan cümle olduğunu tahmin etmekteyiz. Burada bu kısm da kısaltma yapmaksızın alınmıştır.

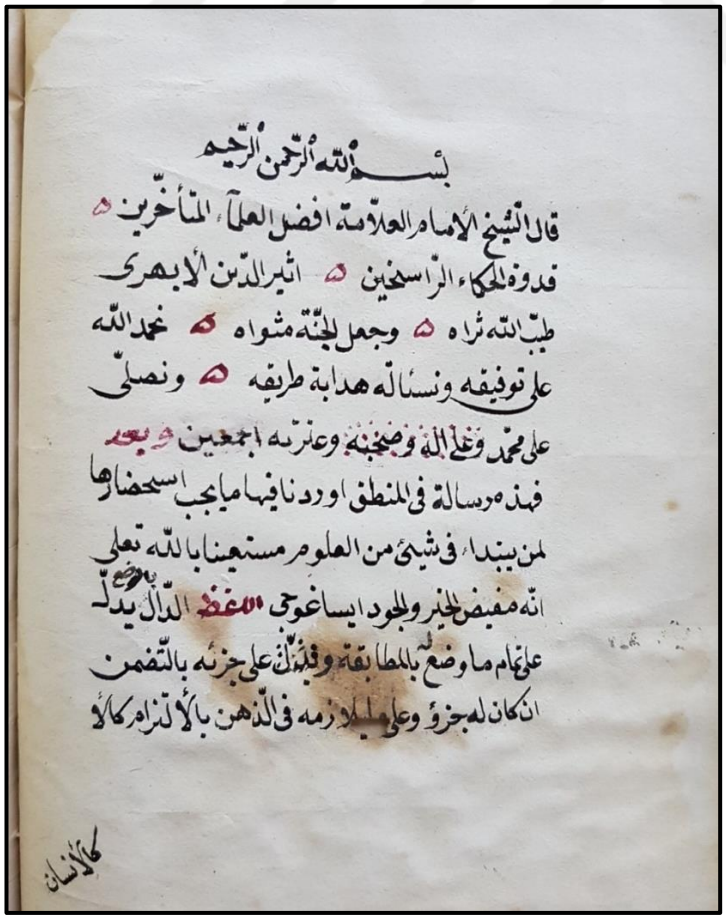
بسم الله (...) قال الشيخ الامام العلامة افضل علمآء المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى طيبالله ثراه وجعل الجنة وثواه نحمدك الله على توفيق ونسئله هداية طريق ونصلى على محمد وعلى اله وصحبه وعترته اجمعين وبعد فهذه رسالة فى المنطق (...) ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وقليل على جزئه با التضمن (...)ه

✓ Eserin sonu: Eser sonunda diğer nüshalarla karşılaştırıldığında birkaç kelime eksik ve fazlalıkları bulunmaktadır ancak genel itibariyle diğer nüshalar ile örtüşmektedir.

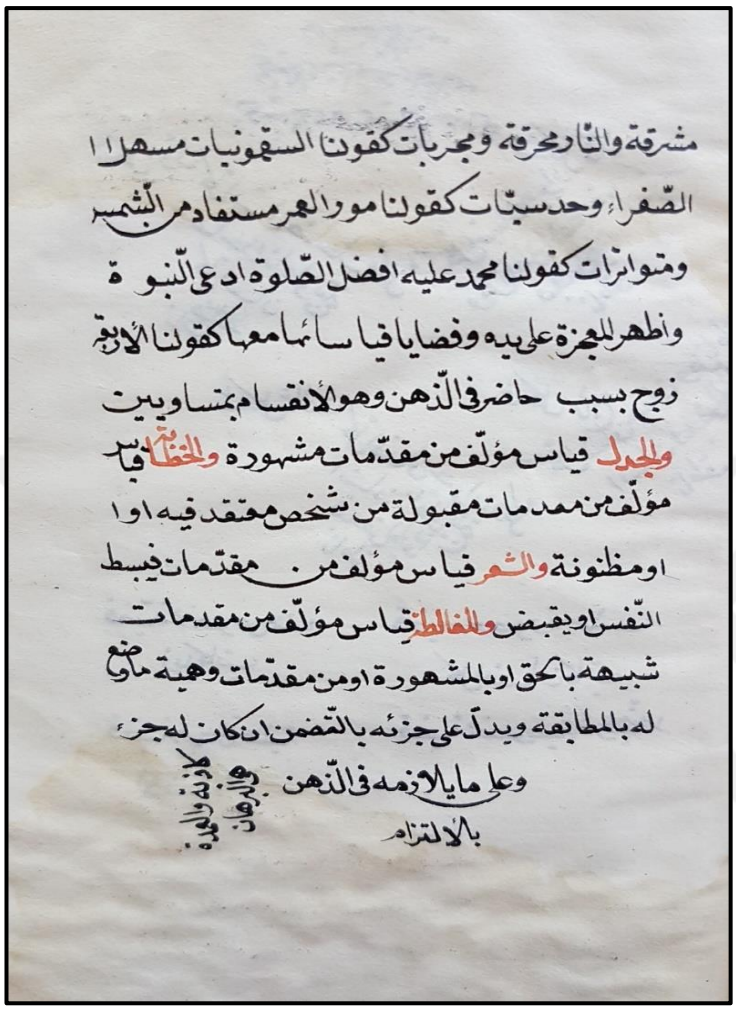
(...) والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق اوبالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع له با لمطابقة ويدل على جزئه با لتضمن ان كان له جزء و على ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كاذبة والعمدة هوالبرهان

✓ Kullanılan kaynaklar: Tanımlama işlemlerinde kullanılan danışma kaynakları şunlardır: İslam Ansiklopedisi: Ebherî, Esîrüddin. ve Îsâgûcî maddeleri, Hamdi Ragıp Atademir'in "Porphyrios ve Ebherî'nin İsagoci'leri" makalesi.

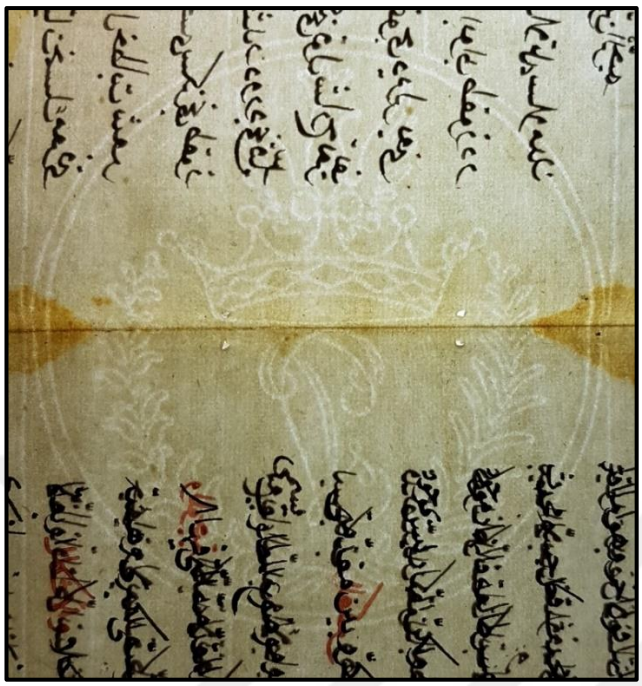
RESİM 93: ÎSÂGÛCÎ YAZMA NÜSHA BAŞ SAYFA

بسم الله الرحمن الرحيم
قال الشيخ الامام العلامة افضل العلمآء المتأخرين
قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى
طيب الله ثراه وجعل الجنة مثواه نحمد الله
على توفيقه ونسأله هداية طريقه ونصلى
على محمد وعلى اله وصحبه وعترته اجمعين وبعد
فهذه رسالة فى المنطق اوردنا فيها مايجب استحضارها
لمن يبتدء فى شيئ من العلوم مستعينا بالله تعلى
انه مفيض الخير والجود ايساغوجى اللفظ الدال يدل
على تمام ما وضع له بالمطابقة وقليل على جزئه بالتضمن
ان كان له جزء وعلى ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كالأ

Resim 94: Îsâgûcî yazma nüsha son sayfa

مشرقة والنّار محرقة ومجربات كقولنا السقمونيات مسهلة
الصّفراء وحدسيّات كقولنا مور القمر مستفاد من الشّمس
ومتواترات كقولنا محمد عليه افضل الصّلوة ادعى النّبوة
واظهر المعجزة على يديه وقضايا قياساتها معها كقولنا الاربعة
زوج بسبب حاضر في الذّهن وهو الانقسام بمتساويين
والجدل قياس مؤلّف من مقدّمات مشهورة والخطابة قياس
مؤلّف من مقدمات مقبولة من شخص معتقد فيه او
او مظنونة والشعر قياس مؤلف من مقدمات فيبسط
النّفس او يقبض والمغالطة قياس مؤلّف من مقدمات
شبيهة بالحق او بالمشهورة او من مقدمات وهيئة ما وضع
له بالمطابقة ويدلّ على جزئه بالتّضمن ان كان له جزء
وعلى ما يلازمه في الذّهن
بالالتزام
كالعنة والعمى والزمان

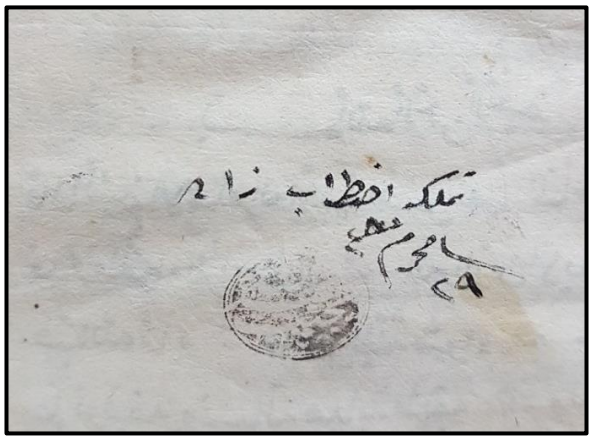
Resim 95: Îsâgûcî yazma nüsha filigran 1

Resim 96: Îsâgûcî yazma nüsha filigran 2

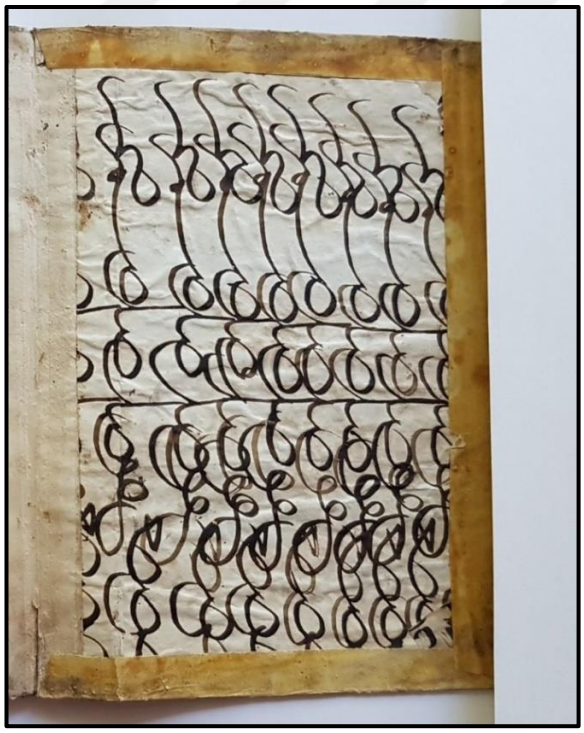
Resim 97: Îsâgûcî yazma nüsha mühür ve temellük kaydı

RESİM 98: ÎSÂGÛCÎ YAZMA NÜSHA CİLDİ

RESİM 99: ÎSÂGÛCÎ YAZMA NÜSHA KAPAK İÇİ MEŞK ÇALIŞMASI

RESİM 100: ABDULLAH NECİB İÇİN HAZIRLANAN OTORİTE DİZİNİNİN SİSTEMDE GÖRÜNÜMÜ

1219269	Last Updated: 18-05-2018	Created: 08-04-2016	Revisions: 11
040			BGZ|beng|erda|cBGZ
046			|fA.H. 1259/ A.D. 1843|gA.H. 1337 / A.D.1918
100	0		Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi,|d1843-1918.
370			Turkey, Gaziantep
372			Turkish literature, Arabic language.
374			Müderris|aŞair|aNakibü'l-eşraf kaymakamı|aMuallim.
375			Male
400	0		اضطراب زاده عبدالله نجيب افندى
400	0		عبدالله نجيب افندى
400	0		نجيب افندى
400	0		Abdullah Necib Efendi.
400	0		Necib Abdullah.
400	0		Necib Efendi
400	0		Necip Efendi
400	0		Abdullah Necip Efendi
400	0		Seyyid Abdullah Necip Efendi
400	0		Iztırapzade Abdullah Necip Efendi
400	0		İzrapzade Abdullah Necip Efendi
400	0		İzrap zade Abdullah Necip Efendi
400	0		Izdırap zade Abdullah Necip Efendi
400	0		Izdırapzade Abdullah Necip Efendi
400	0		İzrapoğlu Abdullah Necip Efendi
670			His Divan
670			Source of information used: Gaziantep büyükleri : beş yüz elli yıllık alim ve şairleri / Ansay, Şakir Sabri Ansay, Gaziantep: Halk Fırkası Matbaa
670			Source of information used: Mahallî Kaynakların Değerlendirilmesi ve Antepli Divan Şairleri Örneği / Halil İbrahim Yakar, Gaziantep Üniversite
670			Source of information used: Antepli Divan Şairleri / Halil İbrahim Yakar, Gaziantep: YCM Yayınları.
690			Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi'nin soyundan gelenler soyadı kanunundan sonra "Barlas" soyismini almışlardır.
19269			

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasına yerleştirilmesi:

TABLO 49: ÎSÂGÛCÎ YAZMA NÜSHA KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ara
049				$a XXXX
100	-	0	$6880-01$a	Esîrüddin el-Ebherî $d -1265, $eMüellif
245	1	0	$6880-02$a	Îsâgûcî /$cEsîrüddin el-Ebherî.
264		0	-	$a İstinsah yeri bilinmiyor : $c1833-1863 arası.
264		4	-	$a Telif yeri bilinmiyor : $c Telif tarihi bilinmiyor.
300	-	-	-	$a 29a-34a, 2, 1 boş ; $c200 x 155 (200x120) mm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	8 farklı eser bir arada ciltlenmiştir: 1. eser: İstiare takriri / Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi. 2. eser: Takrir-i Hicabi / Hicâbî Behisnevî. 3. eser: Şerhu alâ risâletü fî ilmü âdâbü'l-bahs ve'l-münâzara / Taşköprülü. 4. eser: îsâgûcî / Esîrüddîn
500	-	-	-	Sayfa düzeni: 16 satır. Metin alanı: 150x76 mm.
500	-	-	-	Mürekkep: Siyah, bazı cümleler kırmızı ile.

500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: Az aharlı, açık krem renkte, filigranlı Avrupa kâğıdı. Filigran: iki hat çember içerisinde büyük, süslü bir L harfi (veya başka bir harf te olabilir) onun üzerinde büyükçe bir taç ve onunda üzerinde taçlı bir kartal figürü görülmektedir. Bu figür çemberin içerisinde sağda zeytin dalı solda ? dalı ile yarıya kadar çevrelenmiştir: En net görülen sayfa 26. Diğer bir filigran şekli ise 1833 tarihidir.
500	-	-	-	Yazı türü: Nesih
500	-	-	-	Reddâdeli
546	-	-	-	Arapça $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Sarı kalitesiz bir kağıt kaplı ince mukavva malzemeden miklepsiz. Kapak içlerinde meşk çalışmaları bulunmaktadır.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: Cildi, sayfaları genel olarak iyi durumda ancak formalarda kopuklar bulunmaktadır. Aralık 2016 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi restorasyon atölyesinde tamirat işlemlerinden geçmiştir. Formalar sabitlenmiş ve mukavva kutu hazırlanmıştır.
500	-	-	-	İstinsah tarihi kaynak: Filigrandan 1833 sonrası, mülkiyet kaydından 1863 öncesi istinsah edilmiş olduğu anlaşılmıştır.
561	-	-	-	Mühür: 29a sayfasında. Daire şeklinde. Abdullah Necib, Hicri [1]278 / Miladi 1861/62

561	-	-	-	Mülkiyet kaydı: 29a sayfasında. " تملکه اضطراب زاده فی ۲۹ محرم سن ۲۸۰ " , Izdırabzâde'ye ait Hicri 27 Muharrem [1]280 / A.D. 14 Temmuz 1863 tarihli.
500	-	-	$6880-03$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-04$a	Eser sonu:
650	-	4	-	İslam felsefesi.
650	-	4		Mantık.
700	0	2	$6880-05$a	Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi, $d1843-1918, $e Eski sahibi
856	4	-	-	$z 1. eser için tıklayınız: " İstiare takriri " $u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827181~S5
856	4	-	-	$z 2. eser için tıklayınız: " Takrir-i Hicabi " $u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827283~S5
856	4	-	-	$z 3. eser için tıklayınız: " Şerhu alâ risâletü fî ilmü âdâbü'l-bahs ve'l-münâzara " $u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827335~S5
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, EBHERÎ, Esîrüddin: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/ebheri-esiruddin
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Îsâguci: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Dergisi, Porphyrios ve Ebheri'nin İsagoci'leri / Hamdi Ragıp Atademir:$u http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1021/12373.pdf

880			$6 100-01/(3/r)$a	أثير الدين الأبهري	
880			$6 245-02/(3/r)$a	ايساغوجى	
880			$6 500-03/(3/r)$a	بسم الله (...) قال الشيخ الامام العلامة افضل علمآء المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى طيبالله ثراه وجعل الجنة وثواه نحمدك الله على توفيق ونسئله هداية طريق ونصلى على محمد وعلى اله وصحبه وعترته اجمعين وبعد فهذه رسالة فى المنطق (...) ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وقليل على جزئه با التضمن (...)	
880			$6 500-04/(3/r)$a	(...) والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق اوبالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع له با لمطابقة ويدل على جزئه با لتضمن ان كان له جزء و على ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كاذبة والعمدة هوالبرهان	
880			$6 700-05/(3/r)$a	اضطراب زاده عبدالله نجيب افندى	
xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Filigran imajı 1	
xxx				Filigran imajı 2	
xxx				Mühür imajı	

Çalışmada gerek yazma ve gerekse basma eserler için bibliyografik kayda eklenmesini tavsiye edilen, özellikle eserin ilk ve son sayfasının görüntüsü, filigranlarının görüntüsü ve mühürlerin görüntüsü gibi bilgiler otomasyon sistemlerinin özelliklerine göre farklı yöntemlerle ya da farklı alanlarda verilebilmektedir.

Örnek kayıtların hazırlandığı otomasyon sisteminin bir özelliği olarak bu imajlar sistemin içine yüklenmiştir. Ancak kimi kütüphanelerde dijital görüntüler bir

havuzda toplanıp bibliyografik kayıtta linki verilmek suretiyle de eklenebilmektedir. MARC21 metadata şemasında 856 alanları link ekleme işlemleri için ayrılmıştır.

6.1.2 Îsâgûcî Basma Nüsha

Eserin fiziki özellikleri ile alakalı elde edilen veriler şunlardır;

- ✓ Îsâgûcî metni 63-68 sayfaları arasındadır yani toplamda 5 sayfadır
- ✓ Eserimizin kapakları battal ebru desenli kağıt kaplı mukavva malzemeden miklepsiz yapılmıştır. Sırtı koyu kahverengi deri malzemedendir.
- ✓ Eser siyah mürekkeple yazılmış bazı kelimeler ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır
- ✓ Cilt ölçüsü 23,5 cm.'dir.
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Hurufat baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.
- ✓ Kağıt yapısı filigransız kağıttır.
- ✓ Cilt içerisinde 3 eser bir arada olup birlikte basılmıştır.
- ✓ Serlevha süslemesi bulunmaktadır.
- ✓ İç kapak yoktur.
- ✓ Cildi orijinal halinde, sayfaları genel olarak iyi durumdadır.
- ✓ Katalog işlemleri tamamlandığında restorasyon atölyesinde temizlenerek mukavva kutu hazırlanmıştır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Eserin müellifi: Esîrüddin el-Ebherî'dir (أثير الدين الأبهري). Müellifin tüm ismi İslam Ansiklopedisinde Esîrüddîn el-Mufaddal b. Ömer es-Semerkandî el-Ebherî olarak verilmiştir (Bingöl, 1994: s.75-76)
- ✓ Eser adı: Îsâgûcî' (إيساغوجي) dir. İslam Ansiklopedisi ilgili maddede Risâletü'l-Esîriyye fi'l-mantık ismi ile de anıldığından bahsedilmiştir.
- ✓ Eserin konusu: İslam Ansiklopedisinde; "Mantığın bütün konularını kapsamakla birlikte son derece muhtasar bir eser olup medreselerde mantık alanında okutulan ilk kitap" olarak bahsedilmiştir (Bingöl, 2000: s.488-489). Genel olarak konusunu İslam Felsefesi, Mantık olarak sınıflandırabiliriz.

- ✓ Mühür üzerinde Darü't-tıbaatü'l-Amire ismi okunmaktadır.
- ✓ Basım tarihi: Kolofonda Şevval ayı başlarında 1285 yılında basıldığı görülmektedir. Miladi Ocak 1869'a tekabül etmektedir.
- ✓ Eserin herhangi bir yerinde mülkiyet kaydı bulunmamaktadır. Ancak ait olduğu koleksiyon itibariyle eser daha önce otorite dizini hazırlanmış olan Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi'ye aittir.
- ✓ Kolofonda, "صفوت پشا" Safvet Paşa'nın nezaretinde basıldığı bilgisi görülmektedir. İslam Ansiklopedisinden edinilen bilgiye göre Saffet Paşa 1815-1883 yılları arasında yaşamıştır. 1868'de maarif nazırlığı görevine atanmıştır (Özcan, 2008). Bu eser bu görevi döneminde basılmış olmalıdır. Buradan edinilen bilgiler ışığında Saffet Paşa için otorite dizini hazırlanmıştır.

✓ İçerisindeki diğer eserler: Îsâgûcî elimizdeki cilt içerisindeki 3. ve son eserdir. Diğer eserler ve yazarları ise şunlardır: 1. Eser: Hâşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb / Mandalyati. 2. Eser: Muğni't-tullâb / Manisavî

✓ Eserin başı yazma nüsha ile birkaç kelime farkı bulunmaktadır:

بسم الله (...) قال الشيخ الامام العلامة افضل المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى طيبالله ثراه (...) اما بعد فهذه رسالة فى المنطق (...) ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة (...) وعلى جزئه با التضمن

✓ Eserin sonu: Yazma nüsha ile karşılaştırıldığında birkaç kelime eksik ve fazlalıklar bulunmaktadır ancak genel itibariyle örtüşmektedir.

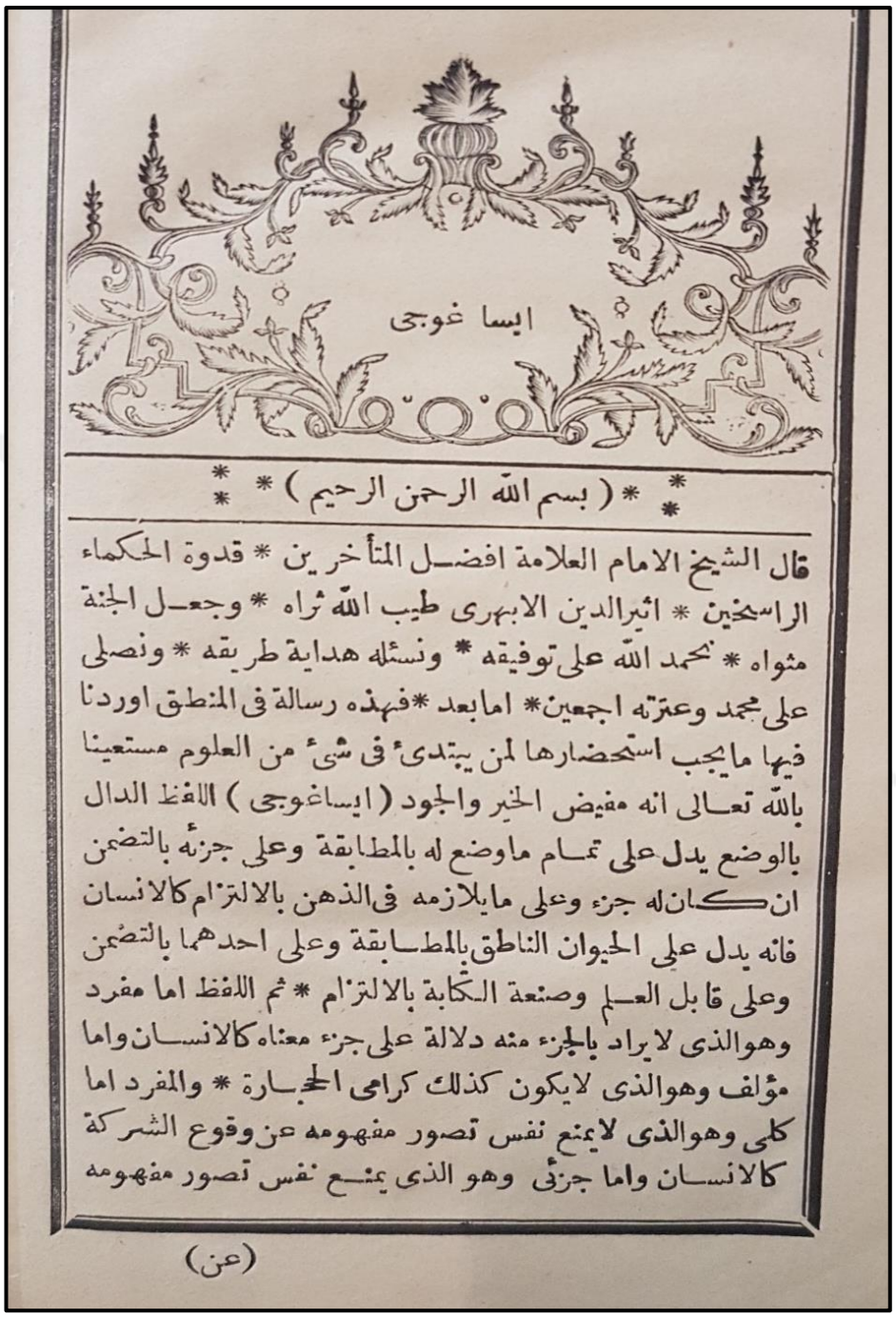
(...) والمغالطة وهو قياس مؤلف من مقدمات كاذبة شبيهة بالحق اوبالمشهورة او مركب من مقدمات وهمية كاذبة والعمدة هوالبرهان لا غير وليكن هذا آخر رسالة فىالمنطق

✓ Kolofon:

قد تم طبع هذه النسخ المنطقية (...) فى ظل حضرة السلطان عبدالعزيز خان (...) فى دارالطباعةالعامرة للدولة العلية العثمانية بنظارة صفوت پشا (...) فى اوائل شوال لسنة خمس وثمانين ومأتين والف

✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Ebherî, Esîrüddin. ve Îsâgûcî maddeleri, Hamdi Ragıp Atademir'in "Porphyrios ve Ebherî'nin İsagoci'leri" makalesi.

RESİM 101: ÎSÂGÛCÎ BASMA NÜSHA BAŞ SAYFA

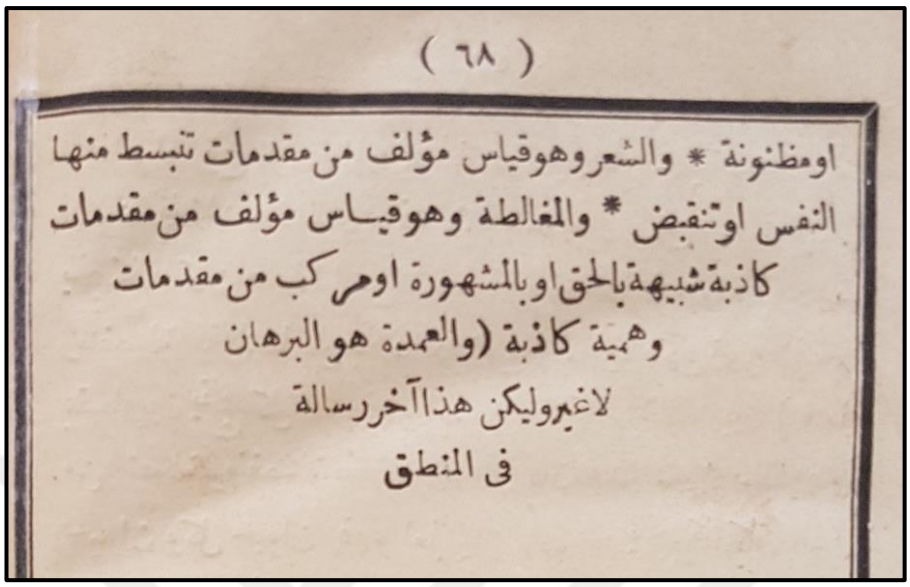
ایسا غوجی

* * (بسم الله الرحمن الرحيم) * *

قال الشيخ الامام العلامة افضل المتأخرين * قدوة الحكماء الراسخين * اثيرالدين الابهرى طيب الله ثراه * وجعل الجنة مثواه * نحمد الله على توفيقه * ونسئله هداية طريقه * ونصلى على محمد وعترته اجمعين * امابعد * فهذه رسالة فى المنطق اوردنا فيها مايجب استحضارها لمن يبتدئ فى شئ من العلوم مستعينا بالله تعالى انه مفيض الخير والجود (ايساغوجى) اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وعلى جزئه بالتضمن ان كان له جزء وعلى مايلازمه فى الذهن بالالتزام كالانسان فانه يدل على الحيوان الناطق بالمطابقة وعلى احدهما بالتضمن وعلى قابل العلم وصنعة الكتابة بالالتزام * ثم اللفظ اما مفرد وهوالذى لايراد بالجزء منه دلالة على جزء معناه كالانسان واما مؤلف وهوالذى لايكون كذلك كرامى الحجارة * والمفرد اما كلى وهوالذى لايمنع نفس تصور مفهومه عن وقوع الشركة كالانسان واما جزئى وهو الذى يمنع نفس تصور مفهومه

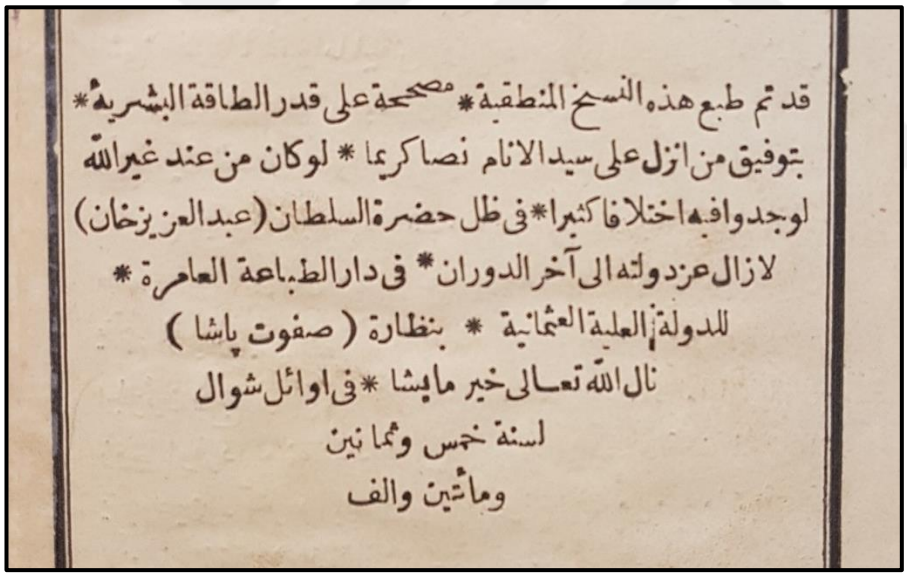
(عن)

Resim 102: Îsâgûcî basma nüsha son sayfa

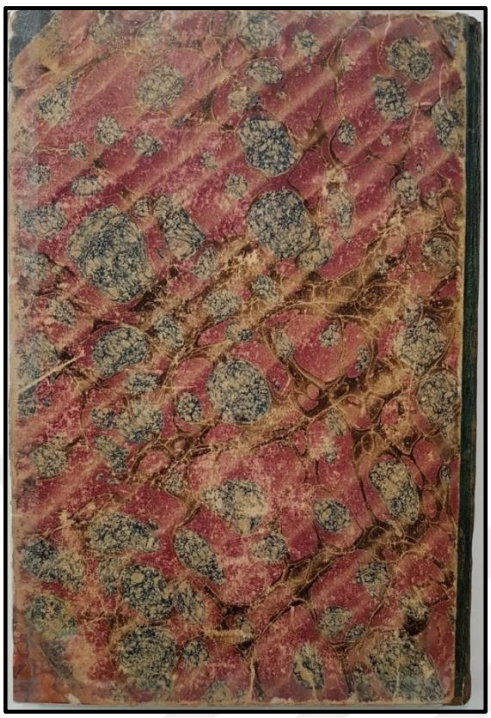

(٦٨)

اومظنونة * والشعروهوقياس مؤلف من مقدمات تنبسط منها
النفس اوتنقبض * والمغالطة وهوقياس مؤلف من مقدمات
كاذبة شبيهة بالحق اوبالمشهورة اومركب من مقدمات
وهمية كاذبة (والعمدة هو البرهان
لاغيرولیکن هذا آخر رسالة
فی المنطق

Resim 103: Îsâgûcî basma nüsha kolofon

قد تم طبع هذه النسخ المنطقية * مصححة على قدر الطاقة البشرية *
بتوفيق من انزل على سيد الانام نصا كريما * لوكان من عند غير الله
لوجدوا فيه اختلافا كثيرا * فی ظل حضرة السلطان (عبد العزيز خان)
لازال عز دولته الى آخر الدوران * فی دار الطباعة العامرة *
للدولة العلية العثمانية * بنظارة (صفوت پاشا)
نال الله تعالى خير مايشا * فی اوائل شوال
لسنة خمس وثمانين
ومائتين والف

RESİM 104: ÎSÂGÛCÎ BASMA NÜSHA CİLDİ

RESİM 105: SAFFET PAŞA İÇİN HAZIRLANAN OTORİTE DİZİNİNİN SİSTEMDE GÖRÜNÜMÜ

a11244288 Last Updated: 18-05-2018 Created: 18-05-2018 Revisions: 0

ACODE1	y NAME-TURKISH		ACODE2	- DEFAULT
MARC Leader	##### n z 22 ##### n 4500			
y	005		20180518084325.0	
y	008		180518 n | a z z n n a a b n | a a a a	
y	040		BGZ|bturlerda|cBGZ	
y	046		|f1815|g1883	
a	100	0	Saffet Paşa,|d1815-1883	
y	370		Türkiye, İstanbul, Fatih|bTürkiye, İstanbul	
y	372		Siyaset.	
y	374		Osmanlı devlet adamı|aHariciye nâzırı|aSadrazam|aMaarif nazırı	
y	375		Erkek	
y	377		Osmanlıca|aArapça|aFarsça|aFransızca	
b	400	0	Mehmed Esad,|d1815-1883	
b	400	0	Safvet Paşa,|d1815-1883	
b	400	0	Saffet Mehmed Esad Paşa,|d1815-1883	
n	670		TDV İslam Ansiklopedisi|bSAFFET MEHMED ESAD PAŞA: |uhttp://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c35/c350330.pdf	

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasına yerleştirilmesi:

TABLO 50: ÎSÂGÛCÎ BASMA NÜSHA KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Esîrüddin el-Ebherî $d -1265, $eMüellif
245	1	0	$6880-02$a	Îsâgûcî /$cEsîrüddin el-Ebherî.
264		1	-	$a [İstanbul] : $b Darü't-tıbaatü'l-Amire, $c H. Şevval 1285 / M. Ocak 1869
300	-	-	-	$a 63-68 sayfa $a23,5 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	3 farklı eser birlikte basılmıştır: 1. Eser: Hâşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb / Mandalyati. 2. Eser: Muğni't-tullâb / Manisavî. 3. Eser: Îsâgûcî / Esirüddin
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: Filigransız kağıt
500	-	-	-	Baskı tekniği: hurufat baskı
500	-	-	-	Reddâdeli
546	-	-	-	Arapça $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Battal desen ebru kağıt kaplı mukavva malzemeden miklepsiz. Sırtı koyu kahverengi deri malzeme.

500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: Cildi orijinal halinde, sayfaları genel olarak iyi durumdadır. Boğaziçi Üniversitesi restorasyon atölyesinde Ocak 2017 tarihinde temizlik işlemlerinden geçmiş, mukavva kutu hazırlanmıştır.
500	-	-	-	Mühür: Daire şeklinde, Darü't-tıbaatü'l-Amire. Sayfa 1
500	-	-	$6880-03$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-04$a	Eser sonu:
500	-	-	$6880-05$a	Kolofon:
650	-	4	-	İslam felsefesi.
650	-	4		Mantık.
700	0	2	$6880-06$a	Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi, $d1843-1918, $e Eski sahibi
856	4	-	-	$z 1. eser için tıklayınız: " İstiare takriri " $u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827181~S5
856	4	-	-	$z 2. eser için tıklayınız: " Takrir-i Hicabi " $u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827283~S5
856	4	-	-	$z 3. eser için tıklayınız: " Şerhu alâ risâletü fî ilmü âdâbü'l-bahs ve'l-münâzara " $u http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827335~S5
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, EBHERÎ, Esîrüddin: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/ebheri-esiruddin

856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Îsâguci: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci	
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Dergisi, Porphyrios ve Ebheri'nin İsagoci'leri / Hamdi Ragıp Atademir: $u http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1021/12373.pdf	
880			$6 100-01/(3/r) $a	أثير الدين الأبهري	
880			$6 245-02/(3/r) $a	ايساغوجى	
880			$6 500-03/(3/r) $a	بسم الله (...) قال الشيخ الامام العلامة افضل علمآء المتأخرين قدوة الحكماء الراسخين اثيرالدين الابهرى طيبالله ثراه (...) و بعد فهذه رسالة فى المنطق (...) ايساغوجي اللفظ الدال بالوضع يدل على تمام ماوضع له بالمطابقة وقليل على جزئه با التضمن (...)	
880			$6 500-04/(3/r) $a	(...) والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق اوبالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع له با لمطابقة ويدل على جزئه با لتضمن ان كان له جزء و على ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كاذبة والعمدة هوالبرهان	
880			$6 500-05/(3/r) $a	قد تم طبع هذه النسخ المنطقية (...) فى ظل حضرة السلطان عبدالعزيز خان (...) فى دارالطباعةالعامرة للدولة العلية العثمانية بنظارة صفوت پشا (...) فى اوائل شوال لسنة خمس وثمانين ومأتين والف	
880			$6 700-06/(3/r) $a	اضطراب زاده عبدالله نجيب افندى	
xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Mühür imajı	

6.2 Şerh Örneği

Bu bölümde şerh örneği olarak yine Îsâgûcî metni üzerine Molla Fenari'nin Fevâidü'l-Fenâriyye ismi ile yapmış olduğu şerh ele alınmıştır. Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 1708435 numaralı demirbaşta kayıtlı bulunmaktadır. Bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1835321~S5

Nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde ettiğimiz veriler şunlardır;

- ✓ Eser 30, I varaktır. İçerisinde başka eser bulunmamaktadır.
- ✓ Cildi sarı kalitesiz bir kağıt kaplı ince mukavva malzemeden miklepsiz yapılmıştır.
- ✓ Kapakların iç kısımlarında meşk (hat karalamaları) çalışması bulunmaktadır.
- ✓ Eser siyah mürekkeple yazılmış ana metne ait cümlelerinin üzeri kırmızı mürkkeple çizilmiştir.
- ✓ Cilt ölçüsü 176x130, sayfa ölçüsü 172x127 mm.'dir.
- ✓ Metin alanı 110x80 mm. satır sayısı 11'dir.
- ✓ Varak numaraları bulunmamakta olup sonradan kütüphaneci tarafından numaralandırılmıştır.
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Sonda metin harici bir yazılı sayfa bulunmaktadır.
- ✓ Yazı türü "Nesih" olarak tespit edilmiştir.
- ✓ Daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.
- ✓ Kağıt yapısı aharsız, orta kalınlıkta, samanlı yapıda filigransızdır.
- ✓ Herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.
- ✓ Cildi iyi, sayfaları kullanmadan kaynaklı incelmiş yer yer delikler oluşmuş durumdadır. Formalarda dağılmalar bulunmaktadır. Daha önce tamirat/lar gördüğü anlaşılmaktadır.
- ✓ Katalog işlemleri tamamlandığında restorasyon işlemlerinden geçmiştir. Formalar sabitlenmiş, sayfalar japon kağıdıyla tamir edimiştir. Cildi aynen korunmuş, mukavva kutu hazırlanmıştır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Eserin şârihi: Molla Fenari' dir (ملا فناري). Müellifin tüm ismi İslam Ansiklopedisinde Şemseddin Muhammed bin Hamza olarak verilmiştir (Aydın, 2005).
- ✓ Eser adı Fevâidü'l-Fenâriyye olup Esîrüddin el-Ebherî'nin Îsâgûcî adlı mantık kitabına yazılan şerhlerin en meşhurlarındandır (Aydın, 2005)
- ✓ Dili Arapçadır.
- ✓ Eserin konusu: Öncelikle Esîrüddin el-Ebherî ve onun Îsâgûcî'si, daha sonra ana metnin konusu olan İslam Felsefesi, Mantık olacaktır.
- ✓ Mühür üzerinde Abdullah Necib ismi okunmaktadır. Tarih okunamamıştır.
- ✓ Temellük kaydı: 1a sayfasında. Izdırabzade ismi ile Hicri 14 Ramazan [1] 288 tarihi okunmaktadır. Bu tarih Miladi 1871'e tekabül etmektedir.
- ✓ "تملكه اضطراب زاده فى ١٤ رمضان سن ٢٨٨"
- ✓ Ferağ kaydı bulunmaktadır.
- ✓ İstinsah eden: Muhammed bin Muhammed bin Sıddık
- ✓ İstinsah Yeri: İstinsah yeri bulunamamıştır
- ✓ İstinsah tarihi: H. 945 (M. 1539)
- ✓ Telif tarihi: Kaynaklarda Molla Fenarî'nin'in bu eseri hangi tarihte kaleme aldığına dair net bir bilgi tespit edilememiştir.
- ✓ Eserin başı:

بسم الله (...) حمدا لك اللهم على ما لخصت لى من منح عوارف الافاضل وخلصتنى من محن عواصف الفضائل وصلوة على عامة من لحقهم اولى الفواضل لا سيما على محمد المنعوت باعلى الشمائل والمبعوث باكرم القبائل (...) اما بعد فلما لم ينفعنى التعلل بلعل وعسى عن افتراح أخ لى فى صباح ومساء ان اكتب فوائد لايقة بمطالعة الاخوان لفرائد الرسالة الاثيرية فى الميزان شرعت فيه (...) اعلم ان من حق كل طالب كثرة تضبطها جهة وحدة ان يعرفها بتلك الجهة و يحصيل (...)ه

- ✓ Eserin sonu:

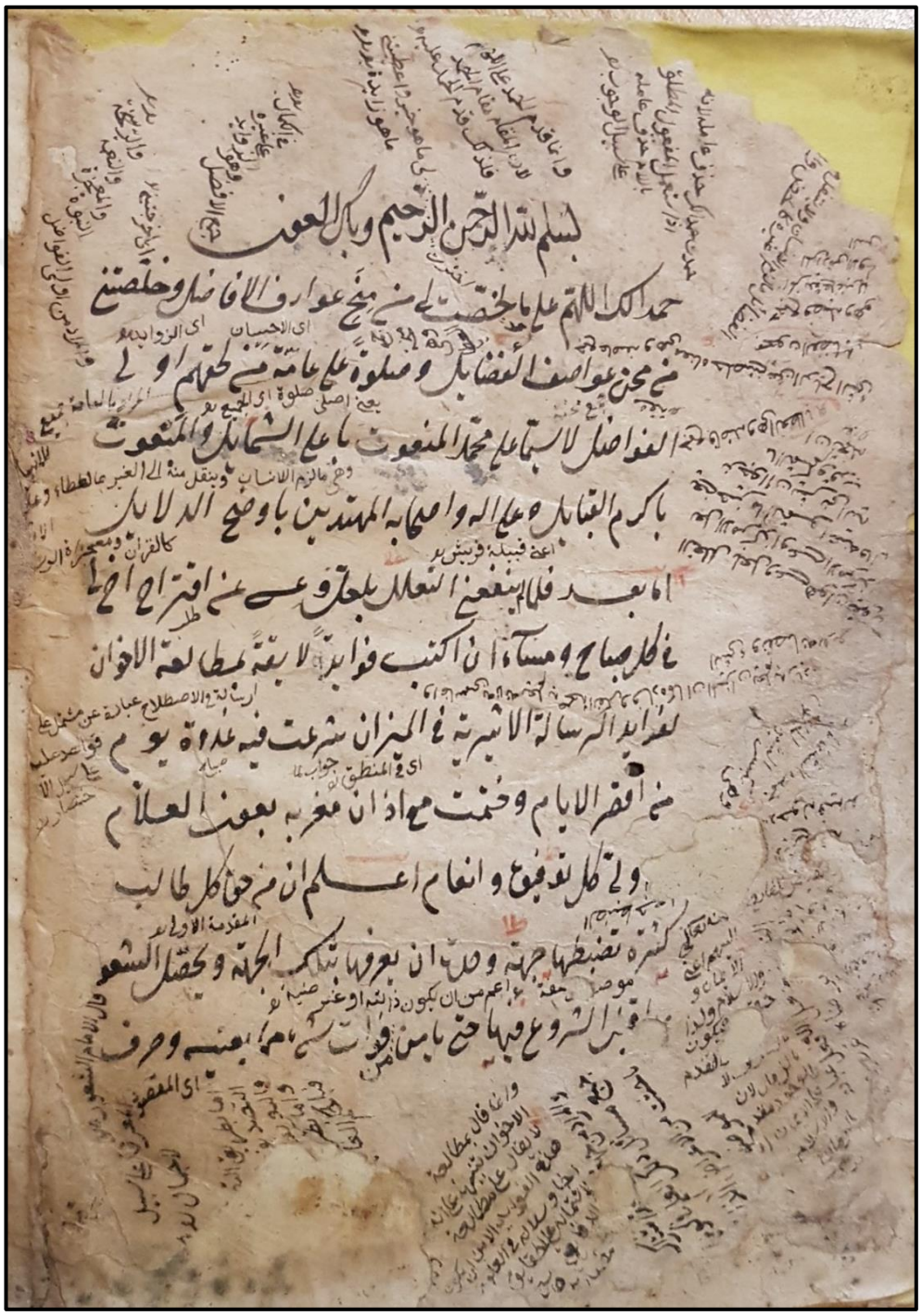
والعمدة اى المعتمد عليه هوالبرهان لا غير لان تحصيل العقايد الحقيقية وتنزيل العقايد الباطلة لا يحصلالا به و ليكن هذا اخر الرسالة فى المنطق ختماله بالعقايد الحقيقة وزوال الباطلة واحشرنا فى زمرة الشهداء والصالحين اعلى العالمين مع ...؟ يا رب العالمين؟...

- ✓ Ferağ kaydı: Tam olarak okunamamış olmakla beraber isim ve tarih tespit edilebilmiştir.

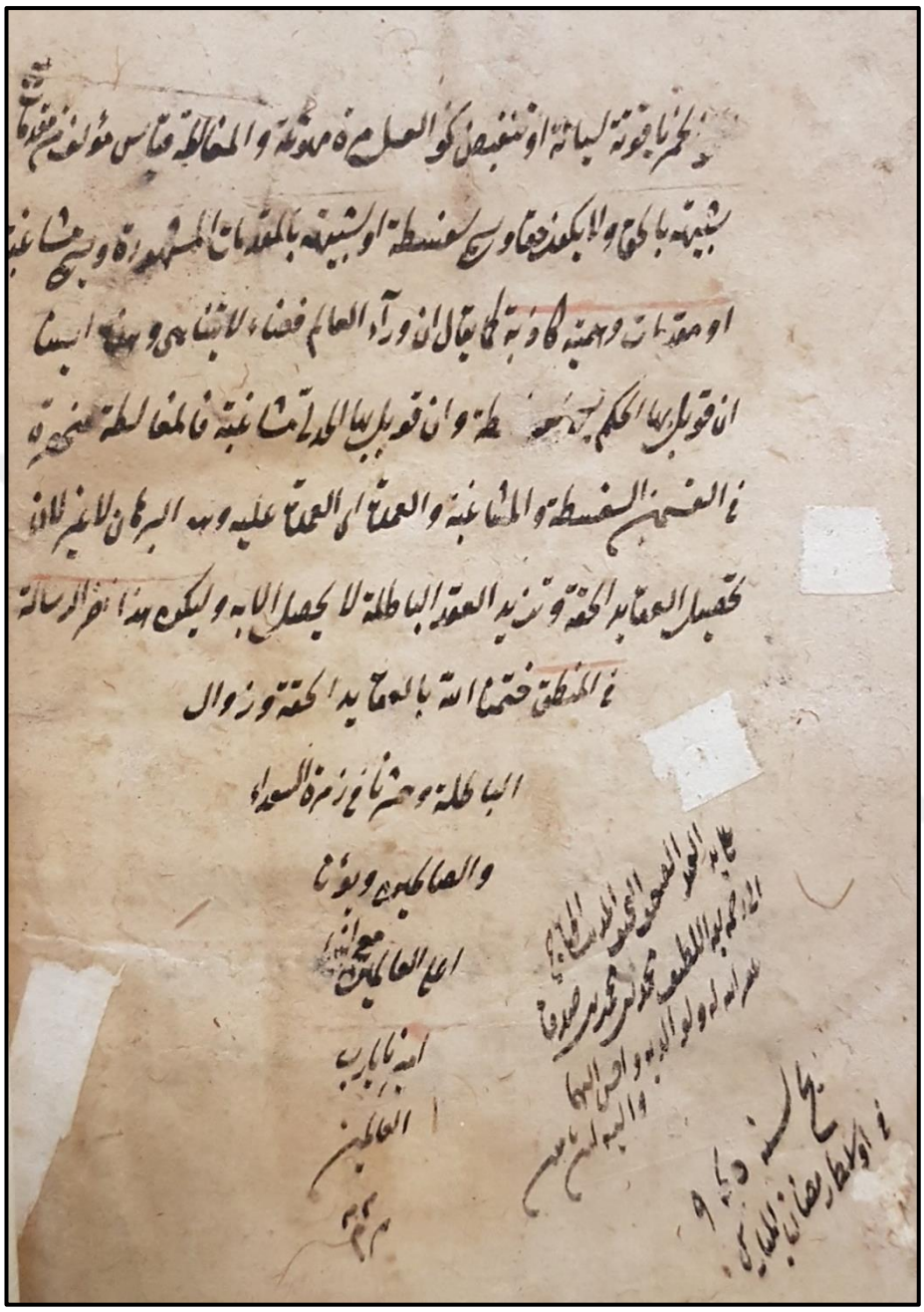
على يد عبد ...؟ محمد بن محمد بن صدق غفر الله (...) سنه ٩٤٥ في اواسط رمضان المبارك

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Ebherî, Esîrüddin. ve Îsâgûcî, Molla Fenâri maddeleridir.

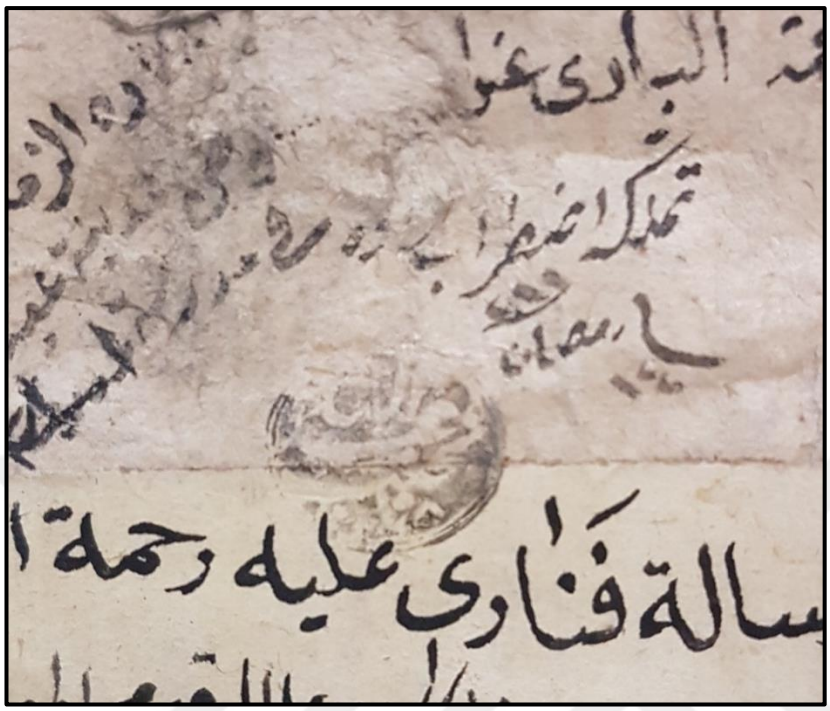
RESİM 106: FEVÂİDÜ'L-FENÂRİYYE İLK SAYFA

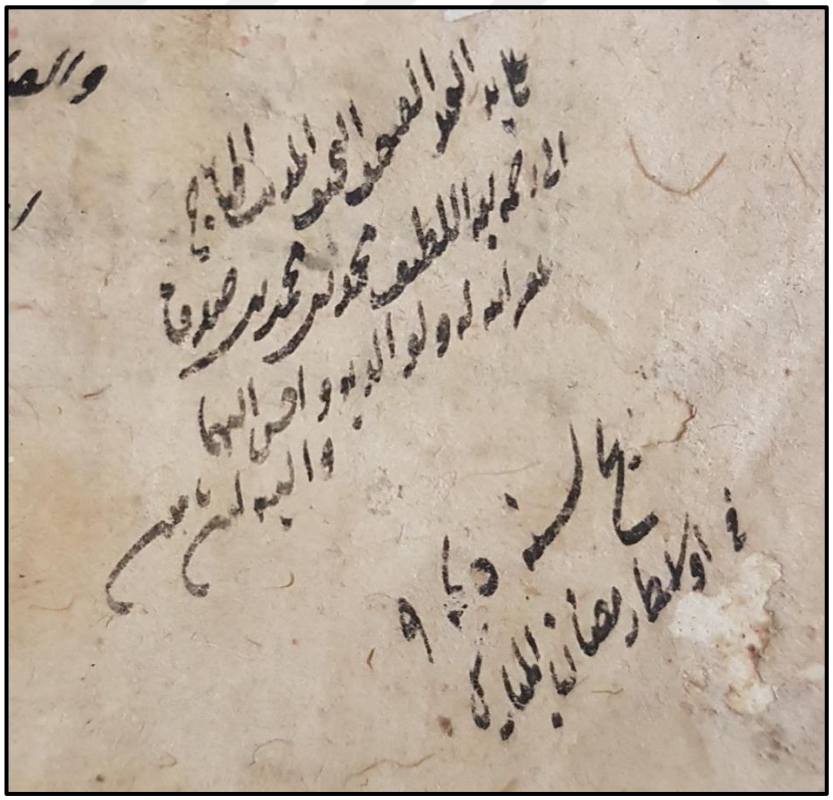
RESİM 107: FEVÂİDÜ'L-FENÂRİYYE SON SAYFA

Resim 108: Fevâidü'l-Fenâriyye Mühür ve temellük kaydı

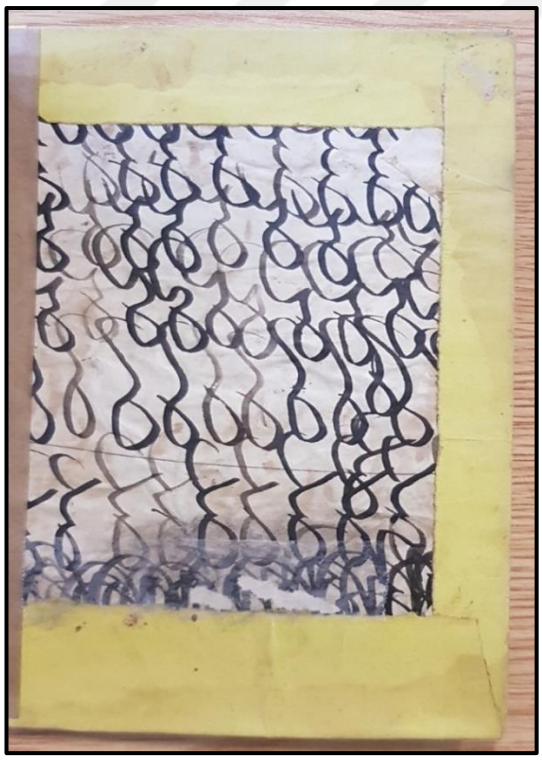
Resim 109: Fevâidü'l-Fenâriyye Ferağ kaydı

Resim 110: Fevâidü'l-Fenâriyye kapak

Resim 111: Fevâidü'l-Fenâriyye kapak içi meşk çalışması

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasına yerleştirilmesi:

TABLO 51: FEVÂİDÜ'L-FENÂRİYYE KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Molla Fenarî $d 1350- 1431. $cŞârih
245	1	0	$6880-02$a	Fevâidü'l-Fenâriyye.
264		0	-	$a İstinsah yeri bilinmiyor : $c H. Ramazan 945 / M. Ocak 1539.
264		4	-	$a Telif yeri bilinmiyor : $c Telif tarihi bilinmiyor.
300	-	-	-	$a 30, 1 varak ; $c176 x 130 (172x127) mm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	Sayfa düzeni: 11 satır. Metin alanı: 110x80 mm.
500	-	-	-	Mürekkep: Siyah, bazı cümlelerin üzeri kırmızı ile çizili.
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: Aharsız, orta kalınlıkta, samanlı yapıda filigransız.
500	-	-	-	Yazı türü: Nesih
500	-	-	-	Reddâdeli
546	-	-	-	Arapça $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Sarı kalitesiz bir kağıt kaplı ince mukavva malzemeden miklepsiz. Kapak içlerinde meşk çalışmaları bulunmaktadır.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: Cildi iyi, sayfaları

				kullanmadan kaynaklı incelmiş yer yer delikler oluşmuş durumdadır. Formalarda dağılmalar bulunmaktadır. Daha önce tamirat/lar gördüğü anlaşılmaktadır. Nisan 2017 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi restorasyon atölyesinde tamirat işlemlerinden geçmiştir. Formalar sabitlenmiş ve mukavva kutu hazırlanmıştır.
561	-	-	-	Mühür: 1a sayfasında. Daire şeklinde. Abdullah Necib
561	-	-	-	Mülkiyet kaydı: 1a sayfasında. " تملکه اضطراب زاده فی ١٤ رمضان سن ٢٨٨", Izdırabzâde'ye ait H. 14 Ramazan [1]288 / M. 27 Kasım 1871 tarihli.
500	-	-	$6880-03$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-04$a	Eser sonu:
500	-	-	$6880-05$a	Ferağ kaydı:
500	-	-	-	Esirüddin'in Îsâgûcî metninin şerhidir.
600	0	2		$a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265, $t Îsâgûcî.
650	-	4	-	İslam felsefesi.
650	-	4		Mantık.
700	0	2	$6880-06$a	$a Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi, $d1843-1918, $e Eski sahibi
700	0	2	$6880-07$a	$a Muhammed bin Muhammed bin Sıddık. $e Müstensih
700	0	2	$6880-08$a	$a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265, $t Îsâgûcî. $g Fenârî şerhi.
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, EBHERÎ, Esîrüddin: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/ebheri-esiruddin
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Îsâguci: $u

				https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Molla Fenari: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/molla-fenari#1
880			$6 100-01/(3/r) $a	ملا فناري
880			$6 245-02/(3/r) $a	فـوائـد الفناريـــة
880			$6 500-03/(3/r) $a	بسم الله (...) حمدا لك اللهم على ما لخصت لى من منح عوارف الافاضل وخلصتنى من محن عواصف الفضائل وصلوة على عامة من لحقهم اولى الفواضل لا سيما على محمد المنعوت باعلى الشمائل والمبعوث باكرم القبائل (...) اما بعد فلما لم ينفعنى التعلل بلعل وعسى عن افتراح أخ لى فى صباح ومساء ان اكتب فوائد لايقة بمطالعة الاخوان لفرائد الرسالة الاثيرية فى الميزان شرعت فيه (...) اعلم ان من حق كل طالب كثرة تضبطها جهة وحدة ان يعرفها بتلك الجهة و يحصيل (...)ه
880			$6 500-04/(3/r) $a	(...)والعمدة اى المعتمد عليه هوالبرهان لا غير لان تحصيل العقايد الحقيقية وتنزيل العقايد الباطلة لا يحصل الا به و ليكن هذا اخر الرسالة فى المنطق ختماالله بالعقايد الحقيقة وزوال الباطلة واحشرنا فى زمرة الشهداء والصالحين ...؟ اعلى العالمين مع ...؟ يا رب العالمين
880			$6 500-05/(3/r) $a	على يد عبد ...؟ محمد بن محمد بن صدق غفر الله (...) سنه ٩٤٥ في اواسط رمضان المبارك
880			$6 700-06/(3/r) $a	اضطراب زاده عبدالله نجيب افندى
880			$6 700-07/(3/r) $a	محمد بن محمد بن صدق
880	0	2	$6 700-08/(3/r) $a	أثير الدين الأبهري، $t ايساغوجى

xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Filigran imajı 1	
xxx				Filigran imajı 2	
xxx				Mühür imajı	

6.3 Hâşiye Örneği

Bu bölümde hâşiye türü eserlerin tanımlama örneği olarak Îsâgûcî metni üzerine Molla Fenari'nin yapmış olduğu şerhin üzerine yapılan bir hâşiye çalışılmıştır. Hâşiyenin konu aldığı eser olan şerh ve şerhin konu aldığı ana metin ile bağlantı sağlanacaktır. Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 1610892 numaralı demirbaşta kayıtlı bulunmaktadır. Bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827653~S5

Elimizdeki nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde edilen veriler şunlardır;

- ✓ Eser 216 sayfadır. İçerisinde başka eser bulunmamaktadır.
- ✓ Eser geldiğinde cildi bulunmamaktaydı.
- ✓ Cilt ölçüsü 24 cm.'dir
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Serlevha süslemesi bulunmaktadır.
- ✓ İç kapak yoktur.
- ✓ Hurufat baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.
- ✓ Kağıt yapısı: kaliteli filigranlı kağıt. Avrupa menşeli olduğu tahmin edilmektedir. Filigran şekli: iki hat arma şekli içerisinde üç yıldız ve armanın üzerinde taç şekli görülmektedir. Filigran görüntüsü restorasyon öncesi formalar dağınık haldeyken alınmış olup bu bütün şekli ile hiçbir sayfada görülememektedir.
- ✓ Sayfaları genel olarak çok iyi durumdadır ancak cildi bulunmadığı için zaman içerisinde formalar dağılmıştır. Katalog işlemleri tamamlandığında restorasyon

işlemlerinden geçmiştir. Formalar sabitlenmiştir. Siyah miklepli dana derisinden cilt yapılmıştır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Eseri kaleme alan muhaşşi Kara Halil' dir. İslam Ansiklopedisinde bu zatla alakalı madde bulunmamaktadır. Osmanlı Müellifleri'nde bulunan bilgilere göre (Bursalı Mehmed Tahir, 2016: s.422) otorite dizini hazırlanmıştır.
- ✓ Eser Esîrüddin el-Ebherî'nin Îsâgûcî metni üzerine Molla Fenari'nin Fevâidü'l-Fenâriyye ismi ile yapmış olduğu şerhin "Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr" isimli hâşiyesidir.
- ✓ Dili Arapçadır.
- ✓ Serlevhada eseri tanıtan "Hâşiye ale'l-Fenâri li-Kara Halil" cümlesi bulunmaktadır.
- ✓ Eser Adı metin içerisinde "semmeytuhâ" ibaresi ile bulunmaktadır.
- ✓ Eserin konusu: Öncelikle Esîrüddin el-Ebherî ve onun Îsâgûcî'si, daha sonra Molla Fenari ve onun Fevâidü'l-Fenâriyye'si ve ana metnin konusu olan İslam Felsefesi, Mantık olacaktır.
- ✓ Mühür üzerinde Seyyid Abdullah Necib ismi okunmaktadır. Tarih okunamamıştır.
- ✓ Temellük kaydı: sayfa 1'de. Izdırabzade'nin Hicri 15 Receb [1] 290 tarihinde satın aldığı okunmaktadır. Bu tarih Miladi 1873'e tekabül etmektedir.

  " شراه بالشراه الشرعی اضطراب زاده فی ١٥ رجب سنه ٢٩٠"

- ✓ Basım bilgilerinden önce, eserin son cümlelerinden sonra, basıma esas olan nüshanın tanıtımı bulunmaktadır. Burada eserin müellife ait ferağ kaydı, telif tarihi, eserin temize çekildiği ve müellifin bu nüshayı okuduğunu bilgileri bulunmaktadır. Yani elimizdeki nüsha, müellif hattı olan nüshanın temize çekilmiş bir kopyasının basmasıdır. Ferağ kaydında H. 1110 / M. 1699' tarihi, tebyiz kaydında ise H. 1112/ M.1700-1701 tarihi okunmuştur.
- ✓ Basım bilgileri kolofonda okunmuştur: İstanbul: Matbaatü El-Hâc Muharrem Efendi el-Bosnevî, H. Evasıt-ı Zilhicce 1280 / M. Mayıs 1864. El-Hâc

Muharrem Efendi Matbaası için ilgili bölümde anlatıldığı gibi otorite dizini hazırlanmıştır.

- ✓ Eserin başı:

بسم الله (...) حمدا لك اللهم على ما افضلت لى من آلاءالافاضل وشكر الك على ما انعمت لى من نعما ءالامائل (...) اما بعد فيقول افقر الخلق الى الله تعالى خليل بن حسن احسن الله حالهما لما فرغت من تحشية الحاشية الصدرية التمس منى جملة من الاحبة الخلصان (...) و سميتها بجلاء الانظار في حل عويصات الافكار (...) قوله حمدالك حذا حذو الشارح فى الثناء (...)ه

- ✓ Eserin sonu:

ه(...) ثم يرجع الى حواشيه فيجد نفسه بعيدة بمراحل عنه ومع ذلك الوضوح لا يخلو عن اختصاروايجاز فان الفن من ادق العلوم حتى صرح شارح المطالع فى مواضع من كتاب مفصل غاية التفصيل بانه مختصرواغتذرفى كثير من المسائل بانه لايليق تفصيلها بهذا المختصر ثم قاله جامع هذا الكليات تمت

- ✓ Ferağ kaydı:

تمت الحاشية فى ليلة قدر من ابتداء سنة احدى عشر و مئة و ألف اللهم اجعلها نافعة لولدى محمد سعيد لايزال مسعودا (...) ثم نقل هذه الحاشية من السواد الى البياض فى سن اثنى عشرة و مئة و ألف عند القرأة على مؤلفها سلمه الله تعالى عن الآفات والاكدار خليل بن حسن احسن الله (...) اولا واخرا والصلوة على محمد واله ليلا ونهارا

- ✓ Kolofon:

قد تم طبع هذه الحاشية المحتوية على لطائف النكت والتحقيق (...) المنشوبة الى الفاضل الممدوح بكل وصف جميل المولى المشهور بقره خليل (...) فى زمن حضرة السلطان (...) عبدالعزيز خان فى مطبع الحاج محرم افندى البوسنوى تحت خزانة الكتب لسلطان محمد فى اواسط ذى الحجة الشريف لسنة ثمانين ومأتين و الف

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Ebherî, Esîrüddin. ve Îsâgûcî, Molla Fenâri maddeleri ile Osmanlı Müellifleri isimli eserdir.

RESİM 112: CELÂÜ'L-ENZÂR FÎ HALLİ AVÎSÂTİ'L-EFKÂR İLK SAYFASI

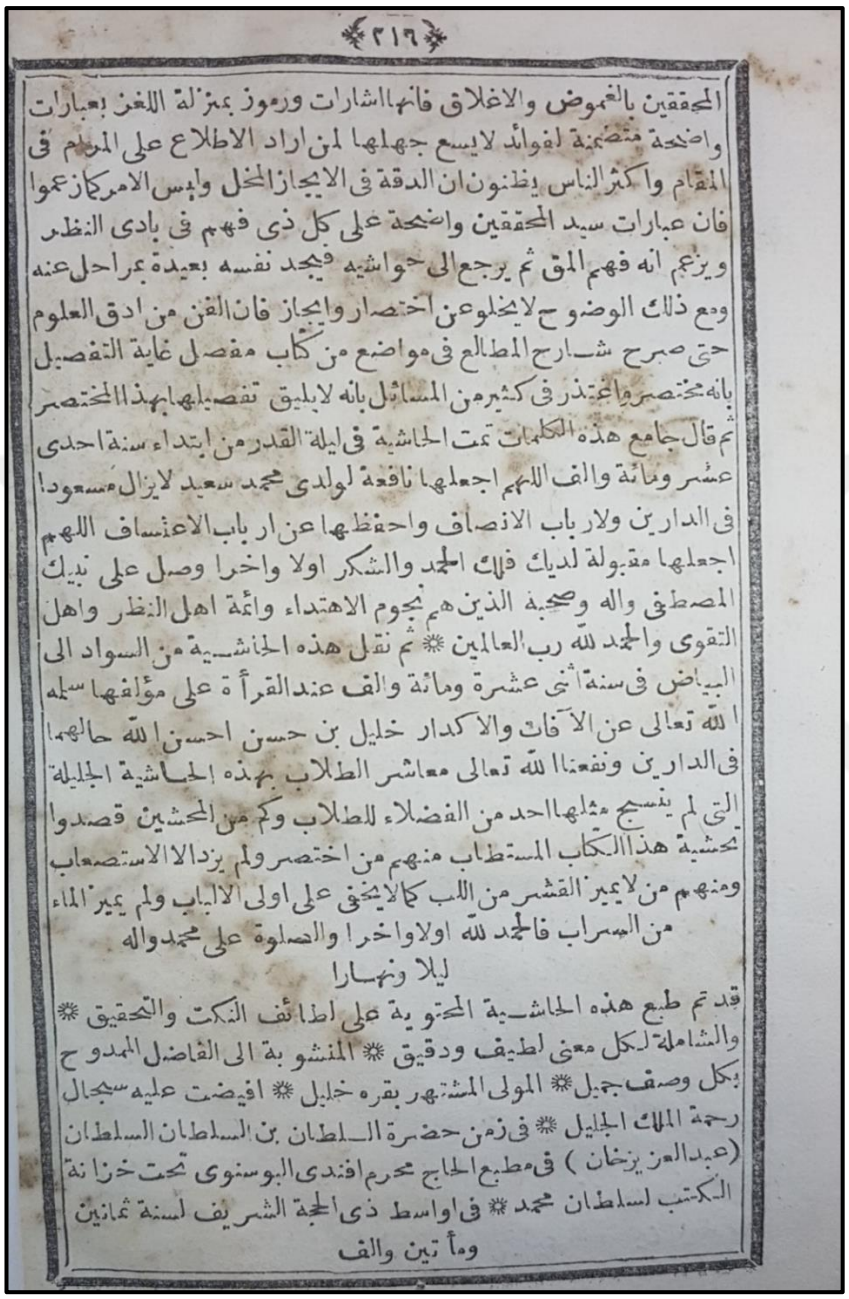
حاشية على الفناری لقره خليل

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدا لك اللهم على ما افضلت لی من آلاء الافاضل * وشكرا لك على ما
انعمت لی من نعماء الاماثل * وصلاة وسلاما على محمد الهادی امته
باوضح الدلائل * وعلى آله واصحابه المتوسلين باحسن الوسائل (اما
بعد) فيقول افقر الخلق الى الله تعالى خليل بن حسن احسن الله حالهما
لما فرغت من تحشية الحاشية الصدرية التمس منی جملة من الاحبة
الخلصان * حاشية كاشفة لمعضلات الشرح ٩ وعويصات الحاشية
مشتملة على قواعد شريفة سمح بها الامعان * ومتكفلة بتحقيقات
رائقة وتدقيقات بديعة بحيث تسابق معانيها الفاظها فی الاذهان *
مشيرة الى ما عليهما ومالهما ومافيهما باذن الملك المنان * فان شرح
العلامة فی غاية الاختصار * ومتضمن على النكت ولطائف الاعتبار *
فان فی كل سطر منه عقدا من الدرر لايمكنها الانحصار * وفی كل لفظ
منه روضة من المنی لايدركها الانظار * فانه تنايج افكار الائمة الاعلام
وخلاصة ما نسجته قرايح ٧ البزل لفحول الفخام * ولذا صار
مقبول الخواطر والطبايع باسرها * ومستحسن النواظر والاسماع

عن

RESİM 113: CELÂÜ'L-ENZÂR FÎ HALLİ AVÎSÂTİ'L-EFKÂR SON SAYFASI

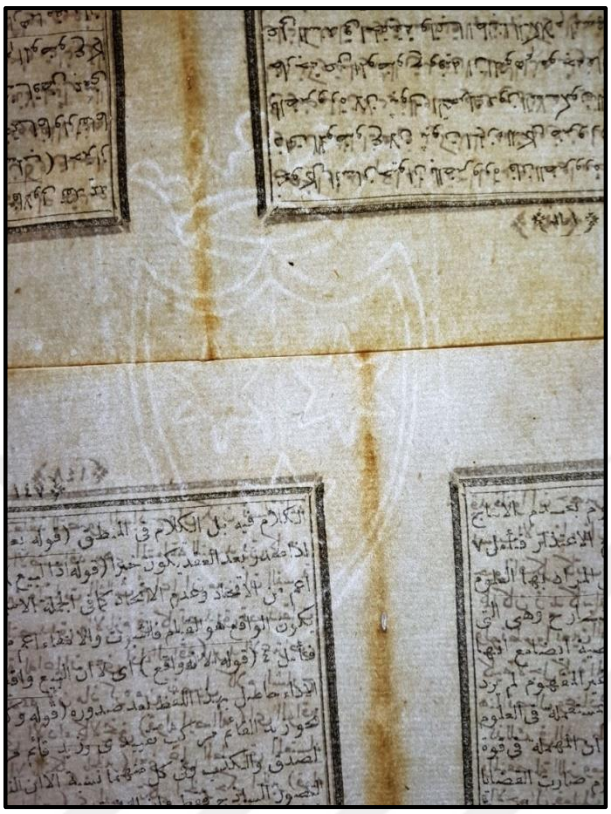

٢١٦

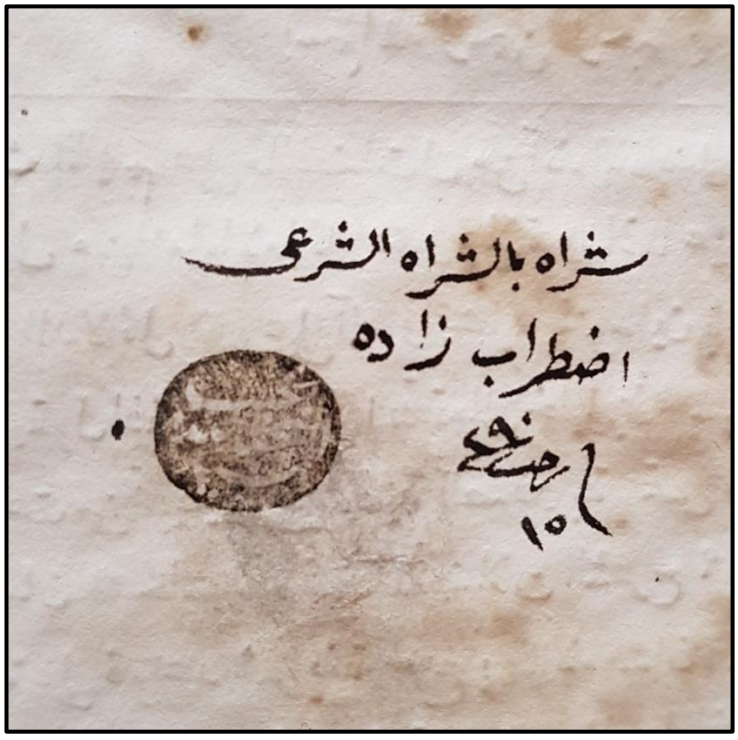
المحققين بالغموض والاغلاق فانها اشارات ورموز بمنزلة اللغز بعبارات
واضحة متضمنة لفوائد لايسع جهلها لمن اراد الاطلاع على المرام فى
المقام واكثر الناس يظنون ان الدقة فى الايجاز المخل وليس الامر كازعموا
فان عبارات سيد المحققين واضحة على كل ذى فهم فى بادى النظر
ويزعم انه فهم المق ثم يرجع الى حواشيه فيجد نفسه بعيدة بمراحل عنه
ومع ذلك الوضوح لايخلوعن اختصار وايجاز فان الفن من ادق العلوم
حتى صرح شارح المطالع فى مواضع من كتاب مفصل غاية التفصيل
بانه مختصر واعتذر فى كثير من المسائل بانه لايليق تفصيلها بهذا المختصر
ثم قال جامع هذه الكلمات تمت الحاشية فى ليلة القدر من ابتداء سنة احدى
عشر ومائة والف اللهم اجعلها نافعة لولدى محمد سعيد لايزال مسعودا
فى الدارين ولارباب الانصاف واحفظها عن ارباب الاعتساف اللهم
اجعلها مقبولة لديك فلك الحمد والشكر اولا واخرا وصل على نبيك
المصطفى واله وصحبه الذين هم نجوم الاهتداء وائمة اهل النظر واهل
التقوى والحمد لله رب العالمين ❊ ثم نقل هذه الحاشية من السواد الى
البياض فى سنة اثنى عشرة ومائة والف عند القرأة على مؤلفها سلمه
الله تعالى عن الآفات والاكدار خليل بن حسن احسن الله حالهما
فى الدارين ونفعنا الله تعالى معاشر الطلاب بهذه الحاشية الجليلة
التى لم ينسج مثلها احد من الفضلاء للطلاب وكم من المحشين قصدوا
بحشية هذا الكتاب المستطاب منهم من اختصر ولم يزد الا الاستصعاب
ومنهم من لايميز القشر من اللب كما لايخفى على اولى الالباب ولم يميز الماء
من السراب فالحمد لله اولا واخرا والصلوة على محمد واله
ليلا ونهارا

قد تم طبع هذه الحاشية المحتوية على لطائف النكت والتحقيق ❊
والشاملة لكل معنى لطيف ودقيق ❊ المنشوبة الى الفاضل الممدوح
بكل وصف جميل ❊ المولى المشتهر بقره خليل ❊ افيضت عليه سجال
رحمة الملك الجليل ❊ فى زمن حضرة السلطان بن السلطان السلطان
(عبد العزيزخان) فى مطبع الحاج محرم افندى البوسنوى تحت خزانة
الكتب لسلطان محمد ❊ فى اواسط ذى الحجة الشريف لسنة ثمانين
ومأتين والف

RESİM 114: CELÂÜ'L-ENZÂR FÎ HALLİ AVÎSÂTİ'L-EFKÂR FİLİGRAN

RESİM 115: CELÂÜ'L-ENZÂR FÎ HALLİ AVÎSÂTİ'L-EFKÂR MÜLKİYET KAYDI VE MÜHÜR

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasına yerleştirilmesi:

TABLO 52: CELÂÜ'L-ENZÂR FÎ HALLİ AVÎSÂTİ'L-EFKÂR KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Kara Halil, $d -1711 $eMuhaşşi
245	1	0	$6880-02$a	Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr /$cKara Halil
246	3	6	$6880-03$a	Hâşiye ale'l-Fenâri li-Kara Halil
264		1	-	$a [İstanbul] : $b Matbaatü El-Hâc Muharrem Efendi el-Bosnevî, $c H. Zilhicce 1280 / M. Mayıs 1864
300	-	-	-	$a 126 sayfa ;$c 24 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	İç kapak: Yok.
500	-	-	-	Serlevhalı
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: Avrupa menşeli olduğu tahmin edilmektedir. Filigran şekli: iki hat arma şekli içerisinde üç yıldız ve armanın üzerinde taç şekli görülmektedir. Filigran görüntüsü restorasyon öncesi formalar dağınık haldeyken alınmıştır.
500	-	-	-	Baskı tekniği: Hurufat baskı
500	-	-	-	Reddâdeli
546	-	-	-	Arapça $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Ciltsiz. Restorasyon sonrası: siyah dana derisinden, miklepli, süslemesiz cilt.

500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: İyi durumdadır. Boğaziçi Üniversitesi restorasyon atölyesinde Şubat 2017 tarihinde restorasyon işlemlerinden geçmiştir. Formalar sabitlenmiş ve eser ciltlenmiştir.
500	-	-	-	Mühür: Daire şeklinde, Seyyid Abdullah Necib (Sayfa 1).
500	-	-	$6880-04$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-05$a	Eser sonu:
500	-	-	$6880-06$a	Ferağ Kaydı:
500	-	-	$6880-07$a	Kolofon:
510	-	-		Danışma kaynakları: Osmanlı müellifleri / Bursalı Mehmed Tahir, hazırlayan Mehmet Ali Yekta Saraç, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016, sayfa 422.
500	-	-	-	Esirüddin'in Îsâgûcî metninin Molla Fenari şerhinin hâşiyesidir.
561	-	-	-	Mühür: Sayfa 1. Daire şeklinde. Abdullah Necib
561	-	-	-	Mülkiyet kaydı: Sayfa 1. "شراه بالشراه الشرعی اضطراب زاده فی ۱۵ رجب سنه ۲۹۰", Izdırabzâde'nin satın almış olduğuna dair. H. 15 Receb [1] 290 / M. 8 Eylül 1873 tarihli.
600	0	4		$a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265, $t Îsâgûcî.
600	0	4		$a Molla Fenarî $d 1350- 1431 $t Fevâidü'l-Fenâriyye.
650	-	4	-	İslam felsefesi.
650	-	4		Mantık.
700	0	2	$6880-08$a	$a Esîrüddin el-Ebherî $d -1265, $t Îsâgûcî. $g Fenârî şerhinin hâşiyesi.
700	0	2	$6880-09$a	$a Molla Fenarî $d 1350- 1431 $t Fevâidü'l-Fenâriyye. $g Hâşiyesi.
700	0	2	$6880-10$a	Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi, $d1843-

				1918, $e Eski sahibi
710	0	2	$6880-11$a	$a El-Hâc Muharrem Efendi Matbaası $e Basımcı.
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, EBHERÎ, Esîrüddin: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/ebheri-esiruddin
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Îsâguci: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Molla Fenari: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/molla-fenari#1
880			$6 100-01/(3/r) $a	قره خليل
880			$6 245-02/(3/r) $a	جلاء الأنظار في حل عويصات الافكار
880			$6 246-03/(3/r) $a	حاشية على الفناري لى قره خليل
880			$6 500-04/(3/r) $a	بسم الله (...) حمدا لك اللهم على ما افضلت لى من آلاءالافاضل وشكر الك على ما انعمت لى من نعما ءالامائل (...) اما بعد فيقول افقر الخلق الى الله تعالى خليل بن حسن احسن الله حالهما لما فرغت من تحشية الحاشية الصدرية التمس منى جملة من الاحبة الخلصان (...) و سميتها بجلاء الانظار في حل عويصات الافكار (...) قوله حمدالك حذا حذو الشارح فى الثناء (...)ه
880			$6 500-05/(3/r) $a	(...) والمغالطة قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق اوبالمشهورة او من مقدمات وهمية ما وضع له با لمطابقة ويدل على جزئه با لتضمن ان كان له جزء و على ما يلازمه فى الذهن بالألتزام كاذبة والعمدة هوالبرهان
880			$6 500-06/(3/r) $a	تمت الحاشية فى ليلة قدر من ابتداء سنة احدى عشر و مئة و ألف اللهم اجعلها نافعة لولدى محمد سعيد لايزال مسعودا (...) ثم نقل هذه الحاشية من السواد الى البياض فى سن اثنى

				عشرة و مئة و ألف عند القرأة على مؤلفها سلمه الله تعالى عن الآفات والاكدار خليل بن حسن احسن الله (...) اولا واخرا والصلوة على محمد واله ليلا ونهارا	
880			$6 500-07/(3/r) $a	قد تم طبع هذه النسخ المنطقية (...) فى ظل حضرة السلطان عبدالعزيز خان (...) فى دارالطباعةالعامرة للدولة العلية العثمانية بنظارة صفوت پشا (...) فى اوائل شوال لسنة خمس وثمانين ومأتين والف	
			$6 700-08/(3/r) $a	أثير الدين الأبهري، $t ايساغوجى	
			$6 700-09/(3/r) $a	ملا فناري، $t فـوائــد الفناريـــــة	
880			$6 700-10/(3/r) $a	اضطراب زاده عبدالله نجيب افندى	
880			$6 700-11/(3/r) $a	الحاج محرم افندى مطبعسى	
xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Mühür imajı	

6.4 Tercüme Örneği

Bu bölümde tercüme türü eserlerin tanımlama örneği olarak iki örnek çalışma yapılacaktır. Bu tercümelerden biri birebir tercüme olmayıp mütercimin katkısının olduğu bir metindir. İslam telif geleneği ürünleri genellikle bu yöntemle tercüme edilmiştir. Diğer bir tercüme ise sonraki dönem tercüme çalışmalarından olup mütercimin metne belki çok az ya da hiç müdahalesi olmadığı çalışmalardandır. Tercüme çalışması olarak iki farklı eser üzerinde örnek vermemizin sebebi, birebir tercüme ile açıklamalı tercümelerin tanımlamaları arasındaki farkların net bir şekilde görülebilmesidir.

İlk eser Dede Cöngi'nin Arapça Siyâsetü'ş-şeriyye isimli eserinin tercümesi olup Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 023015 numaralı demirbaşta kayıtlı bulunmaktadır. Bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1330628

İkinci eser ise Fenelon'un orijinal ismi "Les Aventures de Telemaque" adlı eserdir. Osmanlı Türkçesine Yusuf Kamil Paşa tarafından "Tercüme-i telemak" ismi ile çevrilmiştir. Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 023015 numaralı demirbaşta kayıtlı bulunmaktadır. Bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1484501~S5

6.4.1 Açıklamalı Tercümeler

Nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde edilen veriler şunlardır;

- ✓ Eser 66 sayfadır. Baş kısmında mütercimin biyografisini ve fihrist içeren 8 sayfa bulunmaktadır.
- ✓ Esrin orijinal cildi ile alakalı bilgimiz bulunmamaktadır. Cilt bilinmeyen bir zamanda yenilenmiş olup sırtı ve kapak kenarları sentetik malzeme ile kapaklar ebru desenli kağıt malzeme ile kaplanmıştır.
- ✓ Cilt ölçüsü 23 cm.'dir
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Serlevha süslemesi bulunmaktadır.
- ✓ İç kapak yoktur.
- ✓ Hurufat baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.
- ✓ Kağıt yapısı: orta kalınlıkta, kaliteli filigransız kağıt.
- ✓ Sayfaları ve cildi iyi durumdadır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Eseri kaleme alan mütercim : Meşrebzade Arif Efendi dir. İslam Ansiklopedisinde bu zatla alakalı madde bulunmaktadır (İpşirli, 1991).
- ✓ Dili Osmanlı Türkçesidir.
- ✓ Serlevhada eser adı "Tercüme-i Siyasetnâme" olarak görülmektedir. İslam Ansiklopedisinde Dede Cöngi'ye ait olan Siyâsetü'ş-şerʿiyye adlı Arapça

eserin serbest bir şekilde ve genişleterek "Siyâsetnâme" adıyla Türkçe'ye tercüme edildiği bilgisi bulunmaktadır (İpşirli, 1991).

- ✓ Eserin konusu: Öncelikle Dede Cöngi ve onun Siyâsetü'ş-şerʿiyye si, daha sonra İslam hukuku, Fıkıh olacaktır.
- ✓ Mühür üzerinde silik olmakla beraber Darü't-tıbaatü'l-amire ismi görülmektedir. Tarih okunamamıştır.
- ✓ Mülkiyet kaydı:" J.K. Birge Feb. 1952" notu görülmektedir. Bu kişi Bektaşîlik tarihiyle uğraşan Amerikalı Türkolog John Kingsley Birge'dir (Eyice, 1992). Bu kişinin otorite dizini halihazırda mevcut olup bu giriş kullanılacaktır.
- ✓ Basım bilgileri kolofonda okunmuştur: Takvimhane-i amire'de 27 Şevval 1275'de basılmıştır. Miladi olarak 30 Mayıs 1856'a tekabül etmektedir. Mehmed Lebib'in nezaretinde basıldığı bilgisi bulunmaktadır. Mehmed Lebib Efendi için otorite girişi hazırlanmıştır.
- ✓ Hathitrust Digital Library'de tam metin erişime açık bulunmakta olup bizim kaydımızda bu kopyaya gönderme yapılacaktır.
- ✓ Eserin başı:

بسم الله (...) الحمد لله الذی انزل علی رسوله الشرایع والاحکام وبینها علی السنة العلماء الاعلام (...٣...) واصحاب دقتدن منقاربزاده بروسوی مولانا دده افندی نام (...) سیاستنامه نامیله تسمیه وتعیین اتمیش اسه ده لکن رسالهٔ مزبوره لسان عربیه اله پرده پوشاولمغن (...) لسان ترکیده تعبیرات روزمر ایله ترجمه سی (...)ه

- ✓ Eserin sonu:

ه(...) لا تتخذوا بطانة الایة نظم جلیلنی اشیتمدیکمی دیو صورت استفارده (...) وهو نعم المولی ونعم الوکیل

- ✓ Ferağ kaydı:

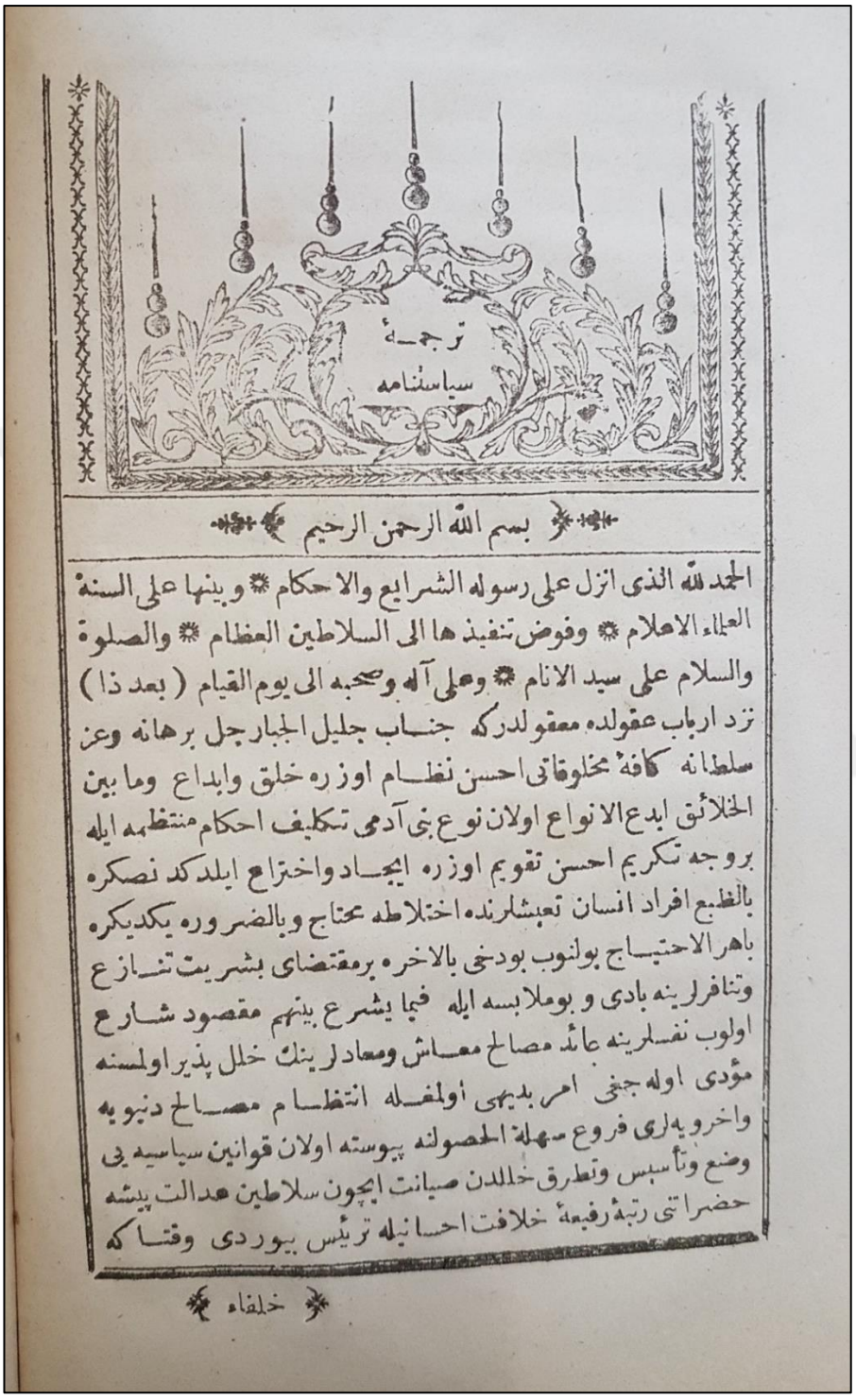
کتبه محمد عارف الفقیر الی الاءربه القدیر فی سنه ستین بعد المأتین

- ✓ Kolofon:

مسائلشرعیهٔ سیاسیه یی مبین اولان اشبو رسالهٔ شریفه سایهٔ معارفوایهٔ حضرت پادشاهیده محمد لبیبك نظارت عاجزانسیله تقویمخانهٔ عامره ده طبع تمثیل قلنمشدر فی ٢٧ ل سنه ١٢٧٥

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Dede Cöngi ve Arif Efendi, Meşrepzade maddeleridir

RESİM 116: SİYÂSETNÂME BAŞ SAYFA

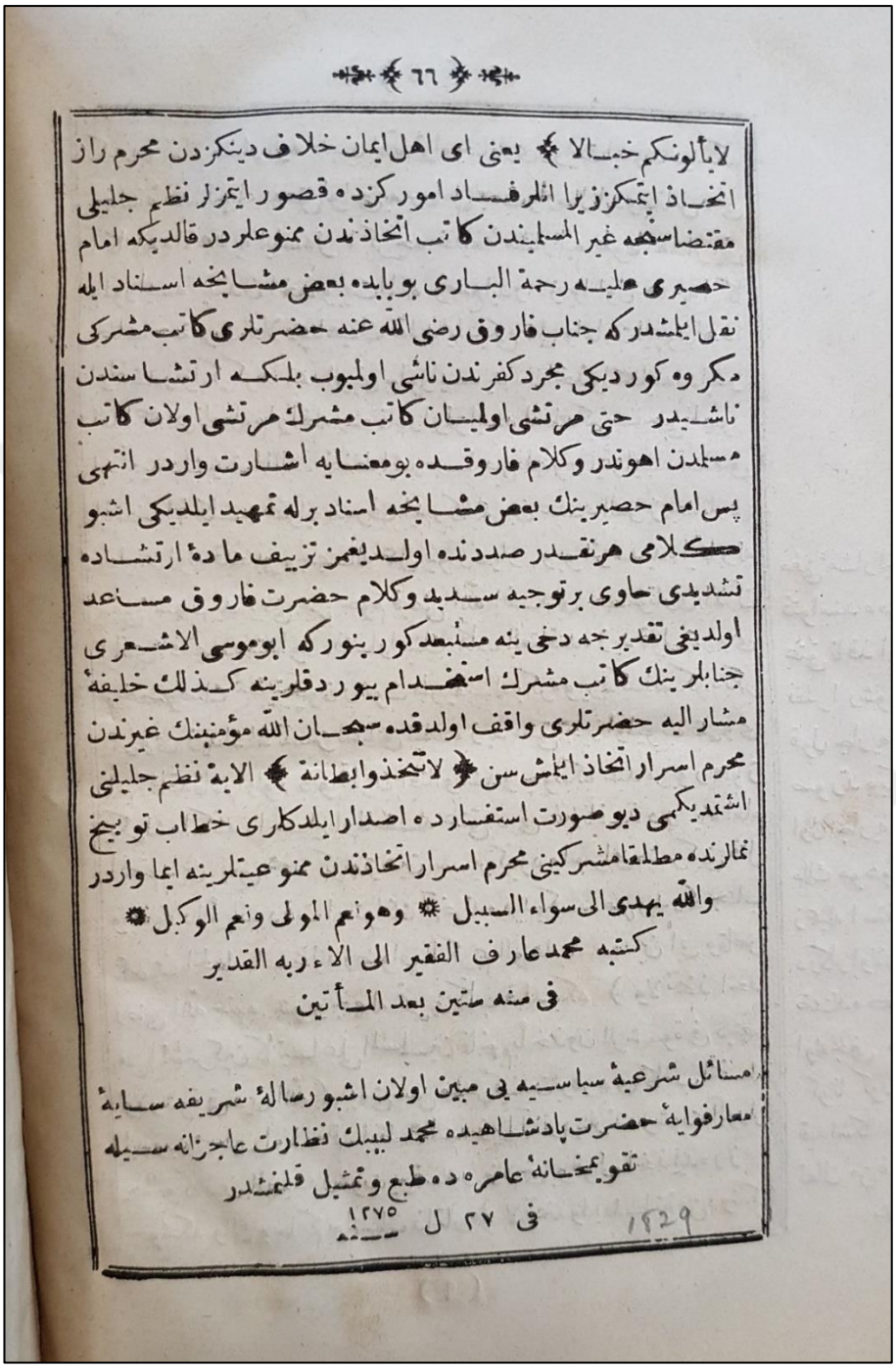
ترجمهٔ
سیاستنامه

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی انزل علی رسوله الشرایع والاحکام ❁ وبینها علی السنهٔ العلماء الاعلام ❁ وفوض تنفیذ ها الی السلاطین العظام ❁ والصلوة والسلام علی سید الانام ❁ وعلی آله وصحبه الی یوم القیام (بعد ذا) نزد ارباب عقولده معقولدرکه جناب جلیل الجبار جل برهانه وعز سلطانه کافهٔ مخلوقاتی احسن نظام اوزره خلق وابداع وما بین الخلائق ابدع الانواع اولان نوع بنی آدمی تکلیف احکام منتظمه ایله بروجه تکریم احسن تقویم اوزره ایجاد واختراع ایلدکده نصکره بالطبع افراد انسان تعبشلرنده اختلاطه محتاج وبالضروره یکدیکره باهر الاحتیاج بولنوب بودخی بالاخره برمقتضای بشریت تنازع وتنافرلرینه بادی و بوملابسه ایله فیما یشرع بینهم مقصود شارع اولوب نفسلرینه عائد مصالح معاش ومعادلرینك خلل پذیر اولمسنه مؤدی اوله جغی امر بدیهی اولمغله انتظام مصالح دنیویه واخرویه‌لری فروع سهلة الحصولنه پیوسته اولان قوانین سیاسیه یی وضع وتأسیس وتطرق خللدن صیانت ایچون سلاطین عدالت پیشه حضراتی رتبهٔ رفیعهٔ خلافت احسانیله ترئیس بیوردی وقتاکه

خلفاء ❁

RESİM 117: SİYÂSETNÂME SON SAYFA

لايألونكم خبالا ❁ يعنى اى اهل ايمان خلاف دينكزدن محرم راز
اتخاذ ايتمكزز يرا انلر فساد امور كزده قصور ايتمزلر نظم جليلى
مقتضاسنجه غير المسلمندن كاتب اتخاذ ندن ممنوعلردر قالديكه امام
حصيرى عليه رحمة الباري بويايده بعض مشايخه اسناد ايله
نقل ايلمشدر كه جناب فاروق رضى الله عنه حضرتلرى كاتب مشركى
مكروه كوردكى مجرد كفرندن ناشى اولبوب بلكه ارتشاسندن
ناشيدر حتى مرتشى اولميان كاتب مشرك مرتشى اولان كاتب
مسلمدن اهوندر وكلام فاروقده بومعنايه اشارت واردر انتهى
پس امام حصيرينك بعض مشايخه اسناد برله تمهيد ايلديكى اشبو
كلامى هرنقدر صددنده اولديغمز تزييف مادهٔ ارتشاده
تشديدى حاوى برتوجيه سديد وكلام حضرت فاروق مساعد
اولديغى تقدير جه دخى ينه مستبعد كورينور كه ابوموسى الاشعرى
جنابلرينك كاتب مشرك استخدام بيوردقلرينه كذلك خليفهٔ
مشار اليه حضرتلرى واقف اولدقده سبحان الله مؤمنينك غيرندن
محرم اسرار اتخاذ ايلمش سن ❁ لاتتخذوا بطانة ❁ الاية نظم جليلنى
اشتمديكمى ديو صورت استفساردە اصدار ايلدكلرى خطاب توبيخ
نمالرندە مطلقامشركينى محرم اسرار اتخاذندن ممنوعيتلرينه ايما واردر
والله يهدى الى سواء السبيل ❁ وهو نعم المولى ونعم الوكيل ❁

كتبه محمد عارف الفقير الى الاء ربه القدير
فى سنه ستين بعد المأتين

مسائل شرعيهٔ سياسيه يى مبين اولان اشبو رسالهٔ شريفه سايهٔ
معارفواية حضرت پادشاهيده محمد لبيبك نظارت عاجزانه سيله
تقويمخانهٔ عامره ده طبع وتمثيل قلنمشدر
فى ٢٧ ل سنه ١٢٧٥

١٨٢٩

RESİM 118: SİYÂSETNÂME MÜHÜR

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında yerleştirilmesi:

TABLO 53: SİYÂSETNÂME KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041	-	-		ota $h ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Meşrebzade Mehmet Ârif,| $d. 1791-1858. $Mütercim, $Şârih.
245	1	0	$6880-02$a	Siyasetnâme /$ Minkarizade İbrahim Kemaleddin ; mütercimi Mehmet Arif.
246	3	6	$6880-03$a	Tercüme-i Siyasetnâme.
264		1	-	$a [İstanbul]: $bTakvimhane-i Amire, $c H. 27 Şevval 1275 (M. 30 Mayıs 1859)
300	-	-	-	$a 8,66 sayfa ; $c23 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent

337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: kaliteli, orta kalınlıkta,filigransız.
500	-	-	-	Reddâdeli
546	-	-	-	Osmanlı Türkçesi $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Orijinal değil. Cilt bilinmeyen bir zamanda yenilenmiş olup sırtı ve kapak kenarları sentetik malzeme ile kapaklar ebru desenli kağıt malzeme ile kaplanmıştır.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: İyi durumdadır.
561	-	-	-	Mühür: Sayfa 1. Darü't-tıbaatü'l-amire
561	-	-	-	Mülkiyet kaydı: J K Birge Feb. 1952
500	-	-	$6880-04$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-05$a	Eser sonu:
500	-	-	$6880-06$a	Ferağ kaydı:
500	-	-	$6880-07$a	Kolofon:
500	-	-	-	Dede Cöngi'nin Siyâsetü'ş-şerʿiyye'sinin genişletilerek Osmanlı Türkçe'sine tercümesidir.
600	0	4		$a Dede Cöngi, $d-1567. $tSiyâsetü'ş-şeriyye.
650	-	4	-	İslam hukuku
700	0	2		$aBirge, John Kingsley, $d1888-1952. $e Eski sahibi
700	0	2	$6880-08$a	Dede Cöngi, $d-1567. $tSiyâsetü'ş-şeriyye. $gOsmanlı Türkçesine tercüme ve şerhidir.
700	0	2	$6880-09$a	$a Mehmed Lebib Efendi, $d1785-1867. $eYayın sorumlusu.
710	0	2	$6880-10$a	$aTakvimhane-i Amire $aBasımcı.

856	4	-	-	Tam metin kopya açık erişim: HathiTrust Digital Library $uhttp://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=njp.32101076419942;view=1up;seq=1|
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Dede Cöngi: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/dede-congi
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Arif Efendi, Meşrepzade : $u https://islamansiklopedisi.org.tr/arif-efendi-mesrepzade
880			$6 100-01/(3/r) $a	مشرب زاده محمد عارف
880			$6 245-02/(3/r) $a	سیاستنامه
880			$6 246-03/(3/r) $a	ترجمهٔ سیاستنامه
880			$6 500-04/(3/r) $a	بسم الله (...) الحمد لله الذی انزل علی رسوله الشرایع والاحکام وبینها علی السنة العلماء الاعلام (...٣...) واصحاب دقتدن منقاربزاده بروسوی مولانا دده افندی نام (...) سیاستنامه نامیله تسمیه وتعیین اتمیش اسه ده لکن رسالهٔ مزبوره لسان عربیه اله پرده پوشاولمغن (...) لسان ترکیده تعبیرات روزمر ایله ترجمه سی (...)ه
880			$6 500-05/(3/r) $a	ه(...) لا تتخذوا بطانة الایة نظم جلیلنی اشیتمدیکمی دیو صورت استفارده (...) وهو نعم المولی ونعم الوکیل
880			$6 500-06/(3/r) $a	کتبه محمد عارف الفقیر الی الاءربه القدیر فی سنه ستین بعد المأتین
880			$6 500-07/(3/r) $a	سائلشرعیهٔ سیاسیه یی مبین اولان اشبو رسالهٔ شریفه سایهٔ معارفوایهٔ حضرت پادشاهیده محمد لبیبك نظارت عاجزانسیله تقویمخانهٔ عامره ده طبع تمثیل قلنمشدر فی ٢٧ ل سنه ١٢٧٥

880			$6 700-08/(3/r) $a	دده جنکی، $t سیاسة الشرعیة	
880			$6 700-09/(3/r) $a	محمد لبیب افندي	
880	0	2	$6 710-10/(3/r) $a	تقویمخانهٔ عامره	
xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Mühür imajı	

6.4.2 Birebir Tercümeler

Elimizdeki nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde ettiğimiz veriler şunlardır;

- ✓ Eser II + 276 sayfadır.
- ✓ Esrin orijinal cildi orijinal olmakla birlikte bilinmeyen bir zamanda tamirat görmüştür. Kahverengi deri miklepsiz, kapaklar zencirekli.
- ✓ Cilt ölçüsü 18 cm.'dir
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Serlevha bulunmaktadır.
- ✓ İç kapak yoktur.
- ✓ Hurufat baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Sayfa 1'de daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.
- ✓ Kağıt yapısı: orta kalınlıkta, kaliteli filigransız kağıt.
- ✓ Cilt ile metin arasındaki koruma yaprakları battal desen ebru kağıttır. Lacivert, krem ve pembe bordo geçişli renkler.
- ✓ Sayfaları ve cildi iyi durumdadır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

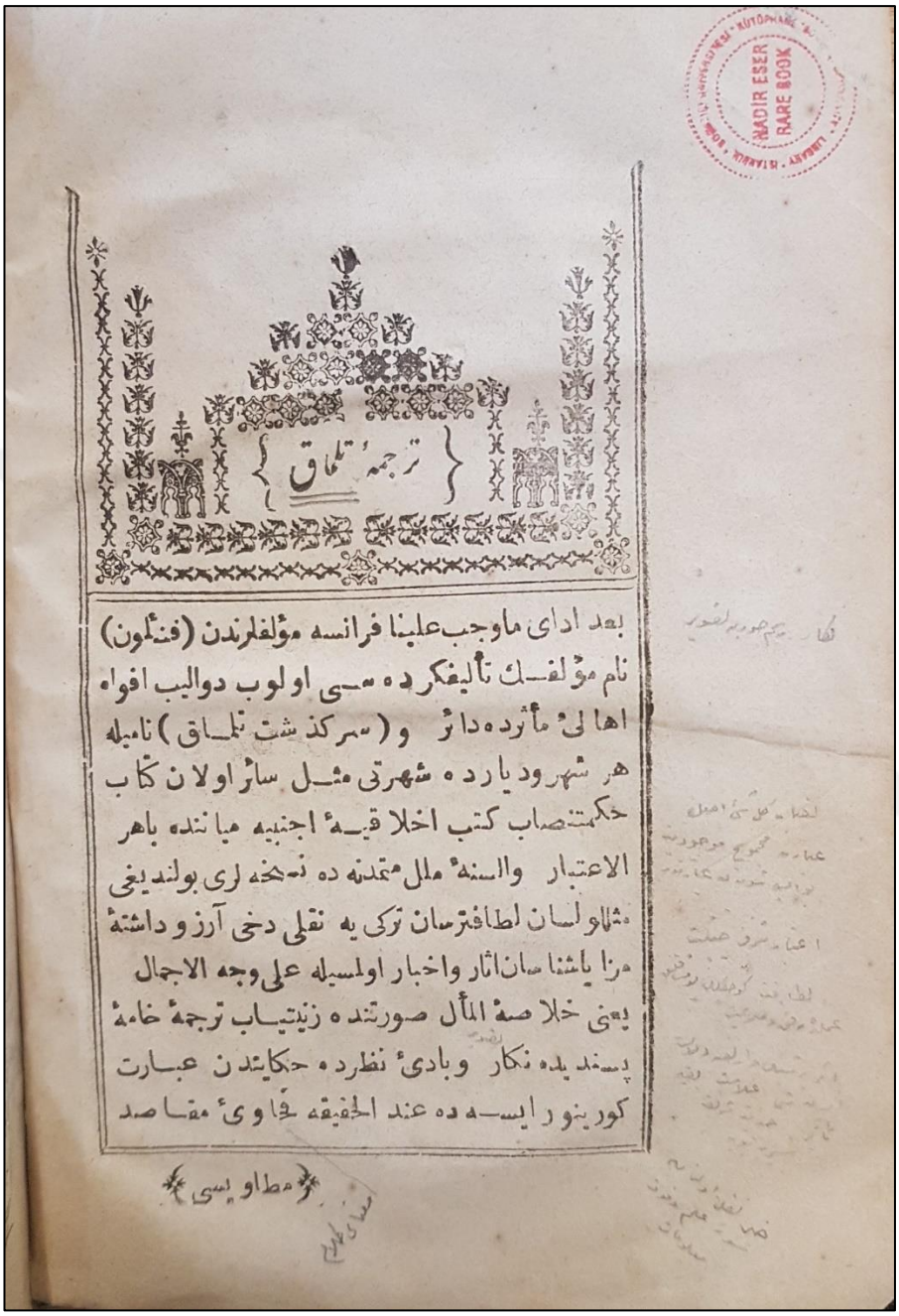
- ✓ Eserin yazarı François Feńelon, tercüme eden Yusuf Kamil Paşa " يوسف كامل پاشا" dır. İslam Ansiklopedisinde mütercimle alakalı madde bulunmaktadır (Beyoğlu, 2001).
- ✓ Eser Fransızcadan Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiştir.

- ✓ Eserin asıl dildeki adı “Les Aventures de Telemaque” dır.
- ✓ Eserin mütercimi için otorite girişi “Yusuf Kamil Paşa, 1808-1876” olarak kabul edilmiştir.
- ✓ Fenelon için Kongre Kütüphanesinin hazırlamış olduğu otorite dizini mevcut olup otorite formatı “Feńelon, François de Salignac de La Mothe-,1651-1715” şeklindedir.
- ✓ Baş kısmında Abdurrahman Sami’ye ait 2 sayfalık bir takriz bulunmaktadır. Bu kişi ilk maarif-i umumiyye nazırı olan Abdurrahman Sami Paşa “ عبدالرحمن سامی پاشا” (1794-1882) dır (Binbaşıoğlu, 2009: s.140).
- ✓ Serlevhada eser adı Tercüme-i Telemak “ترجمۀ تلماق” olarak görülmektedir.
- ✓ Eserin konusu: Fransız edebiyatıdır
- ✓ Mühürde Darü’t-tıbaatü’l-Amire ismi görülmektedir. Tarih okunamamıştır.
- ✓ Mülkiyet kaydı: Koleksiyon itibariyle Tevfik Fikret’e ait kitaplardan olduğu bilinmektedir. Ancak mülkiyetine dair eser üzerinde bir kayıt görülmemektedir.
- ✓ Basım bilgileri kolofonda okunmuştur: Tabhane-i amire’de 9 Safer 1279’da basılmıştır. Miladi olarak 6 Ağustos 1862’ye tekabül etmektedir. Maarif-i umumi nazırı Kemal Efendi nezaretinde basıldığı bilgisi bulunmaktadır. Bu kişi için “Ahmet Kemal Efendi, 1808-1888” otorite girişi hazırlanmıştır (Binbaşıoğlu, 2009: s.127).
- ✓ Kolofon:

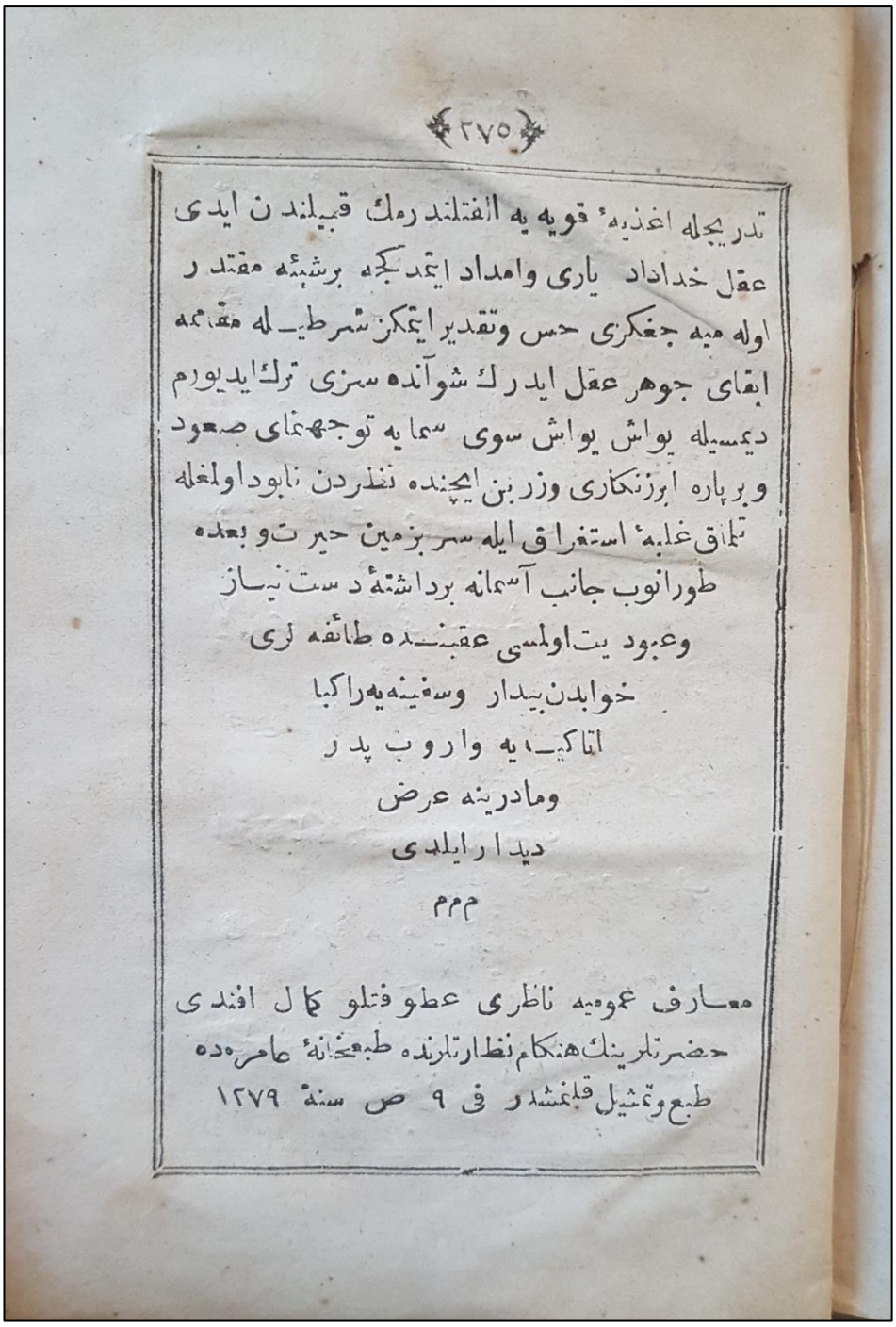
معارف عمومیه ناظری عطوفتلو کمال افندی حضرتلرینك هنکام نظارتلرنده طبعخانۀ عامرهده طبع و تمثیل قلنمشدر فی ۹ ص سنه ۱۲۷۹

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Yusuf Kamil Paşa maddesidir.

RESİM 119: TERCÜME-İ TELEMAK BAŞ SAYFA

RESİM 120: TERCÜME-İ TELEMAK SON SAYFA

﴿٢٧٥﴾

تدريجله اغذيهٔ قويه يه التفات ايدرمك قبيلندن ايدى
عقل خداداد يارى وامداد ايتدكجه برشبهٔ مقتدر
اوله ميه جغكزى حس وتقديرايتمكن شرطيله مقدمه
ابقاى جوهر عقل ايدرك شوآنده سزى ترك ايديورم
ديمسيله يواش يواش سوى سمايه توجهمناى صعود
وبرپاره ابرزنكارى وزربن ايچنده نظردن نابود اولمغله
تملق غلبهٔ استغراق ايله سر بزمين حيرت وبعده
طورانوب جانب آسمانه برداشتهٔ دست نياز
وعبوديت اولمسى عقبنده طائفه لرى
خوابدن بيدار وسفينه يه راكبا
اتاكيه يه واروب پدر
ومادرينه عرض
ديدار ايلدى

مممم

معارف عموميه ناظرى عطوفتلو كمال افندى
حضرتلرينك هنكام نظارتلرنده طبعخانهٔ عامره ده
طبع وتمثيل قلنمشدر فى ٩ ص سنهٔ ١٢٧٩

RESİM 121: TERCÜME-İ TELEMAK MÜHÜR

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında yerleştirilmesi:

TABLO 54: TERCÜME-İ TELEMAK KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041	-	-		ota $h fre
046				$a XXX
100	-	0		Feńelon, François de Salignac de La Mothe-,$d 1651-1715. $e Yazar
240	1	4		Les Aventures de Telemaque. $l Türkçe tercümesi.
245	1	0	$6880-01$a	Tercüme-i telemak /$c Fenelon ; mütercim Yusuf Kamil Paşa ; takriz Abdurrahman Sami ; nezaret-i Kemal Efendi.
264		1	-	$a [İstanbul]: $bTabhane-i Amire, $c H 9 Safer 1279 (M. 6 Ağustos 1862)
300	-	-	-	$a 2, 276 sayfa ; $c18 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia

338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: kaliteli, orta kalınlıkta,filigransız. Koruma yaprakları battal desen ebru kağıt. Lacivert, krem ve pembe bordo geçişli renkler.
500	-	-	-	Reddâdeli
546	-	-	-	Osmanlı Türkçesi $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Orijinal, tamirat görmüş, Kahverengi deri miklepsiz, kapaklar zencirekli.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: İyi durumdadır.
561	-	-	-	Mühür: Sayfa 1. Darü't-tıbaatü'l-amire
500	-	-	$6880-02$a	Kolofon:
500	-	-	-	Fenelon'un Les Aventures de Telemaque adlı eserinin Osmanlı Türkçesine tercümesidir.
650	-	4	-	Fransız edebiyatı.
700	0	2	$6880-03$a	Yusuf Kamil Paşa,|d1808-1876. $e Mütercim.
700	0	2	$6880-04$a	$a Ahmet Kemal Efendi, $d 1808-1888 $eYayın sorumlusu.
700	0	2	$6880-05$a	$a Abdurrahman Sami Paşa, $d1794-1882. $eTakriz yazarı.
710	0	2	$6880-06$a	$aTabhane-i Amire $aBasımcı.
700	0	2		$a Tevfik Fikret, $d1867-1915. $e Eski sahibi
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Kamil Paşa, Yusuf: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/kamil-pasa-yusuf
880			$6 245-01/(3/r) $a	ترجمۀ تلماق
880			$6 500-	معارف عمومیه ناظری عطوفتلو کمال افندی

			02/(3/r) $a	حضرتلرينك هنكام نظارتلرنده طبعخانهٔ عامرهده طبع و تمثيل قلنمشدر فی ۹ ص سنه ۱۲۷۹	
880			$6 700-03/(3/r) $a	يوسف كامل پاشا	
880			$6 700-04/(3/r) $a	احمد كمال افندی	
880	0	2	$6 700-05/(3/r) $a	عبدالرحمن سامی پاشا	
880	0	2	$6 710-06/(3/r) $a	طبخانهٔ عامرة	
xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Mühür imajı	

6.5 Tâlikat Örneği

Bu bölümde örnek olarak çalışacağımız eser İslam ansiklopedisinde Tâlikat maddesinde "Adudüddin el-Îcî'nin el-Mevâḳıf'ına Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin yazdığı şerhin Hasan Çelebi Fenârî tarafından yapılan hâşiyesine Kınalızâde Ali Çelebi'nin ta'lîkātı ise hâşiyeler üzerine yazılan pek çok ta'lîkāttan biridir" (Şensoy, 2010b) şeklinde bahsedilen eserdir.

Eserin nüshası elimizde bulunmamaktadır. Bu eserin örnek verilmesinin sebebi bu metnin bir ana metin üzerine yapılmış bir şerh üzerine yapılmış bir hâşiyenin üzerine yapılmış olan bir tâlika örneği olmasıdır. Böyle bir örnek çalışma ile tâlikaya esas olan metinler ile bağlantılarının nasıl verileceğinin daha net açıklamabileceği bir örnek olacağı düşünülmüştür. Eserin herhangi bir kütüphanede kayıtlı kopyasına ulaşılamadığı için fiziki tanımlamalar ile eserin başı sonu gibi bilgiler verilmemiş, sadece danışma kaynaklarından edindiğimiz bilgiler doğrultusunda bir kayıt oluşturulmuştur.

Eser ile alakalı elde ettiğimiz veriler şunlardır:

- ✓ Eserin Tâlikacısı: Kınalızade Ali Efendi'dir. Doğum ve ölüm tarihleri 1510-1572'dir (Aksoy, 2002). Eser adı "Tâlikat alâ Hasan Çelebi li Şerhil-Mevakıf" dır (Oktay, 2002).
- ✓ Tâlikanın ele aldığı hâşiye: "Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkıf" muhaşşi: Fenarî Hasan Çelebi'dir. Doğum ve ölüm tarihleri: 1436-1486'dır (Akpınar, 1997).
- ✓ Hâşiyenin ele aldığı şerh: "Şerhu'l-Mevâkıf" isimli eserdir. Şârihi: Seyyid Şerif Cürcânî'dir. Doğum ve ölüm tarihleri 1340-1413'dür (Gümüş, 1993).
- ✓ Şerhin ele aldığı asıl metin ise "el-Mevâkıf fî ilmi'l-kelâm" isimli eser olup müellifi Adudüddin el-îcî'dir. Doğum ve ölüm tarihleri 1281-1355'dir (Görgün, 2000).
- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Îcî, Cürcânî, Hasan Çelebi, Fenârî, Kınalızâde Ali Efendi maddeleri ile

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında yerleştirilmesi:

TABLO 55: TÂLİKAT ALÂ HASAN ÇELEBİ Lİ ŞERHİL-MEVAKIF KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Kınalızade Ali Efendi $d 1510-1572. $cTâlikacı
245	1	0	$6880-02$a	Tâlikat alâ Hasan Çelebi li Şerhil-Mevakıf
264		0	-	$a İstinsah yeri bilinmiyor : $c İstinsah tarihi bilinmiyor
264		4	-	$a Telif yeri bilinmiyor : $c Telif tarihi bilinmiyor.
300	-	-	-	$a ? varak ; $c ? mm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier

500	-	-	-	Adudüddin el-Îcî'nin el-Mevâḳıf'ına Seyyid Şerîf Cürcânî'nin yazdığı şerhin Fenârî Hasan Çelebi tarafından yapılan hâşiyesinin tâlikatıdır.
546	-	-	-	Arapça $b Arap harfleri
600	0	2		$a Fenarî Hasan Çelebi, $d 1436-1486, $t Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkıf.
600	0	2		$a Seyyid Şerif Cürcânî, $d 1340-1413, $t Şerhu'l-Mevâkıf.
600	0	2		$a Adudüddin el-îcî, $d 1281-1355, $t el-Mevâkıf fî ilmi'l-kelâm.
650	-	4	-	Kelam
700	0	2	$6880-03$a	$a Adudüddin el-îcî, $d 1281-1355, $t el-Mevâkıf fî ilmi'l-kelâm. $g Cürcânî şerhinin Fenârî Hasan hâşiyesinin tâlikatı.
700	0	2	$6880-04$a	$a Seyyid Şerif Cürcânî, $d 1340-1413, $t Şerhu'l-Mevâkıf. $g Fenârî Hasan hâşiyesinin tâlikatı.
700	0	2	$6880-05$a	$a Fenarî Hasan Çelebi, $d 1436-1486, $t Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkıf. $g Tâlikatı
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, KINALIZÂDE ALİ EFENDİ: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/kinalizade-ali-efendi
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, CÜRCÂNÎ, Seyyid Şerîf: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/curcani-seyyid-serif
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, ÎCÎ, Adudüddin: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/ici-adududdin
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi,

				HASAN ÇELEBİ, Fenârî: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/hasan-celebi-fenari
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: Kınalızâde Ali Efendi'nin hayatı ve Ahlâk-ı Alâî isimli eseri / Ayşe Sıdıka Oktay $uhttp://dergipark.gov.tr/divan/issue/25941/273287
880			$6 100-01/(3/r) $a	قنالى زاده على افندي
880			$6 245-02/(3/r) $a	تعلىقات على حسن چلبى لى شرح المواقف
880	0	2	$6 700-03/(3/r) $a	عضد الدين الإيجي، $t المواقف في علم الكلام
880	0	2	$6 700-04/(3/r) $a	سيد شريف جرجانى، $t شرح المواقف
880	0	2	$6 700-05/(3/r) $a	فنارى حسن چلبى، $t حاشية على شرح المواقف

6.6 Telhis Örneği

Örnek eser Sarı Abdullah Efendi'nin Nasîhatü'l-mülûk tergiben li-hüsni's-sülûk isimli eserinin Osmanzâde Ahmed Tâib Efendi tarafından Telhîsü'n-Nesâyih adıyla yapmış olduğu telhis ve tercümedir. Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 105257 numaralı demirbaşta kayıtlı olup bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1458012~S5

İslam ansiklopedisinde eserle ilgili Sarı Abdullah Efendi maddesinde "Nasîhatü'l-mülûk tergīben li-hüsni's-sülûk. IV. Mehmed'e ithaf edilen eser iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm tam bir siyasetnâmedir, ikinci bölümde dinî-tasavvufî meselelere temas edilmiştir. Sarı Abdullah Efendi, devlet adamlarını zulüm ve hatalardan korumak amacıyla kaleme aldığını söylediği eseri

Mesnevî beyitleriyle süslemiştir. ... Eseri Osmanzâde Ahmed Tâib Efendi Telhîsü'n-Nesâyih adıyla özetleyip III. Ahmed'e takdim etmiştir (İstanbul 1283)" (Azamat, 2009) bilgileri verilmiştir.

Osmanzâde Ahmed Tâib maddesinde ise Telhîsü'n-nesâyih (Telhîsü'l-hikem). Meşnevî şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin Nasîhatü'l-mülûk'ünün manzum ve mensur özet tercümesi olup 1131'de (1719) tamamlanmış ve III. Ahmed'e sunulmuştur (İstanbul 1283) bilgileri bulunmaktadır (Özcan, 2007). Buradan eser adının aynı zamanda Telhîsü'l-hikem olarak da bilindiğini anlamaktayız. Eser adı otoritesine bilinen bu ismi de eklenmelidir.

Nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde edilen veriler şunlardır;

- ✓ Eser 75 sayfadır. Baş kısmında fihrist içeren 2 sayfa bulunmaktadır.
- ✓ Esrin orijinal cildi orijinaldir. Tamirat görmemiştir. Sırtı yeşil deri, kapaklar siyah kağıt kaplı mukavva malzemeden miklepsizdir.
- ✓ Cilt ölçüsü 24 cm.'dir
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Serlevha süslemesi bulunmaktadır.
- ✓ Eser ve müellifleri tanıtan basit bir iç kapak bulunmaktadır
- ✓ Hurufat baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Son sayfanın arkasındaki boş sayfada daire şeklinde bir mühür bulunmaktadır.
- ✓ Kağıt yapısı: orta kalınlıkta, kaliteli filigransız kağıt.
- ✓ Sayfaları ve cildi iyi durumdadır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Eseri kaleme alan telhisci : Osmanzâde Ahmed Tâib Efendi' dir. İslam Ansiklopedisinde bu zatla alakalı madde bulunmaktadır (Özcan, 2007). Yazar otoritesi "Osmanzâde Ahmed Tâib,| $d 1660?-1724" olarak kabul edilmiştir.
- ✓ Eseri aynı zamanda Osmanlı Türkçesine tercüme de etmiştir..
- ✓ Asıl eserin müellifi Sarı Abdullah Efendi olup telhise konu olan eser Nasîhatü'l-mülûk tergiben li-hüsni's-sülûk'dur.

- ✓ Serlevhada eser adı“Telhîsü’n-nesâyih” olarak görülmektedir.
- ✓ Eserin konusu: Öncelikle Sarı Abdullah Efendi ve Nasîhatü’l-mülûk tergiben li-hüsni’s-sülûk isimli eserdir. Daha sonra Siyaset bilimleri, İslam devlet yönetimi, Devlet adamlarının eğitimi ve İslam tasavvufu gibi konu başlıkları verilebilir.
- ✓ Mühür üzerinde Seyyid Muhammed Ragıb ismi okunmaktadır. Tarih okunamamıştır.
- ✓ Mülkiyet kaydı: Arka kapak içerisinde Tevfik Fikret bağışı olduğuna dair bir not bulunmaktadır.
- ✓ Basım bilgileri kolofonda okunmuştur: Ruznâme-i Cerîde-i Havâdîs Matbaası’nda Şaban ayı başlarında 1283’de basıldığı görülmektedir. Miladi olarak Aralık 1866’ya tekabül etmektedir.
- ✓ Eserin başı:

بسم الله (...) خورشید جهانتاب حمد و ثنای رب عظیم زیب بخشای نه طارم مقاصد ومتالب (...)

- ✓ Eserin sonu:

خاتمة حمدالله ینه توفیق ایلدی رب جلیل جلوه پرداز ظهور اولدی بو ترتیب جمیل (...۷۵) دیکر دله تاریخ جوهر اولدی ساخ فصیحا چیقدی تلخیص النصایح ۱۲۸۳

- ✓ Kolofon:

اشبو کتاب مستطاب برنجی دفعه اولمق اوزره روزنامۀ جریدۀ حوادث مطبعهسنده طبع وتمثیل اولنمشدر فی اواخر شعبان المعظم سنه ۱۲۸۳

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Osmanzâde Ahmed Tâib ve Sarı Abdullah Efendi maddeleridir.

RESİM 122: TELHÎSÜ'N-NESÂYİH BAŞ SAYFA

(تلخيص النصايح)

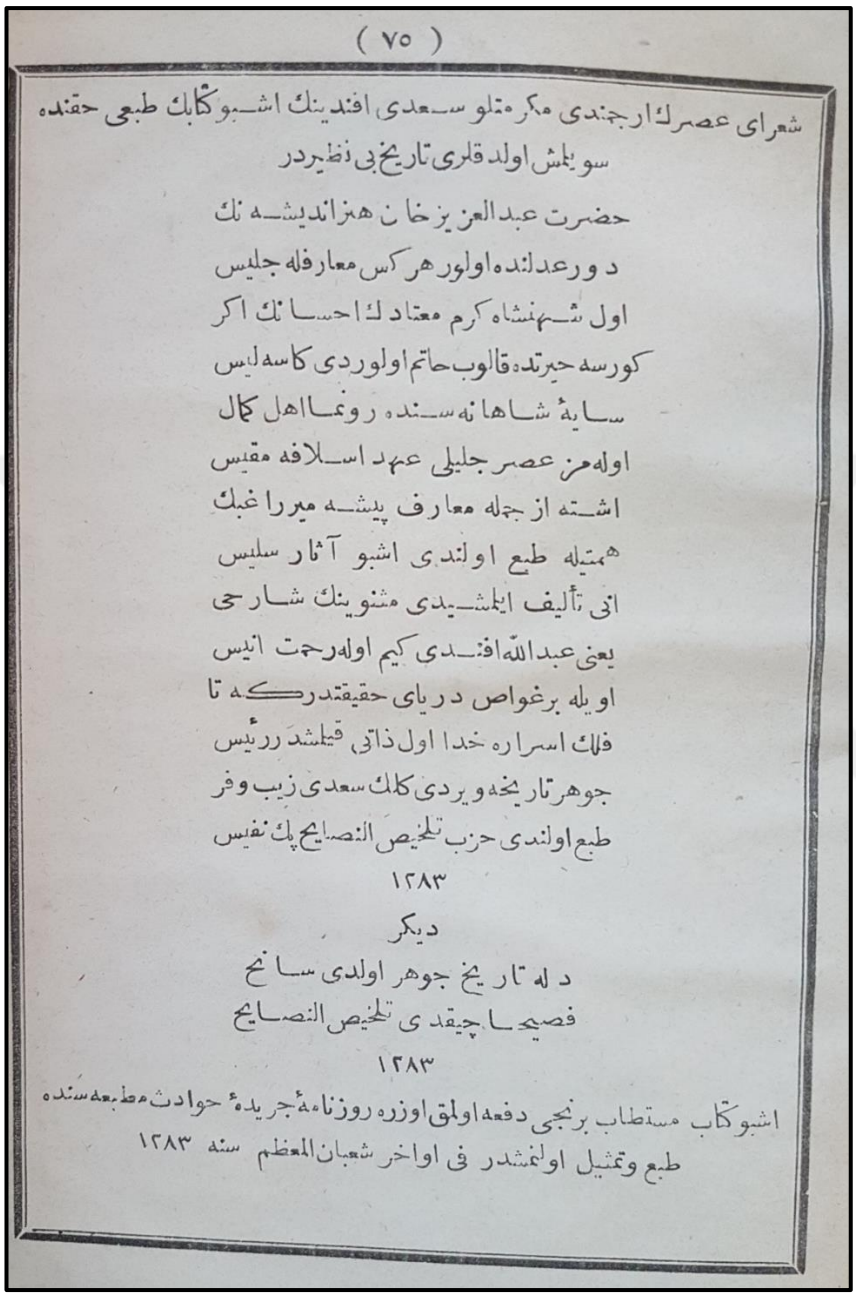
(بسم الله الرحمن الرحيم)

خورشيد جهانتاب حمد وثناى رب عظيم * زيب بخشاى نه طارم مقاصد
ومطالب * وماه كيتى فروز تصليه وتسليم رسول كريم * زيورناى افق جملهٔ مأرب
قلندقد نصكره * (وتلك الايام نداولها بين الناس) * مبتغاسنجه مربع نشين
اورنك سلطانى اولان خواقين آل عثمانك هر برى عهد خلافتلرنده اوقات عليه
وساعات سنيه لرين حفظ حدود وثغور و بلاد * و دفع مواد ظلم وفساد و رفع
لواء غزا وجهاد * وقمع بناء كفر وعناد * وانتظام احوال عباده مصروف قيلوب
محافظهٔ بيضهٔ اسلام ومعاهدهٔ احكام احكامه جدتام * وتمشيت دين حنيف
نبوى * وتقويت شرع شريف مصطفويده اهتمام تمام ايله خدمت بيت يزدان *
وحمايت مدينهٔ فخر جهان تاج ابتهاج دولتلرى * واقامت صلوات خمس وجمعه
وعيدين * دواج ديباج سلطنتلرى اولمغين * خيرات جليله لرى صحائف روزكارده

(مسطور)

12934

RESİM 123: TELHÎSÜ'N-NESÂYİH SON SAYFA

(٧٥)

شعرای عصرك ارجندی مکرمتلو سعدی افندینك اشبو کتابك طبعی حقنده
سویلمش اولدقلری تاریخ بی نظیردر

حضرت عبدالعزیز خان هزاندیشه نك
دورعدلنده اولور هرکس معارفله جلیس
اول شهنشاه کرم معتادك احسانك اکر
کورسه حیرتده قالوب حاتم اولوردی کاسه لیس
سایهٔ شاهانه سنده رونما اهل کمال
اوله مز عصر جلیلی عهد اسلافه مقیس
اشته از جمله معارف پیشه میرراغبك
همتیله طبع اولندی اشبو آثار سلیس
انی تألیف ایلمشیدی مشوینك شارحی
یعنی عبدالله افندی کیم اوله رحمت انیس
اویله برغواص دریای حقیقتدرکه تا
فلك اسراره خدا اول ذاتی قیلمشدر رئیس
جوهر تاریخه ویردی کلك سعدی زیب وفر
طبع اولندی حزب تلخیص النصایح پك نفیس

١٢٨٣

دیکر

دله تاریخ جوهر اولدی سانح
فصیحا چیقدی تلخیص النصایح

١٢٨٣

اشبو کتاب مستطاب برنجی دفعه اولمق اوزره روزنامهٔ جریدهٔ حوادث مطبعه سنده
طبع وتمثیل اولنمشدر فی اواخر شعبان المعظم سنه ١٢٨٣

RESİM 124: TELHÎSÜ'N-NESÂYİH MÜHÜR

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında yerleştirilmesi:

TABLO 56: TELHÎSÜ'N-NESÂYİH KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041	-	-		ota $h ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Osmanzâde Ahmed Tâib,| $d 1660?-1724. $Mütercim, $Telhisci
245	1	0	$6880-02$a	Telhîsü'n-Nesâyih /$Taib Efendi.
264		1	-	$a [İstanbul]: $b Ruznâme-i Cerîde-i Havâdîs Matbaası, $c Şaban 1283 (M. Aralık 1866)
300	-	-	-	$a [2], 75 sayfa ; $c24 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	Baskı tekniği: hurufat baskı
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: kaliteli, orta

				kalınlıkta,filigransız.
500	-	-	-	Reddâdeli
500	-	-	-	Serlevha süslemeli.
546	-	-	-	Osmanlı Türkçesi $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Orijinal. Tamirat görmemiş. Sırtı yeşil deri, kapaklar siyah kağıt kaplı mukavva malzemeden miklepsiz.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: İyi durumdadır.
561	-	-	-	Mühür: Sayfa 75 arkasında. Daire şeklinde. Seyyid Muhammed Ragıb.
561	-	-	-	Mülkiyet kaydı: Gift Tevfik Fikret. Arka kapak içinde.
500	-	-	$6880-03$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-04$a	Eser sonu:
500	-	-	$6880-05$a	Kolofon:
500	-	-	-	Sarı Abdullah Efendi'nin Nasîhatü'l-mülûk tergīben li-hüsni's-sülûk isimli eserinin telhis ve tercümesidir.
600	0	4		$a Sarı Abdullah Efendi,$d 1584-1660. $t Nasîhatü'l-mülûk tergīben li-hüsni's-sülûk
650	-	4	-	Siyaset bilimleri
650	-	4	-	İslam devlet yönetimi
650	-	4	-	Eğitim, İslam devlet adamları
650	-	4	-	Tasavvuf.
700	0	2	$6880-06$a	Sarı Abdullah Efendi,$d 1584-1660. $t Nasîhatü'l-mülûk tergīben li-hüsni's-sülûk $g Osmanlı Türkçesine tercüme ve telhisi.
700	0	2		$a Tevfik Fikret, $d1867-1915. $e Eski sahibi
700	0	2	$6880-07$a	$a Seyyid Muhammed Ragıb. $e Eski sahibi

710	0	2	$6880-08$a	$a Ruznâme-i Cerîde-i Havâdîs Matbaası. $aBasımcı.	
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Osmanzâde Ahmed Tâib: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanzade-ahmed-taib	
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Sarı Abdullah Efendi: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/sari-abdullah-efendi	
880			$6 100-01/(3/r) $a	عثمان زاده احمد تائب	
880			$6 245-02/(3/r) $a	تلخيص النصايح	
880			$6 500-03/(3/r) $a	بسم الله (...) خورشيد جهانتاب حمد و ثنای رب عظيم زيب بخشای نه طارم مقاصد ومتالب (...)ه	
880			$6 500-04/(3/r) $a	خاتمة حمدالله ينه توفيق ايلدى رب جليل جلوه پرداز ظهور اولدى بو ترتيب جميل (...۷۵) ديكر دله تاريخ جوهر اولدى ساخ فصيحا چيقدى تلخيص النصايح ۱۲۸۳	
880			$6 500-05/(3/r) $a	اشبو كتاب مستطاب برنجى دفعه اولمق اوزره روزنامۀ جريدۀ حوادث مطبعهسنده طبع وتمثيل اولنمشدر فى اواخر شعبان المعظم سنه ۱۲۸۳	
880			$6 700-06/(3/r) $a	صارى ابدالله افندى، $t نصيحة الملوك ترغيبا لحسن السلوك	
880			$6 700-07/(3/r) $a	سيد محمد راغب	
880	0	2	$6 700-08/(3/r) $a	روزنامۀ جريدۀ حوادث مطبعهسى	
xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				İç kapak imajı	

xxx				Mühür imajı	

6.7 Zeyil Örneği

Örnek eser Nâbî'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî isimli eseridir. Nâbî bu eseri Veysî'nin Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mi'râc adlı siyerini tamamlamak amacıyla yazmıştır (Karahan, 2006).

İslam Ansiklopedisinde Nâbî'nin bu amaçla iki zeyil yazdığından bahsetmiştir. Elimizdeki zeyil Benî Kaynuka vakasından Mekke'nin fethine kadar geçen olaylardan bahseden birinci zeyildir (Erkan, 1994).

Nâbî bu zeyli Veysî'nin eserine müdahale etmeden hariçten tamamlamıştır. Eserin yazımında dil ve üslûbu olarak Veysî'nin tarzı devam ettirilmiştir (Karahan, 2006).

Kütüphaneci bakış açısından yorumlandığında elimizdeki eser Nâbî'nin yeni bir telif eseri olup Veysî'nin eserini hariçten tamamlar niteliktedir.

Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 653868 numaralı demirbaşta kayıtlı olup bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1439295~S5

Nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde edilen veriler şunlardır;

- ✓ Eser 268 sayfadır. Baş kısmında fihrist içeren 2 sayfa bulunmaktadır.
- ✓ Esrin cildi orijinal değildir. Bilinmeyen bir zamanda tamirat görmüştür. Ebru desenli kağıt kaplı mukavva malzemeden miklepsizdir.
- ✓ Cilt ölçüsü 26 cm.'dir
- ✓ Reddade bulunmaktadır.
- ✓ Serlevha süslemesi bulunmaktadır.
- ✓ Hurufat baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Kağıt yapısı: orta kalınlıkta, kaliteli filigranlı kağıttır. LA STELLA yazısı ve karmaşık bazı şekiller görülmektedir. Filigran en net şekilde fihrist yaprağında görülmüştür.
- ✓ Sayfaları ve cildi iyi durumdadır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Zeyli kaleme alan müellif : Nâbî'dir. İslam Ansiklopedisinde bu zatla alakalı madde bulunmaktadır. Yazar otoritesi "Nabi, 1642-1712" olarak kabul edilmiştir.
- ✓ Eser Veysî'nin "Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mi'râc" isimli eserine zeyildir. dibacede Veysî ve eserinden kısaca bahsedilmektedir.
- ✓ Serlevhada eser adı yoktur. Eser adı kolofonda geçmektedir.
- ✓ Eserin konusu: Siyer, İslam tarihi, Hz. Muhammed dönemi olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Veysî ve eserinden de bahsedilmiştir.
- ✓ Dili Osmanlı Türkçesidir.
- ✓ Baskı tekniği: hurufat baskı
- ✓ Basım bilgileri kolofonda okunmuştur: Bulak Matbaası'nda Cemaziyel ahir ayı 1248 senesinde basıldığı görülmektedir. Miladi olarak 1832'ye tekabül etmektedir.
- ✓ Yine Kolofonda eseri tashih edenler Sadullah Said Efendi ve Abdülvehhab Dağıstani isimleri görülmektedir. Bu kişiler Bulak matbaasında Türkçe eserlerin tashihi görevlerinde bulunan kişilerdir (Kallek, 1992).
- ✓ Eserin başı:

بسم الله (...) یا رب سحاب فیضی باران ایله اول فیضله کشت کامی رایان ایله ایتدم هوش بیت تکمیل سیر ساطان رسل عشقنه آسان ایله (...)ه

- ✓ Eserin sonu:

ه(...) شرف فتح وشرف فاتح وشرف مفتوح (...) اعلای درجات امتیازده جلوه کر اولسه شیوۀ خفیۀ تقدیردن مستعید دکلدر والله تعالی اعلم تم

- ✓ Kolofon:

قد تم بعنایة الله وتوفیق (...) المسما بزیل سیر نبوی من اثر مرحوم فاضل نابی (...) فی مطبعة بولاق قد صصحه من اوله سعدالله سعید افندی وتم بالخیر بتصحیح عبدالوهاب طاغستانی فی سلخ جمادی الاخر سنة الف ومأتین ثمان واربعین من هجرت من له العزوالشرفعلیه ازکی الصلاة و السلام

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Veysî, Nâbî ve Dürretü't-tâc maddeleridir.

RESİM 125: ZEYL-İ SİYER-İ VEYSÎ BAŞ SAYFA

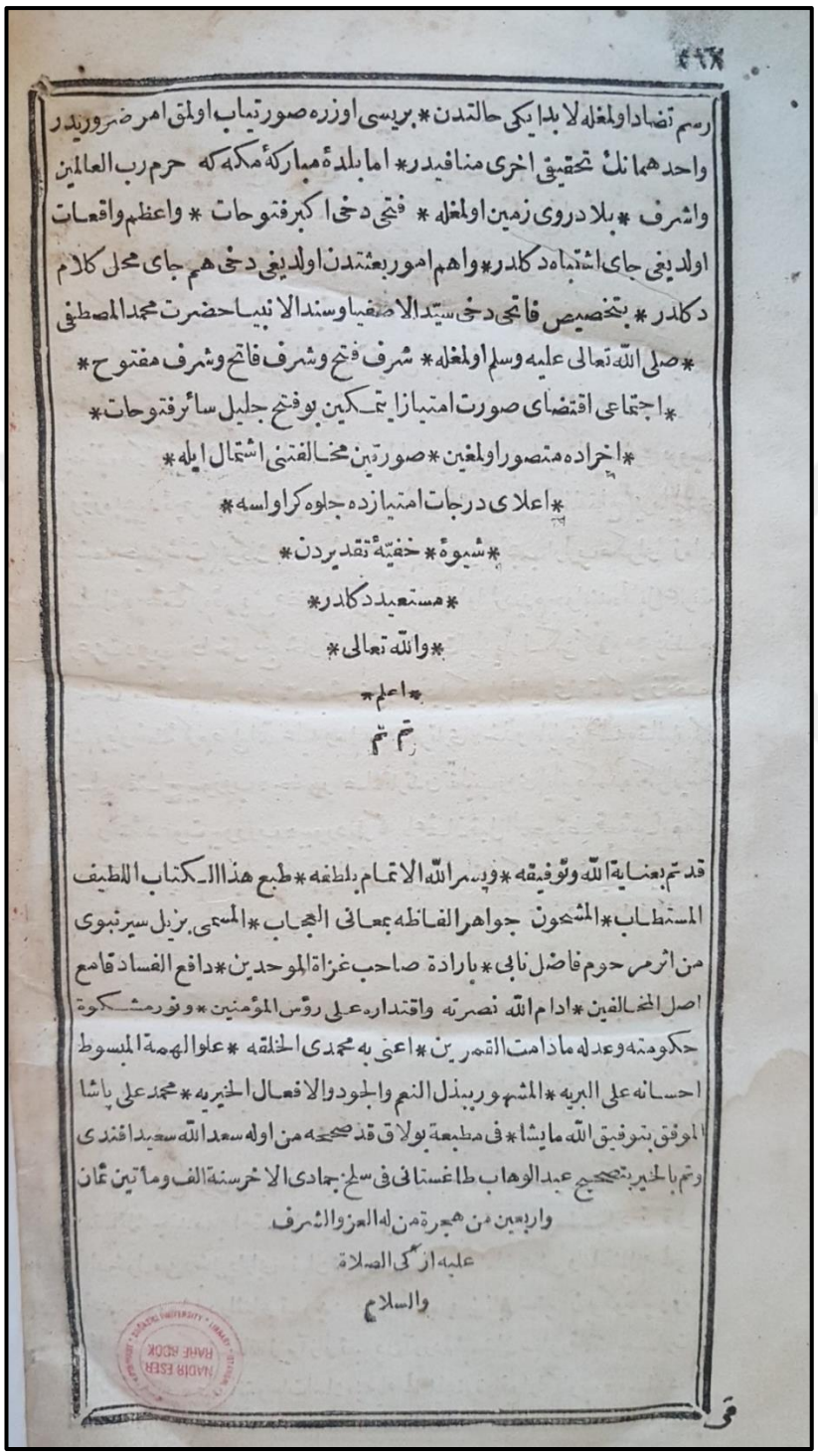

بسم الله الرحمن الرحيم

يارب سحاب فيضى باران ايله * اول فيضله كشت كامى ريان ايله
ايتدم هوس نيت تكميل سير * سلطان رسل عشقنه آسان ايله
كهر چينان معادن آثاره نمايان در كه * يكه تازمرز مين انشا * مرحوم ويسى شيرين
سخن پاكيزه ادا * رياض سير معتبر خير البشر ده عليه الصلوة والسلام * نخل نشان
اثر اولوب * باغبان طبع چمن پرورى نادان خامهٔ عنبر شاردن اسالهٔ جويبار زلال
ايله برحديقهٔ مطرّا تربيه ايلمشدر كه هر صفحهٔ رنگينى بر تختهٔ شكوفهٔ نامدار *
وهر فقرهٔ نمكينى بر دستهٔ نازبوى نغمه شاردر * سلسلهٔ سطورى صف بنفشه زاردن
دلجوى تر * وكل سرخ سر مختارى كل دستهٔ بهشتدن خوشبوى تردر * تصيرات
جهان پسندى زيب دستار اشتهار * وتلميحات دلكشاى ممتاز مسلم اصحاب
آثاردر * الفاظ ناطقهٔ نوازى سنبل دستهٔ سرشيشهٔ فصاحت * ومعانى كتابه پردازى
نير لحاف فصاحتده همعنوانهٔ عرايس بلاغتدر * الحق نقاش خامهٔ بدايع نگارندن
چكيده اولان غرايب آثار * كتابهٔ طاق اشتهار * ولوحهٔ سينهٔ اعتبار اولماغله
وارستهٔ منت تعريفدر * انما مزرعهٔ اميدى موسم حصاده موصول * وسنبلهٔ

سير ز

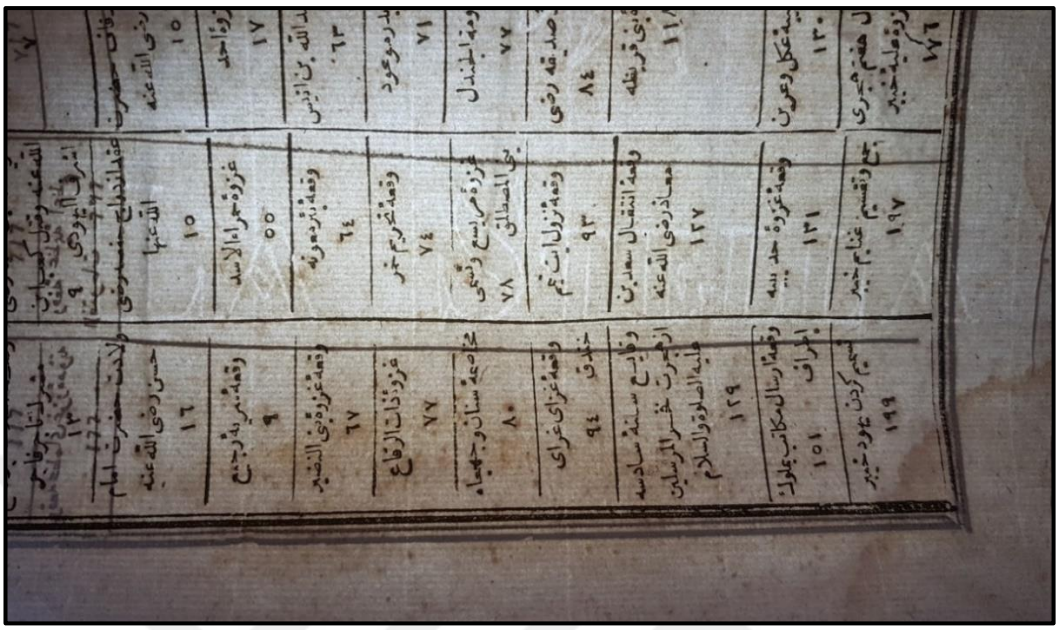
RESİM 126: ZEYL-i SİYER-i VEYSÎ SON SAYFA

رسم تضاد اولمغله لابد ایکی حالتدن * بریسی اوزره صورتیاب اولق امر ضروریدر
واحد هما نك تحقیقی اخری منافیدر * اما بلدهٔ مبارکهٔ مکه که حرم رب العالمین
واشرف * بلاد روی زمین اولمغله * فتحی دخی اکبر فتوحات * واعظم واقعات
اولدیغی جای اشتباه دکلدر * واهم امور بعثتدن اولدیغی دخی هم جای محل کلام
دکلدر * بتخصیص فاتحی دخی سید الاصفیا وسند الانبیا حضرت محمد المصطفی
* صلی الله تعالی علیه وسلم اولمغله * شرف فتح وشرف فاتح وشرف مفتوح *
* اجتماعی اقتضای صورت امتیازا یتمکین بو فتح جلیل سائر فتوحات *
* اخراده متصورا ولمغین * صورتین مخالفتنی اشتمال ایله *
* اعلای درجات امتیازده جلوه کر اولسه *
* شیوهٔ * خفیهٔ تقدیردن *
* مستعید دکلدر *
* والله تعالی *
* اعلم *
تم تم

قد تم بعنایة الله وتوفیقه * وبسم الله الاتمام بلطفه * طبع هذا الکتاب اللطیف
المستطاب * المشحون جواهر الفاظه بمعانی العجاب * المسمی بزیل سیر نبوی
من اثر مرحوم فاضل نابی * بارادة صاحب غزاة الموحدین * دافع الفساد قامع
اصل المخالفین * ادام الله نصرته واقتداره علی رؤس المؤمنین * ونور مشکوة
حکومته وعدله ما دامت القمرین * اعنی به محمدی الخلقه * علوا الهمة المبسوط
احسانه علی البریه * المشهور ببذل النعم والجود والافعال الخیریه * محمد علی پاشا
الموفق بتوفیق الله ما یشا * فی مطبعة بولاق قد صححه من اوله سعد الله سعید افندی
وتم بالخیر بتصحیح عبد الوهاب طاغستانی فی سلخ جمادی الاخرسنة الف ومائتین ثمان
واربعین من هجرة من له العز والشرف
علیه ازکی الصلاة
والسلام

RESİM 127: ZEYL-İ SİYER-İ VEYSÎ FİLİGRAN

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında yerleştirilmesi:

TABLO 57: ZEYL-İ SİYER-İ VEYSÎ KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ota
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Nâbî,| $d 1642-1712. $Müellif
245	1	0	$6880-02$a	Zeyl-i Siyer-i Veysî /$Nâbî ; tashih: Sadullah Said Efendi, Abdülvehhab Dağistani.
264		1	-	$a Mısır $b Matbaatü Bulak $c Şaban 1283 (M. Aralık 1866)
300	-	-	-	$a 2, 268 sayfa ; $c26 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	Baskı tekniği: hurufat baskı

500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: kaliteli, orta kalınlıkta, filigranlı kağıt. Şekiller: “LA STELLA” yazısı ve karmaşık diğer şekiller. En net fihrist sayfasında görüldü.
500	-	-	-	Reddâdeli
500	-	-	-	Serlevha süslemeli.
546	-	-	-	Osmanlı Türkçesi $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Orijinal değil. Kalitesiz ebru desenli kağıt kaplı mukavva malzemeden miklepsiz.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: Sayfaları iyi durumda, cildi değiştirilmiş.
500	-	-	$6880-03$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-04$a	Eser sonu:
500	-	-	$6880-05$a	Kolofon:
500	-	-	-	Veysî’nin Dürretü’t-tâc fî sîreti sâhibi’l-mi‘râc adlı eserin zeylidir.
600	0	4		$a Veysî, $d 1561-1628. $t Dürretü’t-tâc fî sîreti sâhibi’l-mirâc.
650	-	4	-	Siyer
650	-	4	-	İslam tarihi, Hz. Muhammed dönemi
700	0	2	$6880-06$a	Veysî, $d 1561-1628. $t Dürretü’t-tâc fî sîreti sâhibi’l-mirâc.$g Türkçe zeyli.
700	0	2	$6880-07$a	$a. Sadullah Said Efendi. $e Editör
700	0	2	$6880-08$a	$a. Abdülvehhab Dağıstani. $e Editör
710	0	2	$6880-09$a	$a Bulak Matbaası. $aBasımcı.
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Nâbî : $u

				https://islamansiklopedisi.org.tr/nabi
856	4	-	-	$z Danışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Veysî : $u https://islamansiklopedisi.org.tr/veysi
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Dürretü't-tâc: $u https://islamansiklopedisi.org.tr/durretut-tac
880			$6 100-01/(3/r) $a	نابی
880			$6 245-02/(3/r) $a	زیل سیر ویسی
880			$6 500-03/(3/r) $a	بسم الله (...) یا رب سحاب فیضی باران ایله اول فیضله کشت کامی رایان ایله ایتدم هوش بیت تکمیل سیر ساطان رسل عشقنه آسان ایله (...)ه
880			$6 500-04/(3/r) $a	ه(...) شرف فتح وشرف فاتح وشرف مفتوح (...) اعلای درجات امتیازده جلوه کر اولسه شیوهٔ خفیهٔ تقدیردن مستعید دکلدر والله تعالی اعلم تم
880			$6 500-05/(3/r) $a	قد تم بعنایة الله وتوفیق (...) المسما بزیل سیر نبوی من اثر مرحوم فاضل نابی (...) فی مطبعة بولاق قد صصحه من اوله سعدالله سعید افندی وتم بالخیر بتصحیح عبدالوهاب طاغستانی فی سلخ جمادی الاخر سنة الف ومأتین ثمان واربعین من هجرت من له العزوالشرفعلیه ازکی الصلاة و السلام
880			$6 700-06/(3/r) $a	ویسی، $t درة التاج في سيرة صاحب المعراج
880			$6 700-07/(3/r) $a	سعدالله سعید افندی
880	0	2	$6 700-08/(3/r) $a	عبدالوهاب طاغستانی
880	0	2	$6 710-09/(3/r) $a	بولاق مطبعسی

xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	
xxx				Filigran imajı	

6.8 Tefsir Örneği

Örnek eser Abdülaziz Çaviş'in Esrarü'l-Kurân adı ile yapmış olduğu tefsir çalışmasıdır. İslam Ansiklopedisinde bu tefsirin müfessirin ölümü ile yarım kalmış olduğundan bahsedilmektedir (Eroğlu, 1988).

Elimizdeki eserin ana metni kutsal kitabımız olan Kur'ân-ı Kerîm olduğu için 730 uniform title alanında daha önce ilgili bölümde hazırlanmış olan otorite formatı gösterilmiştir. Alt alan etiketi ile Kur'ân-ı Kerîm üzerine nasıl bir çalışma olduğu ve kim tarafından yapıldığı açıklanmıştır.

Eser Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde 219411 numaralı demirbaşta kayıtlı olup bibliyografik kayıt halen aktif olarak çalışmaktadır, URL: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1457865~S5

Elimizdeki nüshanın fiziki özellikleri ile alakalı elde ettiğimiz veriler şunlardır;

- ✓ Eser 144, 448 sayfadır. Sonda 6 sayfa fihrist bulunmaktadır.
- ✓ Esrin cildi orijinaldir. Sırtı siyah deri, kapaklar yeşik kumaş kaplı mukavva malzemeden. Miklepsizdir. Etekler yaldızlıdır.
- ✓ Cilt ölçüsü 24 cm.'dir
- ✓ Reddade yoktur
- ✓ Ofset baskı tekniği ile basılmıştır.
- ✓ Kolofon yoktur.
- ✓ İç kapak vardır.
- ✓ Kağıt yapısı: orta kalınlıkta, kaliteli filigransız kağıt.
- ✓ Sayfaları ve cildi iyi durumdadır.

Eserin entelektüel içerik verileri ise şunlardır:

- ✓ Müfessir Abdülaziz Çaviş olup İslam Ansiklopedisinde madde bulunmaktadır. Yazar otoritesi "Abdülaziz Çaviş,1876-1929" olarak kabul edilmiştir.
- ✓ Eser adı iç kapakta "Esrârü'l-Kuran" olarak görülmektedir.
- ✓ Kutsal kitabımız için hazırladığımız tek biçim başlık ile de erişim sağlanmalıdır.
- ✓ Eserin konusu: Kur'ân-ı Kerîm, Tefsir olarak tespit edilmiştir. Ayrıca İslam Ansiklopedisi eserin ilk 144 sayfalık mukaddimesinin tefsir usulü üzerine olduğu, sonraki kısmın ise Bakara Suresinin 134. ayetine kadar tefsir edildiğini, yazarın ömrünün vefa etmediğini belirtmiştir.
- ✓ Dili Arapçadır.
- ✓ Basım bilgileri iç kapakta okunmuştur: Matbaatü'l-Hidâye, basım yeri Âsitene-i aliyye, 1331 senesinde basıldığı görülmektedir. Miladi olarak 1915'e tekabül etmektedir.
- ✓ Mülkiyet kaydı: iç kapakta nüshanın Sadaret-i Uzma Dairesinde Mektupcu görevinde bulunan Nuri isimli bir kişiye hediye olduğuna dair müfessirin kendi kaleminden bir not görülmektedir
- ✓ İmzalı nüshadır.
- ✓ Eserin başı:

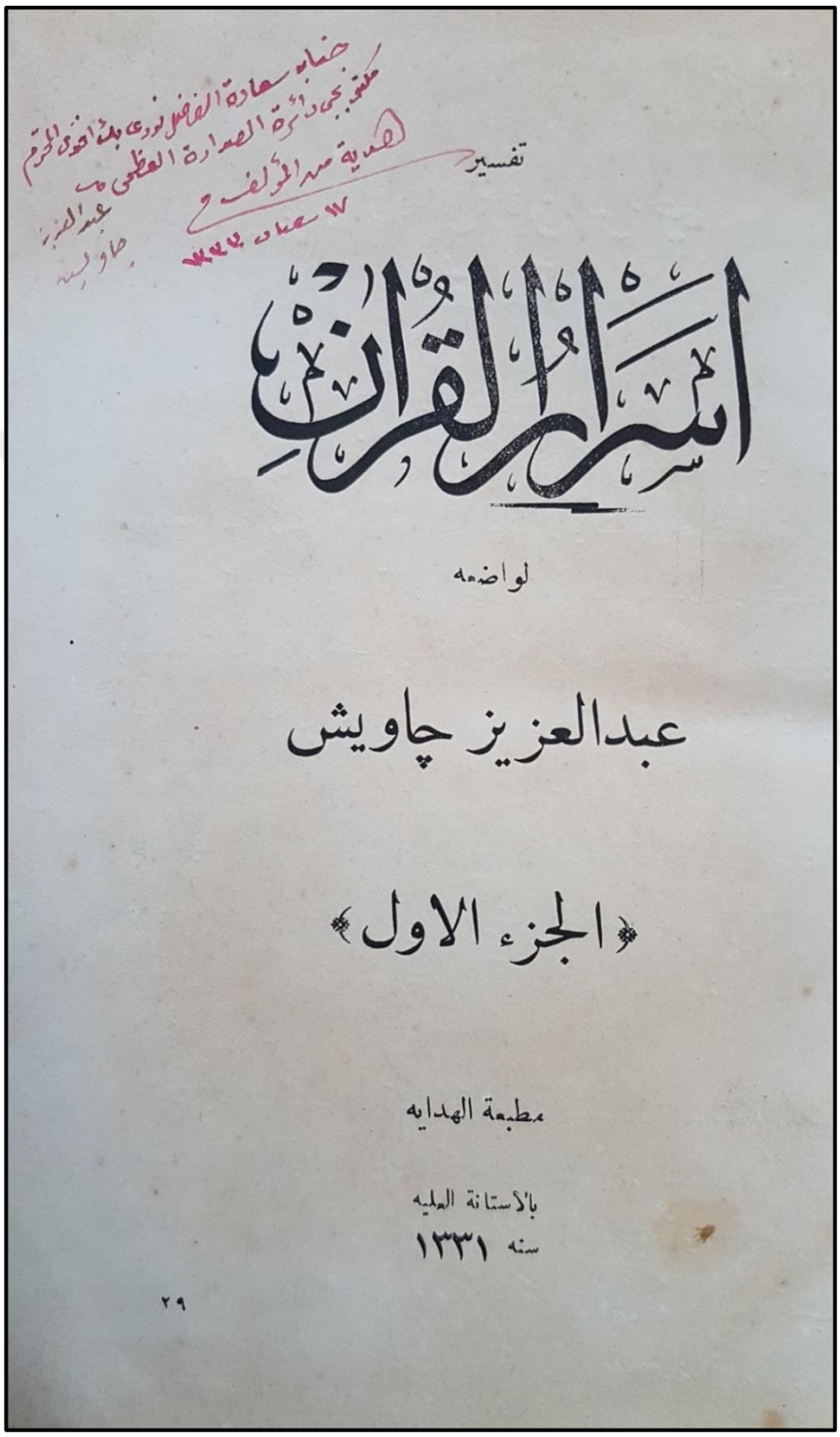
بسم الله(...) المقدمة الحمد لله الذى هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولاان هدانا الله. (...) اما بعد فقد مضى السلف الصالح بمآ ثرهم المحموده و سذنهم القويمه ثم خلف (...)ه

- ✓ Eserin sonu:

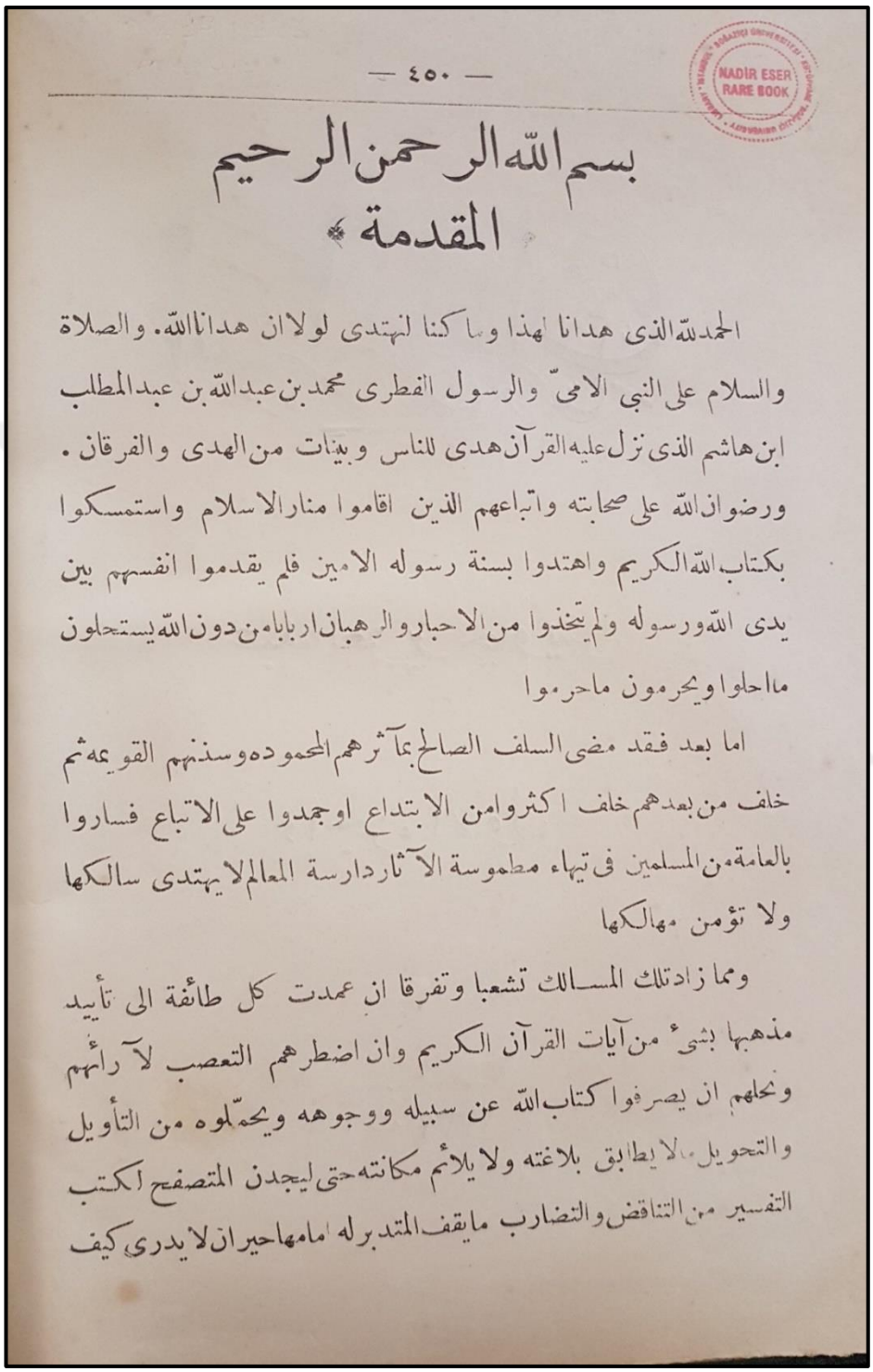
ه(...) فيكفى فى الحصول على المقصود من التكليف ان يمنع الشئ او يفرض فان فى المنع منه ما يحببه الى النفس وفى فرضيته ما ينفر هامنه. وقد نأنى على تفصيل اوفى بهذا المبحث فى مواطن أخرى من هذا التفسير

- ✓ Kullanılan kaynaklar: İslam Ansiklopedisi: Abdülaziz Çaviş maddesidir.

RESİM 128: ESRÂRÜ'L-KURAN İÇ KAPAK

RESİM 129: ESRÂRÜ'L-KURAN BAŞ SAYFA

NADİR ESER
RARE BOOK

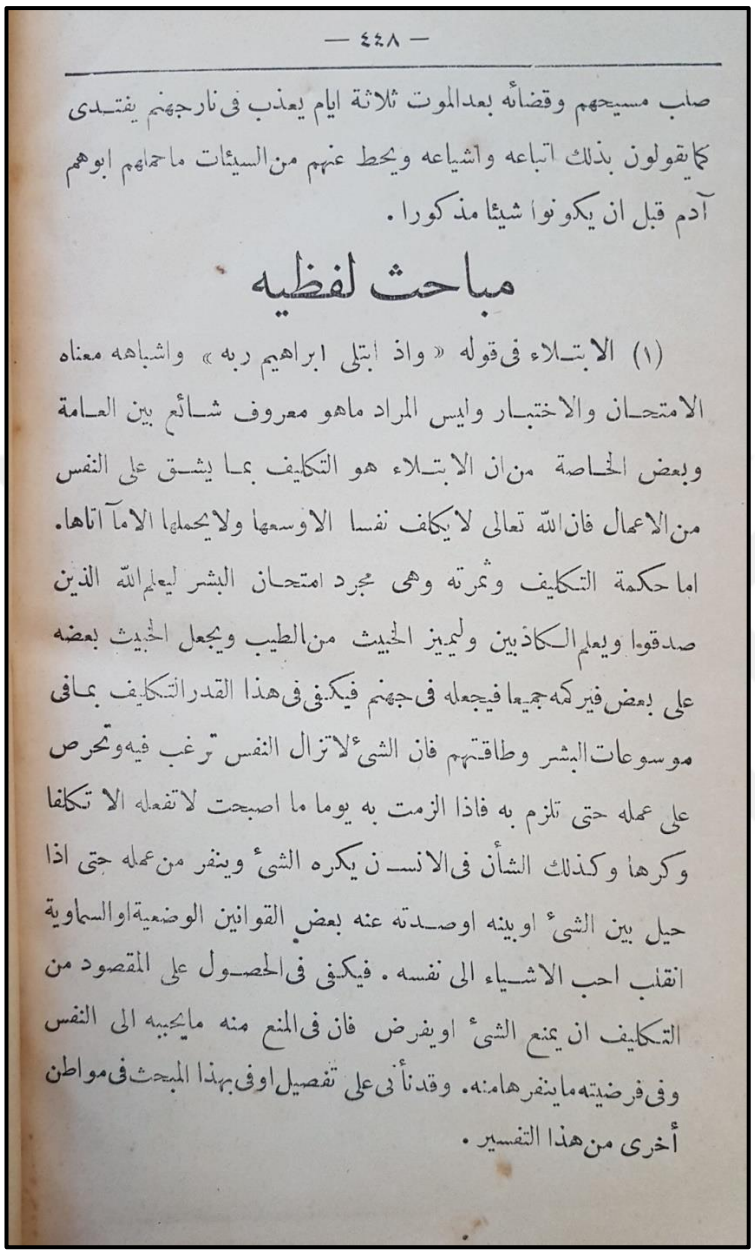
بسم الله الرحمن الرحيم
المقدمة

الحمد لله الذى هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولا ان هدانا الله. والصلاة والسلام على النبى الامىّ والرسول الفطرى محمد بن عبد الله بن عبد المطلب ابن هاشم الذى نزل عليه القرآن هدى للناس وبينات من الهدى والفرقان. ورضوان الله على صحابته واتباعهم الذين اقاموا منار الاسلام واستمسكوا بكتاب الله الكريم واهتدوا بسنة رسوله الامين فلم يقدموا انفسهم بين يدى الله ورسوله ولم يتخذوا من الاحبار والرهبان اربابا من دون الله يستحلون ما احلوا ويحرمون ما حرموا

اما بعد فقد مضى السلف الصالح بمآثرهم المحموده وسننهم القويمه ثم خلف من بعدهم خلف اكثروا من الابتداع اوجمدوا على الاتباع فساروا بالعامة من المسلمين فى تيهاء مطموسة الآثار دارسة المعالم لا يهتدى سالكها ولا تؤمن مهالكها

ومما زاد تلك المسالك تشعبا وتفرقا ان عمدت كل طائفة الى تأييد مذهبها بشىء من آيات القرآن الكريم وان اضطرهم التعصب لآرائهم ونحلهم ان يصرفوا كتاب الله عن سبيله ووجوهه ويحمّلوه من التأويل والتحويل ما لا يطابق بلاغته ولا يلائم مكانته حتى ليجدن المتصفح لكتب التفسير من التناقض والتضارب ما يقف المتدبر له امام حيران لا يدرى كيف

RESİM 130: ESRÂRÜ'L-KURAN SON SAYFA

صلب مسيحهم وقضائه بعدالموت ثلاثة ايام يعذب فى نارجهنم يفتدى كمايقولون بذلك اتباعه واشياعه ويحط عنهم من السيئات ماحملهم ابوهم آدم قبل ان يكونوا شيئا مذكورا .

مباحث لفظيه

(١) الابتلاء فى قوله « واذ ابتلى ابراهيم ربه » واشباهه معناه الامتحان والاختبار وليس المراد ماهو معروف شائع بين العامة وبعض الخاصة من ان الابتلاء هو التكليف بما يشق على النفس من الاعمال فان الله تعالى لايكلف نفسا الاوسعها ولايحملها الاماآتاها. اما حكمة التكليف وثمرته وهى مجرد امتحان البشر ليعلم الله الذين صدقوا ويعلم الكاذبين وليميز الخبيث من الطيب ويجعل الخبيث بعضه على بعض فيركمه جميعا فيجعله فى جهنم فيكفى فى هذا القدر التكليف بما فى موسوعات البشر وطاقتهم فان الشئ لاتزال النفس ترغب فيه وتحرص على عمله حتى تلزم به فاذا الزمت به يوما ما اصبحت لاتفعله الا تكلفا وكرها وكذلك الشأن فى الانسان يكره الشئ وينفر من عمله حتى اذا حيل بين الشئ اوبينه اوصدته عنه بعض القوانين الوضعية اوالسماوية انقلب احب الاشياء الى نفسه . فيكفى فى الحصول على المقصود من التكليف ان يمنع الشئ اويفرض فان فى المنع منه مايحببه الى النفس وفى فرضيته ماينفرها منه. وقدنأتى على تفصيل اوفى بهذا المبحث فى مواطن أخرى من هذا التفسير .

Elde edilen bilgilerin MARC21 metadata şemasında yerleştirilmesi:

TABLO 58: ESRÂRÜ'L-KURAN KATALOG KAYDI

MARC Kodu	Belirteçler		Bağlantı kodları	Veriler
040				$a XXX $b tur $e rda |c XXX
041				$a ara
046				$a XXX
100	-	0	$6880-01$a	Abdülaziz Çaviş,| $d 1876-1929. $Müfessir.
245	1	0	$6880-02$a	Esrârü'l-Kuran /$ Abdülaziz Çaviş.
264		1	-	$a [İstanbul] $b Matbaatü'l-Hidâye $c H. 1331 (M. 1912/1913)
300	-	-	-	$a 144, 448, 6 sayfa ; $c24 cm.
336	-	-	-	$a text $2 rdacontent
337	-	-	-	$a unmediated $2 rdamedia
338	-	-	-	$a volume $2 rdacarrier
500	-	-	-	Baskı tekniği: Ofset baskı
500	-	-	-	Kâğıt özellikleri: kaliteli, orta kalınlıkta, filigransız.
500	-	-	-	İçkapak: Var
546	-	-	-	Arapça $b Arap harfleri
563	-	-	-	Cilt özellikleri: Sırtı siyah deri, kapaklar yeşik kumaş kaplı mukavva malzemeden. Miklepsizdir. Etekler yaldızlı.
500	-	-	-	Yıpranmışlık durumu: Sayfaları ve cildi iyi durumda.
500	-	-	-	İmzalı nüsha.
561	-	-	-	Mülkiyet kaydı: "جناب سعادة الفاضل نوري بك افندى المحترم مكتوبجى دائرة الصدارة العظمى هديمدر المؤلف فى ١٧شعبان ١٣٣٣ عبدالعزيز جاويش" Sadaret-i Uzma

				Dairesinde Mektupcu Nuri Bey Efendiye hediye H. 17 Şaban 1333 / M. 30 Haziran 1915.
500	-	-	$6880-03$a	Eser başı:
500	-	-	$6880-04$a	Eser sonu:
650	-	4	-	Kur’ân-ı Kerîm, Tefsir.
650	-	4	-	Tefsir.
650	-	4	-	Tefsir usulü.
700	0	2	$6880-06$a	Nuri Bey Efendi.|eEski sahibi.
710	0	2	$6880-09$a	$a Matbaatü’l-Hidâye. $aBasımcı.
730	-	2		Kur’ân-ı Kerîm. $g Tefsîr. Abdülaziz Çaviş, Cüz: 1.
856	4	-	-	$zDanışma kaynakları: TDV İslam Ansiklopedisi, Abdülaziz Çaviş : $u https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz-cavis
880			$6 100-01/(3/r) $a	عبد العزيز چاويش
880			$6 245-02/(3/r) $a	اسرار القرآن
880			$6 500-03/(3/r) $a	بسم الله(...) المقدمة الحمد لله الذى هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولاان هدانا الله. (...) اما بعد فقد مضى السلف الصالح بمآ ثرهم المحموده و سذنهم القويمه ثم خلف (...)ه
880			$6 500-04/(3/r) $a	ه(...) فيكفى فى الحصول على المقصود من التكليف ان يمنع الشئ او يفرض فان فى المنع منه ما يحببه الى النفس وفى فرضيته ما ينفر هامنه. وقد نأنى على تفصيل اوفى بهذا المبحث فى مواطن أخرى من هذا التفسير
880			$6 700-07/(3/r) $a	نورى بك افندى
880	0	2	$6 710-09/(3/r) $a	مطبعة الهدايه

xxx				İlk sayfa imajı	
xxx				Son sayfa imajı	

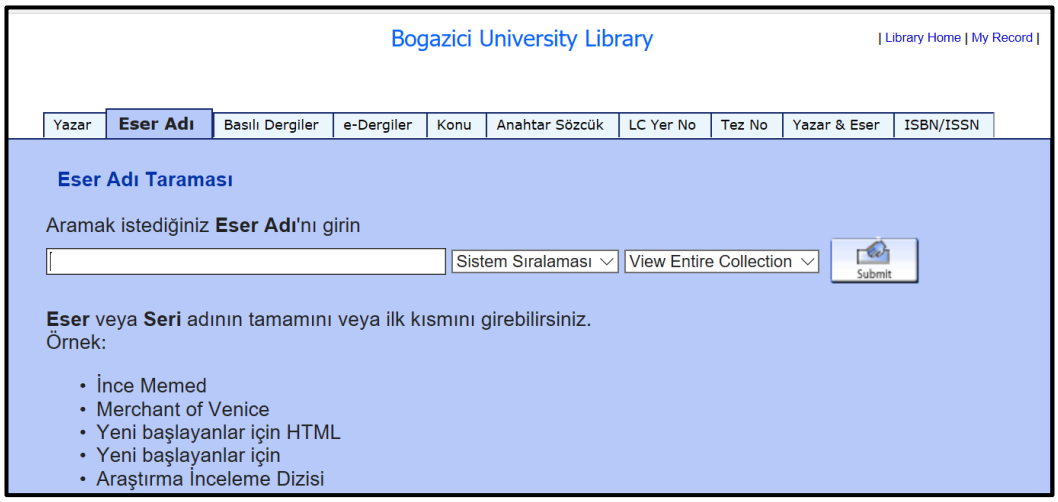
YEDİNCİ BÖLÜM
FRBR SONUÇLARI

Bu bölümde Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi koleksiyonundan bazı eserlerin kayıtlarının FRBR kavramsal modeli ile güncellenmesi ile elde edilen sonuçlar sunulacaktır. Bir başka değişle seçilen bu eserlerin ferberize edilmesiyle elde edilen sonuçları görülecektir. (Ferberize etmek tabirini ilk olarak Yaşar Tonta bir makalesinde gündeme getirmiştir (Tonta, 2005) Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi konu Türkiye kütüphanecilik camiasında çok fazla karşılık bulamamıştır).

Çalışmada hazırlanan örnek eserlerin kayıtlarında ve özellikle şerh, hâşiye, tâlika türü eserlerde asıl esere / eserlere atıf isimli kısımlarda bu işlemlerin pratik olarak nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Bu bölümde ise tek tek kayıtlarda fazladan ya da gereksiz bilgi gibi görünen bu atıfların işlevsel veritabanlarında nasıl sonuçlar verdiği, özellikle de konumuz olan yazma ve nadir eserlerin kayıtlarında hayata geçirilmesi ile hazırlanan kayıtların nasıl rehber niteliğinde veriler sunduğu görülecektir.

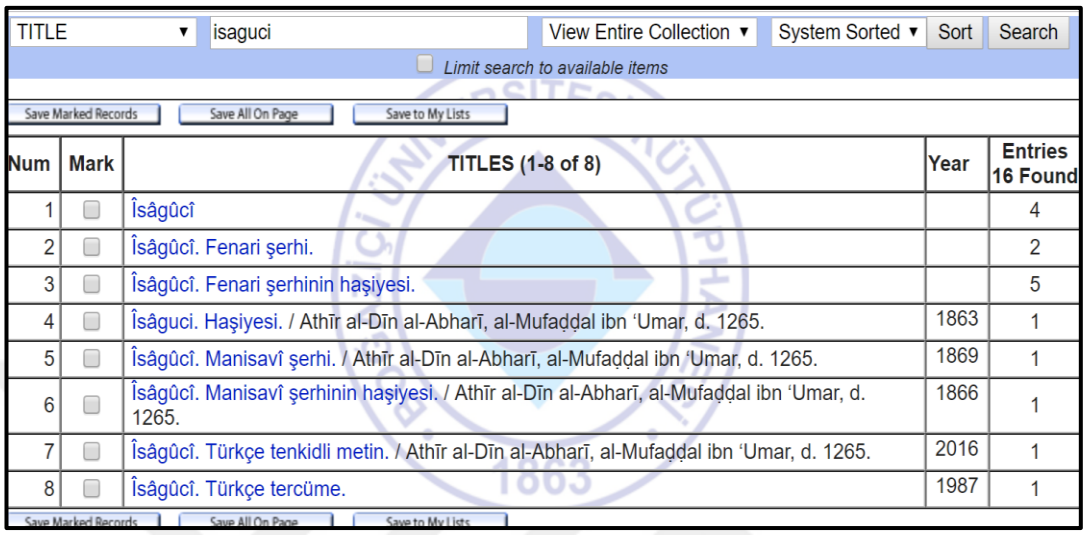
Bu bölümde sonuçları verilen tüm kayıtlar Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanında aktif olarak çalışmakta olup " http://www.library.boun.edu.tr/katalog" web adresinde eser adı taraması ile ulaşılabilmektedir.

RESİM 131: BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ ESER ADI TARAMA EKRAN GÖRÜNTÜSÜ

7.1 Îsâgûcî Metni

RESİM 132: ÎSÂGÛCÎ ESER ADI TARAMASI SONUÇLARI

TITLE ▾ | isaguci | View Entire Collection ▾ | System Sorted ▾ | Sort | Search

Limit search to available items

Save Marked Records | Save All On Page | Save to My Lists

Num	Mark	TITLES (1-8 of 8)	Year	Entries 16 Found
1		Îsâgûcî		4
2		Îsâgûcî. Fenari şerhi.		2
3		Îsâgûcî. Fenari şerhinin haşiyesi.		5
4		Îsâguci. Haşiyesi. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ʻUmar, d. 1265.	1863	1
5		Îsâgûcî. Manisavî şerhi. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ʻUmar, d. 1265.	1869	1
6		Îsâgûcî. Manisavî şerhinin haşiyesi. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ʻUmar, d. 1265.	1866	1
7		Îsâgûcî. Türkçe tenkidli metin. / Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ʻUmar, d. 1265.	2016	1
8		Îsâgûcî. Türkçe tercüme.	1987	1

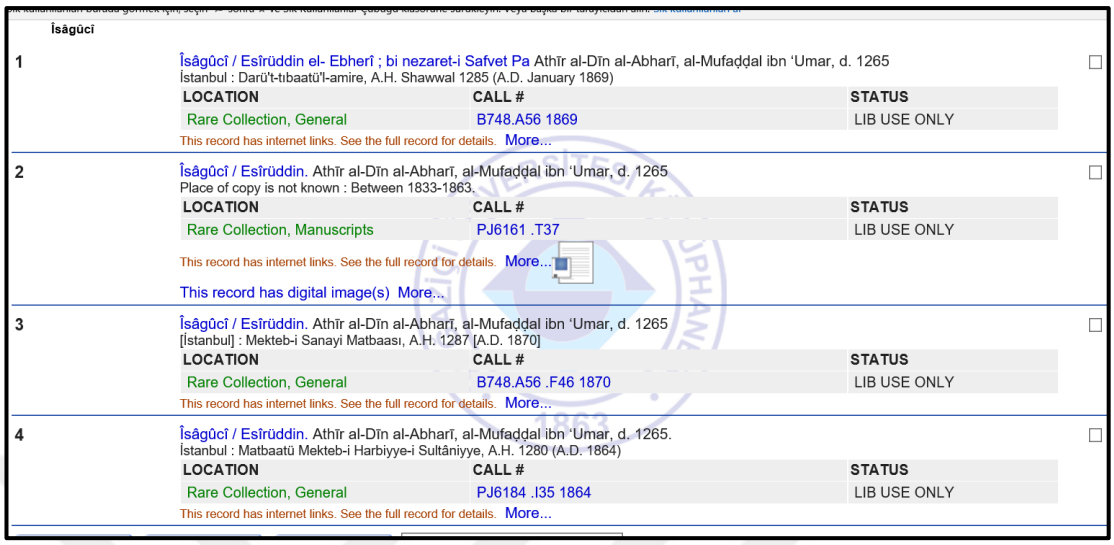
Save Marked Records | Save All On Page | Save to My Lists

Toplam 16 kayıt sonucuna ulaşılmıştır. Yukarıdan aşağı doğru yorumladığımızda; kütüphanede mevcut dört nüsha Îsâgûcî metni, iki nüsha Fenari şerhi, beş adet Fenari şerhi hâşiyesi, bir tane direkt Îsâgûcî metni üzerine bir hâşiye, bir nüsha Manisavî'nin yapmış olduğu hâşiye, bir Türkçe tenkidli metin ve son olarak bir adet Türkçe tercüme çalışması görülmektedir.

Burada görülen liste bir ana metin ve onun üzerine yapılmış çalışmaların sadece bir kütüphanede mevcut nüshalarının sonuçlarıdır. Ulusal bibliyografik bilgi yönetim sistemi gerçekleştirildiğinde Türkiyede mevcut bir ana metnin yazma, basma tüm nüshaları, o metin üzerine yapılmış diğer tüm çalışmaların yukarıdaki örnekte olduğu gibi gruplandırılmış halde araştırmacıya sunulması mümkün olacaktır.

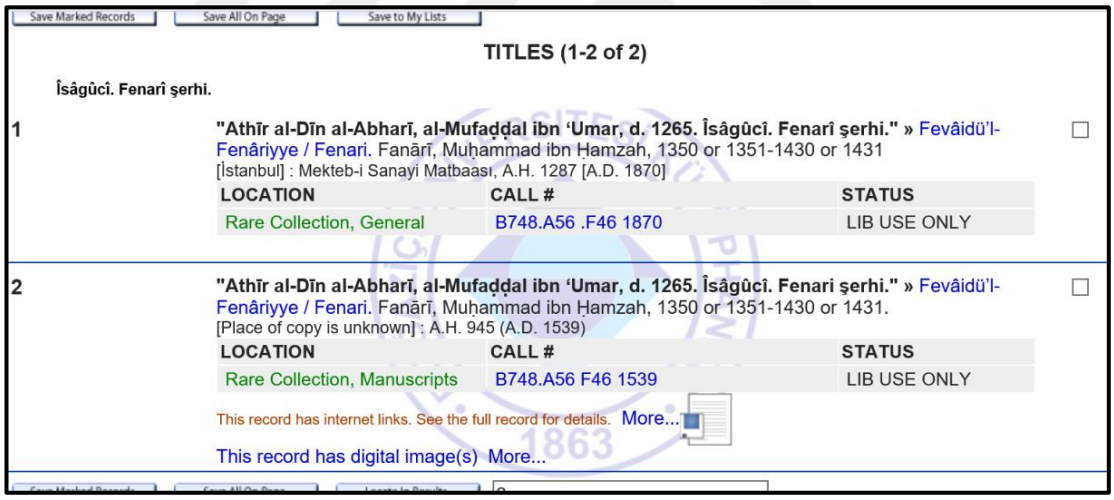
Aşağıda görüldüğü üzere yukarıdaki listeden yalnızca Îsâgûcî metni nüshalarını incelemek isteyen araştırmacı bu yönlendirmeye tıkladığında bu nüshaların hangileri yazma, hangileri basma, bunların istinsah ya da basım tarihleri ve eserlerin bulunduğu yer (location) gibi bilgileri görecektir

RESİM 133: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ METNİ NÜSHALARI

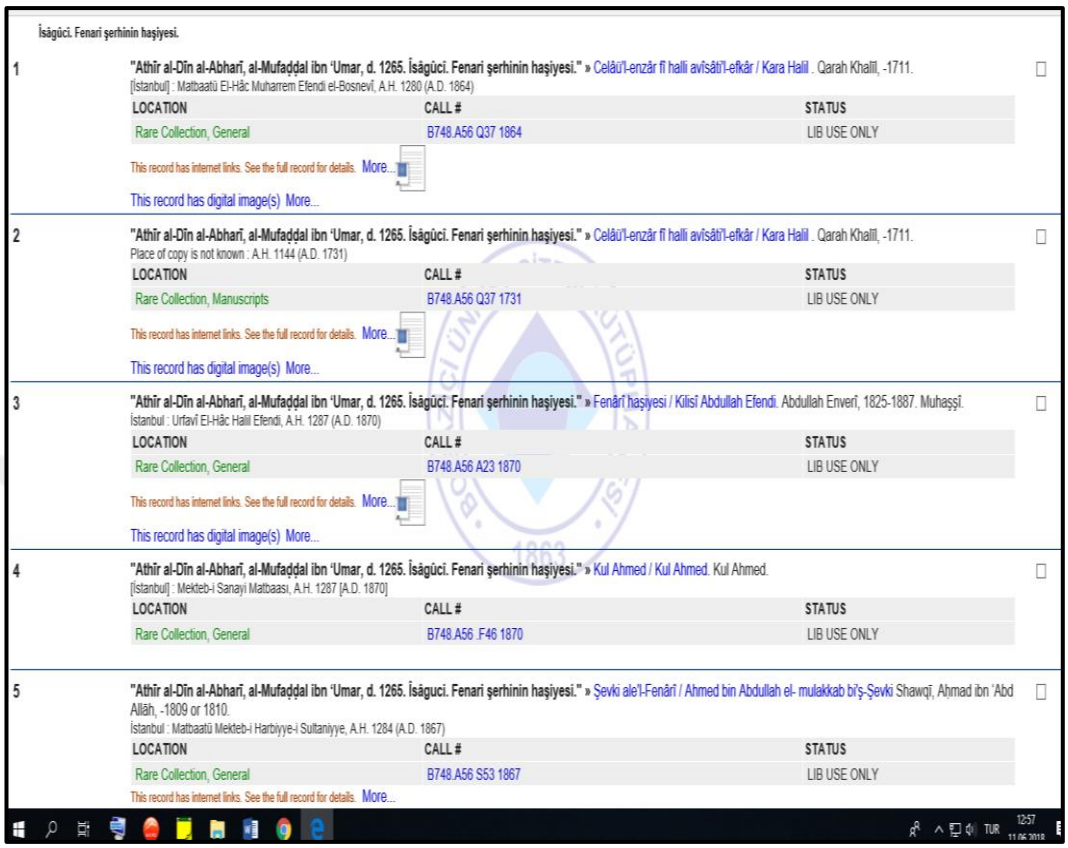

Listede mevcut diğer yönlendirmeler sırasıyla şu şekildedir:

RESİM 134: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ'NİN FENARÎ ŞERHİ NÜSHALARI

RESİM 135: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ'NİN FENARÎ ŞERHİNİN HÂŞİYELERİNİN NÜSHALARI

İsâgûci. Fenari şerhinin haşiyesi.

1 "Athîr al-Dîn al-Abharî, al-Mufaḍḍal ibn 'Umar, d. 1265. İsâgûci. Fenari şerhinin haşiyesi." » Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr / Kara Halil , Qarah Khalil, -1711.
[İstanbul] : Matbaatü El-Hâc Muharrem Efendi el-Bosnevî, A.H. 1280 (A.D. 1864)

LOCATION	CALL #	STATUS
Rare Collection, General	B748.A56 Q37 1864	LIB USE ONLY

This record has internet links. See the full record for details. More...
This record has digital image(s) More...

2 "Athîr al-Dîn al-Abharî, al-Mufaḍḍal ibn 'Umar, d. 1265. İsâgûci. Fenari şerhinin haşiyesi." » Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr / Kara Halil , Qarah Khalil, -1711.
Place of copy is not known : A.H. 1144 (A.D. 1731)

LOCATION	CALL #	STATUS
Rare Collection, Manuscripts	B748.A56 Q37 1731	LIB USE ONLY

This record has internet links. See the full record for details. More...
This record has digital image(s) More...

3 "Athîr al-Dîn al-Abharî, al-Mufaḍḍal ibn 'Umar, d. 1265. İsâgûci. Fenari şerhinin haşiyesi." » Fenârî haşiyesi / Kilisî Abdullah Efendi. Abdullah Enverî, 1825-1887. Muhaşşî.
İstanbul : Urfavî El-Hâc Halil Efendi, A.H. 1287 (A.D. 1870)

LOCATION	CALL #	STATUS
Rare Collection, General	B748.A56 A23 1870	LIB USE ONLY

This record has internet links. See the full record for details. More...
This record has digital image(s) More...

4 "Athîr al-Dîn al-Abharî, al-Mufaḍḍal ibn 'Umar, d. 1265. İsâgûci. Fenari şerhinin haşiyesi." » Kul Ahmed / Kul Ahmed. Kul Ahmed.
[İstanbul] : Mekteb-i Sanayi Matbaası, A.H. 1287 [A.D. 1870]

LOCATION	CALL #	STATUS
Rare Collection, General	B748.A56 .F46 1870	LIB USE ONLY

5 "Athîr al-Dîn al-Abharî, al-Mufaḍḍal ibn 'Umar, d. 1265. İsâguci. Fenari şerhinin haşiyesi." » Şevki ale'l-Fenârî / Ahmed bin Abdullah el- mulakkab bi'ş-Şevki Shawqī, Ahmad ibn 'Abd Allāh, -1809 or 1810.
İstanbul : Matbaatü Mekteb-i Harbiyye-i Sultaniyye, A.H. 1284 (A.D. 1867)

LOCATION	CALL #	STATUS
Rare Collection, General	B748.A56 S53 1867	LIB USE ONLY

This record has internet links. See the full record for details. More...

Bu hâşiyeler yukarıdan aşağı doğru: Kara Halil'in "Celâü'l-enzâr fî halli avîsâti'l-efkâr" isimli hâşiyesinin biri yazma biri basma olmak üzere iki nüshası, Abdullah Enverî'nin "Fenârî hâşiyesi" isimli hâşiyesi, Kul Ahmed'in "Kul Ahmed" ismi ile yaptığı hâşiye ve Şevki ismi ile meşhur Ahmed bin Abdullah'ın "Şevki ale'l-Fenârî" isimli hâşiyeleridir.

RESİM 136: KÜTÜPHANEDE MEVCUT DOĞRUDAN ÎSÂGÛCÎ METNİ ÜZERİNE HÂŞİYE

Go to page: Previous Next

Author Hicâbî Behisnevî. Muhaşşî.
حجابي بهسنوي
Title **Takrir-i Hicâbî / Hicabi ; scribe and former owner : Izdırapzade Abdullah Necib Efendi.**
تقرير حجابي
Imprint [Gaziantep,Turkey] , A.H. 7 Muharram [12]80 / A.D. 24 June 1863.
[Place of autograph is Turkey] :Date of autograph is unknown.
URL of this record is: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1827283~S5
Description 11b-19b, 1 blank leaves ; 200 x 150 (200x155) mm.
Content text
Media unmediated
Carrier volume
Note 4 works bound together: 1. book : İstiare takriri / Izdırabzade Abdullah Necib Efendi, in 1b-10a leaves. -- 2. book: Takrir-i Hicabi / Hicâbî Behisnevî, in 11b-19b leaves. -- 3. book: Şerhu alâ risâletü fî ilmü âdâbü'l-bahs ve'l-münâzara / Taşköprülü, in 21b-28b leaves. -- 4. book: Îsâgûcî / Athîr al-Dîn al-Abharî, in 29a-34a.
Manuscript codex.
In Arabic script.
Layout: Text area 150 x 85 mm. Written in 15 lines per page.
Pen: Text written in black some words red and upper of some words drawn in red.
Paper: Dark cream (nohudi), not polished (aharsız) and any watermarks.
Script type: Riq'ah (Rika)
Seal: Abdullah Necib, A.H. [1]278 / 1861-1862 A.D. (page 11a)
Binding: Not well, original, yellow cardboard. There are calligraphy drawings on back of the covers.
With catchwords.
Annotation of: Athîr al-Dîn al-Abharî's Îsâguci.
Gift Received 30/03/2016
Incipit: Bismillâh... Allah u teâlâ hazretlerine hamd ü senâ ve rasûlüne ve âl ü ashâbına salât ü selâmdan sonra ma"lum olsunki ilm-i mantıkın ebvâbı dokuzdur evvelkisi...
بسم الله (...) الله تعالى حضرت لرينه حمد و ثنا و رسولنه و ال و اصحابنه صلاة و سلامندنصكره معلوم اولسونكى علم منطقن ابوابى طقوزدر اولكسى(...)»
Explicit: (...) hâmisden mürekkeb olan kıyasa şi"r derler sâdisden mürekkeb olan kıyasa veya bir maddesi veya sureti faside olan kıyasa muğâlata derler lakin mu"temedün aleyh olan ancak burhandır temmet takrir-i Hicâbî
(...)جامسدن مركب اولان قياسه شعر ديرلر سادسدن مركب اولان قياسه و يا بر مدمسى و يا صورتى فاسده اولان قياسه و غالطه ديرلر لكن معتمد عليه اولان انجق برهاندر تمت تقرير حجابى»
Ownership statement: " كتبه السيد عبدالله النجيب الشهير اضطراب زاده فى ٧ محرم سنه ٨٠ " , copied by Izdırapzâde in A.H. 7 Muharram [12]80 / A.D. 24 June 1863 (page 11a)

Bu eser herhangi bir şerh üzerine olmayıp doğrudan Îsâgûcî metni üzerine yapılmış bir hâşiyedir. Bu eser Hicâbî Behisnevî'nin Îsâgûcî üzerine "Takrir-i Hicâbî" isimi ile yapmış olduğu birkaç sayfalık bir çalışma olup hâşiyeler arasında erişim sağlanmıştır.

RESİM 137: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ'NİN MANİSAVÎ ŞERHİ

Limit search to available items

Go to page: Previous Next

Author Manisavî, Mahmud ibn Hafız Hasan d.1807 Şarih.
مغنسوى، محمود ابن حافظ حسن
Title **Muğni't-tullâb / Mahmud ibn Hafız Hasan el-Mağnisî ; bi nezaret-i Safvet Paşa.**
مغنى الطلاب
Imprint İstanbul : Darü't-tıbaatü'l-amire, A.H. Shawwal 1285 (A.D. January 1869)
ent URL of this record is: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1823724~S5
Description 59 pages ; 23 cm.
Content text
Media unmediated
Carrier volume
Note 3 works printed together.
1. work is: Haşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb, in pages 1- 16 -- 2. work is: Muğni't-tullâb, in pages 1-58, 59 -- 3. work is: İsâguci, in pages 62- 68.
Commentary on: İsagoci / Athîr al-Dîn al-Abharî.
In Arabic script.
Printing technique: Letterpress (Hurufat baskı)
Binding: spin: black fabric, covers : marbled paper (brown, dark blue, violet colors), hard cover.
Gift Received 30/03/2016
Incipit:
بسم الله (...) نحمدك يا من جعل المنطق ميزانا لطريق تفهيم و التحقيق (...) اما بعد فلما كانت الرسالة المشهورة بايساغجى المنسوبة الى الشيخ الامام العلامة (...) اثيرالدين الابهرى نوراالله (... صحفة ٣) سميته مغنى الطلاب (...)»
Explicit:
(...)وليكن هذا آخر الرسالة الاثيرية فى المنطق قال جامعة الفقير الى رحمة ربه القدير محمود ابن حافظ حسن المغنيسى (...) حشرنا وايا كم فى زمرة السعداء والصالحين والحمد لله رب العالمين وصلى الله تعالى على رسولنا محمد وآله الطيبين الطاهرين م م م»
Seal: Dârü't-tıbâatü'l-amire (page 1 of Muğni't-tullâb)
Date from the 3. vork: Îsâguci's colophone.
Source of information used: Osmanlı müellifleri / Bursalı Mehmed Tahir, hazırlayan Mehmet Ali Yekta Saraç, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016,

Îsâgûcî üzerine Manisâvî'nin Muğni't-tullâb ismi ile yaptığı şerhtir.

RESİM 138: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ'NİN MANİSAVÎ ŞERHİNİN HÂŞİYESİ

Author	Hüseyin bin Muhammed el-Mandalyatî. Muhaşşî. حسين بن محمد المنداليانى
Title	**Hâşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb / Hüseyin b. Muhammed el-Mandalyati ; bi nezaret-i Safvet Paşa.** **حاشية على ديباجة مغنى الطلاب**
Imprint	İstanbul : Darü't-tıbaatü'l-amire, A.H. 1283 (A.D. 1866)

ermanent URL of this record is: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1824788~S5

Description	16 pages ; 23 cm.
Content	text
Media	unmediated
Carrier	volume
Note	3 works printed together.
Contents	1. work is: Haşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb, in pages 1- 16 -- 2. work is: Muğni't-tullâb, in pages 1-58, 59 -- 3. work is: İsâguci, in pages 62- 68.
Note	Annotation (haşiye) of: Mahmud ibn Hafız Hasan Manisavî's "Muğni't-tullâb". Muğni't-tullâb is a commentary (şerh) on "İsâgoci" / Athīr al-Dīn al-Abharī. In Arabic script. Printing technique: Letterpress (Hurufat baskı) Binding: spin: black fabric, covers : marbled paper (brown, dark blue, violet colors), hard cover. Gift Received 30/03/2016 Incipit: بسم الله (...) الحمد الله الذى نور قلوبنا بالعلم والعرفان و صلوات وسلام (...) اما بعد فقد جمعت هذه الاوراق من السطور فى اثناء تدريسى (...)ه Explicit: »(...) مصليا على خير البشر وقد وقع الفراغ من تسويد هذه الحاشية لقلم حسين بن محمد المنداليلتى مع وجود النفوس العالية فى سنة ثلث وثمانين بعد الالف و مأتين من حجرة افضل من صلى الى قبلتين (...)
واحفظها عن اناظر فيها نظر البغى والاعتساف«
	Source of information used: Osmanlı müellifleri / Bursalı Mehmed Tahir, hazırlayan Mehmet Ali Yekta Saraç, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016, Mahmud ibni Hafız Hasan Manisavi, page 452.
Subject	Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ʻUmar, d. 1265. Îsâguci -- Criticism and interpretation. Mahmud ibn Hafız Hasan Manisavî, d.1807 Muğni't-tullâb. -- Annotations. Mahmud ibn Hafız Hasan Manisavî, d.1807 Muğni't-tullâb. -- Criticism and interpretation.

Bu eser Hüseyin b. Muhammed el-Mandalyati'nin "Hâşiye alâ dibâcetü muğni't-tullâb" isimli orta hacimli bir hâşiyesidir.

RESİM 139: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ ÜZERİNE TENKİDLİ METİN ÇALIŞMASI

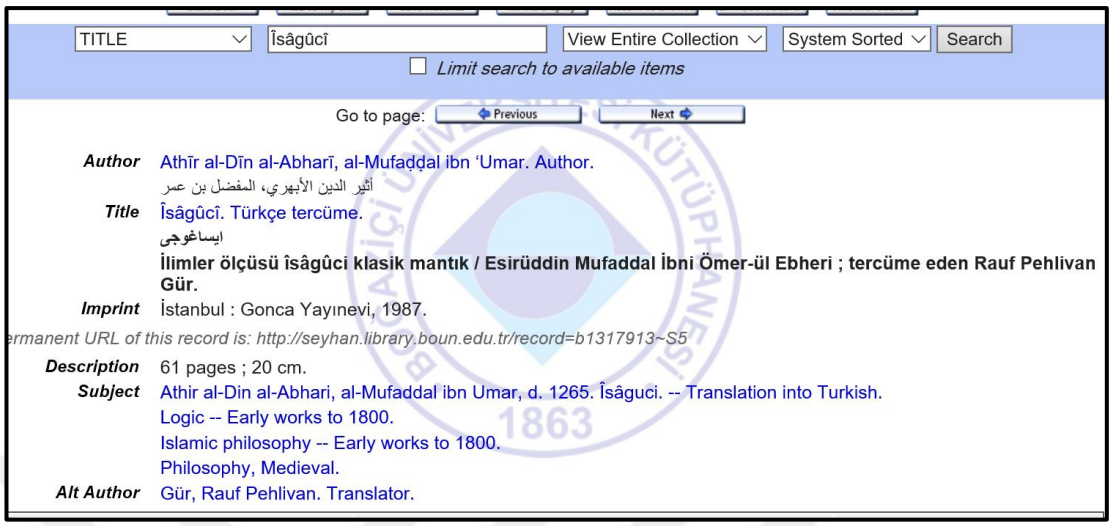
Author	Sarıoğlu, Hüseyin. Author. Translator. Editor.
Title	**Îsâgûcî : mantığa giriş / Ebherî ; inceleme - tahkik - çeviri Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.) ; editör Ali Durusoy (Prof. Dr.) ; proje sorumlusu (TÜBA Başkanı) Ahmet Cevat Acar (Prof. Dr.)**
Imprint	Ankara : Türkiye Bilimler Akademisi, 2016, ©2016. ©2016

ermanent URL of this record is: http://seyhan.library.boun.edu.tr/record=b1833394~S5

Description	112 pages : facsimiles, illustrations ; 25 cm.
Content	text
Media	unmediated
Carrier	volume
Series	Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 3 Türkiye Bilimler Akademisi yayınları.
Bibliography	Includes bibliographical references and index.
Subject	Athir al-Din al-Abhari, al-Mufaddal ibn Umar, d. 1265. Îsâguci. -- Translation into Turkish. Logic -- Early works to 1800. Islamic philosophy -- Early works to 1800. Philosophy, Medieval. Philosophy, Medieval -- Islamic influences.
Alt Author	Durusoy, Ali. Editor. Acar, Ahmet Cevat. pdr Türkiye Bilimler Akademisi. Athīr al-Dīn al-Abharī, al-Mufaḍḍal ibn ʻUmar, d. 1265. Îsâgûcî. Türkçe tenkidli metin. أثير الدين الأبهري، المفضل بن عمر . ايساغوجي

Bu çalışma güncel bir yayın olup kaydında 700 alanında Esirüddün ve eseri Îsâgûcî'ye atıf verilmesi ile burada görülmesi sağlanmıştır.

RESİM 140: KÜTÜPHANEDE MEVCUT ÎSÂGÛCÎ TERCÜMESİ

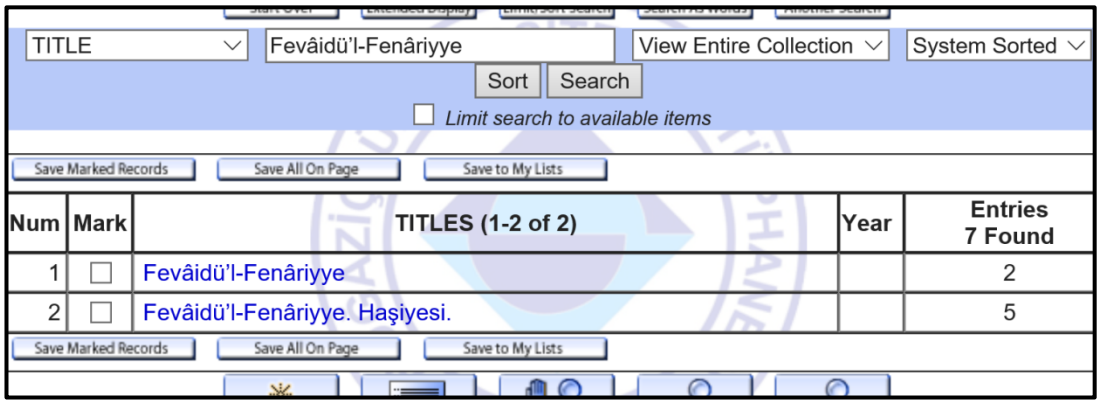

Bu çalışma da güncel bir tercüme çalışması olup katalog kaydında asıl metin ve müellife gerekli göndermeler sağlandığı için bu listede araştırmacılara sunulmuştur.

7.2 Fevâidü'l-Fenâriyye Îsâgûcî Şerhi

Araştırmacı Îsâgûcî metni ile ilgilenmeyip direkt olarak Fenârî'ye ait Fevâidü'l-Fenâriyye isimli şerhi arıyor olsun bu durumda Fevâidü'l-Fenâriyye ve üzerine geliştirilmiş olan çalışmalar bir arada gelecektir:

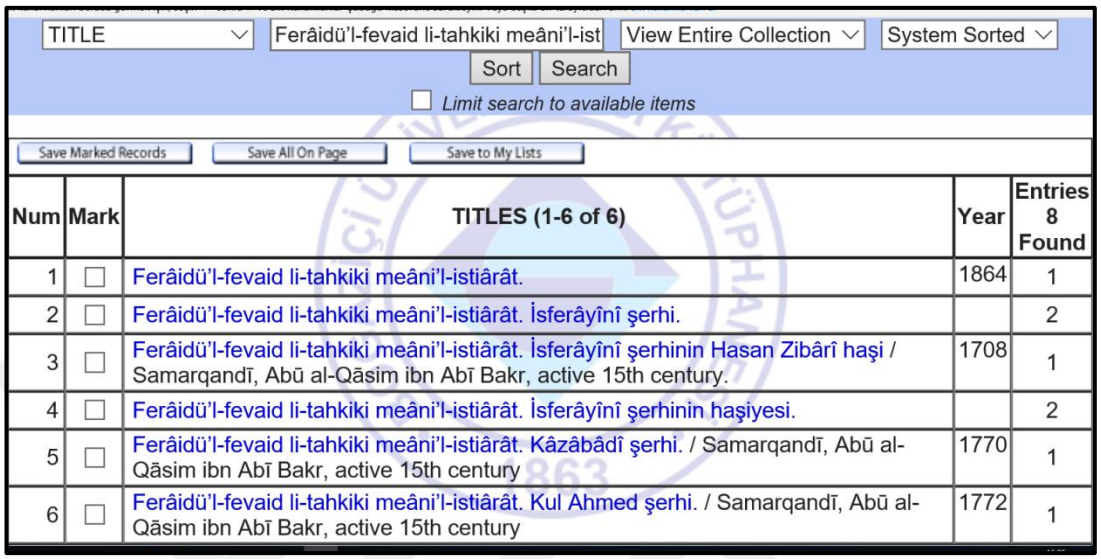
RESİM 141: FEVÂİDÜ'L-FENÂRİYYE ESER ADI TARAMASI

Burada Fevâidü'l-Fenâriyye isimli eserin sistemde mevcut iki nüshası ile Fevâidü'l-Fenâriyye üzerine yapılmış beş hâşiye görülmektedir.

7.3 Ferâidü’l-Fevaid li-Tahkiki Meâni’l-İstiârât Metni

RESİM 142: FERÂIDÜ’L-FEVAID Lİ-TAHKİKİ MEÂNİ’L-İSTİÂRÂT ESER ADI TARAMASI SONUÇLARI

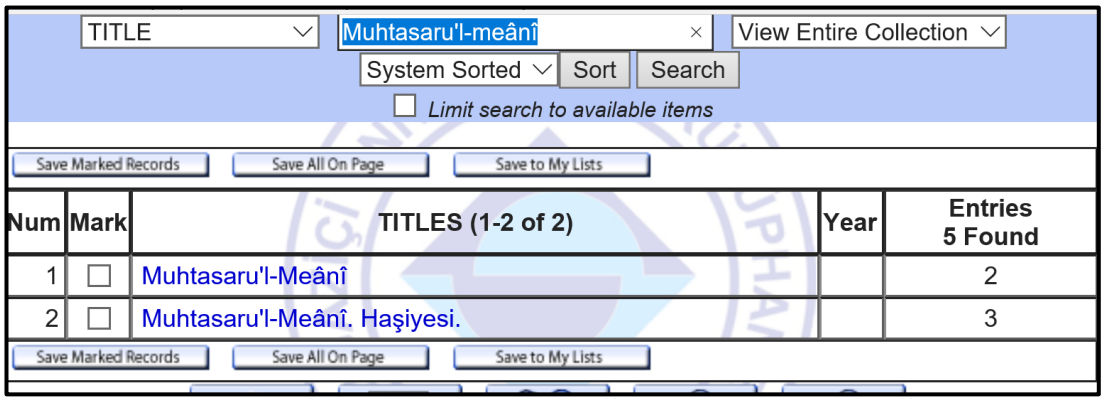

Num	Mark	TITLES (1-6 of 6)	Year	Entries 8 Found
1	☐	Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât.	1864	1
2	☐	Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât. İsferâyînî şerhi.		2
3	☐	Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât. İsferâyînî şerhinin Hasan Zibârî haşi / Samarqandī, Abū al-Qāsim ibn Abī Bakr, active 15th century.	1708	1
4	☐	Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât. İsferâyînî şerhinin haşiyesi.		2
5	☐	Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât. Kâzâbâdî şerhi. / Samarqandī, Abū al-Qāsim ibn Abī Bakr, active 15th century	1770	1
6	☐	Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât. Kul Ahmed şerhi. / Samarqandī, Abū al-Qāsim ibn Abī Bakr, active 15th century	1772	1

Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde mevcut Semerkandî’ye ait Ferâidü’l-fevaid li-tahkiki meâni’l-istiârât adlı meşhur istiare metni ile üzerine geliştirilmiş olan tüm çalışmalar bir arada görülmektedir.

7.4 Muhtasaru'l-Meânî

RESİM 143: MUHTASARU'L-MEÂNÎ ESER ADI TARAMASI SONUÇLARI

Num	Mark	TITLES (1-2 of 2)	Year	Entries 5 Found
1	☐	Muhtasaru'l-Meânî		2
2	☐	Muhtasaru'l-Meânî. Haşiyesi.		3

Save Marked Records
Save All On Page
Save to My Lists

Bu eser bir başka eserin muhtasarıdır. Ancak araştırmacı ana metin ile ilgilenmeyip Muhtasaru'l-meânî ismi ile arama yapmıştır. Kaydı incelediğinde Muhtasaru'l-meânî’nin hangi eserin muhtasarı olduğu bilgilerine ulaşacaktır. Sistemde kayıtlı iki nüsha Muhtasaru'l-meânî ve üç nüsha hâşiye olduğu görülür. Bu

kayıtlar da açıldığında Muhtasaru'l-meânî nüshalarının biri yazma biri basma, ve hâşiyelerin üç farklı kişiye ait olduğu sonucu görülmektedir.

7.5 Kur'ân-ı Kerîm

Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan meal ve tefsir çalışmalarının FRBR bağlantılarının kurularak düzenlenmesi ile elde edilen sonuçlar şöyle olmuştur:

Kütüphane otorite formatı olarak "Qur'an" girişini kullanmaktadır. sistemdeki tefsir ve mealler bu isim formatı ile bir arada toplanmıştır. Eser adı araması Qur'an ismi ile yapılmalıdır.

RESİM 144: KÜTÜPHANEDE MEVCUT MEAL ÇALIŞMALARI

Num	Mark	TITLES (1-12 of 12)	Year	Entries 50 Found
1	☐	Qur'an. Meal. Almanca.	1939	1
2	☐	Qur'an. Meal. Farsça. Tıpkıbasım. Özbekistan nüshası.	2013	1
3	☐	Qur'an. Meal. Fransızca.		2
4	☐	Qur'an. Meal. İngilizce.		13
5	☐	Qur'an. Meal. Karahanlı Türkçesi. Tıpkıbasım. Rylands nüshası.		2
6	☐	Qur'an. Meal, Osmanlıca.		2
7	☐	Qur'an. Meal. Osmanlıca. Tıpkıbasım. Özbekistan nüshası.	2013	1
8	☐	Qur'an. Meal. Türkçe.		10
9	☐	Qur'an. Meal, Urduca.	1895	1
10	☐	Qur'an. Meal ve şerhi. Fransızca.		2
11	☐	Qur'an. Meal ve şerhi. İngilizce.		10
12	☐	Qur'an. Meal ve şerhi. Türkçe.		5

Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesinde mevcut 50 meal çalışması dillerine göre bir arada toplanmıştır. Bunun için 730 uniform title alanı tercih edilmiştir. Serbest altalan etiketi ile Kuran üzerine nasıl bir çalışma olduğu mümkün olduğunca öz şekilde verilmiştir. Yukarıdaki sonuçlar incelendiğinde bazı nüshaların tıpkıbasım çalışması olduğunun da belirtildiği görülecektir. Mesela Karahanlı Türkçesine tercüme nüshalar asıl nüshalar değil tıpkıbasım çalışmalarıdır. Ancak Urduca ve Osmanlıca olarak görünenler asıl nüshalardır.

"Qur'an" başlığı ile arandığında gelen tefsir çalışmalarına bakacak olursak:

RESİM 145: KÜTÜPHANEDE MEVCUT TEFSİR ÇALIŞMALARI

Num	Mark	TITLES (1-16 of 16)	Year	Entries 21 Found
1	☐	Qur'an. Tefsir. Abdülaziz Çaviş, Cüz: 1.	1913	1
2	☐	Qur'an. Tefsir. Atilla Fikri Ergün.		1
3	☐	Qur'an. Tefsir. Ayıntâbî Mehmed Efendi.		2
4	☐	Qur'an. Tefsir. Beyzavî.		3
5	☐	Qur'an. Tefsir. Beyzavî şerhi.	1721?	1
6	☐	Qur'an. Tefsir. Ebussuûd Efendi.	2007	1
7	☐	Qur'an. Tefsir. Elmalılı.		2
8	☐	Qur'an. Tefsir. Elwood Morris Wherry.	2000	1
9	☐	Qur'an. Tefsir. Hüsamettin Ergezen, Asr suresi.	1961	1
10	☐	Qur'an. Tefsir. İbn Acibe.	2011	1
11	☐	Qur'an. Tefsir. Izdırabzâde Abdullah Necib Efendi, Cüz: 30.	1864	1
12	☐	Qur'an. Tefsir. Kaşifî.		2
13	☐	Qur'an. Tefsir. Muhammed Ali.	2008	1
14	☐	Qur'an. Tefsir. Ömer Rıza Doğrul.	1947	1
15	☐	Qur'an. Tefsir. Süleyman Ateş.	1995	1
16	☐	Qur'an. Tefsir. Zemahşerî.	2016-	1

Kütüphanede bulunan tefsir çalışmaları ve bunların sayıları görülmektedir. Tefsirler müfessirin ismi ile indekslenmiştir. Aynı müfessire ait tefsirler bir arada toplanmıştır. Bu çalışma geliştirilerek Kur'ân-ı Kerîm üzerine yapılmış diğer çalışmaların da tekbiçim başlık ile bir arada görünmesi mümkün olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada RDA: Resource Description and Access / Kaynak Tanımlama ve Erişim Standardının yazma ve eski harfli basma eserlerin bibliyografik tanımlamalarında uygulanabilirliğine dair bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu bölümde çalışmanın en başında hedeflenen amaçlara ulaşıp ulaşılamadığı, ve elde edilen sonuçların hipotezi destekler nitelikte olup olmadığı sorgulanmıştır. Bölüm öneriler ile sonlandırılmıştır.

Çalışma da ilk amaç; yazma ve eski harfli basma eserlere has tüm özelliklerin bibliyografik kayıtlarda nasıl tanımlanacağına dair ayrıntılı bir rehber tasarlamaktı. Çalışmanın genel içeriğine ve bölümlerin akışına bakıldığında yazma ve basma eserlere has özelliklerin nasıl tanımlanacağı adım adım ayrıntılarıyla anlatılmış ve her verinin MARC21 metadata şemasında nasıl yerleştirileceği üzerinde durulmuştur. Böylece sahadaki kütüphanecilerin kolayca model alarak test edebilecekleri ve kendi sonuçlarını elde edebilecekleri bir rehber ortaya konulmuş olduğu söylenebilir.

Diğer bir amaç; kataloglama konusunda bahsedilen problemlerin çözümü için, kütüphanecilerin neler yapabileceklerine dair, örnek bibliyografik kayıtlar hazırlamak suretiyle, somut çalışmalar ortaya koymaktı. Bu amaç doğrultusunda tüm çalışma boyunca konu kütüphaneci bakış açısıyla yorumlanarak, kütüphanecilerin maksimum fayda ve katkıyı nasıl sağlayacakları çerçevesinde geliştirilmiştir. Üzerinde çalışılan örnek eserlerin kayıtları halen Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanında aktif olarak çalışmaktadır. Anlatımlar afaki olmayıp, hazırlanan kayıtların açık, herkesçe ulaşılabilir olması bu amaca ulaşılmış olduğu sonucunu doğrular niteliktedir.

Çalışmanın bir diğer amacı; kütüphanecilerin ellerine aldıkları her eserin tanımlanması sürecinde entelektüel dünyalarını ve analitik bakabilme yetilerini geliştirebilmelerine katkıda bulunmaktı. Bu konuda da çalışmanın yol gösterici nitelikte olduğunu söylenebilir. Çalışma incelendiğinde yazma ya da basma bir eserin kataloglanması sürecinde sadece yazar adı, eser adı ve konusunun tespit edilmesi ile yetinilemeyeceği, eserin farklı yönlerden de incelemesi gerektiği, bu süreçte farklı

araştırmalar içine girilmesi zorunluluğu bulunduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. RDA'nın gerekliliklerinin hayata geçirilmesi için bir kütüphaneci esere birtek noktadan değil, çalışmamızda her bir bölümde bahsedilen konuların da farkında olarak çeşitli bakış açıları geliştirerek bakmak durumundadır. Bu ise analitik bakabilme yetilerini kuvvetlendirmekte, dahası bu işi yapmak isteyen kütüphaneciyi buna zorunlu kılmakatadır.

Hedeflenen bir diğer amaç; sistemin hayata geçirilmesi ile geleneksel katalogların nasıl araştırmacılara ışık tutan aktif rehberler haline dönüşeceğini ortaya koymaktı.

Çalışmanın bu amaca ulaşmış olduğunu doğrulayan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir. Herşeyden önde bibliyografik kayıtlardan sınırların kalkması kütüphanecilerin araştırmacı bakış açısıyla hareket edebilmesine ve olası ihtiyaçları önceden görerek tanımlamalarını geliştirebilmelerine imkan vermiştir. Bu analitik bakış açısıyla hazırlanan bir biliyografik tanımlama, artık aynı zamanda sanat tarihi, basım yayın tarihi, kağıt tarihi, mühür bilimi, kodikoloji gibi farklı disiplinler için de kaynak haline gelmiştir.

Bir eserin kaydında kağıt filigranlarının tanımlanması ve görsel imajlarının eklenmesi ile doğal olarak bir filigran arşivi oluşacaktır. Mühürlerin tanımlanarak görsel imajlarının araştırmacı tarafından hemen erişilebilir şekilde kayda eklenmesi ile bu alanda bir rehber oluşacaktır. Matbaalar için hazırlanan otorite dizinleri ile bir matbaa tarihi en önemli kaynakları olan basılan eserler üzerinden ortaya çıkacaktır. Dizinler bu şekilde basım tarihimiz konusunda son derece önemli kaynaklar haline gelecektir. Eser üzerindeki imza, mühür ve çeşitli kayıtların ve diğer özelliklerin incelenmesi Türkiye'de kodikoloji ilminin gelişmesini ve bu konuda kaynak çalışmalar ortaya çıkmasını destekleyecektir. Eserlerin sanatsal özelliklerinin tanımlanması sanat tarihi sahası için kaynak rehberler oluşturacaktır. Bu çalışmada tüm bunların nasıl gerçekleştirileceğine dair yöntem sunulmuş ve somut örnekler bunun mümkün olduğunu ortaya koymuştur.

Yine tanımlamalara rehber niteliği kazandıran önemli özelliklerden biri de FRBR modeli ile tanımlanan kayıtların eser üzerine yapılan diğer çalışmaları da

araştırmacılara sunuyor olmasıdır. FRBR sonuçlarının verildiği bölüm incelendiğinde bunun özellikle İslam telif geleneği ürünleri için son derece önemli sonuçlar verdiği görülür.

Yine bu amaca ulaşıldığını doğrulayan başka sonuç ise önemli eserler için o eserin farklı nüshalarına, diğer eserler için müellif nüshalarına gönderme yapılmak suretiyle rehberler ortaya çıkmasıdır (konu bilinen diğer nüshalara gönderme bölümünde çalışılmıştır). Bu göndermeler sayesinde kütüphanecinin haberdar olup araştırmacının varlığından haberdar olmadığı nüshaların tanıtılması mümkün olmuştur.

Çalışmanın bir diğer önemli amacı ise; tüm kütüphane, bilgi merkezleri ve arşivlerin de dâhil olabileceği, ortak kullanım ve güncellemelere açık çok yönlü bir ulusal kaynak tanımlama sistemi önerisi geliştirmekti. Bu amaç doğrultusunda çalışma sürecinde her fırsatta ulusal kaynak tanımlama sisteminin gerekliliği ve bunun sağlayacağı faydalar üzerinde durulmuştur. Bu işin tüm kütüphane, arşiv ve bilgi merkezlerinin, hatta tüm bilim çalışanlarının ortak gayretleri ile hayata geçirilebilecek bir çalışma olduğu vurgulanmıştır. Bunun hayata geçirilebilmesi, en başta ortak kullanım ve güncellemelere açık, RDA gerekliliklerini ve diğer ihtiyaçları karşılayacak bir otomasyon sistemi ile mümün olacağına değinilmiştir.

Çalışmada hedeflenen amaçlara ulaşmış olmamız ise "RDA ve onun temelini aldığı FRBR kavramsal modeli gerekliliklerinin yazma ve nadir basma eserlerin bibliyografik kayıtlarında uygulamaya konulması ile, sınırsız, eksiksiz ve analitik tanımlamaların gerçekleştirilebilmesi ve bu tanımlamalarda verilen bilgilerin araştırmacı için aktif rehberler haline gelebilmesi mümkün olacaktır. Bunun sonucunda özellikle yazma eser kataloglama konusunda günümüze değin tartışılan problemler büyük oranda çözüme kavuşacaktır." şeklinde belirlenmiş olan hipotezi doğrular niteliktedir.

Günümüze değin tartışılan problemlerin büyük oranda çözüme kavuşacağı hipotezini doğrulayan sonuçları ayrıca şu şekilde özetleyebiliriz:

Öncelikle yazar ve eser adlarında bir standart tutturulamaması yazma eser kataloglarında halen güncel bir problem olarak durmaktadır. RDA'nın bu probleme

nasıl bir çözüm sunduğu cevabına gelince; RDA herşeyden önce kontrollü erişim uçlarını zorunlu kılmaktadır. Yani artık kişi ve eser isimleri için otorite dizinlerinin hazırlanması ve kullanılması zorunlu ve gereklidir. Bunun konumuz için karşılığı yazar ve eser adlarında yaşanan karmaşaların çözüme kavuşmasıdır. Otorite dizinlerine eklenecek her bir giriş olası arama ihtimallerini otorite formatına yönlendirmektedir. Bunun sonuçları net bir şekilde otorite dizinlerinin nasıl çalıştığı ile alakalı bölümde görülmektedir.

Ortak kabul edilip kullanılan bir transkripsiyon şeması olmamasından kaynaklı problemler yine otorite dizinlerine Arap harfleri ile muhtemel aranma varyasyonlarının eklenmesi ile en azından Arap harflerini bilen araştırmacılar için büyük ölçüde çözülmüş olacaktır.

Yine güncelliğini koruyan problemlerden biri olan kataloglarda görülen eksiklikler konusuna da örnekleriyle çözüm yolları sunulmuştur. Daha önce de bahsedildiği üzere RDA tamamen dijital ortamlarda hazırlanacak kataloglar için tasarlanmıştır ki bu, tanımlamalarda sınırların ortadan kalkması anlamına gelir. Artık kütüphaneci eline aldığı nüsha için fiziki ve entelektüel her türlü veriyi sınırsız bir şekilde tanımlayabilme imkan ve sahasına kavuşmuştur. Bunun mümkün ve nasıl olacağı, özellikle eserlerin fiziki ve entelektüel özellikleri konulu bölümlerde ve genel olarak çalışmanın tümünde ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

RDA'nın hayata geçirilebilmesi için göz önüne alınması gereken en önemli konu kütüphanelerin kullandıkları otomasyon sistemlerini güncellemeleri gerekliliğidir. RDA ve gereklilikleri ancak ihtiyaçları karşılayan, gelişmiş sistemlerde çalışacaktır. Tüm çalışma boyunca bahsedilen otorite dizinleri, RDA ile gelen yeni tanımlama alanları, FRBR bağlantıları, görsel imajlar ve diğer tüm bahsedilen konuların hayata geçirilebilmesi ve aktif olarak çalışması ancak gelişmiş sistemlerde mümkün olacak bir iştir.

Otomasyon sistemleri öncelikle otorite dizinlerinin hazırlanıp aktif olarak kullanımına imkan vermelidir. Dizinlerde verilen göndermeler sağlıklı şekilde çalışıyor olmalıdır. MARC21'de mevcut alan ve altalanların tüm etiketlemelerini aktif olarak çalıştıracak şekilde tasarlanmış olmalıdır. RDA Toolkit'e kolayca

ulaşılabilmesine imkan veren yönlendirmeler bulunmalıdır. Ayrıca Kütüphanecilik mesleği ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak güncellenebilir yapıda olmalıdır.

Kütüphanelere kurulacak otomasyon sistemleri için en başta bu gereklilikleri karşılar özelliklerde olanların seçilmesi gerekli ve zorunludur. Bunları karşılamayan sistemler zaten sınırlı olan kaynakların israfı sonucuna varır.

Yazma ve nadir eserlerin gereği gibi tanımlanması işlemleri, kütüphanelerin kendi personeli ile olabilecek bir iştir. Kütüphanelerin öncelikle kendi insan kaynaklarını iyi değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu işte yıllarını vermiş olan çalışanların bilgi birikimi ve tecrübelerini gelecek nesillere aktarabilmelerine imkan vermeli, yeni gelen personel de bu birikimden faydalanma imkanına sahip olmalıdır. İşin içinde uzmanlık kazanmış, birikime sahip insanların bu bilgilerini ileriye aktaramadan kaybedilmemesi son derece önemli bir konudur.

Kataloglama işlemlerinin kütüphanelerce proje olarak hazırlanıp ihale ile şirketlere verilmesi zaten kısıtlı olan kaynakların israf edilmesidir. Bir şirketin içeriğinden hiçbir şekilde haberdar olmadığı binlerce yazma eseri ihale ile alıp kesinlikle mümkün olmayan sürelerde teslim edebilmesi son derece ütopik bir düşüncedir. Bu işlerin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi ancak kataloglama birimlerinin aktif olarak çalışması ile mümkündür. Kataloglama birimleri kütüphane içerisinde bir akademi gibi çalışan, çalışırken öğreten ve öğrenen canlı birimler olmak zorundadır.

Kütüphaneci eline aldığı eserin tanımlanması sürecinde maksimum faydayı nasıl sağlayabilirim düşüncesi ile hareket etmelidir. Araştırmacıların işlerini ben mi yapacağım düşüncesi ile değil, ben araştırmacının işini nasıl kolaylaştırabilirim düşüncesi ile hareket etmelidir. Kütüphanecinin katkısı ile araştırmacının işleri kolaylaşıyorsa, kütüphaneci o işi yapabiliyorsa zaten bu iş kütüphanecinin görevidir. O katkıyı araştırmacının şahsi çalışmasına katkı olarak değil ülkemizin gelişmiş ülkeler seviyesini yakalayıp onlarla rekabet edebilecek düzeye gelebilmesi için yaptığının bilincini taşımalıdır.

Çalışmada her fırsatta dile getirilen ulusal kaynak tanımlama ve yönetim sistemleri kurulması son derece önem taşımaktadır. Türkiye'de mevcut her

kütüphanenin, arşivlerin ve bilgi merkezlerinin, müzelerin, akademik camianın katkılarını mümkün kılan veri tabanları tasarlanmalıdır. Mesela bir kütüphane kendi koleksiyonunun yönetimi sürecinde otorite dizinlerinin oluşturulmasına katkıda bulunduğu gibi Türkiye'nin herhangi bir yerinde bir arşivde çalışan bir arştırmacının elde ettiği bilgiyi ekleyerek zenginleştireceği otorite dizini veri tabanları hazırlanmalıdır.

Bu işin bir kütüphaneye ya da merkeze, mesela Milli Kütüphaneye yüklenip orada çalışanların otorite dizini hazırlamalarını beklemek hiçbir şekilde gerçekçi olamaz. Ancak kurumların ilk defa hazırladıkları dizinler ile güncelleme yapılan kayıtlar bir merkezin denetimi altında olabilir. Bu merkez belli bir merkez olabileceği gibi uzmanlık alanlarına göre dağınık ta olabilir. Mesela İslam telif geleneği içerisinde üretilmiş olan yazma eserler için Yazma Eserler Kurumu Başkanlığında yazar ve eser adı otorite dizinleri için bir denetleme komisyonu oluşturulabilir ve bu kişiler aktif olarak faliyette bulunabilirler. Ya da Harf Devrimi sonrası yazar ve eserleri için farklı bir kurum içerisinde bir denetleme komisyonu kurulabilir. Veya bir matba üzerinde çalışma ortaya koymuş olan bir akademisyen o matbaanın otorite dizinini izlemede tutarak yeni gelen eklemeleri denetleyebilir. Tüm bu işler günümüz bilgi teknolojileri ile mümkündür. Bu, topyekün milli bir hareket ile altından kalkılabilecek, ancak imkansız olmayan bir iştir. Nasıl gerçekleştirileceği, eğitim, teknoloji gibi konularda ayrıntılı fizibilite çalışmaları yapılması suretiyle ortaya net bir sonuç çıkacaktır.

Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nın kurulmuş olması ile yazma eserlerin belli bir merkez yönetimi altında toplanamamasından kaynaklı problemlerin büyük oranda çözüme kavuştuğu söylenebilir. Ancak çalışmanın en başında belirtildiği gibi yazma eser kataloglarına ve dijital görüntülerine erişimde yaşanan sıkıntılar pek çok çalışmayı yavaşlatmaktadır. Özellikle koleksiyonunda yazma ve nadir eser bulunan kütüphanelerin kataloglama birimlerinin nüsha karşılaştırma ihtiyacına yönelik Yazma Eserler Kurumunda bulunan kaynakların dijital görüntülerine hızlı bir şekilde erişimi son derece elzemdir. Yazma ve nadir eserlere sahip Türkiye kütüphaneleri için bu problemin çözülmesi noktasında bir çalışmanın ivedilikle yapılması gerekmektedir.

Kütüphanecilik mesleği gelişen teknoloji ile birlikte değişmiştir. Bu değişime paralel olarak kütüphanecilerin de kendilerini geliştirmeleri, gerek mesleklerindeki ve gerekse bilgi teknolojilerindeki gelişmelerden haberdar olmaları zorunludur. Zaman bilgi ve teknoloji çağıdır. Özellikle ülkemiz bilim camiasının çok daha hızlı yol alması gerekmektedir.

Her meslek çalışanının olduğu gibi kütüphanecilik mesleği üyelerinin de kendilerine sorması gereken çok önemli bir soru vardır; ülkemizin gelişmiş ülkeler seviyesini yakalayıp onlarla rekabet edebilecek düzeye ulaşabilmesi için ben ne yapabilirim?

Bu basit bir soru gibi görünse de her bir meslek çalışanının bu sorunun cevabına ulaşmak için vereceği çabalar aslında ileride bir ülkeyi aydınlatacak kıvılcımlardır.

Bu çalışma da, bu sorunun cevabına ulaşmak için verilen çabalardan biri olup, ileride yapılacak diğer çalışmalara katkıda bulunabilmesi ümidi ile burada sonlandırılmıştır. Tevfik Allah'tandır.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülkâhir el-Cürcânî, 2015	**Delâilül-i'câz**, çeviren: Osman Güman, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
Akgündüz, Ahmet, 1994	"Dede Cöngî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/dede-congi (31.05.2018).
Akkaya, Mehmed Ali, 2015	**Türk Beşikdevri Basmalarında Yazma Kitap Geleneğinin Etkileri Ve İç Kapağın Gelişimi**, İstanbul: Hiperlink.
Akpınar, Cemil, 1997	"Hasan Çelebi, Fenârî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/hasan-celebi-fenari (30.05.2018).
Alparslan, Ali, 2004	**Osmanlı Hat Sanatı Tarihi**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ansay, Şakir Sabri, 1934	**Gaziantep Büyükleri : Beş Yüz Elli Yıllık Alim Ve Şairleri**, Gaziantep: Halk Fırkası Matbaası.
Atademir, Hamdi Ragıp, 1948	"Porphyrios ve Ebherî'nin İsagoci'leri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, VI, Ankara, 5, 461-468, (çevrimiçi), http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1021/12373.pdf
Atar, Atilla, 1995	**Başlangıcından Günümüze Taşbaskı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
Atılgan, Doğan, Nevzat Özel , Tolga Çakmak, 2014	"Awareness, Perceptions, and Expectations of Academic Librarians in Turkey about Resource Description and Access (RDA)" **Cataloging & Classification Quarterly**, 52 (6-7), 660-676.
Aydın, İbrahim Hakkı, 2005	"Molla Fenari", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/molla-fenari#1 (31.05.2018).
Aynur, Hatice, 2002	"Türkiye'de Türkçe Yazma Eserlerin Kataloglanması Üzerine Bir Değerlendirme: 1989-2002." **Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları: Essays in Honour of Barbara Flemming = Barbara Flemming Armağanı,** II 26/1, 37-52.
Baltacıoğlu,	**Türklerde Yazı Sanatı**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İsmail Hakkı, 1993	
Baysal, Jale, 1968	**Müteferrika'dan Birinci Meşrutiyete kadar Osmanlı Türklerinin bastıkları kitaplar**, İstanbul. Edebiyat Fakültesi.
Baysal, Jale, 2010	**Müteferrika'dan Birinci Meşrutiyete kadar Osmanlı Türklerinin bastıkları kitaplar 1729-1875**, hazırlayan: Hasan S. Keseroğlu, İlkim Mengülerek, İstanbul: Hiperlink.
Bayter, Mustafa, 2009	"Kataloglama Nereye Gidiyor", **Türk Kütüphaneciliği**, 23, 1, 134-150, (çevrimiçi), http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/461/452
Bayter, Mustafa, 2012a	"AAKK, AAKK1, AAKK2, AAKK3 ve RDA". **3.Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu Bildiriler**, ed. S. Kurbanoğlu, U. Al, P. Lepon Erdoğan, Y. Tonta, N. Özenç Uçak, 169-75. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
Bayter, Mustafa, 2012b	"Bilgi Kaynaklarının Tanımlanması ve Erişimi: AACR2'den RDA'ya Geçiş". **Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu Bildiriler**, ed. F. Subaşıoğlu, O. Gürdal Tamdoğan, T. Fenerci, 119-131 Ankara: Ankara Üniversitesi.
Berker, Aziz, İsmet Parmaksızoğlu, 1958	**Yazma Ve Eski Basma Kitapların Tasnif Ve Fişleme Kılavuzu Ve İslâm Dini İlimleri Tasnif Cetveli**, İstanbul: Maarif Basımevi.
Beşir, Elif Müge, 2016	"RDA: Sabancı Üniversitesi Geçiş Süreci". **ÜNAK 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler 1 – 3 Ekim 2015**, yay. haz. Nermin Çakmak, Serhat Baydur. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 19-33.
Beyoğlu, Süleyman, 2001	"Kâmil Paşa, Yûsuf", **TDV İslâm Ansiklopedisi,** https://islamansiklopedisi.org.tr/kamil-pasa-yusuf (28.05.2018).
Bilgin, Orhan, 1995	"Ferağ Kaydı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/ferag-kaydi (31.05.2018).
Bilgin, Orhan, 1995b	"Fevaid Kaydı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/fevaid-kaydi (31.05.2018).
Bilgin, Orhan, 2011	"Temellük ve Tesahüb Kaydı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/temelluk-ve-tesahub-kaydi (31.05.2018).
Binark, İsmet,	**Eski Kitapçılık Sanatlarımız**, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

1975	
Binbaşıoğlu, Cavit, 2009	**Başlangıcından Günümüze Türk Eğitim Tarihi**, Ankara: Anı Yayıncılık
Bingöl, Abdülkuddüs, 1994	"Ebherî, Esîrüddin", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/ebheri-esiruddin (31.05.2018).
Bingöl, Abdülkuddüs, 2000	"Îsâgûcî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci (31.05.2018).
Birol, İnci Ayan, 2012	"Tezhip", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/tezhip#1 (31.05.2018).
Bozkurt, Nebi, Nevzat Kaya, 2001	"İstinsah", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/istinsah (31.05.2018).
Birışık, Abdulhamit, 2002	"Kur'an", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/kuran#1 (10.02.2018).
Briquet, Charles-Moïse, 1985	L**es Filigranes: Dictionnaire Historique Des Marques Du Papier Dès Leur Apparition Vers 1282 Jusqu'en 1600**, Facsimile edition, New York: Hacker Art Books.
Brockelmann, Carl, 1898	**Geschichte Der Arabischen Litteratur,** 3 cilt, Weimar: E. Felber.
Bursalı Mehmed Tahir (2016).	**Osmanlı Müellifleri**, hazırlayan Mehmet Ali Yekta Saraç, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
Coşan, M. Esad, 1975	"Bazı Yazmalarda Görülen Bilmeceli Tarih Kayıtları" **A.Ü.İ.F. İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi**, II, 55-65.
Cünüş, Sevgi A., 2010	**Türkiye Üniversite Kütüphanelerinde Nadir Eserler**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Ünv.

	Sosyal Bil. Enst.
Çağrıcı, Mustafa, 1996	"Gazzâlî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/gazzali#1 (31.05.2018).
Çakmak, Tolga, 2018	"Bilginin Düzenlenmesinde Yenilikler: Avrupa'da ve Türkiye'de RDA Uygulamalarına Yönelik Bir Değerlendirme". **Bilgi ve Belge Yönetimi Alanında Bilgiye Erişim/Kataloglama Sorunları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Yayına Hazırlayanlar Elsa Bitri, Hasan S. Keseroğlu, 23-43. İstanbul: Hiperyayın.
Çığ, Kemal, 1971	**Türk Kitap Kapları**, İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası.
Çetin, Nihat Mazlum, 1991	"Prof. Dr. Nihat Mazlum Çetin'in ders notları'ndan yazma eserlerin tanınması" **İlim ve Sanat,** İstanbul, 30, 59-64.
Demiriz, Yıldız, 2000	**İslam sanatında geometrik süsleme bir envanter denemesi**, İstanbul: Lebib Yalkın
Derman, M. Uğur, 1994	"Ebru", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/ebru (31.05.2018).
Derman, M. Uğur, 1997	"Hat", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/hat (31.05.2018).
Derman, M. Uğur, 2006	"Mustafa İzzet, Yesârîzâde", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/mustafa-izzet-yesarizade (31.05.2018).
Durmuş, İsmail, 2006	"Muhtasar", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/muhtasar#1 (31.05.2018).
Durmuş, İsmail, 2013	"Zeyil", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/zeyil#1 (31.05.2018).
Dursun, Aynur, 1991	**Yetke Dizimi (Authority file),** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Ünv. Sosyal Bil. Enst.
El-Müneccid, Salâhuddîn, 1966	"Arapça Yazmaların Neşir Kaideleri". çev. Mehmed Hatipoğlu. **Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,** XIV (1): 245-262. (çevrimiçi),

	http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/744/9535.pdf
El-Sherbini, Magda, 2011	"Resource Description and Access "RDA": New Code for Cataloging", **The Serials Librarian: From the Printed Page to the Digital Age**, Volume 60, Issue 1-4, 7-15. (çevrimiçi), http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0361526X.2011.556425#abstract
El-Sherbini, Magda, 2013	**RDA Strategies For İmplementation**, London: Facet Publishing.
Erkan, Mustafa, 1994	"Dürretü't-Tâc", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/durretut-tac (01.06.2018).
Eroğlu, Muhammed, 1988	"Abdülaziz Caviş", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz-cavis (01.06.2018).
Ersoy, Osman, 1963	**XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Türkiye'de kâğıt**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Erünsal, İsmail E., 1995	"Yazma Eserlerin Kataloglanmasında Karşılaşılan Güçlükler I: Eser Ve Müellif Adının Tesbiti". yay. haz. M. Ç. Varlık ve diğerleri. **Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, 233-243.
Gacek, Adam, 2017	**Arapça Elyazmaları İçin Rehber**, İstanbul: Klasik.
Gacek, Adam, 1996	**Arabic Lithographed Books İn The Islamic Studies Library, McGill University Descriptive Catalogue**, Montreal: McGill University Libraries.
Gerçek, Selim Nüzhet, 2001	**Türk Taş Basmacılığı**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
Göktaş, Uğur, 1987	**Ebru Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.

Gümüş, Aysel, Emine H. Gür, 2011	"Kataloglamanın Geleceği", **11. Ankos Yıllık Toplantısı** (28 Nisan - 01 Mayıs 2011: Muğla)
Görgün, Tahsin, 2000	"Îcî, Adudüddin", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/ici-adududdin (30.05.2018).
Gümüş, Sadreddin (1993	"Cürcânî, Seyyid Şerîf", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/curcani-seyyid-serif (30.05.2018).
Gür, Emine H., Sevgi Atila Cünüş, 2016	"Resource Description and Access (RDA) / Kaynak Tanımlama ve Erişim Standardının Yazma Eserler İçin Uygulanabilirliğine Dair Bir Deneme ve MARC Alan Önerileri" **ÜNAK 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler 1 – 3 Ekim 2015**, yay. haz. Nermin Çakmak, Serhat Baydur. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1-18.
Gür, Emine H., 2013	**Kütüphanelerde Linked Dataya Geçiş: RDA, VİAF, BibFramework**, (çevrimiçi) http://www.rdaturkiye.org/wp-content/uploads/2013/03/Emine.pdf
Eyice, Semavi, 1999	"Birge, John Kingsley", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/birge-john-kingsley (25.05.2018).
Habib Efendi, 1888	**Hat ve Hattatan**, İstanbul: Matbaa-i Ebuziya.
IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records, 1998	**Functional Requirements for Bibliographic Records Final Report**, (çevrimiçi) https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr.pdf
IFLA Working Group on Functional	**Functional Requirements for Bibliographic Records Final Report**, (çevrimiçi) https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frad/frad_2013.pdf

Requirements and Numbering of Authority Records, 2008	
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 1997	**Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi**, 2 cilt, İstanbul: IRCICA.
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 1999	**Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi**, 2 cilt, İstanbul: IRCICA.
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 2000	**Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi**, 2 cilt, İstanbul: IRCICA.
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 2003	**Osmanlı Musiki Literatürü Tarihi**, İstanbul: IRCICA
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 2004	**Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi**, 2 cilt, İstanbul: IRCICA.
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 2006	**Osmanlı Tabii ve Tatbili Bilimler Literatürü Tarihi**, 2 cilt, İstanbul: IRCICA.
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 2008	**Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi**, 4 cilt, İstanbul: IRCICA.
İhsanoğlu, Ekmeleddin et al., 2011	**Osmanlı Astroloji Literatürü Tarihi ve Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi Zeyli**, 2 cilt, İstanbul: IRCICA.
İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, 1955	**Son Hattatlar**, İstanbul: Maarif basımevi.

İpşirli, Mehmet, 1991	"Ârif Efendi, Meşrepzâde", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/arif-efendi-mesrepzade (24.05.2018).
İpşirli, Mehmet, 2008	"Sah", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/sah--rumuz (31.05.2018).
Kabacalı, Alpay, 2000	**Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa, Basın ve Yayın**, İstanbul: Literatür Yayınları.
Kâğıtçı, Mehmed Ali, 1937	**Kâğıtçılık Tarihçesi**, Kader Basımevi, 1936.
Khosrowpour, Shahrzad, 2012	"Kaynak Tanımlama ve Erişim'in (RDA) Gelişimi: Yeni Kataloglama Standardı", **Bilgi Dünyası**, 13/2, 397-417, (çevrimiçi), http://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/76 (01.05.2017)
Kallek, Cengiz, 1992	"Bulak", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/bulak#1 (01.06.2018).
Kara, İsmail, 2006	**Aramakla Bulunmaz**, İstanbul: Dergâh Yayınları.
Kara, İsmail, 2010	""*Unuttuklarını Hatırla*!" *Şerh* ve *Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not"*. **Dîvân**. 15/ 28, 1-67.
Kara, İsmail, 2011	**İlim Bilmez Tarih Hatırlamaz: Şerh ve Hâşiye Meselesine Dair Birkaç Not, İstanbul: Dergâh Yayınları.**
Karahan, Abdülkadir, 2006	"Nâbî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/nabi (01.06.2018).
Karatepe R. Tuba, 2003	**İstanbul Ticaret Odası Nadir Eserler Kataloğu**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
Karatepe R. Tuba, 2005	"Eski Harfli Türkçe Basma Eserlerin Kataloglanması" **Türk kütüphaneciliğinden izdüşümler: Nail Bayraktar'a Armağan**. yay.haz. İrfan Dağdelen, Hüseyin Türkmen, Nergis Ulu. İstanbul: Büyükşehir Belediye Başkanlığı kütüphane ve müzeler Müdürlüğü, 126-134.

Kaya, Dursun, Niyazi Ünver, t.y.	**Yazma Kitaplar**, https://www.yazmalar.gov.tr/elyazmaciligimiz_tr.php (25.12.2016)
Kaya, Mahmut, 2001	"Kasidetü'l-Bürde", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/kasidetul-burde--busiri (19.09.2018).
Kaya, Nevzat, 2017	"Yazma Eserler" **Osmanlıca İhtisas Seminerleri**. (6, 13, 20, 27 Ekim 2017), İstanbul: Bilim Sanat Vakfı.
Kayacık, Ahmed, 1996	**Ebheri'nin İsaguci'sinin İlk Şerhleri (XIV-IVI. YY),** (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
Kut, Günay, Nimet Bayraktar, 1984	**Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kut, Günay, 1989	"Ahmed Hasîb Efendi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-hasib-efendi (12.09.2018).
Kut, Günay, 1991	**Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (TÜYATOK) Yazma Eser Fişleme Kılavuzu**. İstanbul: (y.y.).
Kutluer, İlhan, 2002	"Keşfü'z-zunun", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/kesfuz-zunun (11.06.2018).
Küçük, Mehmet Emin, 1999	"Türkiye'de Yazma Eserler Sorunu Ve Çözüm Önerileri." **Türk Kütüphaneciliği** 13/1, 40-49.
Library of Congress, Network Deevlopment & Standards Office,1999	***MARC 21 Format for Bibliographic Data***, https://www.loc.gov/marc/bibliographic/
Library of Congress, Network	**MARC Code List for Releators**, https://www.loc.gov/marc/relators/relaterm.html

Deevlopment & Standards Office	
Library of Congress, Network Deevlopment & Standards Office, 1999	***MARC 21 Format for Authority Data,*** https://www.loc.gov/marc/authority/
Mahir, Banu, 2005	**Osmanlı Minyatür Sanatı**, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
Mahir, Banu, 2005b	"Minyatür", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/minyatur (12.04.2018).
Mesara, Gülbün, 1991	**Türk Sanatında İnce Kağıt Oymacılığı Katı'**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Mollaibrahimoğlu, Süleyman, 2007	**Yazma Eserler Terminolojisi**, İstanbul : Ensar Neşriyat.
Müstakimzade Süleyman Sadeddin, 2014	**Tuhfe-i Hattâtîn**, İstanbul: Klasik.
Odabaş, Hüseyin, 2011	"Osmanlı Yazma Eserleri Ve Türkiye'de Yazma Eser Kütüphaneciliği." **Bilig,** 56, 143-164.
Oktay, Ayşe Sıdıka, 2002	"Kınalızâde Ali Efendi'nin Hayatı Ve Ahlâk-I Alâî İsimli Eseri". **Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi**, (12), 185-233. Http://Dergipark.Gov.Tr/Divan/İssue/25941/273287 (30.05.2018)
Ortaylı, İlber, 2007	**Batılılaşma Yolunda**, İstanbul: Merkez Kitaplar.
Özcan, Abdülkadir, 2007	"Osmanzâde Ahmed Tâib", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanzade-ahmed-taib (31.05.2018).

Özcan, Azmi, 2008	"Saffet Mehmed Esad Paşa", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/saffet-mehmed-esad-pasa (31.05.2018).
Özcan, Yılmaz, 1990	**Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi**, Ankara: Kültür Bakanlığı.
Özen, Mine Esiner, 1998	**Türk Cilt Sanatı**, Ankara: Türkiye İş Bankası.
Özen, Mine Esiner, 2003	**Türk Tezhip Sanatı**, İstanbul: Gözen.
Özel, Nevzat, 2005	"Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gerekler." **ÜNAK'05 Bilginin Organizasyonu ve Pazarlanması Konferansı,** 22-24 Eylül 2005, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
Özel, Nevzat, 2015	"Bilginin Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Standart: Resource Description and Access (RDA)", **Bilgi Dünyası,** 16/1, 23-44 (çevrimiçi) http://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/473
Özkeçeci, İlhan, 1993	**Türk Tezhib Sanatı Ve Tezyini Motifler**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü.
Raby, Julian, Zeren Tanindi, 1993	**Turkish Bookbinding İn The 15th Century The Foundation Of An Ottoman Court Style**, London: l'Association Internationale de Bibliophile.
RDA Steering Committee, 2012	**RDA Brochure, Turkish**, Çev. Nevzat Özel. (çevrimiçi) http://www.rda-rsc.org/archivedsite/docs/rdabrochure-turkish.pdf
Rukancı, Fatih, 2012	"Yazma Eserlerde Fiziksel Niteleme." **Erdem**, 63, 169-203
Schiff , Adam L., 2012	**Constructing RDA Access Points** (çevrimiçi) http://faculty.washington.edu/aschiff/OLAC%202012%20Schiff%20%20Two%20Slides%20Per%20Page.pdf
Seçkin, Abdullah, 2013	**Uluköy**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Serin, Muhiddin, 2003	**Hat Sanatı Ve Meşhur Hattatlar**, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
Sezgin, Fuat, 1967	**Geschichte Des Arabischen Schrifttums,** 17 cilt, Leiden: E.J. Brill.
Sezgin, Fuat, 2015	**Arap-İslam bilimleri tarihi,** 1. cilt, İstanbul: Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam bilim Tarihi Araştırmaları Vakfı**.**
Soydemir, Selman, 2013	**Hurufattan Taş Baskıya Osmanlı'da Kitap Basımı**, İstanbul: Çamlıca.
Sümbül, Sinan, 2016	**Yazma Eserlerin Kataloglanmasında Kullanılan Türkçe Biyografya Kaynaklarının Müellif Adlarının Doğru Tespiti Bakımından Karşılaştırmalı Analizi,** Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Ünv. Sosyal Bil. Enst.
Şahin, İlhan, Feridun Emecen, 1991	"Amasya", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/amasya (05.06.2018).
Şensoy, Sedat, 2010	"Şerh", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/serh#1 (31.05.2018).
Şensoy, Sedat, 2010b	"Ta'lîkât", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/tâlikat (31.05.2018).
Şeşen, Ramazan, Cevat Izgi, Cemil Akpınar, 1968	Catalogue Of Manuscripts İn The Köprülü Library, Istanbul: Research Centre for Islamic History, Art and Culture.

Şeşen, Ramazan, 1995	"Yazma Kitapların Tavsif Edilmesi ve Tesbit Fişinin Hazırlanması," **Prof. Dr. Fikret Işıltan'a 80. Doğum Yılı Armağanı**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesisi, 101-117.
Şeşen, Ramazan, 1997	"Esquisse D'une Histoire Du Développement Des Colophons Dans Les Manuscrits Musulman" **Scribes et manuscrits du Moyen-Orient,** ed. François Deroche, Paris: Bibliotheque Nationale, 189-221.
Tanındı, Zeren, 1996	**Türk Minyatür Sanatı Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı Dizisi**, Ankara: Türkiye İş Bankası.
Tanındı, Zeren, 2006	"Nakkaş Hasan Paşa", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/nakkas-hasan-pasa (06.06.2018).
Tekin, Şinasi, 2015	**Eski Türklerde yazı, kâğıt, kitap ve kâğıt damgaları**, İstanbul: Dergah.
Teoman, Burcu, Özlem Efe, 2016	"Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde RDA Algısı, Süreçler, Sorunlar ve Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi Örneği". **ÜNAK 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler 1 – 3 Ekim 2015**, yay. haz. Nermin Çakmak, Serhat Baydur. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 34-48.
Tillett, Barbara B., 2004	"Authority Control: State of the Art and New Perspectives," for the International Conference on Authority Control, Florence, Italy, Feb. 10-12, 2003, **Cataloging & Classification Quarterly**, 38, 3/4 23-41.

Tillett, Barbara B., 2013	"Keeping Libraries Relevant in the Semantic Web: RDA, VIAF, and the New Bibliographic Framework" **Semantik Yaklaşımlarla Kütüphanelerde Günceli Yakalamak Konferansı** (19 Nisan 2013: İstanbul): Boğaziçi Üniversitesi, ÜNAK, TKD İstanbul Şubesi ve RDA Türkiye Grubu.
Tonta, Yaşar, 2005	"Bibliyografik Kayıtlar için İşlevsel Gerekler (FRBR) Kavramsal Modeli". **Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan** (s. 278-290). (Haz. M. Emin Küçük) Ankara: TKD, (çevrimiçi) http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/Tonta-frbr-son.pdf
Topuzoğlu, Tevfik Rüştü, 1997	"Hâşiye", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/hasiye (31.05.2018).
Topuzoğlu, Tevfik Rüştü, 2002	"Kıraat ve Sema Kaydı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/kiraat-ve-sema-kaydi (31.05.2018).
Türkmen, Hüseyin, 2010	**Türkiye Kütüphaneleri Yazma Eser Katalogları (1923-2006)**. İstanbul: Kitabevi.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, 1959	**Topkapı Sarayı Müzesinde Mühürler Seksiyonu Rehberi**, İstanbul: Şehir Matbaası.
Varol, Muharrem, 2013	"19. Yüzyıl İstanbul'unda Bazı Tekkelerin Matbaacılık Faaliyetleri", **Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies**, XLII, 317-347.
Yakar, Halil İbrahim, 2013	**Antepli Divan Şairleri,** Gaziantep: Yaşar Cevizli Mağazaları.

Yakıt, İsmail, 2010	**Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Yaman, Bahattin, Keziban Gündüz, 2014	" İbrahim Müteferrika Matbaası'nda Basılan Eserlerin Kitap Sanatları Açısından İncelenmesi" **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 9/10, 1141-1155. (çevrimiçi) http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1392577807_56YamanBahattin-vd-trh-1141-1155.pdf
Yazıcı, Hüseyin, 2006	"Mukabele Kaydı", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, https://islamansiklopedisi.org.tr/mukabele-kaydi (31.05.2018).
Yazır, Mahmut Bedreddin, 1981	**Medeniyet Âleminde Yazı Ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli**, 3 cilt, Ankara: Dinayet İşleri Başkanlığı.
Yılmaz, Okan Kadir, 2018	**İSAM Tahkikli Neşir Klavuzu,** Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

ÖZGEÇMİŞ

Sevgi Atila Cünüş

1978 İstanbul doğumludur.

Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nden 2006 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını yine Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde "Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Nadir Eserler" konulu tez ile 2010 yılında tamamlamıştır. 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde doktora eğitimine başlamıştır.

2007 itibariyle Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler bölümünde çalışmaya başlamıştır. Halen bu kurumda yazma ve nadir eserler üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Evli ve iki çocuk annesidir.